

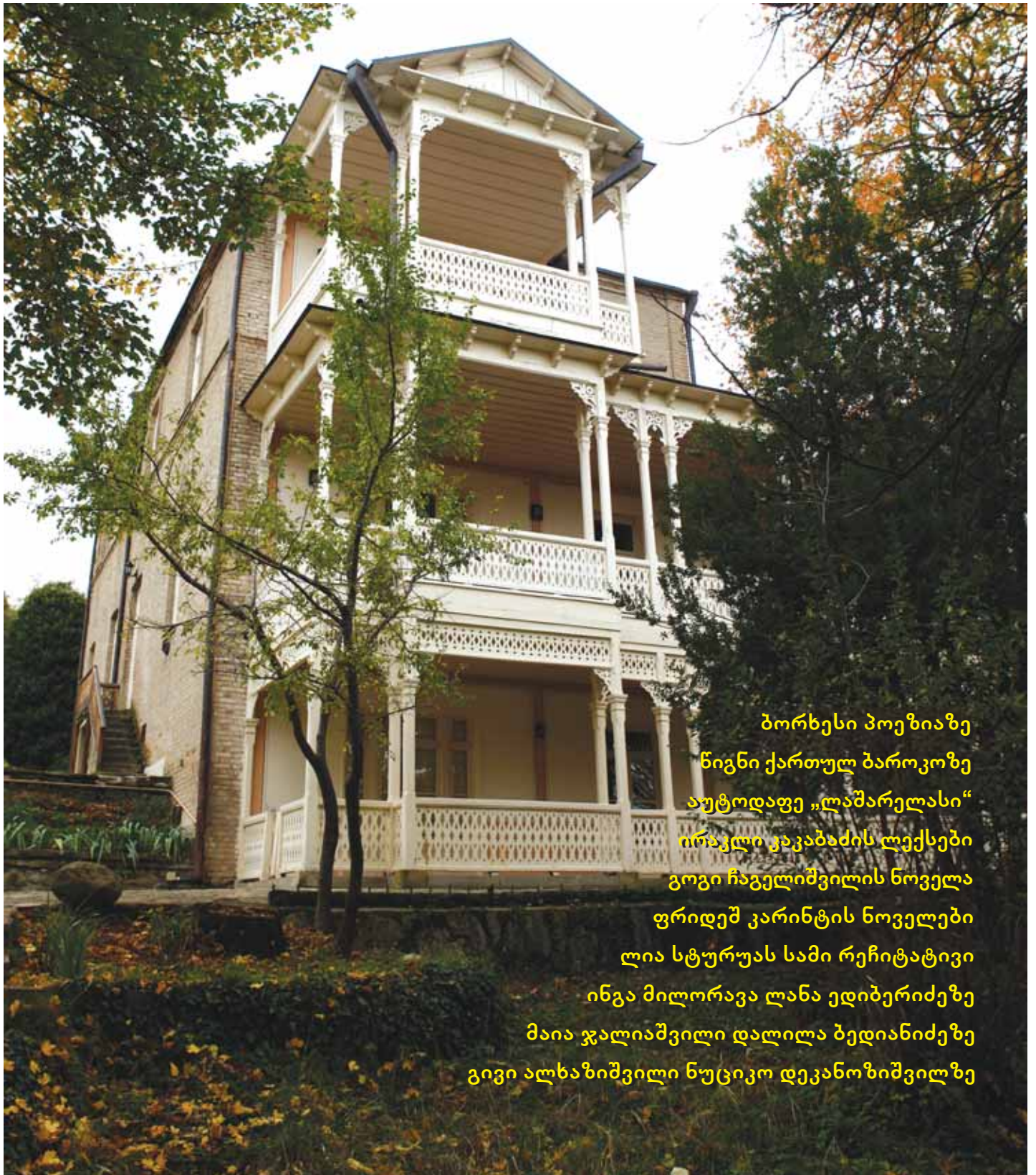
ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

1 ოქტომბერი 2010

№20(124)

ბორხესი პოეზიაზე
ნიგნი ქართულ ბაროკოზე
აუტოდაფე „ლაშარელასი“
ირაკლი კაკაბაძის ლექსები
გოგი ჩაგელიძევილის ნოველა
ფრიდემ კარინტის ნოველები
ლია სტურუას სამი რეჩიტატივი
ინგა მილორავა ლანა ედიბერიძეზე
მაია ჯალიაშვილი დალილა ბედიანიძეზე
გივი ალხაზიშვილი ნუციკო დეკანოზიშვილზე

შინაარსი

წიგნი და მკითხველი	2	თამაზ ნატროშვილი ჩვენებური აუტოდაფა (გრიგოლ აბაშიძის „ლაშარელა“)
მესურს-ინტერვიუ	8	ლევან ლორია „ბათინდა? ეს უკვე კარგია...“ (მომზადა ნატა ვარადაძე)
როგორ მკითხულობთ კლასიკას	9	გია არგანაშვილი ხვევისპირი გოჩა აიქულეს საკუთარი შვილი მოეკლა
პროზა	13	გოგი ჩაგელიშვილი ბოთი
პოეზია	18	ირაკლი კაკაბაძე ჩამავალი სიმღერა და სხვა ლექსები
პოეზიის ერთი ლექსი	20	ლია სტურუა სამი რეჩიტატივი, ერთი უფრო ავტოპორტრეტული
ლიტერატურული ცხოვრება	21	გვანცა შუბითიძე მონობრაფია დაუვინყარ ღვანულა
ესეისტიკა	22	ხორხე ლუის ბორხესი შვიდი საღამო (მეშვიდე საღამო, პოეზია)
მოგონებათა სკივრი	28	ჯუმბერ ხანთაძე ლეპაღვი ლეპაღვის წინაღმდეგ
ისტორიის თეორი ლექსები	30	გიორგი ციციშვილი ტოტალიტარიზმი „წანოლის“ ტაქტიკის წინაღმდეგ
წუთები და წლები	35	როსტომ ჩხეიძე აღსარება გურამ დონანაშვილისა
მხარული მხარულა	44	გივი ალხაიშვილი „...რომ ჩემს თავს გაცვდი“ ... (ნუციკო დეკანოზიშვილის ლექსები)
ჩემი პატარა ძალაქი	47	ნინო სადღობელაშვილი ცხადისა და გამონაგონის შესახებ (სტეფანწმინდურის საღამო)
კრიტიკა	49	იოსებ ქუმბურიძე ხელი გავიქნია ფეხი ანუ ნაცნობი ხარხების გამოყენება საფეხურის პროცესში
გამომხატვა	51	შოთა ბოსტანაშვილი ორი რეპლიკა/ცია
	52	მერაბ გველესიანი ეროტიკის დრო როდის არ არის! (სოფიკო კვანტალიანის ლექსებისა და თენგიზ საბიაშვილის ეპისტოლეს თაობაზე)
კრიტიკა	53	მაია ჯალიაშვილი ლექსის ფეხისხმა (დალილა ბედიანიძე)
	54	ინგა მილორავა სუნთქვა — ლექსი (ლანა ედიბერიძის პოეტური დებიუტი)
ახალი თარგმანები	57	ფრიდემ კარინტი ორი ნოველა
აინტროდუქცი	59	კობა მონყობილი ნავალ ხვესურატიში (გოგი ოჩიაურის „ანატორლები“)
ახალი წიგნები	60	ივანე ამირხანაშვილი კიდე ერთი ნაბიჯი (მაია ნაჭყებუას „ქართული ბაროკოს საკითხები“)
ნაკვეთები	61	მაცვილსნიტყვაოვის ნიშუაქი
მოზაიკა	63	ბარამ შინ დაგინარაო

ორკვირული ჟურნალი

დამფუძნებელი „ილიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41

რედაქცია – (995 32) 96_20_62
რეკლამა – (995 93) 65_93_68
გავრცელება – (995 77) 11_24_30
ფაქსი: (995 32) 96_20_62
E_mail: info@mtserloba.ge

დაბეჭდილია საბეჭდო „ომეგა თეტი“
საბეჭდო, თბილისი, საბურთალოს რაიონი 17
ბაქურდის ქ. +995 32 53 03 62

PRINTED BY "OMEGA TEG" PRINT HOUSE
TBILISI, GEORGIA, 17 SARAJISHVILI STREET
TEL: +995 32 53 03 62

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე

პროზის რედაქტორი – ივანე ამირხანაშვილი

პოეზიის რედაქტორი – მაკა ჯოხაძე

კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი

მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი

სტილისტ-კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – თენგიზ რობიტაშვილი

ოპერატორი – თამარ ჩხილაძე სარეკლამო მენეჯერი – ეკა ბუჯიაშვილი

გავრცელების სამსახური – ლევან კიკნაძე

გარეკანზე: ილია ჭავჭავაძის სახლ-მუზეუმი საგურამოში

ლადო ჩაჩუას ფოტოგრაფი

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 15 ოქტომბერს

თამაზ ნატროშვილი

ჩვენი აუტოდაფა

ამ ცოტა ხნის წინათ ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე (2007, №21) რუბრიკით „მწერალი და ისტორია“, გამოქვეყნდა გრიგოლ აბაშიძის „რას ღალატებენ წყაროები“, რომელიც თურმე დაუნერია 1959 წლის დამდეგს და წარმოადგენს საქართველოს მწერალთა ყრილობაზე წარმოსაქმელებს სიტყვას, სადაც ავტორი დასაბუთებულ პასუხს სცემდა მისი რომანის („ლაშარელა“) საჯარო განხილვისას, 1958 წლის მაისში, გამოთქმულ უსაფუძვლო და უსამართლო კრიტიკას.

მთელი საზოგადოების გასაგონად გამიზნულმა სიტყვამ, მიზეზთა და მიზეზთა გამო, ნახევარი საუკუნის შემდეგ იხილა დღის სინათლე. თავის დროზე, მწერლის სიცოცხლეში, არც წარმოთქმა ელირსა და არც დაბეჭდვა. ხელნაწერი დარჩა მწერლის არქივში და, ოპტიმისტური აფორიზმის თანახმად, არ დამწვარა, ფერფლად არა ქცეულა. ვაგლახ, რათ გინდა, იმდროინდელ მაძაგებელთა თუ მაქებართაგან, ალბათ, აღარავინ დაიარება ამქვეყნად და უტყვი მოწმენიც თითზე ჩამოსათვლელნი იქნებიან.

მაგრამ თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ეს წარმოუთქმელი სიტყვა დროის რომელიღაც მონაკვეთს როდი ეკუთვნის, ისევე როგორც ყოველი ღირსშესანიშნავი მოვლენა. მისი მნიშვნელობა გასცდება ერთი პიროვნებისა და ერთი ნაწარმოების ბედობას, ვინაიდან ანტურაჟი, ჩვენდა სავალალოდ, ახალთა ქართა ქროლვას არ ემორჩილება, შეუვალი და მიუდგომელი დარჩენილა, ვითარცა ციხე-სიმაგრე ვეებერთელა მთის თავზე.

თავის წარმოუთქმელ სიტყვაში გრიგოლ აბაშიძემ, როგორც სამართლიანად ბრძანებს ემზარ კვიტიციანი, „ჯგეროვანი პასუხი“ გასცა ვაი-ლიტერატორებს, პროფესიონალები იქნებოდნენ თუ მოყვარულნი.

კითხულობ ამ დაუძველებელ ტექსტს და ფიქრობ, შენ რაღა უნდა თქვა შენი სამრეკლოდან (ანუ „მწერალი და ისტორია“), თუკი თავად მწერალმა ამომწურავად გააშუქა თავისი პირველი რომანის წერისას გამოყენებული საისტორიო წყაროების ავანზავანი და სულისკვეთება, წარსულთან თავისი დამოკიდებულება და გამორჩენილ მეცნიერთა მოსაზრებანიც.

ერთი სიტყვით, გრიგოლ აბაშიძემ ყველაფერი თქვა ამ წარმოუთქმელ სიტყვაში, რისი თქმაც არ აცალეს საჯარო განხილვისას (ჩვენებურად რომ ვთქვათ, ცალ კარში იყო თამაში).

გულდასმით და საფუძვლიანად ამტკიცებდა თავის სიმართლეს და ზურგს უმაგრებდა ისტორიული პარალელები — ქართველი ხალხის სახელები შვილთა პოზიცია და შეუპოვარი ერთგულება მისაბაძი მრწამსისა.

ნამუსახდელი თუ მართოდ დარჩენილი?

ალბათ გემახსოვრებათ, კარგა ხნის წინათ, საბავშვო ჟურნალებში, დიდსა თუ პატარას, ასეთ ინტელექტუალურ გასართობს გვთავაზობდნენ ხოლმე: ერთიმეორის გვერდით მოთავსებულ ორ ნახატს შორის (სადაც ან ადამიანი, ან ცხოველი, ან პეიზაჟი იყო გამოსახული) ამდენი და ამდენი უმნიშვნელო სხვაობა იპოვეთ.

თუკი მხატვრის თვალი გქონდათ, იოლად იპოვიდით. მაგრამ უამისოდაც არ წარმოადგენდა გადაულახავ დაბრკოლებას, დრო და მუყაითი გარჯა მიზანს მიგალენიებდათ. ეს თავსატეხი ვუნდერკინდებისთვის როდი იყო გამიზნული. ჩვეულებრივ, რიგით მკითხველს უმასპინძლებოდნენ, თვალი და ტვინი რომ გაეგვარჯიშებინა.

ერთი რომანის სხვადასხვა დროს გამოცემული ორი ტექსტი რომ შემოგთავაზოთ და მათ შორის სხვაობის პოვნა დაგვალთ, გამოცდილი მკითხველი, რომელსაც მესხიერება არ ღალატობს, იოლად ამოხსნის ამ ამოცანას და მოგვახსენებს თვალმისაცემ სხვაობას, ერთი იქნება თუ ორი. მაგრამ ერთი უმცირესი სხვაობა, სულ პანანკინტელა და ლამის უჩინარი, ოღონდ თავისი ფასით თავის წონას ასჯერ რომ აღემატება, შეიძლება გამორჩეს. ინტელექტსა და გამჭრიახობას როდი ვუნებ ვინმეს, ღმერთმა დამიფაროს! მაგრამ საქმე ისაა, რომ საამისოდ ზეპირად უნდა იცოდე მთელი რომანის ტექსტი და ბეჯითად ნაიკითხო მომდევნო გამოცემებიც. ზეპირად, რასაკვირველია, არავის ეცოდინება. მაშასადამე, ერთი ტექსტი უნდა აილო ხელში და ფურცელ-ფურცელ, აბზაც-აბზაც, სტრიქონ-სტრიქონ შეუდარო მეორეს. მარტოკაცია ამას, ცხადია, ვერ გასწვდება. ამიტომ, როგორც რედაქციებში სჩვევიათ კორექტურა, ერთმა ხმამალა უნდა იკითხოს პირველი გამოცემის ტექსტი, ხოლო მეორემ ფიზიკლად ადევნოს თვალი მეორე გამოცემის ტექსტს.

რამხელა მოთმინება და უაზრო შრომის (სიზიფეს შრომას რომ ეძახიან) წყურვილი ან სტიმული უნდა გქონდეთ, რომ ამგვარ სამუშაოს მოჰკიდოთ ხელი ანუ თივაში ნემსის ძებნას შეუდგეთ და მიაღწიოთ საწადელს. ხუმრობა საქმეა, ოცთაბახიანი რომანის ასე ჩაკირკიტებით კითხვა?!

მე კი ბედმა გამილიმა, არავითარი ნემსის პოვნას არა ვლამობდი და სრულიად შემთხვევით ნავანყდი ამ პანანკინტელა, შეიძლება ითქვას, მიკროსკოპულ „ამერიკას“. ჩემდაუნებურად მომხვდა თვალში. მომკალით და აღარ მახსოვს, რამ მაიძულა, რომ ერთიმეორისათვის შემედარებინა ორი ტექსტი. რამ მომჭრა თვალი თუ ყური, რომელი იყო ანაზად გაჩენილი დაეჭვების მიზეზი: თავდაპირველი „ტლანქი“ ტექსტი თუ მისი შესწორებულ-შეღამაზებული ვარიანტი?

მსგავსად რომელიმე პროზელიტისა (ლეგიონია მათი სახელი!), ღვთის ნებას ხომ არ გადავებრალო? ღმერთმა მიკარნახა-მეთქი, განვაცხადო უღრმესი მოკბალებითა და მონინებით. მაგრამ შენს შემოქმედებით ლაბორატორიაში ზეცა-განგების მოხმობა მკრეხელობა მგონია და მეტი არაფერი.

ახლა კი დროა, სოლომონ, რომა... როგორც იტყვიან, ხარს ხელი მოვაგლოთ რქებში.

„ლაშარელას“ 21-ე თავში გრიგოლ აბაშიძე მოგვითხრობს ლაშა-გიორგისა და საქართველოში სტუმრად ჩამოსული ტრაპიზონის კეისრის ნადირობას ჰერეთში. გზად შუამთის მონასტერში შეჩერდებიან. ლაშამ თვალი დაადგა მონაზონთა გუნდში მგალობელ ულამაზეს მხევალს, სახელად ირინეს. მწერალი დასძენს: იმ დღესვე ირინე და ასევე ლაშაში თეკლე სადღაც გაქრნენო.

ამას მოსდევს შემდეგი: „სამ დღე-ღამეს ჰყავდათ მეფესა და იმპერატორს თავიანთ კარებში „ქრისტეს სძლები“... მეფის მიერ ძალით ნამუსახდელი ირინე პირველ ღამეს ტიროდა“ (ხოლო მესამე ღამე რომ დადგება, ნამუსახდელი ირინეს უკვე შეუყვარდება საქართველოს მეფე და, თავის-

დაუნებურად, დედოფლობაზე ოცნება შეიპყრობს).

ეს გახლავთ „ლაშარელას“ პირველი გამოცემა (1957, გვ. 267).

ახლა გადავშალოთ 1984 წლის გამოცემა და 330-ე გვერდზე წავიკითხავთ: „მეფის კარავში მარტოდ დარჩენილი ირინე პირველ ლამეს ტიროდა“.

ამჩნევთ სხვაობას? რა ძნელი შესამჩნევი ესაა!

ლაშას მიერ „ნამუსახდელი ირინე“ გადაიქცა ლაშასთან „მარტოდ დარჩენილი ირინედ“.

ამ ტექსტის ნამკითხველი უცებ ველარც კი მიხვდება, რამ აატირა ირინე? ლაშასთან მარტოდ დარჩენა რატომ აატირებდა? ვხუმრობ. რა თქმა უნდა, დიდი ტვინის ჭყლეტა არა სჭირდება იმის მიხედვრას, რომ კარავში ლაშასთან მარტოდ დარჩენილი ირინე საქართველოს მეფეს დიონისე არეოპაგელზე არ გაესაუბრებოდა და, ცხადია, იქვე ფრჩხილიც იხსნება: მეფეებმა უინი დაიცხრესო.

მაგრამ კიდევ უფრო მეტად დაზარალებულა შუალედური გამოცემა, სახელდობრ — 1969 წლისა. ისევ 330-ე გვერდზე უცნაური რამ წერია (კარგად დააკვირდით!): „მეფის მიერ კარავში ლაშასთან მარტოდ დარჩენილი ირინე პირველ ლამეს ტიროდა“. მჭევრმეტყველი კარდიოგრაფა გეგონება.

ეს ერთი სიტყვა („მიერ“) 1969 წლის გამოცემაში რელიქტივით შემორჩენილა 1957 წლიდან და შესწორებული ტექსტი ოდნავ შეულახავს. მეფის მიერ ნამუსახდელი ირინე და მეფის კარავში ლაშასთან მარტოდ დარჩენილი ირინე გულითად სიმბიოზად შერწყმულან. მოგეჩვენება, რომ მწერალს თითქოს ხელი აუკანკალდა და იმ თავდაპირველ ტექსტთან განშორება გაუჭირდაო.

ეს ისე, სხვათა შორის... მთავარი კი ისაა, რომ გავარკვიოთ მიზეზი ამ უმცირესი და უწყინარი სხვაობისა, რასაც საგანგებოდ რომ ეძებდნენ ლუპითა თუ მიკროსკოპით, ვერასდობით ვერ მიაგნებდი. მისი აღმოჩენა მხოლოდ და მხოლოდ ბრმა შემთხვევის ბრალია.

მაინც რამ გამოიწვია ტექსტის ამგვარი „შელამაზება“? ვგონებ, ეს არ უნდა იყოს რედაქციულ-სტილისტური შესწორება. ისინი ალაგ-ალაგ მოიპოვებთან კიდევ შემდგომ გამოცემებში. ასე მაგალითად, თავდაპირველ ტექსტში ეწერა: „დარბაზმა მორჩილებისგან განძის განდგომის შედეგად...“ და შემდგომში სიტყვა „მორჩილებისგან“ სავსებით სამართლიანად ამოვარდა. თურმან თორელის ბიძები — შალვა და ივანე ახალციხელები გადაიქცნენ „ბიძაშვილებად“ (მათ ურთიერთობას თანატოლობა უფრო მიესადაგება). მეკუბოვის ცოლი შეცვალა დიდვაჭრის ცოლმა (საქართველოს მეფეს, რასაკვირველია, ეს უფრო ეკადრება — პარალელი „ვეფხისტყაოსნის“ ავთანდილთან).

მაგრამ ის შესალამაზებელი შესწორება სტილისტურს არა ჰგავს, მისი გაყვანა იძულებითი კუპიურების რანგში უფრო უპრიანი იქნებოდა.

ზოგჯერ უმცირესი დეტალი უკეთესად გადმოგვცემს ამა თუ იმ მოვლენის საერთო ატმოსფეროს, ვიდრე მისი დანერვილებითი აღწერა, ნიაღვრელებითა და ღრმა ანალიზის თანხლებით.

მოარული გამოთქმა წყლის ერთი წვეთისა და უზარმაზარი ოკეანის შინაარსობლივი იდენტურობის თაობაზე, ალბათ, მტკნარი ჭეშმარიტებაა.

სწორედ ამ ერთ წვეთად მესახება „ნამუსახდელის“ გადასხვაფერება „მარტოდ დარჩენილად“.

ვიმეორებ, ძნელია დაუშვა, რომ ავტორმა სტილისტურად დახვეწა ტექსტი ან მკაცრმა რედაქტორმა რატომღაც შეასწორებინა ანდა დაუნდობელმა ცენზურამ (მთავლიტს რომ ეძახდნენ საბჭოეთში, რათა რევოლუციამდელი ცენზურისგან განესხვაგებინათ) ნაშალა და გააქრო ის ულაზათო, ჩვენი სათუთი სმენისათვის შეუცხამყოფელი სიტყვა. არა და არა, ჩემი აზრით, არც ავტორია დამნაშავე, არც რედაქტორი და არც ცენზორი. მთავარი დამნაშავე უნდა ვეძიოთ იმხანად რუსთაველის პროსპექტზე მდებარე მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის („იმელი“) შენობაში, სადაც 1958 წელს მოენყო „ლაშარელას“ საჯარო განხილვა. ჰოდა, ეძიებდნენ და ჰპოვებდნენ...

გიორგი აბაშიძე

ნამუსახდელი ჭეშმარიტება

არასოდეს დამავინწყდება მაისის ის ერთი, ჩვეულებრივი დღე (ვახტანგ მეექვსისა არ იყოს, რა სჯობს მაისში ტფილისსა...) და ყოფილი „იმელის“ მზით გაჩაჩჩახებული და ხალხით გადაჭედილი სხდომათა დარბაზი. განხილვის ადგილსამყოფელი თითქოს საგანგებოდ შეერჩიათ, პირქუში ატმოსფერო წინასწარვე იქმნებოდა. ამფითეატრი ცირკს ვაგახსენებდა და სხდომის პრეზიდიუმი — გლადიატორთა ასპარეზს.

სხდომის თავმჯდომარემ თავის შესავალ სიტყვაში განაცხადა: „ჩვენთვის და ავტორისათვის, რა თქმა უნდა, ყოველმხრივ მისაღებია საზოგადოებრივი აზრი, არც შეიძლება რომ საზოგადოებასა და ხალხს მონყვეტილი იყოს ქართული მწერლობა. ავტორმა გაითვალისწინა ყოველივე ეს, მაგრამ სამწუხარო მოვლენაა, რომ გამოქვეყნებულია რომანი და ამ ფაქტის წინაშე დავედეთ“ (სხდომის სტენოგრამა გვაუწყებს, რომ ზემოთქმულის შემდეგ „დარბაზში გამოცოცხლებია, აღშფოთების გამომხატველი ხმაური“).

არ გეჩვენებათ, რომ სხდომა დაინყო აზღაუბდურად? თუკი ავტორმა გაითვალისწინა საზოგადოებრივი აზრი, სამწუხარო ფაქტის წინაშე როგორღა დააყენებდა იმავე საზოგადოებას?!

სხდომის თავმჯდომარემ მშვენივრად იცოდა, რაც უნდა ეთქვა. პანია რევერანსი — კოლეგას (გაითვალისწინაო. აბა ხალხის მტრად ხომ არ გამოაცხადებდა?) და გაცილ-

ბით დიდი — საზოგადოებას. ჯერ პრესაში არაფერი დაბეჭდილა, ჯერ განხილვაც არ დაწყებულა და უკვე მწვანე შუქი აუნთო „აღშფოთების გამომხატველ ხმაურს“. საჯარო განხილვამდეა გამოცხადებული უღმობელი ვერდიქტი: რომანის გამოქვეყნება სამწუხარო მოვლენა არის!

„იმელში“ ჩატარებულ სპექტაკლს ოფიციალურად ერქვა საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის პროზაიკოსთა სექციის სხდომა, რომელიც მიზნად ისახავდა გრიგოლ აბაშიძის რომანის „ლაშარელას“ განხილვას. ხოლო სხდომა იმიტომ გაიმართა „იმელის“ ვებებრთელა დარბაზში, რომ წინასწარ განჭვრიტეს, მწერალთა კავშირის სხდომათა დარბაზი ჩვენებური აუტოდაფეს ტრფიალთ ვერ დაიტევსო.

მომხსენებელი გახლდათ იუმორის მოყვარული კრიტიკოსი, რომელსაც მითქმა-მოთქმა ეპოქალურ ფრაზას მიაწერდა: ჩემს სახლში მაინც მათქმევინეთ სიმართლეო (გულისხმობდა პირუთვნელ მსჯავრს ერთი ვაი-ავტორის შესახებ და ამ უკანასკნელის უმწვანეს რეაქციას — გაზეთში რომ მაქეო?!).

იუმორის მოყვარულმა კრიტიკოსმა აღნიშნა „ლაშარელას“ გმირიქალის, ლილეს, მაგალითზე: „რომანში ყოველი ქართველი ქალის სახე ასე ზნედაცემულად არის მოცემული მაშინ, როდესაც ჩვენ ვიცით, რომ ქართველი ხალხის ბედი ქართველი ქალის მორალმა, ვაჟკაცობამ და სინდისმა შეინახა“.

ძალზე მოკლე რეპლიკა XXI საუკუნიდან: ბრალდება ზნედაცემულობის თაობაზე, ჰა და ჰა, მარტოოდენ რუსუდან დედოფალს შეიძლება ნავეყენოთ, ოღონდ ავტორი აქ არაფერ შუაშია, ამას ღალადებენ ქართული და უცხოური წყაროები.

კაი, ბატონო, მორალი და სინდისი გასაგებია, მაგრამ ქართველი ქალის ვაჟკაცობა ნეტავი რას უნდა ნიშნავდეს? ქალს, ალბათ, კაიქალობა და დედობა უფრო შეეფერება, ვიდრე ვაჟკაცობა, თუკი მაია წყნეთელს (მარჯანიშვილის თეატრის სპექტაკლიდან) და უსპექტაკლოდ შთენილ თამარ ვაშლოვანელს გულისხმობდა, უნდა ითქვას, რომ ყოველ წესს თავისი გამონაკლისი მოეპოვება და ყოველი გამონაკლისი მხოლოდ ადასტურებს წესს.

იუმორის მოყვარული კრიტიკოსი უიუმოროდ როგორ გასძღებდა და თავისი სერიოზული ტირადა მარლით შეაზავა: „ერთადერთი ქალი, რომელიც ქართველი ქალის სახეს წარმოგვიდგენს, არის ქეთევანი, პატიოსანი მოხუცი ქალი“ (სტენოგრამის მიხედვით: „დარბაზში სიცილი“. სიმართლეს რომ შეესაბამებოდეს, ჟარგონზე ვეცყოდი: ჩაგეთვალაო, მაგრამ სად იყო სიმართლე?!).

კამათში გამოსულმა პროფესორ-ისტორიკოსმა ხაზგასმით აღნიშნა: „ამხ. გრიგოლ აბაშიძე ჩვენ ძალიან გვიყვარს. იგი ძლიერ ენერგიული მომუშავეა“ (ცხადია, იყო დადებითი შეფასებანიც, რომელთაც აქ არ ვეხები).

ცოდვა გამხელილი სჯობსო და ყველაზე მეტად დამამახსოვრდა ყველაზე ავტორიტეტული ავტორის გამოსვლა — ეგებ იმიტომაც, რომ, ესთეტიკური თვალსაზრისით, ყველაზე ეფექტური იყო. საქმის ვითარებას რომ არ იცნობდე, მქუხარე ტაშით დააჯილდოებდი. თავიდანვე გვაუწყა, გრიგოლს დავპირდი, მოყვარული მამასავით სასტიკი უნდა ვიყოო და... დაპირება პირნათლად იქნა შესრულებული. მისი გამოსვლა უაღრესად სასტიკი გამოდგა, ოღონდ სიყვარულისა რა მოგახსენოთ.

აი, „მოყვარული მამის“ რჩეულ-რჩეული მარგალიტები: — ისტორია ერის პასპორტია. ყველაზე უფრო მტკივა გული ქართველი ქალის, ჩვენი მანდილოსნის გაბიაბრუების გამო. — მოითხოვს თუ არა ჩვენი დღევანდელი, ჩვენი სი-

ნამდვილე ამ ნანარმოების, შეურაცხყოფელი ნანარმოების გამოშვებას? არ მოითხოვს (მქუხარე ტაში).

— საბჭოთა წყობილების დროს ვლადიმერ კობთა თავისუფლებაზე, ერთა მეგობრულ დამოკიდებულებაზე და ჩვენს მეგობარ ერებს ჩვენსავე თავის მომჭრელ საბუთებს ჩვენივე ხელით რატომ ვაძლევთ? (მქუხარე ტაში).

— ჩვენი მკითხველი მხარდამჭერია ყველა მოწინავესა და ახლისა... როგორ შეიძლება თამარის შვილების ასე განუკითხავად გამოყვანა, იმ თამარისა, რომელსაც ორმა დიდმა პოეტმა უმღერა და რომლის სახელიც საქართველოში ყოველ ციხეს და ყვავილას ჰქვია, ეს თქვენ არ გეკადრებთ! (არადა, გრიგოლ აბაშიძეს თავის ერთ ლექსში უკვე დაუწერია თამარ მეფეზე: „ჩვენ ყველა ციხე მისი გვეგონია, მზის სხივიც მისი ნანამწამარი“).

ჩემთან რომ გამოველო და ჩემთვის ეკითხა, ბევრ საინტერესო ამბავს ვეცოდით, და ნიმუშად ასახელებს თამარ მეფის შვილიშვილის თავგადასავალს, რუმის სასულტნოში რომ გაათხოვეს („გურჯი-ხათუნი“). მაგრამ „ლაშარელა“ გაცილებით ადრინდელ ამბებს მოგვითხრობს, როცა თამარის შვილიშვილი დაბადებულიც კი არ იქნებოდა. ანდა რა უნდა ეთქვა ისეთი, რასაც „ლაშარელას“ ავტორი წიგნებში ვერ ნაანყდებოდა?

მაგრამ ყველაზე გასაოცარი ის იყო, რომ 1958 წელს იომნებდა ორი წლით ადრე შერისხულსა და საშვილოში დამოხილ სტალინს — ისტორია არც უნდა გააუმჯობესო და არც უნდა გააუარესო. ოღონდ თავადაც და თითქმის მთელი დარბაზიც იწონებდა ამ დებულების მარტოდენ მეორე ნაწილს და, არსებითად, იწუნებდა პირველს.

კიდევ უფრო გაუგებარი იყო ამგვარი შენიშვნა: „თქვენი რომანის ერთ-ერთი ყალბი კონცეპცია ის არის, რომ ლაშა ითხოვს მისივე ყმის ცოლს. ეს არის გადმოღება ილია ჭავჭავაძის „გლახის ნამბობისა““.

მამასადამე უნდა ვიფიქროთ, რომ XIV საუკუნის ქართველ ჟამთააღმწერელს, რომელსაც ეყრდნობა „ლაშარელას“ ავტორი, რალაც მანქანებით, ნაკითხული ჰქონდა „გლახის ნამბობი“ და მისი გავლენით შეთხზა ლაშა-გიორგისა და ველისციხელი ქალის უიღბლო რომანი, ოღონდ ვერ მიამსგავსა, ვინაიდან ლაშას უმნიველო ტროფობას არაფერი აქვს საერთო პირველი ლამის უფლებასთან და „გლახის ნამბობის“ დათიკო ცოლად როდი თხოულობს ნამუსახილ ქალს. ღმერთო შეგცოდე და ცოტა გადაკრულში ხომ არ იყო ყველაზე ავტორიტეტული ავტორი? ან ბავშვობაში ნაკითხული „გლახის ნამბობი“ აღარ ახსოვდა ანდა მხოლოდ ცალი თვალი გადაავლო „ლაშარელას“.

ერთი სიტყვით, დიდოსტატი ტუქსავდა შეგირდს და მისთვის ოსტატის ტიტულს ვერ იმეტებდა. ამასთან ერთად, მხარი აუბა დარბაზის მტრულ განწყობილებას.

სადაც არა სჯობს, გაცლა სჯობსო — ბრძნულად განსაჯა რომანის ავტორმა და თავისი ხანმოკლე გამოსვლა წარმართა ისე, როგორც ჯერ არს.

განაცხადა: „რა თქმა უნდა, ეს დისკუსია ცოტა არანორმალურ პირობებში მიმდინარეობდა, მაგრამ ჩემთვის ძალიან სასარგებლოა აქ გამოთქმული უამრავი სწორი და მართალი შეხედულებანი. ბევრ მათგანს გავითვალისწინებ... მე, რა თქმა უნდა, გადავამუშავე ამ წიგნს და წარმოვადგენ იმ სახით, რომელიც დააკმაყოფილებს მკითხველს საზოგადოებას, რადგან მე სხვა მიზანი არა მაქვს გარდა იმისა, რომ ჩემი წიგნი იყოს პატრიოტული და თქვენთვის,

ყველასთვის, საყვარელი (ტაში).

მასალამ მძლია და რუსუდანი წარმოვადგინე იმ სახით, რომელიც მკითხველთა უმრავლესობამ არ მიიღო. ეს მე სრულიადაც არ მჭირდებოდა ჩემს ნიგნში. ზომიერების გრძობამ მილაღატა. ამ ნაკლის გასწორება სრულიად ადვილია. უმტკივნეულო ქირურგიული ოპერაციით სულ ადვილია აბანოსა და დევის ხვრელში მომხდარი სცენების ამოღება.

თქვენ რომ ძალიან დაღლილი არ იყოთ, მე გაგაცნობდით იმ საბუთებს, რომელზედაც დამყარებული ვიყავი. ნება მომეცით, მაღლობა გადავუხადო აქ გამოსულ ამხანაგებს, რანაირი კრიტიკულიც არ უნდა იყოს მათი გამოსვლა. მე სიტყვას ვაძლევ საზოგადოებას, რომ ამ ნიგნის შემდეგი გამოცემა ნახოს ისეთი, როგორც უნდა იყოს ყველა კარგი ნიგნი და ყველა კარგი ნაწარმოები (მქუხარე ტაში)“.

ერთი სიტყვით, კედელს მიყენებულმა ჩვენი დროის გალილეო გალილეიმ ისა თქვა, რაც პუბლიკას სწყუროდა, მაგრამ, ალბათ, მეორე დღესვე იფეთქა სულში პროტესტმა და მომდევნო წლის დამდეგს წარმოსათქმელ სიტყვაში ამაყად შემოგვძახა: მაინც ბრუნავსო.

მწერალთა ყრილობაზე განზრახული გამოსვლის ტექსტიდან დავიმონმებ მხოლოდ ერთ პასაჟს: „როცა შავრაზმელ გრენს მადარებენ და ერის შეურაცხყოფელს მიწოდებენ, ეს კრიტიკა კი არა, ხულიგნობაა. ცოტა არ აკლდათ, კინაღამ იმისკენ მოუწოდეს, რომ ლინჩის წესით გამსწორებოდნენ“.

მწერალმა მკითხველი საზოგადოებისათვის მოცემული დაპირება შეასრულა. რომანის ტექსტს ჩაუტარდა სათანადო ქირურგიული ოპერაცია ანუ გაკეთდა ორი თუ სამი ძირითადი კუპიურა. მაგრამ განა „ნამუსახდილის“ ადგილზე „მარტოდ დარჩენილის“ გაჩენა ერთ რამედ არა ღირს? ფაფაზე პირდამწვარი წყალს უბერავდაო, სწორედ ამაზეა ნათქვამი.

კეთილი და პატიოსანი. ნიგნი ხომ არ დაუნვავეთ, ავტორი ხომ არ დაუჭერიათ, წერა ხომ არ აუკრძალავთ — ამას ჰქვია აუტოდაფე? ჰქვია, მორალური აუტოდაფე ჰქვია. რომანი, ასეა თუ ისე, დასახიჩრდა, ფერი ეცვალა.

სასკოლო თემებისა არ იყოს, თემი და პიროვნება დაუპირისპირდა ერთმანეთს. მაგრამ, ღვთის წყალობით, არც ალუდასავით გაუძევებიათ თემიდან, არც ჯოყოლასავით აუნიოკებიათ, არც მინდიასავით დაუკარგავს თავისი ნიჭი. მაგრამ რა განსხვავებაა, ნემსებს გიჩხვლეთენ თუ უროს დაგარტყამენ თავში? ტკივილი ტკივილია, ვერც გაიზომება და ვერც აინონება.

თავისი წარმოუთქმელი სიტყვის დასასრულს გრიგოლ

აბაშიძე ამბობს: „ამხანაგებო, მაპატიეთ ჩემს სიტყვაში, თუ რამ გადავაჭარბე და რაიმე ნორმებს გადავცდი, მაგრამ მე ისეთი წყენა და ტკივილი მომაყენეს, რომლის მსგავსი ხშირად სიკვდილს უდრის“.

დემნას ხილვა აქვსო

(ლირიკული გადახვევა)

სხდომის თავმჯდომარეს, როგორც წესი და რიგია, ისე მიჰყავდა სხდომა. სიტყვას არავის აწყვეტინებდა, აჩოჩქოლებულ დარბაზს, დროდადრო, ხელის აწვეით აწყნარებდა, ყველა გამომსვლელს ყურადღებით უსმენდა და ვერაფრით ვერ გაიგებდი, საჯარო განხილვის მსვლელობით კმაყოფილი იყო თუ უკმაყოფილო.

ერთი შეხედვით, მოსუქებულ მელიას ნააგავდა, საქათმეში რომ შეიპარება და ფრთხილად მიიპარება, ვითომდა სასეირნოდ გამოვსულვარ და აქაურთა ასავალ-დასავალი რაში მეკითხებაო.

თანამოკალმის შერისხვა, ალბათ, გარკვეულ სიამოვნებას ანიჭებდა, რაც საგულდაგულოდ იყო მიჩქმალული ოთხჯიბიანი, წელზე გადმოფენილი ხალათის ქვეშ განაბულ გულში.

თვალს გულგრილად შეაგლებდა ხოლმე უმცროს კოლეგას და თითქოს ნიშნისმოგებით ეუბნებოდა: აბა რა გეგონა, ძამია, რომანის წერა ეგრე იოლი რომ იყოს, როგორც შენა გგონია, ყველა დაწერდაო; ლექსი სხვაა და პროზა სხვაა, შუა უზის დიდი მზღვარიო.

სხდომის თავმჯდომარემ, ორჯერ თუ სამჯერ, გრიგოლ აბაშიძის ნაცვლად, წარმოთქვა „გრიგოლ რობაქიძე“ და გაოცებული გამოცოცხლება გამოიწვია დარბაზში. მოგეხსენებათ, რომ საქართველოდან უცხოეთში გადახვენილი ქართველი მწერლის სახელი აკრძალული იყო ჩვენში და მისი ხსენება, რასაკვირველია, კრიმინალს უდრიდა.

რით უნდა აიხსნას სხდომის თავმჯდომარის ასეთი თავგანწირვა?

ეგებ იმით, რომ მას ვალი ედო რობაქიძისა, რომელიც აქამდე ვერ გადაეხადა და, ბუნებრივია, სინდისი ქენჯნიდა? დაახლოებით ოცდაათი წელიწადი იქნებოდა გასული მას შემდეგ, რაც ეს ვალი დაედო. ოცდაათი წლის წინათ, ვიდრე გერმანიაში გადაიხვეწებოდა, ქართული მწერლობის ოქროპირმა, მისთვის ჩვეული პათოსით, საკრამენტული ფრაზა ისროლა: „დემნას ხილვა აქვს!“

ბატონო გრიგოლ, ასეთი რა იხილაო? — მოწინებთ ეკითხებოდნენ ოქროპირს, მაგრამ პასუხი არ ჩანდა.

ქების მეტი რა მოუსმენია სხდომის თავმჯდომარეს,

ილუსტრაცია „ლაშარელას“ პირველი გამოცემიდან

მაგრამ რობაქიძის ნათქვამს სხვა მადლი ჰქონდა, სულ სხვა ეშხი დაჰკრავდა, ზეციდან მოვლენილი დიაგნოზით უღერდა, ყოველგვარ ამქვეყნიურ ჯილდოს აღემატებოდა. ხილვა აქვს, ხილვაო. მოდი და ალტაცებით ნუ აენთები!

ქართველ მწერალთაგან არავის ღირსებია ესოდენ უნიკალური პანეგირიკი.

მას შემდეგ სხდომის თავმჯდომარეს რობაქიძის გვარი დღეინადაგ უტრიალებდა თავში. სახელი „გრიგოლი“ მართოდენ რობაქიძის ასოციაციას იწვევდა. „იმელის“ დარბაზში, ვთქვამთ, გრიგოლ ორბელიანი რომ გამოჩენილიყო, იმასაც, ალბათ, რობაქიძედ მოიხსენიებდა.

ეს იყო, თუ შეიძლება ასე ითქვას, „ლაფსუს ლინგვა“, მისდაუნებურად ანტისაბჭოთა ეპატაჟივით რომ გაისმა „ლაშარელას“ საჯარო განხილვის დროს.

აი, ასე გადაუხადა ვალი უცხოეთში გადახვენილსა და სამშობლოში აკრძალულ მწერალს; ექო მისი ხმისა მთელ საქართველოს მოედო და შიშნარევი ჩურჩულით იმეორებდნენ: გრიგოლ რობაქიძე ახსენა, გრიგოლ რობაქიძეო!

ისე, კაცმა რომ თქვას, უკვე გამართლებული ჰქონდა მოძღვართმოდღვრის დიაგნოზი. ხილვა აქვსო და თავისი მგზნებარე წარმოსახვით ისეთი რამ იხილა, რაც სხვას არავის დასიზმრებია. ხილვა ჰქონია და მერე როგორი!

1944 წელს გამოაქვეყნა მშვენიერი, გულის ამაჩუყებელი მოთხრობა „მერხული“, სადაც დანვრილებით გადმოგვცა, თუ როგორ იხსენებდა თავის უმანკო ბავშვობას მშობლიურ სოფელში მცირე ხნით ჩასული „ქართველი ხალხის საამაყო შვილი“. ვაგლახ, ეს რობაქიძეს რომ ნაეკითხა, ვინ იცის, ეგებ უკან ნაელო თავისი საკრამენტული ფრაზა.

ოფიცოზი და ფრონდა

დღევანდელმა მკითხველმა შესაძლოა იფიქროს, რომ „იმელის“ შენობაში გამართული სუსხიანი განხილვა გრიგოლ აბაშიძის რომანისა იყო ხელისუფლების მიერ ინსპირირებული აქცია და, საერთოდ, ისტორიულ თემატიკას მტრულად უყურებდნენ საბჭოეთში, განსაკუთრებით კი საქართველოს გმირული ისტორია არ ეხატებოდათ გულზე.

ამგვარი შეხედულება გარკვეულ სიმართლეს შეიცავს. ვთქვამთ, რედაქციაში რომ მიიტანდი ლექსსა თუ მოთხრობას, უმაღვე გეკითხებოდნენ, თანამედროვე თემაზეა თუ ისტორიულზეო. როცა პირველს იტყობდი, სახე გაეზადრებოდათ, მეორეს კი უკმეხად ხვდებოდნენ. თანამედროვეობის ამსახველი, თუნდაც უხეირო, მასალა ერჩივნათ თუნდაც მაღალი დონის ისტორიულ მასალას. მაგრამ ისტორიული თემატიკა, რასაკვირველია, აკრძალული არ ყოფილა.

იოსებ გრიშაშვილის ცნობილ ლექსს („მეისტორიევი, ნიგნი დახურე, გეყო წარსულზე თქმა ამაყური...“), ერთგვარად, პროგრამულიც შეიძლება ვუნოდოთ, თუმცა გადამჭრელ სიტყვას ამბობდა დრო-ჟამი. წყეული წარსულის (ახლოსა თუ შორეულისა) გმობა უფრო ოციან-ოცდაათიან წლებში იყო გაჩაღებული, მაგრამ დიდი ომის სუნი რომ იყნოსეს, ხელისუფლების პოზიციამ ფერი იცვალა (ინტერნაციონალიზმიდან — პატრიოტიზმისაკენ). იქმნებოდა ისტორიული რომანები, იღებდნენ ფილმებს პეტრე პირველსა და ივანე მრისხანეზე. ბუნებრივია, რომ მათი წყალი საქართველოსაც გადმოესხა (გაგანია ომში ჭიაურელის „გიორგი

სააკაძე“ მოგვევლინა ორ სერიად). დანესდა ორდენები — სუგოროვის, კუტუზოვის, ბოგდან ხმელნიცკისა. ამბობდნენ, რომ რიგში დავით აღმაშენებელიც იდგა, მაგრამ უკანასკნელ მომენტში რატომღაც გადაიფიქრესო.

ახლა საგამომცემლო სტატისტიკასაც გადავავლოთ თვალი.

1945 წელს მოსკოვში (ცხადია, რუსულ ენაზე) გამოქვეყნდა კონსტანტინე გამსახურდიას „დავით აღმაშენებლის“ პირველი ტომი, ხოლო „დიდოსტატის მარჯვენა“ გამოქვეყნდა იმავე მოსკოვში ხუთჯერ (1944, 1956, 1961, 1963, 1991 წლებში).

არც გრიგოლ აბაშიძეს დაჰკლებია სათანადო პატივი. ისტორიული რომანები „ლაშარელა“ და „დიდი ღამე“ გამოქვეყნდა მოსკოვში სამოცდაათიანი წლების დამდეგს, მისივე თხზულებათა კრებული (ისტორიული ტრილოგიითურთ) სამ ტომად — სამოცდაათიან წლებში და ისტორიული ტრილოგია ცალკე — 1982 წელს.

მოდი და ამის შემდეგ ვამტკიცოთ, საქართველოს ისტორია გულზე არ ეხატებოდათო.

რაც შეეხება „ლაშარელას“, რომანის სულისკვეთება, თავისდაუნებურად, თითქოს ემთხვეოდ საბჭოთა იდეოლოგიის პოზიციას ისტორიის მიმართ, მაგრამ ხელისუფლებისათვის, ალბათ, მაინც გაურკვეველი იქნებოდა, მხარი დაეჭირათ თუ გაჩუმებულიყვნენ. ეტყობა განსაჯეს, ჩიტი ბღღვნად არა ღირსო და საზოგადოებას დაუთმეს ვერდიქტის უფლება. ვგონებ, ეს იყო უპრეცედენტო მოვლენა იდეოლოგიურ ფრონტზე, როცა ხელისუფლება მდუმარე მოწმის როლს იჩვენებდა (ე.წ. „დათობის“ კეთილსმყოფელი სიო უნდა იყოს).

საზოგადოებამ კი აიღო და თავისი ბრჭყალები გამოაჩინა. გამოირკვა, რომ მწარე სიმართლე მხოლოდ ხელისუფლებას როდეს სძულდა, საზოგადოებაც იმავე პლატფორმაზე იდგა. სხვათა შორის, „იმელის“ ტრიბუნიდან „ლაშარელას“ გმობდნენ არა ხელისუფლების ნაფიცი ტრუბადურები, არამედ ისინი, ვინც, ასე თუ ისე, ცდილობდა გამიჯნოდა ოფიციალურ იდეოლოგიას (ფრიად მჭევრმეტყველი ფაქტია, რომ ცამეტი წლის შემდეგ „ლაშარელა“ სასტიკად გააკრიტიკა და პირველი განქიქების ატმოსფერო გააცოცხლა ჩვენში უპირველეს დისიდენტად და პატრიოტად შერაცხულმა კრიტიკოსმა, რომელიც პარტიის კარნახით კი არ წერდა, არამედ — თავისი კრიალა გულის კარნახით).

ერთი სიტყვით, საზოგადოებამ ჩინებულად მიირგო რეჟიმის მანტია და წარმატებით განახორციელა მისი ფუნქცია. რეჟიმმა კი, პილატეს დარად, ხელები გადაიბანა, მე არაფერ შუაში ვარო.

ოფიცოზი და ფრონდა, ამ შემთხვევაში, ერთნაირად აზროვნებდა. ტკბილი სიცრუის აპოლოგია ბოლშევიკებს არ მოუგონიათ.

„იმელის“ დარბაზს, ორი დღის განმავლობაში, განაგებდა მისი უდიდებულესობა მკითხველი.

საკუთარ ტყავზე იწვინა*

(კიდევ ერთი გადახვევა, ამჯერად ტრაგიკომიკური)

ისტორია მეორდება და მეორდება.

* ამ ჩანართის გაჩენა როსტომ ჩხეიძეს უნდა უმადლოდეს და მადლობას ვუხდის მეგობრული თანადგომისათვის.

წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების სხდო-
მაა. განიხილავენ იაკობ გოგებაშვილის საისტორიო ნარკ-
ვევს (საარაკო თავგადასავალი ტახტის მემკვიდრისა“
(იგულისხმება ულუ-დავითი, ძე ლაშა-გიორგისა).

მთავარი გამგეობა გადაწყვეტს: მიენდოს შიო არავის-
პირელს მოლაპარაკება იაკობთან, რათა უხერხული ადგი-
ლები თავის ნარკვევში თავისივე ხელით ამოშალოს.

მთელი გამგეობა ერთსულოვნად გამოთქვამდა კრიტი-
კულ შენიშვნებს დასახელებული ნარკვევის მისამართით.

როსტომ ჩხეიძე ასკვნის: „თუ უხერხულად მოეჩვენებო-
დათ რაიმე გამგეობის წევრებს, ეტყობა, სწორედაც ეს — დე-
დოფლის პორტრეტი არ ეჭაშნიკებოდათ“ (ე.ი. რუსუდან თა-
მარის ასულის მიერ თავისი ძმისწულის, ზემოხსენებული და-
ვით ლაშას ძის მოკვდინების მცდელობა) და დასძენს: „იაკო-
ბი რომ ისტორიულ მატრიანეს ეყრდნობა და ის ჯოჯოხეთური
ცილისწამება თვითონ არ მიუწერია დედოფლისათვის?“

რიტორიკული შეკითხვაა, თითქოსდა ბუნდოვანი იყოს საქ-
მის არსი, მაგრამ იქვე განმარტავს: „იაკობს ედავებიან იმას, რა-
საც თვითონ წაედავებოდა ივანე ჯავახიშვილს, მოცლა რომ
ჰქონოდა და პოლემიკის გაგრძელების საშუალება მისცემოდა“.

მოუცლელობაზე ვერაფერს ვიტყვი, მაგრამ პოლემი-
კის გაგრძელება ნეტავი ვინ აუკრძალა?

კარგი კი იქნებოდა, ყველა გადაუდებელი საქმე განზე გადა-
ედო და შთამომავლობას ხომ დარჩებოდა გაგრძელება მეგობ-
რული ორთაბრძოლისა დედაენისა და ქართველი ერის ისტორი-
ის ავტორთა შორის. ღმერთმა უწყის, რომელი აჯობებდა...

აი, მართლაც რომ ბედის ირონია! იაკობ გოგებაშვილმა,
ე.წ. „ადვოკატური ისტორიის“ ბაირანტარმა, საკუთარ ტყავ-
ზე იწვინა მისთვის ესოდენ ძვირფასი დოქტრინის მასზე არა-
ნაკლებ თავგამოდებულ ქომავთა ბასრი ბრჭყალები. სად გა-
გონილა, შენი გალესილი დანით შენვე გამოგჭრან ყელი?!

რალა უნდა ექნა? აილებდა და შეთხზავდა სიკვდილის პი-
რას მისული რუსუდან დედოფლის მიერ თავის გაუგონარ
ცოდვათა მონანიებას. და ვერავინ დაუმტკიცებდა, ამგვარი
რომ გამორიცხული არისო. მაგრამ როცა ტკბილი სიცრუის
ადეპტები სანდო საისტორიო წყაროებში შემონახულ მასალას
უარყოფენ და მწერლის მიერ იძულებით შეთხზულს გულში
იხუტებენ — მართლაც სასაცილოა, სატირალი რომ არ იყოს!

დიხაბაც, ათასი ჟამთაღმწერელი და ათი ათასი იბნ ალ-
ასირი (სწორედ ეს ორი ვაჟბატონი გვაუწყებს რუსუდან
დედოფლის აუგს) რომ მოეწვიათ „იმელის“ დარბაზში „ლა-
შარელას“ ავტორის შესანევენად, ისინიც ამაოდ დაშვრე-
ბოდნენ და ბედნიერი მკითხველი ხელების ფშვნეტით
იტყოდა: სანუხ არს ესეო.

...გარდა სადღეობრივოსი

ხშირად მსმენია, საქართველოს ისტორია კონსტანტინე
გამსახურდიას რომანებმა შეგვაყვარაო. სხვისა რა მოგახ-
სენოთ, მაგრამ ჩემთვის, ვიდრე „ქართლის ცხოვრებას“ და
ივანე ჯავახიშვილს მივადგებოდი, გამსახურდიას გარდა,
გრიგოლ აბაშიძეც იყო მეგზური ჩვენს წარსულში სამოგ-
ზაუროდ. დღემდე ზეპირად მასსოვს, თუმცა შემდგომში
ალარ გადამიკითხავს, სტროფები მისი პოემიდან „გიორგი
მეექვსე“. ასე მაგალითად: „კარვის კარებთან მიწყდა ჩურ-
ჩული, დუმილი დადგა წინანდებური, ჩაფიქრებული და მო-

ლუშული ტახტზე მდუმარედ იჯდა თემური“.

ერთი კალმის მოსმით ცოცხლდება ოდინდელი სურათი
და ლამის იმ კარავთან წარმოდგინო თავი, სადაც „კოჭლ
ვეფხვად“ წოდებული მბრძანებელი ზის, წარბი შეუკრავს
და საქართველოს მეფის ელჩად მოსულს მკვახედ ეკითხე-
ბა: „ეგვბ არ იცი, აქ რა ეწერა? — თავად დანერა ჩემმა მარ-
ჯვენამ“ (ასე დამამახსოვრდა).

პატრიოტული პირბადით აღჭურვილი წინაპართა უპა-
ტივმცემლობას უკიჟინებდნენ დიდებულ ქართველ პოეტს,
რომელიც წერდა: „თემურ, შენ იყავ შეშლილი ხარი, შენს
წაძოვარზე ბალახი გახმა, შენ მაინც გძლია ვენახის მხა-
რემ, შენ მაინც გძლია ქართველმა ხალხმა!“

ანდა: „თავმოძულებულს თათრის ბეგარით, გაალმასე-
ბულს სპარსთა უღელით, ძილშიაც ეცვა ქართველს ბეგთა-
რი, სუფრაზეც იჯდა ჯაჭვგაუხდელი“.

ან კიდევ: „როცა სამშობლო იყო მთლიანი, როცა ცხოვ-
რება ჰქონდა სვიანი, ჩვენს დროშას ერქვა დავითიანი,
ჩვენს დროშას ერქვა გორგასლიანი“ (შემთხვევითი როდია,
რომ საბჭოთა საქართველოს ჰიმნის ტექსტის თანაავტორი
გრიგოლ აბაშიძე გახლდათ).

წარსულისადმი უდიერ დამოკიდებულებას საყვედუ-
რობდნენ იმ კაცს, ვისაც სატრფოსთან პაემანზეც კი არ
შორდებოდა „ქართლის ცხოვრების“ მოლანდებანი და ასე
მიმართავდა თავის მომავალ მეუღლეს: „ვეფხზე უწყალოვ,
ჯიქზე უწყალოვ, შენა ხარ ჩემი ჯიგდა-ხათუნი“.

„ვეფხისტყაოსნის“ ალუზიებთან ერთად („ვეფხი პირგა-
მეხებული“ და „უწყალო, ვითა ჯიქია“) გამოკრთება ჯიგდა-
ხათუნი — ეს ხომ სახელია ულუ-დავითის პირველი ცოლისა,
წარმოებით მონღოლი რომ იყო და, ალბათ, ისეთივე თვა-
ლის ჭრილი ამშვენებდა, როგორც — ქალბატონ ლამარას.

...იმელის“ მაშინდელი სპექტაკლიდან თვალნათლივ
მაგონდება კულუარებში აბობოქრებული ფრიად დარბაი-
სელი კაცი (რას დახატავდა ჩოხა-ხანჯალი!), დაბეჯითე-
ბით რომ ამბობდა: ეს ნიგნი ცეცხლშია ჩასაგდებო. მოკრ-
ძალებით გაუბედე: მაშინ „ჯაყოს ხიზნებიც“ მიაყოლეთ-
მეთქი. პასუხად უაპელაციო განაჩენი მივიღე: დიხაბაც, ყვე-
ლაზე ადრე სწორედ ეგ არის დასაწვავიო.

მიხეილ ჯავახიშვილი ახალი რეაბილიტირებული იყო.

გაივლის ოცდახუთი წელიწადი და რეჟისორი თემურ
ჩხეიძე, რომელმაც „ჯაყოს ხიზნების“ სატელევიზიო დადგ-
მა განახორციელა, ქართული გაზეთის ფურცლებიდან
გვამცნობს: „იმდენი აგრესია, რაც „ჯაყოს ხიზნებმა“ მომი-
ტანა, ცხოვრებაში არ მიწვევია. ტელევიზიაში რვა ათა-
სამდე წერილი მივიდა. ხალხი საქართველოდან ჩემს გასახ-
ლებას, ხოლო ჯავახიშვილის წიგნების საჯაროდ, ლენინის
მოედანზე, დაწვას ითხოვდა“.

მორალური აუტოდაფე აღარ აკმაყოფილებდათ.

ჟამთაღმწერელი თუ არა, „ბედნიერი ერის“ ავტორი ხომ
მაინც სმენიათ, მაგრამ ჩვენში, არცთუ იშვიათად, ილიასგან
მხოლოდ ის ნებავთ, რაც მათ გულსა და გონებას ესაღბუნე-
ბა. უფრო კომფორტულია, რომ მარტოოდენ სახელი იკმა-
რონ — სადღეგრძელოსავით. და საერთოდ, სადღეგრძელო
მავანთა და მავანთა საყვარელი ჟანრია. პოეზიასაც ურჩევ-
ნით და პროზასაც. სწამთ, რომ ყველა ჟანრი მოსაწყენია,
გარდა სადღეგრძელოსი. ღმერთმა შეარგოთ!

P.S. საკმაოდ ვრცელ გამომხაურებაში გრიგოლ აბაში-
ძის წარმოუთქმელ სიტყვაზე კრინტი არ დამიძრავს თავად

„ლაშარელას“ ავ-კარგის შესახებ, ვინაიდან ეს რომანი უჩემოდაც არაერთხელ გაურჩევ-გამოურჩევიათ, ქებაც უთქვამთ და ძაგებაც არ დაკლებია. რას ღალადებენ წყაროებო — „ლაშარელას“ ავტორმა დაწვრილებით აუხსნა მისი რომანის მძაგებელთა გუნდს და აბა მე რაღა დამრჩენია? მაგრამ, ორიოდ სიტყვით მაინც, ხაზი მინდა გავუსვა გრიგოლ აბაშიძის პირველი რომანის უპირველეს ღირსებას. ჩემი აზრით, XX საუკუნის ქართველმა მწერალმა ილია ჭავ-

ჭავაძის მიერ „მეფეთა ცხოვრებად“ მონათლული „ქართლის ცხოვრება“ ახალი ფერებით გაამდიდრა, ლაშარელას დრამატულ სიყვარულთან ერთად მისი ქვეშევრდომის დათრგუნულ სიყვარულსაც მიაპყრო მზერა და დაგვიხატა მიმზიდველი პორტრეტი ალალმართალი ქართველი ვაჟკაცისა, სოციალური ჩაგვრის მსხვერპლი რომ გამხდარა ბიბლიური ურია ხეთელივით. ოღონდ, მისგან განსხვავებით, ბრძოლას უცხადებს ამქვეყნიურ უსამართლობას. მწერა-

ექსპრეს-ინტერვიუ

ლევან ლორია

„გათენდა? ის უკვე კარგია...“

- თქვენი აზრით რა არის უკიდურესი გაჭირვება?
- როცა საყვარელი ადამიანი, ურომლისოდაც სიცოცხლე ვერ წარმოგედგინა და ვისაც გუშინ შეხაროდი, დღეს შენს გვერდითაა და ვერ ცნობ...
- სად ისურვებდით ცხოვრებას?
- ზღვის ნაპირას, ლამაზ ბარში და იქვე ცას აწვდილ მთასთან, ანუ საქართველოში...
- რა არის უმაღლესი ბედნიერება?
- სამშობლო და ახლობელი ადამიანები კარგად რომ გყავს, დილით სამსახურში რომ გიხარია წასვლა და საღამოს სახლში დაბრუნება და ღამე, დაძინების წინ რომ დარდობ, რა წუთები უნდა გადავყარო ახლა ძილში, ნეტა მალე გათენდესო...
- თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?
- დაჩი — ოტიას „დაჩის ზღაპრებიდან“, დათა თუთაშხია — ჭაბუასი, ალექსანდრო — გურამ დოჩანაშვილის „სამოსელი პირველიდან“, ჟან ვალჟანი — ჰიუგოს „საბრალონიდან“, ლეინი — ლევ ტოლსტოის „ანა კარენინადან“...
- თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?
- ვახტანგ გორგასალი, დავით აღმაშენებელი...
- თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?
- ფალიაშვილი, ლალიძე, გერშვინი...
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?
- სიმამაცეს, სიკეთეს და ერთგულებას...
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?
- ერთგულებას და მომხიბლველობას
- რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლველი?
- თავმდაბლობა და სიკეთე
- თქვენის საყვარელი საქმიანობა?
- ფიქრი.
- თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდოდათ ყოფილიყავით?
- ისევ მე-დ დავრჩები...
- თქვენი ხასიათის მთავარ თვისება...

- მჯერა ადამიანების.
- რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?
- მეგობრობას.
- თქვენი ხასიათის მთავარი ნაკლი?
- მჯერა ადამიანების.
- თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?
- ეს კითხვა აშკარად მეორდება... (იხ. ზემოთ)... პასუხიც მეორდება...
- რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?
- იმედის დაკარგვა...
- როგორი გინდოდათ ყოფილიყავით?
- იღბლიანი.
- თქვენი საყვარელი ფერი?
- ცისარტყელას შვიდი მთავარი ფერი ისე უხდება ერთმანეთს, ვერცერთს ვერ გამოვყოფ, ერთფეროვნება მოსაწყენია – ყველა ფერი მიყვარს.
- ყვავილი, რომელიც ყველაზე ძალიან გიყვართ?
- მინდვრის ყვავილები.
- თქვენი საყვარელი ფრინველი?
- შაშვი და საერთოდ მგალობელი ფრინველები.
- თქვენი საყვარელი მწერალი?
- დუმბაძე, დოჩანაშვილი, იოსელიანი, ამირეჯიბი, ჩხეიძე, მარკესი, ჰიუგო, რემარკი...
- თქვენი საყვარელი პოეტები?
- რუსთაველი, გალაკტიონი, ტიცციანი...
- საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?
- ანა-მარია — დოჩანაშვილის „სამოსელი პირველიდან“, ხატია — დუმბაძის „მე ვხედავ მზედან“, რემედოსი — მარკესის „მარტოობის ასი წლიდან“...
- საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?
- დედაჩემი და მამაჩემი...
- საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?
- თამარ მეფე, მაია წყნეთელი...
- საყვარელი სახელები?
- თალიკო, ვაჟა, ასმათი, ნუგზარი (ჩემი მშობლები და და-ძმა)...
- რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?
- ღალატს და უზრდელობას.
- ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზღი დაიმსახურა?

- ყორღანაშვილი.
- **საომარი მოქმედება თქვენი აზრით, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?**
- დიდგორის ომი
- **რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?**
- დავით აღმაშენებლისა და გიორგი ჭყონდიდელის მიერ განხორციელებული რეფორმები საერო და სასულიერო ცხოვრებაში.
- **ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?**
- წინასწარმეტყველების ნიჭი, მაგალითად ამოვიცნო ლოტოს ხუთი ციფრი მაინც.
- **როგორ გინდათ რომ გარდაიცვალოთ?**
- არ ვიტყვი... მიქელ-გაბრიელს მაგის სწავლა აკლია, თითქოს და ისე არ მოვა... ერთი ანეკდოტის არ იყოს, „გაუნათე, ხო, გაუნათეო!“ ხოდა მეც არ გავუნათებ და საერთოდ: „სიკვდილის ყველა კარი ჩარაზეთ“!
- **თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?**

- ვფიქრობ და ვწერ, ანუ კარგად ვარ!
- **ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?**
- როცა გგონია კარგს აკეთებ, არადა ცუდი გამოდის, ოღონდ მთლად იმ დათვივით არ უნდა მოგივიდეს, ბუზს რომ კლავდა და პატრონიც მიაყოლა ზედ!
- **თქვენი დევიზი?**
- „გათენდა? ეს უკვე კარგია...“ — „ჰოპლა, ჩვენ ვცოცხლობთ!“
- **თუკი ოდესმე შეხვდებით ღმერთს, რას ისურვებდით რომ მას თქვენთვის ეთქვა?**
- როცა ამ კითხვამ დამაფიქრა, უფრო ის პასუხი ამოტივტივდა, რას არ ვისურვებდი, რომ ეთქვა. ლექტორი მახსენდება ერთი, თუ ცუდად ვაზარებდით გამოცდას, გვეჩხუბებოდა: არ დაფიქრებულხართ, იქნებ და სხვის ადგილს იჭერთო, ხოდა ვისურვებდი ეს არ ეთქვა – ორიანით არ გავესტუმრებინე ანუ. მე კი მაძლობას ვეტყოდი რომ მნახა და კიდევ ვეტყოდი მაძლობას, რომ ის სასწაული მანახა, რასაც სიცოცხლე ქვია.

როგორ ვკითხულობთ კლასიკას

გია არგანაშვილი

ხევისბერი გოჩა აიძულეს საკუთარი შვილი მოეკლა

ხევისბერი გოჩას ამბავი ავტორისთვის სიტყვა-სიტყვით უამბნია მოხუც მოხვევს ღინჯა ხულელს.

ამის შესახებ თვითონ ალექსანდრე ყაზბეგი წერდა. აქ, რა თქმა უნდა, გადამეტებულია მინიშნება „სიტყვა-სიტყვით“, ისე კი არავითარი მიზეზი არ არსებობს, რომ ნათქვამის სიმართლეში ეჭვი შევიტანოთ, რადგან ამ ისტორიის ხალხური ვერსიებიც არსებობდა და ღინჯა ხულელიც რეალური პიროვნება იყო. მის პორტრეტს ავტორი „ელ-გუჯაში“ გვინახავს: „... ეს იყო მთაში განთქმული მეფანდურე და ჭკუამახვილი, გრძნობით სავსე მოლექსე, მაშასადამე, ყველასგან პატივცემული და საყვარელი სტუმარი. ტკბილი მოსაუბრე, ამაღლებული გრძნობით აღსავსე, მოაზრებული ღინჯა ყოველი სიმის ჩაკვრაზედ ფანდურს ისეთ ხმას ალენებდა, რომელიც კაცს გულს უწურავდა, ჟრუანტელს აღუძრავდა და ოფლს დაასხამდა“.

ასეთ კარგ მითხრობელს მართლაც შეეძლო დრამატული ამბის შესაბამისი განცდა ეგრძნობინებინა მკითხველისათვის.

მაინც რა უამბო ღინჯა ხულელმა ალექსანდრე ყაზბეგს?

ამის შესახებ შეგვიძლია მხოლოდ ვივარაუდოთ. ჩვენი მსჯელობა იმ ფოლკლორულ ჩანაწერებს ეყრდნობა, რომელიც ალექსანდრე ყაზბეგის კრებულშია (1965 წ. „საბჭოთა საქართველო“) შეტანილი.

აქ სამი ვარიანტია წარმოდგენილი. მესამე ვარიანტის (მთქმელი აბრამ ოდიშვილი) ხალხურობა ნაკლებად დამა-

ჯერებელია, რადგან ის თითქმის მთლიანად იმეორებს ლიტერატურულ ვერსიას (მხოლოდ პერსონაჟთა სახელებია ფოლკლორული მასალიდან ალებული). გარდა ამისა, აბრამ ოდიშვილი თავს ყაზბეგის მწყემსობის ამხანაგად აცხადებდა, რაც გვაფიქრებინებს, რომ მისი მონათხრობის თავდაპირველი საფუძველი სწორედ ლიტერატურული ტექსტი იყო.

დანარჩენი ორი ჩანაწერის მიხედვით, ონისეს (ვანი-სეს) გუგუა (გაგაი), ძიძიას (მათიკოს) ქმარი, ჰკლავს.

გამოდის, რომ ხევისბერი გოჩას მიერ საკუთარი შვილის მკვლელობის ვერსიას არცერთი ფოლკლორული ვარიანტი არ იცნობს და ეს ძნელადსააღსარებო ცოდვა მთლიანად ავტორის ნებაზეა.

საერთოდ, თავის მოთხრობებში ალექსანდრე ყაზბეგი თითქმის ყოველთვის ამძიმებს სიტუაციას. ამას პერსონაჟთა „თვითნებური მოქმედებაც“ ემატება, რასაც ავტორი, მკითხველთან ერთად, შორიდან ადევნებს თვალს და აღტაცებას ვერ მალავს, თუ როგორი ოსტატობით, საყოველთაო წესისა და რიგის დაურღვევლად, სძლევენ ისინი ავტორის მიერ შექნილ ხელოვნურ წინააღმდეგობებს.

ალექსანდრე ყაზბეგი თითქმის არ ჰქმნის ლიტერატურულ ტიპებს. მისი პერსონაჟები საკუთარ გარემოს მოწყვეტილი ბიბლიური, უფრო ხშირად კი ლიტერატურული გმირები არიან, რომლებიც დროისა და სიტუაციის შესაბამისად იცვლიან სახეს ისე, რომ ხანდახან მათი ცნობაც კი გვიჭირს.

ამ მხრივ არც „ხევისბერი გოჩია“ გამონაკლისი. თუმცა, ვიდრე მოთხრობის პერსონაჟებს გავეცნობით, ხევის სამართალზე უნდა ვისაუბროთ.

თემის მართლმსაჯულებას ხალხის მიერ არჩეული კაცები (მსაჯულები, ხევისბერი) ახორციელებენ, ხოლო ხალხი, როგორც ღვთის უზენაესი ნების (ხმა ღვთისა და ხმა ერისა) გამომხატველი, იმავდრულად განაჩენის აღმსრულებელიცაა. რადგან თემს არა ჰყავს სასამართლოს გადანყვეტილების აღმსრულებელი (ჯალათი), სასჯელის ფორმაც (ჩაქოლვა, მოკვეთა) მისი აღსრულების შესაძლებლობას (კოლექტიური ქმედება) ითვალისწინებს.

მსაჯულთა საბჭო (ხევისბერთან ერთად) ისმენს მონმეთა ჩვენებას, მსჯელობს დანაშაულის გარემოებებზე და უფლებას აძლევს დამნაშავეს თავი იმართლოს.

უმაღლესი მსაჯული, ხევისბერი საბოლოო განაჩენს აცხადებს და თემისაგან მისი აღსრულების თანხმობას ითხოვს.

თუ თემი არ ეთანხმება მსაჯულთა გადანყვეტილებას, მაშინ ხალხის ნება იმარჯვებს და არ არსებობს მართლმსაჯულების უფრო მაღალი ინსტანცია, სადაც დამნაშავე განაჩენის გასაჩივრებას შეძლებს.

ამ ნების მიხედვით ასამართლებენ „ხევისბერ გოჩიაში“ ორ ოსსა და გუგუას. ოსების დანაშაული აშკარაა. ისინი ხევის წინაშე ღალატს აღიარებენ და მზად არიან ახალი დანაშაულიც (ხევისბერზე თავდასხმა) ჩაიდინონ, თუ ამის საშუალება მიეცემათ.

გუგუას არ უმტკიცდება დანაშაული (პროცესზე ის დუმის უფლებას იყენებს). თუმცა ეს ხელს არ უშლის საბჭოს, ნაწილობრივ გამამტყუნებელი განაჩენი გამოიტანოს და მოხევე თემიდან მოიკვეთოს.

გუგუას მიმართ განაჩენის გამოცხადებამ მაპროვოცირებელი გარემო შექმნა ნამდვილი დამნაშავის გამოსავლენად. საბჭოს წინაშე აღიარებითი ჩვენებით უმაღლესი მსაჯულის შვილი გამოვიდა. თუმცა ონისეზე ჯერ არაფერი გვითქვამს...

ვინ არის ონისე და რა ბრალი მიუძღვის მას ხევისა და თემის წინაშე?

ონისე გავლენიანი, შესაბამისად მდიდარი ოჯახის შვილია. თანატოლებისგან ის ჩაცმულობითაც გამოირჩევა, რადგან მისი ტანსაცმელი მთლიანად ოქრო-ვერცხლითაა შეჭედული.

გამორჩეულობა ძნელად სატარებელი ტვირთია მთაში (იქ დღესაც სანყევარ სიტყვად ითვლება — გამორჩეული). გარეგნული ბრჭყვიალება კი ერთადერთი როდია, რაც მას, მამისა და ოჯახის მდგომარეობის გათვალისწინებით, უპირატესობას აგრძობინებდა სხვების წინაშე. დაუმსახურებელი უპირატესობის განცდას კი შეუძლებელია ონისეს ხასიათისთვის თავისი კვალი არ დაეჩნია.

გავისხენოთ მისი მდგომარეობა ძიძიასთან შეხვედრის წინ:

„...ონისეს კი რომ ქორებრივი თვალი გაეყარა ვისთვისმე განურჩევლად, ვინც უნდა ყოფილიყო ისა, ოღონდაც არის მის თვალებსაც ელვარება ჰქონოდა, ტუჩებს მიშზიდველობა, ლოყებს სიყმანვილის ელფერი და გულს სისხლის ამჩუხჩუხებელი ძალა“.

ონისეს გული თავისუფალია. ამ ახალგაზრდა კაცს ხევში თავისი სწორი და ფერი ვერ უნახავს და, სიყვა-

რულს მონყურებული, ახლა მხოლოდ შესაფერის ობიექტს დაეძებს...

და სულერთია, თუ ვინ იქნება ის?!

მკითხველისთვის ამგვარ საორჭოფო მდგომარეობაში ჩავარდნილი ონისე, ბუნებრივია, პირველივე შესაძლებლობას იყენებს და რანამს ძიძიასთან მარტო რჩება მარხილში... აღარ გვიკვირს, ასე იოლად რომ დაიწყოს მათი ურთიერთობა.

ონისეს სიტყვა-პასუხში (ხაზუასთან) იგრძნობა ერთგვარი ქედმაღლობა და თავმომწონება თავისი ვაჟკაცობის (თუ მდგომარეობის) გამო: „ვინც მაგას აწყენიებს, იმას ჩემთან ექნება საქმე და ღვთის მადლმა ჩემთან მასხარაობას კი არცვის ვურჩევ“.

მიუხედავად ასეთი ქადილისა, მან ვერ შეძლო ძიძიას დაცვა. ქალმა ტრაგიკულად დაასრულა ცხოვრება. ონისე გახდა მიზეზი მისი უბედურებისა...

თუმცა ხასიათის ეს თვისება ნაწილობრივაც ვერ ავსებს ონისეს პორტრეტს, მაგრამ სრულიად შეიცვლება სურათი, თუ ვიტყვით, რომ ბედისწერის ჩაკეტილ წრეში კლასიკური ლიტერატურის ერთ-ერთი ყველაზე გრძობადი პერსონაჟი ტრიალებს...

მკითხველს შევახსენებ, რომ რუსთაველის შემდეგ ქართული ლიტერატურა არ იცნობს ონისესავით გახელბულ მიჯნურს.

თუმცა მარტო შეხსენება არ კმარა. მკითხველიც თუ გაიზიარებს ამ მოსაზრებას, იმის ახსნაც მოგვინევს, თუ რას მატებს ონისეს სახეს რუსთაველის პერსონაჟთან მსგავსება.

იცვლება ხედვის წერტილი. განუზომლად იზრდება მოქმედების მასშტაბი. საკაცობრიო სიმაღლემდე ადის ხეობაში ვერდატეული ადამიანური ვნება და შვიდსაუკუნოვანი წყვეტის ფონზეც აშკარად იგრძნობა დაკარგული ჰარმონიის ძიების სურვილი.

„ონისე ოხრავდა, ქმინავდა, მოსვენება ვერ ეპოვა და დაჭრილ ლომსავით გამედგრებული გმინვით დადიოდა მთა-ბარად“.

ასეთია ტარიელივით ველად (ფშავში) გაჭრილი, შინაგანი წინააღმდეგობით სავსე ონისეს სულიერი მდგომარეობა.

სამწუხაროდ, ონისეს არ გამოუჩნდა კაცი, რომ ხელი ჩაეჭიდა და სამშვიდობოს გაეყვანა. ორი სხვადასხვა ეპოქის შედარებითი ანალიზი უსამართლო საზოგადოებრივ გარემოში ადამიანის უპერსპექტივო ყოფასაც აჩენს. ეს ინვეს ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედებისთვის დამახასიათებელ ტრაგიზმს როგორც ტექსტის შიგნით, ისე მის გარეთ, ავტორთან დამოკიდებულებაში.

თუმცა ეს უფრო ვრცელი თემაა...

ონისეს დანაშაულებათა ნუსხა ასე გამოიყურება — ხელისმომკიდებობის ინსტიტუტის შეურაცხყოფა, სხვა კაცის ცოლთან სამიჯნურო ურთიერთობის გაბმა და საკუთარი მოვალეობისადმი ღალატი, რამაც ქვეყნისთვის საგანგებო სიტუაციაში (ომი) ადამიანების მსხვერპლი გამოიწვია.

ონისე თავგანწირვით ცდილობდა დანაშაულის გამოსყიდვას (ბრძოლის ეპიზოდი). სასამართლოზე კი, სადაც გუგუას მკაცრი განაჩენი გამოუცხადეს, სინდისის მხილებას ველარ გაუძლო და თავის ბრალზე ალაპარაკდა:

— „...რაილა დავმალო?... მოძმეთ ცოდო მე მაძევს კისერზედა. ჩემი ბრალია მათი განწყვეტა...“

არავინ იცის, როგორ განვითარდებოდა მოვლენები, საბჭოს გუგუასთვის მკაცრი განაჩენი რომ არ გამოეტანა.

თუმცა ყველაფერი საათივით აენყო და ქართული ლიტერატურის ისტორიას მართლაც საინტერესო ფრაზა შეემატა, რომელიც ყველა დროში უსამართლობის მიმართ პროტესტად ხშირადღება:

„— შესდეგ! ხევისბერო! გუგუა მართალია!“

ონისემ აღიარა დანაშაული. საძიებო და გასარკვევიც აღარაფერი დარჩა. სასამართლოს შეუძლია განაჩენის გამოსატანად გავიდეს. თუმცა მანამდე მამის სახე უნდა დაინახოთ, რომელიც ჯერ გონზე არ მოსულა და ერთიანად აცახცახებული ყვედრებით მიმართავს შვილს:

„— მაშ ეგრე გაიგონე ჩემი დარიგება? წყეულიმც იყავ, ყველასგან მოძულე-ბულო, დედ-მამის საფლავიდან ამომგდებო!.. რა სასჯელი არის, რომ შენ გადაგინწყვიტო!..“

მაინც რომელ დარიგებას ახსენებს მამა შვილს? რომელს ანიჭებს ამ შემთხვევისთვის უპირატესობას? გოჩას დიდაქტიკური მორალი, რომლითაც ის თავისი შვილის აღზრდაში ხელმძღვანელობდა, ხომ ერთ ფრაზაში ეტყევა:

„— ვინძლო, ქვეყანა არ გააცინო!“

ვინძლო, სალექსოდ არ გაეხადა ონისეს საქმე...

ონისემ კი ქვეყანა გააცინა. სალექსოდ გაიხადა საქმე, არა თავისი გაუფრთხილებელი საქციელით, არამედ თავისი უუნარობით, შებრძოლებოდა იმ გრძნობას, რომელსაც ერთნაირად უშლიდა როგორც საღვთო, ისე საზოგადოებრივი მორალი.

სწორედ ეს აშინებდა გოჩას.

ხევისბერმა კარგად იცოდა, რომ ეს ბრძენი ხალხი, თავგანწირული მხედრობა, ხვალ მოყაყანე, მოლიზდარ ბრბოდ გადაიქცეოდა და ხევისბერის ოჯახს თვალიდან დირეს ამოაცლიდა.

ხალხს უფლება ჰქონდა დაეცინა გოჩასთვის, რომელმაც საკუთარ ოჯახში ვერ შეძლო თავისი მორალის განხორციელება, რასაც მთელ თემს ასწავლიდა და მოძღვრავდა.

ონისემ კაცობა შეირცხვინა. ჩვენ ვიტყვი, რომ მან ვერ გაუძლო სიყვარულის ყოვლისმომცველ ძალას, ხალხი

კი უფრო უბრალოდ განმარტავს, — ონისე საკუთარ სურვილს დაემორჩილა, ონისემ საკუთარ „ქეიფზე“ იარა...

მამა შვილს აყვედრის ყველაფერს, რაც კი ოდესმე მისთვის გაუკეთებია. თუმცა, კი კითხვა: „რა არის სასჯელი, რომ შენ გადაგინწყვიტო“, — მაინც რიტორიკულად უღერს, კონკრეტულად არავის მიემართება და პასუხსაც არავისგან ელის...

თუმცა ხევისბერის კითხვა მთლად უმისამართოც არ არის. ის მიმართავს უზენაესს, რათა შთააგონოს საკუთარი

ნება. ის, რასაც ხევის მშვიდობიანობა მოითხოვს. მოხუცი პასუხს იღებს და მსაჯულებს უფლის ნებას უფლისავე სიტყვებით ამცნობს:

„მოძმეთა სისხლი ცაში ღმერთს შესჩუხჩუხებს და სამართალს ითხოვს“.

მკითხველს „დაბადებიდან“ გაახსენდება ღმერთის სიტყვა კაენისადმი:

„აბელის სისხლი ცაში შემომჩუხჩუხებს და სამართალს ითხოვს...“

ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედებაში ძალუხად იგრძნობა ბიბლიურ ტექსტებთან სიახლოვე. თუმცა ეს გავლენა იმდენად ორგანულია, რომ მკითხველს უჭირს გამყოფი ხაზის მოძებნა, სად მთავრდება ბიბლიის ციტირება და სად იწყება მწერლის შემოქმედება.

ხევისბერი ონისეს დანაშაულს კაენის ცოდვას ადარებს, ღვთის სიტყვებს იმონებს და მსაჯულებს მკაცრი განაჩენის მიღებისაკენ მოუწოდებს:

„გადასწყვიტე, თემო!“ — მიმართავს საბჭოს.

ხევისბერი დარწმუნებულია, რომ საბჭო გაუძლებს მისი ავტორიტეტის სიმძიმეს და მოძმეთა დაღვრილი სისხლის ნილ სამართლიან მსჯავრს დადებს სასწორის მეორე მხარეს.

ონისეს აღსარებიდან ყველაზე მეტი გოჩამ (და გუგუამ) შეიტყო. ის დარწმუნდა, რომ ონისეს დანაშაულის მიზეზი სწორედ მოვალეობისადმი გულგრილი დამოკიდებულება გახდა, რის შესახებაც ყოველთვის აფრთხილებდა შვილს:

„გახსოვდეს, ვისი გორისა ხარ და კაცი ტანჯვისთვის არის გაჩენილი“.

მართალია, ონისეს თემი არ გაუყიდა, — ეს გოჩამაც იცის, მაგრამ ნაშუსი დაივიწყა, — ეს კი მხოლოდ გოჩამ და გუგუამ იციან.

რა იცის თემმა მისი შვილის დანაშაულის შესახებ? მხოლოდ ის, რაც ონისემ თვითონვე აღიარა: „რაღა დავმალო? მოძმეთ ცოდო მე მაძევს კისერზე, ჩემი ბრალია მათი განწყვეტა... მე დავკარგე გონი, მტერი მე გამომეპარა.“

ილუსტრაცია კარლო ფაჩულიასი

ამის ცოდნა კი სრულიად საკმარისი საფუძველია იმისთვის, რომ მსაჯულებმა მკაცრი, მაგრამ სამართლიანი განაჩენი გამოიტანონ.

„კარგა მღელვარებისა და ჩოჩქოლის შემდეგო“ — ამბობს ავტორი და იგულისხმება, რომ ამ ხნის მანძილზე ხევისბერი მორჩილად ელოდა გადანყევტილებას, ხოლო მსაჯულთა საბჭო მსჯელობდა და საბოლოო სიტყვის სათქმელად ემზადებოდა.

და აი, თემის თავნი მიუახლოვდნენ გოჩას:

„გოჩავ! შენს შვილს ხევი არ გაუყიდნია... მხოლოდ ყმანვილკაცობას გაუტაცნია და თავდავიწყებაში ჩაუგდია...“

ახლა ყველაზე საინტერესო გოჩას პასუხია, მაგრამ ერთი ნუთით გაეაჩეროთ კადრი და იქვე, სამსხვერპლოზე, დასაკლავი ცხვარავით მორჩილად მდგარ ონისეს შეეხედოთ.

თუ მკითხველს შეუძლია მისი სახის წარმოდგენა, მას არც იმისი მიხვედრა გაუჭირდება, რას ჩაიდენს ონისე იმ შემთხვევაში, თუ ხევისბერი მსაჯულთა გადანყევტილებას დაეთანხმება.

პირდაპირ ვიკითხოთ, ეყოფოდა ვაჟკაცობა ონისეს, რომ თავისი შერცხვენილი სახელი, გუგუას მსგავსად, სისხლით გამოეხსიდა?

ჩვენ მხოლოდ იმის თქმა შეგვიძლია, რომ ვიდრე გოჩა სიტყვებს დაეძებდა თავისი მრისხანების გამოსათქმელად, სიუჟეტის ამგვარად გაგრძელების ალბათობა მაინც არსებობდა, რადგან ახლა ონისეს სულიერი მდგომარეობას ყველაზე ზუსტად ეს სიტყვები ამჟღავნებს:

„...უფალი დიდი ყოფილა!... დღენი მომენამლა, სიცოცხლე გამიშავდა, გულში მეტი შხამი ჩაესხა... დავდიოდი, ვჭამდი, ვსვამდი, მეძინა, თუ მეღვიძა — ვერ გამეგო... ყველა შავად, ნალვლიანად და მწარედ მეჩვენებოდის... წყალტიალას რალამ შეუცვალა გემო?! მზისთვის ვერ შემიცქერია, მთვარესთვის ვერ მიმიხედნია, მრცხვენის... მრცხვენოდის... ჩემი ჩრდილის დანახვაც კი მარცხვენდის...“

თუმცა, ეს მონოლოგი „სხვა“ ონისეს („მოდღარი“) ეკუთვნის, მაგრამ ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედებისთვის შემთხვევითი არც სახელების დამთხვევაა და არც დანაშაულის სიმძიმის ქვეშ გასრესილი ადამიანის ხვეწნა-მუდარა, ხსნის ერთადერთ გზად სიკვდილი რომ დაუსახავს:

— „მომკალ, მომკალ! — დაიძახა იმან გახარებულმა და მკერდი უფრო მეტად გადაინია“.

თუ ეს სურათი ბუნებრივად არ ჯდება ამ მოთხრობის ფინალში, იმის თქმა ხომ თამამად შეგვიძლია, რომ სასამართლოს მოედანზე, სადაც ორი სიმართლე (თემის და ხევისბერის) დაუპირისპირდა ერთმანეთს (როსტომ ჩხეიძე, „ყაზბეგინა“), ონისე მამის მხარეს იდგა.

მაშ ეს მსაჯულები რას მიედებ-მოედებიან? რა ყმანვილკაცობა, რის თავდავიწყება, ონისეს საქციელმა ამდენი თანამომძის სიცოცხლე შეინირა და საბჭოს წევრები მის გამართლებას აპირებენ?!

განა ამას ელოდა ხევისბერი, როცა თვითონ განზე გადავა (რადგან ინტერესთა კონფლიქტი არ აძლევდა უფლებას სასამართლო პროცესში მონაწილეობა მიელო) და დამნაშავის გასამართლება მსაჯულებს მიანდო?

იქნებ მართლაც ასე ფიქრობს თემი? იქნებ ყმანვილკაცური გატაცება და ამის გამო თავდავიწყება (თავის და-

კარგვა) მართლაც შემამსუბუქებელი გარემოებაა კაცისთვის, ისეთი მძიმე შედეგის შემთხვევაშიც, როგორც ადამიანთა მსხვერპლია?

ნაკლებად სავარაუდოა. ონისე რომ ხევისბერის შვილი არ ყოფილიყო, საბჭო ალბათ უფრო მკაცრ განაჩენს გამოიტანდა დამნაშავის მიმართ. სამართლიან მსჯავრს კი იქნებ დაემშვიდებინა კიდევ მოხუცის სინდისი.

ონისეს დანაშაულის ყმანვილკაცობით გამართლება, რაც ხევის მშვიდობიანობის შენარჩუნებას ისახავდა მიზნად, მდგომარეობის განმუხტვის ყველაზე უსუსური მცდელობა იყო მსაჯულთა მხრიდან. სწორედ მათმა გადანყევტილებამ აიძულა ხევისბერი თავად გამოეტანა მსჯავრი და თავადვე განეხორციელებინა.

როდესაც დავით ნინასწარმეტყველის შვილმა აბესალომმა მამას და ქვეყანას უღალატა, ჯარის უფროსმა იოაბამმა, მამის თხოვნის მიუხედავად, აბესალომი მოკლა.

ხევის მსაჯულებმა კი ვერ გაბედეს იოაბამის საქციელის გამეორება. თუმცა ამას მამა, ხევისბერი, ითხოვდა:

„მით უფრო მეტი საბუთია, რომ მკაცრად გადახდეს... კაცს უღვაში ნამუსისთვის გამოუვა... ონისე ეხლავე მკვდარია... მაგის სასჯელი ცეცხლში დანვა!“

აჰა, მამისა და უმაღლესი მსაჯულის საბოლოო სიტყვა. იქნებ ახლა მაინც მიხვდნენ მსაჯულნი, რომ ვერც ხევის სამართალს გაამრუდებენ და ვერც ხევისბერის სახელს შეურაცხყოფენ ასე ადვილად...

მაგრამ მსაჯულები მხოლოდ გოჩას დამშვიდებას ცდილობენ.

მსაჯულები თავს არიდებენ მძიმე პასუხისმგებლობას და უკვე აშკარად ლალატობენ თავიანთ მოვალეობას.

უმრავლესობის მხრიდან მოვალეობისადმი თავის არიდება ცალკეული ადამიანებისგან თავის განირვას ითხოვს.

ახლა გოჩამ უნდა განიროს თავი, რათა თემის უპასუხისმგებლო საქციელი საკუთარი თავგანწირვით გადაფაროს.

„— გოჩაუ, — სცადეს მოხუცის შეყენება...“

გოჩა გაცეცხლებულია, კიდევ უფრო მეტად მსაჯულთა საქციელით...

„— უნდა მოკვდეს, შეუბრალებლად...“

დრო აღარ ითმენს, კიდევ მცირედი დაყოვნება და ტრაგედია შეიძლება ფარსად იქცეს.

„და თუ თქვენ ვერ გაგიბედნიათ სამართლიანად მოიქცეთ... მე მიყურეთ...“

მსაჯულებმაც ნახეს, რომ გოჩამ ის გაბედა, რაც მათ ვერ გაბედეს. თემმა თავისი გაუბედაობით ხევისბერი დაღუპული თანამომძეების, შერცხვენილი გვარის და ოჯახის, შეურაცხყოფილი მამის შურისმაძიებლად აქცია.

მოხუცის შეჩერება ვერავინ შეძლო.

აქვე შევნიშნავთ, რომ არც ონისეს უცდია მახვილის არიდება.

იღუპება ონისე, გოჩა, ძიძია, გუგუა...

რჩება თემი და მისი რჩეული წარმომადგენლობა (ბომონდი), რომელიც მანამდე ამჟღავნებს ბელადისადმი პატივისცემას, ვიდრე ის საბედისწერო ზღვარს გადალახავს, ვიდრე ის ქვეყნის სასაცილო გახდება, რათა შემდეგ ისეთივე წარმატებით დააყაროს თავზე ნაცარი, როგორც მანამდე გუნდრუკს უკმევდა.

გოგი ჩაგელიშვილი

ბოთე

ხვად ლომს, რომელიც ზოოპარკში დაიბადა, სიყვარულით ბოთე დაარქვეს. ბოთე ზორბა და ლამაზი ლომი იყო. ოთხ კედელში გამომწვევადეული ბოთე სულ არ გრძობდა თავს ტყვედ, თავისუფლება არც არასოდეს ენახა, ფიქრობდა: „ასეც არის სამყარო შექმნილი“. არც მნახველები უშლიდნენ ბალანს, თუ არ ჩავთვლით ერთი-ორ ონავარ ბიჭს, ზედამხედველებისგან მაღულად კენჭებს რომ ესროდნენ. ბოთეს ორი ოთახი ეკავა: ზამთრისა და ზაფხულის. მაისი რომ დგებოდა, ბოთეს საზაფხულო ოთახ-გალიაში გისოსებთან მიწოლილს უყვარდა თვლენა, განსაკუთრებით, თუ ახალი ნავახშიში გახლდათ; მარჯვენა თათს გისოსებს გარეთ გამოჰყოფდა. ასაკს მიტანებული მომვლელი ქალი ელიკო, მუდამდღე რომ მწვანე ხალათი ეცვა და ხელში ცოცხი და აქანდაზი ეჭირა, ბოთეს გალიის წინ ხშირად ჩერდებოდა, გისოსებიდან გამოშვერილ თათზე სიყვარულით ეფერებოდა; ხანდახან ბრჭყალებს შორისაც ჩაფხანდა, რაც მეტად სიამოვნებდა ბოთეს. ამის შემყურე ერთი-ორმაც სცადა მომვლელისთვის მიებაძა, განსაკუთრებით — ნასვამმა მამაკაცებმა, ღვინის სუნით რომ ყარდნენ. გაბრაზებულმა ბოთემ თავხედებს კინალამ ხელი მოაჭამა. ამის შემდეგ ბოთეს გალიის თავზე ფირნიშანი ჩამოჰკიდეს: „ახლოს მისვლა სასტიკად აკრძალულია!“

ბოთე თავისი სიდიდითა და სილამაზით ბევრ მნახველს იზიდავდა. სიამოვნებით კოტრილობდა ფოტოობიექტივის წინ, სამაგიეროდ, მისი მეზობელი, მოუსვენარი მელაკუდა, ფოტოაპარატის ნათებასა და წკაპუნზე გალიაში სირბილს იწყებდა. ბოთეს უყვარდა მთქნარება, რასაც ხშირად ყურადღებისთვის ღრიალსაც მიაყოლებდა. ზოოპარკის ნადირ-ფრინველი გაყურდებოდა, გაინაბებოდა. ეს სიამოვნებდა ბოთეს: ამით ამტკიცებდა თავის მეფურ ძალაუფლებას. არ უყვარდა უძვლო აქოთებული ხორცი. ბეჭის ძვალს თათებში მოიქცევდა, კმაყოფილი, კბილებით აგლეჯდა რბილ ნაჭრებს. ამ დროს კუდის ბოლოს ფუნჯივით შეკრულ ბალანს ბუზების მოსაგერიებლად იქნევდა. ბევრი იყო ზამთრის უღიმღამო დღეები. გალიიდან, მთასავით მოძრავ სპილოს თავის გარდა, ვერაფერს ხედავდა, ზაფხულობით კი ფართო სივრცე და ბევრი გალია მოჩანდა, მათ უკან — მრავალსართულიანი სახლები და ლურჯი ცა. მერე იქით რა იყო, არც არასდროს დაფიქრებულა ამაზე ბოთე, სამყარო მისთვის სწორედ იქ მთავრდებოდა, სადამდისაც მისი თვალი სწვდებოდა.

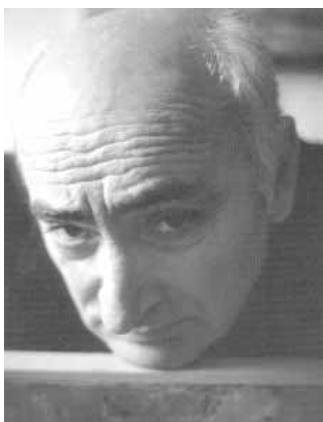
ერთ მშვენიერ დღეს წვეროსანი ახალგაზრდა კაცი დიდხანს შეყოვნდა ბოთეს გალიასთან. მას თან ახალგაზრდა ქალბატონი ახლდა.

— საცოდაობაა ასეთი ლამაზი ლომის გისოსებში გამომწვევდევა, — თქვა კაცმა შეწუხებულმა და თავის ქნევას მოჰყვა.

ქალი ბოთეს უყურებდა და ისიც სინანულს გამოთქვამდა. ბოთემ ყურები ცქვიტა, კიდევ უფრო გაინია მათკენ, გისოსებს ლამის აეკრა.

— ნახე, რა ზორბაა, რა ლამაზი ფაფარი აქვს, ის ტყეში თავისუფლად უნდა დანავარდობდეს! დასავლეთის ქვეყნებში სხვანაირი ზოოპარკებია. ადამიანებს გისოსებიან მანქა-

ნებში სვამენ და ისე ათვალეერებენ ბუნებაში თავისუფლად მოკუნტრუშე ცხოველებს. ასეთი ლამაზი ლომი გამოუკეტიათ მტკაველის ოდენა ფართობში. ამას ხომ ლომობა დაკარგული აქვს. იქ ლომებს სხვანაირად უბრწყინავთ ბენვი, ყოველდღე ახალ ხორცს მიირთმევენ; სიმწვანეში დანავარდობენ, სძინავთ ყვავილებში; ჩვენსავით ქმნიან ოჯახებს; ეს უბედური კი გამოუკეტიათ ასანთის ხელა ყუთში, ალბათ მეგობარი ლომი არცა ჰყოლია. ეს დანაშაულია! სექსუალური მოთხოვნილების დაუკმაყოფილებლობა აბოროტებს, ადრე კლავს ცხოველებს.

დიდხანს იდგნენ წვეროსანი კაცი და ახალგაზრდა ქალბატონი ბოთეს გალიის წინ.

— საცოდაობაა, საცოდაობა, როგორ უღმერთოდ ტანჯავენ ცხოველებს! ადამიანებს ჰკონიათ, რომ მათ არ ესმით ჩვენი. ისინი ყველაფერს გრძობენ, შესაძლოა — ჩვენზე მეტადაც.

ცოტა არ იყოს, მათმა საუბარმა ბოთე გააბრაზა: „ქალიც მყავს და შვილებიც!“ თუმცა, თავისი შვილი ბოთეს თვალითაც არ უნახავს. ბოთეს გვერდით გალიაში მცხოვრები ძუ ლომი პუნა გაახსენდა. გარკვეულ დროს პუნას მის გალიაში შეუშვებდნენ. ბოთეს სიამოვნებით გააჟრჟოლა, თუმცა წვეროსანის საუბარმა ჩააფიქრა.

იმ დღიდან ბოთემ ყველაფერზე ცხვირი აიბზუა: არც საჭმელი მოსწონდა, არც ელიკოს თათზე მოფერება; სიზმრები მოეძალა. მამა და დედა თვალით რომ არ უნახავს, ახლა სიზმრებში ეცხადებოდნენ. სიმწვანე... ფერადი ყვავილებით მოჩითულ მინდორს ლამაზი პეპლები თავს ევლებიან... ნაირ-ნაირი ჩიტები ურიაშულით ხეებს იცვლიან... ბალახის სასიამოვნო სუნი, ანკარა, მოჩუხჩუხე ნაკადულები... სუფთა წყალს ენაფება — სვამს და სვამს... ო, რა ბედნიერებაა! ბოთეს დილა შეჯავრდა. თითქოს თვალები აეხილა: ერთფეროვნება, მოსაწყენი გარემო ახლა შეამჩნია. არაფერი ახალი...

ბოთე მთელი დღე იღრინება.
— რა დაემართა? — ეკითხებიან ელიკოს. გაკვირვებული ქალი მხრებს იჩეჩს.

წვეროსანი კაცი ერთხელ კიდევ გამოჩნდა ქალთან ერთად — ეს მასალეები უცხოეთში უნდა გავაგზავნო; აქა-იქ პლაკატები გააკრა, „თავისუფლება!“ — ყვიროდა. მერე ბოთემ ისიც დაინახა, რკინის ჩაფხუტიანებმა როგორ ჩასცხეს თავში რკინის ნიჩაბი წვეროსანს, მისი ქალიც გაკოჭეს. მერე თითქოს ყველაფერი ჩაკვდა. რამდენჯერმე წვეროსანი კაცები გამოჩნდნენ, თოფებით დარბოდნენ, მერე მათმა სტუმრობამ იკლო.

სადღაც შორს ქექა-ქუხილი ისმოდა. ადამიანების ყვირილის ხმა ზოოპარკამდეც აღწევდა. მერამდენე დღეა უპატრონოდ მიტოვებული ნადირ-ფრინველი შიმშილობდა.

წვეროსან კაცებს ქალები ეხმარებოდნენ. „თავისუფლება! დემოკრატია! — გაჰყვიროდნენ, — გისოსები დავხ-

სნათ, ცხოველებმა მაინც უშველონ თავს! მწვანეთა პარტიას გაუმარჯოს“. ჭქუა-ქუხილს წვიმა მოჰყვა, მერე, თითქოს მიწა იძრაო, საგნები ძიგძიგებდა იმ დღეს.

ბოთეს გაუკვირდა, თავის გვერდით მელაკუდა რომ დაინახა — აქ საიდან გაჩნდიო.

— კარები ღიაა, აბა, ჩქარა, თავს ვუშველოთ! გზა მე ვიცი, იქ ბევრი ნაცნობი მყავს. შენ რომ აქ თვლემდი, მე იმათთან დავბრბოდი!

— ეგ როგორ? — გაუკვირდა ბოთეს.

— მე შენ გჭირდები, შენ — მე, გზას ერთად ადვილად გადავიტანთ; ჭქუა, ეშმაკობა და ძალა — აი, ჩვენი იარაღი. იქ არაფერი გაგვიჭირდება ანტილოპებისა და ირმების ჯოგები დაღიან, ჩიტები ჩვენს ენაზე მღერიაან... თავისუფლება! იკუნტრუშე შენს ნებაზე, არავინ ზედამხედველი არ გვეყოლება. ჩვენი სამშობლო იქ არის!

ბოთემ პირველად დადო გისოსებს მიღმა თათი იმ მიწაზე, სადაც პირველად გაახილა თვალი და ქვეყნიერება აისახა მის თვალებში. ადრე წარმოუდგენელი იყო იმ ადგილას თათის დადგმა. თითქო მუხლი მოეკვეთათო, ხრტილებმა ღრჭიალი იწყეს, ტანშიც შეაძიგდია, მერე კუნთები დაძაბა, შეტორტმანდა, ტანი შეარხია, თითქო გისოსებში ნამყოფ ნლებს ჩამოიფერთხავსო. ბუჩქს გადაეჭრათ, სივრცე იგრძნო...

— საზღვარი უნდა გადაეჭრათ, იქით არა, მარჯვნივ, სადაც თოფიანი კაცები არ ჩანან... — ბოთეს ყურთან ხვნეშით ჩურჩულებდა მელაკუდა.

თოფიან კაცებს გვერდი მაინც ვერ აუარეს, თუმც ისინი, გამწარებულები, თოფს ერთმანეთს ესროდნენ. არავის ეცალა ბოთესა და მელაკუდასთვის. სიარული ღამით სჯობდა. ტყე-ტყე მალულად ჰკეცავდნენ კილომეტრებს. მელაკუდამ საიდანაც ორი დედალი მოათრია. გაუპუტავად, ბუმბულიანად მიირთმევდა. პირველად ბოთემ მელაკუდას პატიჟზე ცხვირი აიბზუა. მერე შიმშილმა შეახსენა თავი. გზად რასაც მელაკუდა ჭამდა, ბოთეც მიირთმევდა. კვირაზე მეტი გავიდა გაქცევიდან, ბევრ დიდ ქალაქს გვერდი აუარეს. შემალღებულ ბორცვზე წამომჯდარ ბოთეს აინტერესებდა ხმაურიანი დიდი ქალაქების ჭვრეტა, თუმც, დიდხანს ვინ აცლიდა — აცქმუტებული, მოუსვენარი მელაკუდა ადგილიდან წამოაგდებდა: აქ ვინმე კაცი თავს არ წამოგვადგესო. ყველაზე მძიმე უდაბნოს გადაკვეთა იყო. ხახაგამშრალი ბოთე ძლივს მილასლასებდა. დღისით ჩრდილი ვერსად ნახეს, რომ მოესვენათ. ღამით მიდიოდნენ. მელაკუდა ვარსკვლავებს აკვირდებოდა და იმის მიხედვით იკვლევდა გზას. ტყეწერილი რომ დაიწყო, მოჩუხჩუხე ნაკადულთან დალიეს წყალი, სული მოითქვეს. ღამე მაინც ფხიზლობდნენ: „აქ ყველაზე შხამიანი გველები იცის! — ბოთეს აფრთხილებდა მელაკუდა და მისწინ კეკლუცად იქნევდა კუდს. — ალბათ ხვალ, გამთენიისას, ჩვენ სამშობლოში ვიქნებით!“

იმ ღამეს ბოთეს არც დაუძინია: „ნუთუ ხვალ ვიქნებით იქ, იმ ადგილას, სადაც ჩემი წინაპრები ცხოვრობდნენ, ჩემი მოდგმა თავისუფლად დასვირობს?“

შუალამე იყო, სანატრელ ადგილს რომ მიადგინეს. „ნუთუ იმ ადგილას ვარ, იქ ყოფნას რომ მსოფლიოს ყველა ნადირ-ფრინველი ნატრობს? იმ მიწაზე მძინავს, სადაც ყველას შეუძლია თავის წარმოჩენა, ყველა საკუთარი თავის, საკუთარი ბედის პატრონია, სადაც გეძლევა ძალის დემონსტრირების საშუალება... დედამიწაზე ყველაზე მდიდარი ადგილია, ტურისტები გისოსებიანი ავტომანქანებით დაჰყავთ, შეშინებულები, უცქერენ ცხოველთა კუნტრუშე. კანონი

იცავს ყოველ ნადირ-ფრინველს, აკრძალულია მათ მიმართ რაიმე იარაღის გამოყენება“.

ტკბილ ოცნებებში მყოფ ბოთეს ჩაეძინა...

სიზმარი ნახა: ირმები, ანტილოპები, ჟირაფები, ვეფხვები, ლომები, მაიმუნები, კამეჩები, ბეჰემოთები, ნაირ-ნაირი ფერისა და ფორმის ფრინველები... ჩიტების გალობას ბანს ლომები აძლევდნენ. დიდი მწვანე ველი იმ ხალიჩას ჰგავდა, რომელსაც შორს, მრავალსართულიანი სახლის აივანზე, ზაფხულობით გამოჰფენდნენ და მას გალიის გისოსებს შორის მაცქერალი ბოთე ხედავდა...

ბოთეს აღრიანად გამოეღვიძა, ჯერ კიდევ ბნელოდა. ერთი სული ჰქონდა, მალე გათენებულიყო და არემარესთვის თვალი შეეგლო. და აი, ნელა იწყო ნათება. მზემ სხივი ცას სტყორცნა, მერე შორს აზიდულ მთებს უწია. იხვები, წეროები სერავდნენ წინ ჰორიზონტს, სამკუთხედი შეეკრათ და სადაც მიიჩქაროდნენ; ბუნებამ ნელ-ნელა შეფერადება დაიწყო. „რა სიწყნარეა“, — გაიფიქრა ბოთემ. უყურებდა უზარმაზარ ფერად პანოს და უკვირდა, ღამის სიზმარი ცხადში როგორ აუხდა. მელაკუდა გვერდით მოსჯდომოდა; კმაყოფილი, ფუმფულა კუდს აქეთ-იქით ფერდებზე ირტყამდა: „აი, ხომ გეუბნებოდი! ასრულდა ჩვენი ნატვრა: იმ ადგილას ვართ, სადაც მოხვედრას ყოველი ცხოველი ოცნებობს! თავისუფლება! თავისუფლება!“

მელაკუდა ნესტოებით ხარბად ისუნთქავდა დილის სუფთა ჰაერს; მისი საქციელი ბოთესაც გადაედო — გაუმადლად ყლაპავდა ნადირ-ფრინველისგან ნაჯეგი, ნასკ-ლინტარი მიწიდან ვარდნილ ოხშივარს.

მელაკუდამ ყურები ცქციტა. ბოთეს ანიშნა, მიწაზე განერთხვეო. ანტილოპების ჯოგი ისე ახლოს მოსულიყო, რომ ბალახის ძოვის ხმა ბოთესა და მელაკუდას სმენაზე გამაღიზიანებლად მოქმედებდა.

ბოთეში რაღაც აენთო. ერთი მოზრდილი ანტილოპა ღამის თავს წაადგა, გრძნობდა მის სუნთქვას. უცნაური სუნიც იცნოსა. ასეთი სუნი ზოოპარკში შორიდან ნიავს მოჰქონდა. ახლა აქვე, თითქმის მის ცხვირ-პირთან, ანტილოპა გამტყრებული იდგა. მიწაზე ვართხმულმა ბოთემ ცოცვით გაიწია ანტილოპისკენ. აი, საცაა კბილებით სწვდება... მთელი კუნთები დაეძაბა, თითქოს დენი გაუტარეს სხეულშიო, შეიკუმშა, მერე ზამბარასავით გაიშალა, ანტილოპისკენ გადახტა, მაგრამ ცხოველი ძალიან მკვირცხლი გამოდგა, განზე გახტომა მოასწრო. ბოთემ მერე ნახტომის შესრულება ველარ შეძლო. თითქოს ნაწილბისგან აწყობილი სათამაშო ლომი ყოფილიყო, ისე დაიშალა. შერცხვენილმა, ნელი მიწიდან ძლივს წამოსწია.

იქვე ახლოს კუნძზე წამოსკუპებული მელაკუდა თავს უკმაყოფილოდ აქნევდა:

— იჩქარე, იჩქარე! ახლა ის ჯოგი თვალსაწიერზეც არ გაგიკარებს. სუფთა ჰაერი ატყუებს მონადირეს: რომ გგონია, ახლოა, ის შორს არის, ნისლში — პირიქით... თანაც შენი კუნთები გაუვარჯიშებელია. სიცოცხლეს ადვილად არავინ თმობს.

მელაკუდას დარიგებები არ ესიამოვნა ბოთეს, თუმც ჩააფიქრა. პირველი ნადირობა წარუმატებელი გამოდგა. ორივენი ფრთხილად დაუყვენენ ჯაგიან დაღმართს. მელაკუდა გზადაგზა ნადირობდა. ორი მოზრდილი თავგი მიირთვა, ერთი თავგი ბოთესაც შესთავაზა, მაგრამ მის გაბრაზებულ თვალებს რომ წაანყდა, ნობათი უკან დაიბრუნა.

— თუ გინდა, აქ გაძლო, დროებით ძველი სიღიადე უნდა დაივიწყო, თავმოყვარეობას უნდა გადაახტე.

ბოთე ცალკებად უსმენდა მელაკუდას დარიგებას.

გზად ღორს გადაეყარნენ. ისე ახლოს იყო, ბოთემ თათი მოუქნია. ღორი გვერდზე გახტა. კარგა ხანს უვლიდნენ წრეს ეკლიან ბუჩქს, ვერა და ვერ მისწვდა. ღორმა იქაურობა ჭყვივლით აიკლო; კარგა მანძილით რომ დაშორდა, ქმენით შედგა და თავის მტერს გაკვირვებულმა დაუნყო ყურება. ბოთეს მოეჩვენა — დამცინისო, თუმცა გაკიდების თავი აღარ ჰქონდა, ისე იყო დაღლილი.

სალამოს მელაკუდამ ერთი კაკაბი მიირთვა. იმ დღეს ბოთე მშიერი დარჩა. შიმშილი და ნარუმატებელი ნადირობა აღიზიანებდა, თან გრძნობდა: მელაკუდა აგდებულად უყურებდა.

მეორე დღე ისეთივე მშვიდი და ლამაზი გათენდა, როგორც პირველი, თუმცა ბოთე მუცლის ბუბუყება გააღვიძა. შიმშილმა შეახსენა თავი.

მელაკუდა ღამით გაპარულიყო. ბოთემ თავი უპატრონოდ იგრძნო. მელაკუდა ნერვებს კი უშლიდა, მაგრამ იმედი იყო. ახლა მიხვდა: ამ თვალუნვდენელ სამყაროში ნაცნობი რას ნიშნავდა.

ბოთე დილაადრიან ქვემოთ მიმავალ ბილიკს დაადგა, იქ ნადირი ნაკლებად იქნება, თავისუფლად მაინც ვიგრძნობ თავსო. ბილიკზე ნავის ჩონჩხივით ცისკენ აზიდულ კამეჩის ნეკნებს ორბი მისჯდომოდა და ხარბად ძიძგნიდა ძვალს შერჩენილ მყრალ ხორცს. ბოთე ჯერ ფრთხილად მიუახლოვდა ნასუფრალს, მერე დაიღრიალა — ორბს დაეაფრთხო — და შეტევაზე გადავიდა. ორბი განზე გახტა, არც ისე შორს ნასულა. მერე ისევ თავის ნაჯიჯგნ ხორცს დაუბრუნდა. ბოთეს აღარ უცდია მისი გავდება. ორივენი ხედავდნენ, რომ საჭმელი ბლომად იყო.

თავიდან ხორცის სიმყრალემ ბოთეს კინაღამ გული აურია, მაგრამ პირველი ლუქმის შემდეგ, მშიერს, კამეჩის ხორცი გემრიელიც ეჩვენა. სული რომ მოითქვა, ახლა შეხედა ფხიზელი თვალთ თანამესუფრეს. „ეს ხომ ჩვენი მძორიჭამია მაძღარა კოსტაა ჩვენი ზოოპარკიდან!“ ორბმაც იცნო, თითქოს ჩაიხიბოთათო.

— ბოთე, ისე გავიჭირდა, რომ მძორს მიირთმევ?

ბოთეს შერცხვა:

— ხანდახან... — მერე უღვაში გაილოკა, მეტი არაფერი ჰქონდა სათქმელი. ორბის მეუღლე კედელა გაახსენდა. კოსტასა და კედელას სიყვარულზე ზოოპარკში ხომ ლეგენდები დადიოდა.

— შენი მეგობარი კედელა როგორ არის?

კოსტამ, თითქოს შეიცხადაო, ცრემლი წამოჰყარა:

— ორი თვის წინათ აფთარმა შემიჭამა.

— ეგ როგორ? — გაოცდა ბოთე.

— გამოუცდელები ვიყავით, ახალი მოსულები. მშიერები, კამეჩის ლეშს წავანყდით. ჭამა ცოტა მეტი მოგვივიდა. აბა, რა ვიცოდით ჯუნგლის კანონი. უკნიდან აფთარი წამოგვეპარა; მე გაფრენა მოვასწარი, კედელა ისე იყო გამძღარი, ფრენა ვერ შეძლო... ეჰ, აფთარმა კედელას გლეჯა რომ დაიწყო, რამდენჯერმე მივიტანე იერიში, იქნებ პირიდან გავაგდებინო-მეთქი. სხვა აფთარებმა კინაღამ მეც წამაღლეს პირი. ძნელი ყოფილა ყურება, შენს მეგობარს როგორ ჰგლეჯენ, არადა, როგორ ჩხაოდა, სანყალი. ჩვენ ვის რას ვუშავებდით? არავის ვკლავდით, მხოლოდ ნასუფრალს, მიტოვებულს ვჯერდებოდით. მეგონა, ჩვენ მტრები არ გვეყოლებოდა. ძნელი ყოფილა უმეგობროდ ყოფნა...

კოსტა ბოთეს დაჰპირდა, მძორს გაპოვნინებო. ბოთეს არც „ჰო“ უთქვამს და არც „არა“, დამცირებულად კი გრძნობდა თავს.

ფრთხილად დაეშვა ბილიკზე.

„როგორ უნდა ვემალე-ბოდე ან ვის ვემალე? ლომი ვარ!“ — საკუთარ თავს ტუქსავდა ბოთე.

უცებ ადგილზე შეხტა. ხმა, რომელმაც მის ყურამდე მოაღწია, შორიდან ნასროლ თოფის ჯერს ჰგავდა. ბახ-ბახ-ბახ! — ისევ დააყარა. კარგად მიაყურადა. თავს ზემოთ ხეზე შემოსკუპებული კოდალა შეამჩინა. გულდასმით დააკვირდა, იცნო მეზობელი კოდალა, ზოოპარკში კაკუნას რომ ეძახდნენ.

— ჰეი, — ჩაიხიბოთათა ბოთემ, — აქ რამ მოგიყვანა, კაკუნ?

— თავისუფლებამ, ჩემო ბოთე, თავისუფლებამ. ზოოპარკიდან ყველა დაითესა, მეც იმათ გამოგყვევი. შენც ეგრე არ მოხვდი აქ?

— საჭმელი ხომ ბლომად გაქვს? — შეეკითხა ბოთე.

— ეჰ, რა ვიცოდი, რომ აქ ყველა ხეს თავის კოდალა ჰყოლია. საჭმელი კი არის, მაგრამ სხვისთვის ვმუშაობ.

— მაშ, რითი ირჩენ თავს?

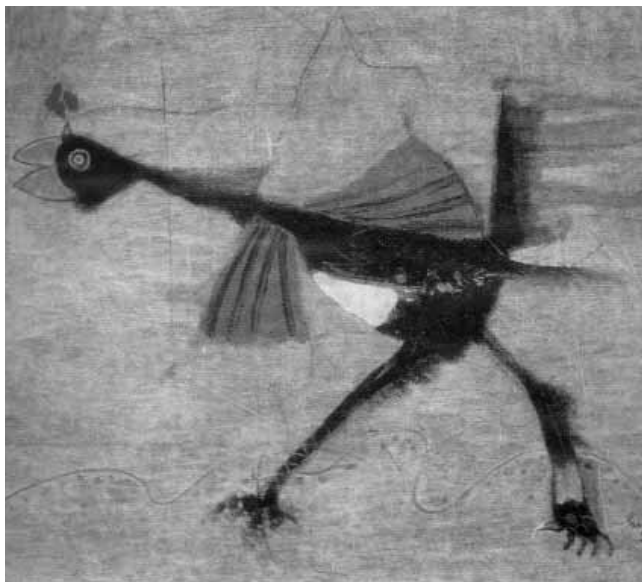
— აქაურ კოდალებთან ხელშეკრულება მაქვს დადებული: ხუთი ნაპოვნი ჭიდან ერთი ჩემია, ოთხი — მაგათი.

— შენც ოთხი შეჭამე, ერთი მიართვი.

— ეჰ, ჩემო ბოთე, ერთხელ ვცაღე და მშიერი დავრჩი. აქ ხომ ყველაფერს აკონტროლებენ. შენ რითი ირჩენ თავს?

— ღორებსა და ანტილოპებზე ნადირობით, — აქ კი იცრუა ბოთემ; სინამდვილეში თხუნელებითა და თავგებით გაჰქონდა თავი.

ბოთეს სამი დიდი პრობლემა შეექმნა: ღამის მოსასვენებელი ადგილი, საკვების მოპოვება და აქაური ენის შესწავლა. ვერც ნარმოიდგენდა, თუ დედამინის სხვადასხვა ადგილის ცხოველები სხვადასხვა ენაზე ლაპარაკობდნენ.

ნახატი ავტორისა

ერთ მშვენიერ დღეს კურდღლის ხორცი დასაყრებელი ბოთე ჯაგანარში ნებივრობდა. იმ დღეს ლომად იგრძნო თავი. ძალზე ახლოს ლომების ოჯახმა ჩაუარა, დედა ლომებს წინ ხვადი ლომი მიუძღვებოდათ, უკან ბოკვერები ერთმანეთთან ლლაბუცით მოსდევდნენ. რა ამყად, ნებივრად მიდიოდა ოჯახი! ბოთე უკან ჩამორჩენილ ახალგაზრდა ძუ ლომს წინ გადაუდგა, გათამაშება სცადა. ძუკნამ შეუღრინა, მერე რალაც ბგერები გამოსცრა. ბოთეს მესხიერებაში დარჩა წამით ყურებდაცქვეტილი ლომების ოჯახი. მერე ოჯახის უფროსები დაედევნენ... აღარაფერი ახსოვს, როგორ გადაცურა წინაგებით სავე მდინარე. კარგა მანძილი უკან მოუხედავად ირბინა. სამშვიდობოს თავი რომ დააღწია, მინაზე კი არ წამონვა, გაგორდა, სულს ძლივს ითქვამდა. მდინარის გადაცურვის დროს ერთ ნიანგს კბილი მაინც გაეკრა ბარძაყზე; სისხლის დენის შეჩერებას ლოკვით ცდილობდა.

თავზე სკვინა ჩიტმა გადაუფრინა. ჩიტი მის წინ ხის ტოტზე ჩამოჯდა, დაბნეული, თავს აქეთ-იქით აქნევდა. ბოთე კარგად დააკვირდა: „ეს ხომ ჩვენი წრიპაა!“ ზოოპარკში მას ასე ეძახდნენ.

— წრიპა! — დაუძახა, თან ეჭვით უყურებდა, ხომ არ ვცდებო.

სკვინა ჩიტი ამ დაძახებაზე შეხტა, მერე ბოთეს გადმოსხდა. ორივე დიდად გახარებული იყო ამ შეხვედრით.

— აქ როგორ, საიდან? — უკვირდა ბოთეს.

— ზოოპარკის გალია მე ბოლომ დავეტოვე. ჭორიკანა თუთიყუშმა მანანამ ჩემზე ადრე დატოვა გალია, მას თუთიყუში ბელა მიჰყვა; მერე — ორბები, არწივები, ყველამ დააღწია ტყვეობას თავი. ანაკონდა უშო აღიდებულ მდინარეში დაიხრჩო; ტახი ნურის მწვადს რევოლუციონერები ორი დღე მიირთმევდნენ; ირემ დედოფალას ყელი გამოსჭრეს... ადამიანებს საკვების შოვნა ისე გაუჭირდათ, ყველა ცხოველ-ფრინველს ხოცავდნენ.

ბოთე ჩააფიქრა ნაამბობმა.

— წრიპა, აქ როგორ ირჩენ თავს?

— ეჰ, ჩემო ბოთე, რა ვიცოდი, თუ ასეთ დღეში ჩავვარდებოდი. ნიანგებს ვემსახურები — კბილებს ვუნმენდ, სარჩოსაც იქიდან ვიღებ. უძილობისგან ლამის ტოტიდან ჩამოვვარდე. ნუხელ ჩხრიალა გველს ძლივს დავუძვეერი, კუდზე პირი წამატანა...

წრიპას სიტყვა არ ჰქონდა დამთავრებული, რომ ადგილიდან მოწყდა; გამომშვიდობებაც ვერ მოასწრო — მდინარეში ახალნასადილე ნიანგებს პირები დაელოთ.

— ეჰ-ეჰ-ეჰ!.. — ჩაილაპარაკა ბოთემ. ცოტა ხნით მოგონებებში გადავარდა. თუთიყუში ჭორიკანა მანანაც აქ ყოფილა. ზოოპარკში რომ მიიყვანეს, ცხვირანული იყო, ყველას დასცინოდა. გალიაში მთელი ფრინველობა თავის ჭკუაზე წაიყვანა; თავისუფალი სამყაროს ქებაში იყო: ედემის ბალია, ნადირ-ფრინველი თავისუფლად დანავარდობენო, ადამიანები ხელიდან გაჭმევენ საქმელსო.

თუთიყუში ჭორიკანა მანანა ჭრელი, ფერადი ზუმბულით იყო შემოსილი, ხშირად ჩხუბობდა თუთიყუშ ბელასთან, რომელიც ერთიანად თეთრი იყო, აქა-იქ შავი წინწკლებით.

თუთიყუში ჭორიკანა მანანა ბელას დასცინოდა — თეთრი და შავი ფერი არ არისო, რასაც ხშირად ერთმანეთის კორტნა მოჰყვებოდა. ზოოპარკში მათ საქციელზე მნახველები — განსაკუთრებით, ბავშვები — სიცილით იგუდებოდნენ.

— ეჰ-ეჰ-ეჰ!.. — მერე ღრიალიც მიაყოლა ბოთემ. ცოტა შეშინდა, ვინმეს ყურადღება არ მივიქციო, თუმც საკუთარი თავისა შერცხვა: „მე ხომ ლომი ვარ? წრიპა ჩიტმა ალბათ აქაური ენა აითვისა, ჩიტები ხომ მუსიკალურები არიან, მათ უცხო ენის ათვისება არ გაუჭირდებოდათ... ეჰ-ეჰ-ეჰ!.. სამყარო ღრმა ყოფილა და უფრო ღრმა, ვიდრე გისოსებში გამოკეტილი ვიფიქრებდი“.

ცოტა არ იყო, ბოთე შეიფერთხა, ფაფარიც დაუთხელდა, ყოველდღიური სარჩოს შოვნამ დალალა. ყველაფერს გაუძღვებდა, მაგრამ აი, მარტოობა... მარტოობა ყოფილა ყველაზე ძნელი.

იმ დღეს ვინრო ბილიკზე მგელს გადაეყარა; ბოთე დააკვირდა: „ეს ხომ წარბაა!“ — მგელს მარჯვენა თვალთან წარბი თეთრი ჰქონდა. ზოოპარკში ყოფნისას წარბას ბოთე ვერ იტანდა, ვერც მის სუნს. რამდენჯერ თავისი გალიიდან მის მაცქერალს უფიქრია: „ერთი ჩამაგდებინა შენი თავი თათებში, ნაწილ-ნაწილ დაგბრდევნიდი“.

წარბა არც სხვა ცხოველებს მოსწონდათ მისი ამპარტაგნობის გამო, ყველას ზემოდან უყურებდა, ბევრის მომთხოვნი იყო. ჰოდა, ერთ მშვენიერ დღეს, გალიას რომ უცვლიდნენ, გაპარვა მოახერხა, თან კუდრაჭა ტურაც გაიყოლია. მაშინ დიდი ამბავი ატყდა: გზები გადაკეტეს, გაზეთები და ტელევიზია ახალ ამბებში ახსენებდნენ; ხალხს, განსაკუთრებით, ბავშვებს, სიფრთხილისკენ მოუწოდებდნენ... ამბობდნენ, ჯუნგლებში ნათესავები გამოუჩნდა და თავს კარგად გრძნობსო. აი, ახლა შემთხვევით გადააწყდა მგელ წარბას, რომელმაც პირველად ვითომ ვერ იცნო, თუმც ინფორმაცია ჰქონდა, რომ ლომი ბოთე აქ იმყოფებოდა.

წარბამ ისე ჩაუარა გვერდი ბოთეს, თითქო ვერ ამჩნევსო.

— წარბა! — შესძახა ბოთემ, წინ გადაუდგა.

თითქო ახლა შეამჩნიაო წარბამ ბოთე, გაიკვირვა:

— აქ საიდან გაჩნდი?

— იქიდან, საიდანაც ყველა გამოიპრის. შენ ხომ პირველი გამოიპარე.

სიტყვა „გამოიპარე“ არ მოეწონა წარბას:

— ჩემზე კიდევ ლაპარაკობდნენ?

— კი, სანამ გაიხსნებოდა კარები... ახლა ალბათ აღარავის ახსოვხარ.

წარბას ეწყინა, თუმც არ შეიმჩნია. ბოთეს წვრილად გამოჰკითხა, რას აკეთებდა, მერე თავის ამბებს მოუყვა, რაც ზოოპარკიდან გამოიპარა, რა სიძნელებები გადახდა... გააფრთხილა:

— აქ ყველა საკუთარი თავის გადარჩენაზე ფიქრობს, ნურავისგან ელი დახმარებას. ადგილი გამოიცვალე, კიდევ ქვემოთ ჩაინიე; იქ საკვებით მდიდარი ადგილი არ არის, თუმც მეტი შანსია, კარგად იკვებო: ამ ადგილას მილიონზე მეტი ნადირ-ფრინველი მაინც იქნება. კონკურენცია დიდია. უფრთხილი ახალმოსულებს, თუმც მეგობარი, შეიძლება, მათგან უფრო იშოვო. აქ დიდად ფასობს, თუ რაიმე გმირობას ჩაიღებ. ახლა მერქარება, ბიჭები სანადიროდ მივდივართ. წარბა სწრაფად გასცილდა, ჩქარობდა, თითქოს შეეშინდა, ბოთეს არ ეთქვა, მეც თქვენთან ერთად ვინადირებო.

მარტოდ დარჩენილმა ბოთემ მერამდენედ დამცირებულად იგრძნო თავი... თითქოს გულში უჩხვლიტესო.

— ეჰ-ეჰ!.. — უნდოდა ღრიალიც მიეყოლებინა, მაგრამ ხმამ უღალატა — ხავილი აღმოხდა. თითქოს გული მისდისო, გულში ჩხვლეტებმაც უმატეს. მინაზე განვა, გაიტრუნა და პირველად იგრძნო ავადმყოფობის შიში. თავზევით ყორნები

ჩხავილით დასტრიალებდნენ. სადღაც ბუჩქებში აფთრების სახეებმაც გაიღვავა... „უნდა წამოვდგე, წაქცეულებს თავს ესხმიან... უნდა წამოვდგე!“ ძლივს აითრია ტანი, შეიფერთხა და ეცადა, მძლავრად ეღრიალა; ამჯერად გამოუვიდა. „მე ხომ ლომი ვარ, არც ისე ბებერი!“ კიდე დაიღრიალა. „ძალის დემონსტრირება, აი, მთავარი!“ დამფრთხალი კურდღელი ბუჩქიდან გამოვარდა, აღმა სერზე გაუტია; უკან არნივი დაედევნა. „გაქცეულებსაც ერჩიან!“ — გაიფიქრა ბოთემ.

მის წინ ჭიანჭველების ჯგუფი რალაც ლეშს შესეოდა. ბოთემ თათით გაფანტა წვრილი ნაწილაკები. სულ არ აწუხებდა ლეშის სიძველე. გაბრაზებულმა, ძვლიანად დატკვირა. მერე ხველა აუვარდა. საპილოს ნაფეხურიდან წყალი მოსვა. თვალზე რულიც მორეოდა, იქვე მიიძინა.

ახალი ჩაძინებული იყო, მაიმუნების ქოთქოთმა რომ გამოაღვიდა — ერთმანეთში ჩხუბობდნენ, ვიღაც უხილავ მტერს გაუბრუნდნენ. ტანდაგრენილი ხიდან ავაზა ჩამოდიოდა, პირში სიკვდილთან მეზობლი პატარა მაიმუნი ეჭირა; მის ირგვლივ მაიმუნები ყვირილით, ქოთქოთით აქეთ-იქით აწყდებოდნენ, ავაზას ირგვლივ ტრიალებდნენ, თუმც ახლოს მისვლას ვერცერთი ბედავდა. ავაზა ბოთეს თავს წაადგა, არ ელოდა ამხელა ლომის დახვედრას. ბოთეს ღრიალმა შეძრა ტყე. ავაზამ ნადავლს პირი გაუშვა და უკან დაიხია...

მერე ყველაფერი სწრაფად მოხდა: მაიმუნებმა პატარა მაიმუნი თვალის დახამხამებაში მოაცილეს იქაურობას. ხეებიდან ხეებზე, ტოტიდან ტოტზე ხტუნვა-ხტუნვით მოშორდნენ იმ ადგილს. „ეს გმირობა არ არის, — გაიფიქრა ბოთემ, — აბა, ვინ გეტყვის მადლობას. ეს ყველაფერი ჩვეულებრივად მოხდა, ასეც უნდა ყოფილიყო“.

ბოთე კმაყოფილი იყო საკუთარი საქციელით. ცოცხალი მიხვნივით მოემგებოდა. პირველად თამამად, მეფური სიდიადით დაადგა ხრიოკი, ქვიან ბილიკს, თათის დადებზე რომ იფშვებოდა. დიდი ტკივილი არ უგრძენია, როცა რალაც ცივს, სლიპინას შეეხო თათით — თითქოს უჩქმბესო. კლდის ნაპრალებში ჭრელი გველი სისინით მიძვრებოდა. ბოთემ დიდი ყურადღება არც მიაქცია. თათზე სისხლი ძუნდად მოსდიოდა. მთელი საღამო ილოკავდა. მერე ის ადგილი გაუსივდა. წამოდგომა სცადა, ნაბარბაცდა. პატარა გაუბრამდე ხოხვით მიაღწია. გუბე ამოაშრო. ინვა, მიძიდეს სუნთქავდა. თავი უბრუოდა, ირგვლივ გარემოს ბუნდოვნად ხედავდა. გაახსენდა მელაკუდას გაფრთხილება: „ავადმყოფობას ერიდე, არავინ გიმშველის, არც არვინ გაპატიებს“. რამდენიმე დღე ბორგავდა; სიზმარში დედა გამოეცხადა, რალაცას ანიშნებდა; მერე — ზოოპარკის დამლაგებელი ელიკო... საიდანღაც ლომების ღრიალი ისმოდა...

შვიდი დღე არაფერი ეჭამა. ნელ-ნელა თვალი გაახილა. ირგვლივ აფთრები ჭირისუფლებივით შემომსხდარიყვნენ. ერთი-ორმა სცადა ბოთესთან ახლოს მისვლა შესამოწმებლად, მომაკვდავ ლომს წამოდგომა თუ შეეძლო. ბოთეს ბედად იქვე ხანძარი გაჩნდა. ცეცხლმა აფთრები დააფრთხო.

სიარული რომ შეძლო, ანტილოპას ლეშს გადააწყდა. ორი დღე იმით გამოიკვება. უფრო ფრთხილი გახდა, მისუსტებულს; იმ ადგილს ამოწმებდა, თათს სადაც დგამდა. ღამე უძილობა დასჩემდა, პატარა ჩქამზეც ეღვიძებოდა.

ერთ უძილო ღამესაც გადაწყვიტა, უკან, ზოოპარკში დაბრუნება — ნორმალურად მანც ვიძინებო, თან სიბერეც ეპარებოდა. თავმოყვარეობის ბარიერი გადალახა, დამარცხებული ბრუნდებოდა ტყეობაში. დაბრუნების გადაწყვეტილება რომ მიიღო, თითქოს უფრო გახალისდა. მოხეტიალე

ძუკნა ლომს გადაეყარა. „ნეტავ ადრე სად ჯანდაბაში იყო?“ თუმცა იმას თავისი ძველი მეგობარი მალე გამოუჩნდა.

სულ სხვა იყო ბოლო დღე ბოთესთვის, ჯუნგლებს რომ ტოვებდა — სევდაც იყო და სიხარულიც.

პირველად წვრილფეხა ნადირს გამოჰყვა, ისინიც ბოთეს გზას დასდგომოდნენ; მერე მარტო მოუწია იმ ქვეყნისკენ სვლა, სადაც დაიბადა.

ბოთე ვერც იხსენებდა, როგორ წამოეპარნენ პოლიციელები, როგორ მოხვდა გალიაში...

ტკივილი...

თვალი რომ გაახილა, გალიაში იყო გამომწყვდეული. გალიას ბევრი ადამიანი შემოსეოდა, ყველა ცდილობდა ბოთეს დანახვას. ზოოპარკის მომსახურე პერსონალი სკოლის მოსწავლე გოგო-ბიჭები იყვნენ, თავისთავი სკოლის ფორმა ეცვათ და ნითელი ჰალსტუხები ეკეთათ. მათში გამორჩეულები ბრძანებებს აძლევდნენ ხელქვეითებს. მოცვივდნენ ფოტოაპარატებით ჟურნალისტები, ისინიც სკოლის მოსწავლეები იყვნენ. ბოთეს სურათებს უღებდნენ და შეკითხვებს აძლევდნენ, როგორც ადამიანს.

„მართლა თავისით დაბრუნდა?“ — უკვირდათ ჟურნალისტებს, ნიგნაკებში მალიმალ რალაცებს ინიშნავდნენ. ყველაზე ძალიან ტელენამყვანები აქტიურობდნენ: „სად იყო ბოთე? იქ რას წარმოადგენდა? რით იკვებებოდა? აი, ცხოველები გვიბრუნდებიან, აქაური მაცხოვრებლებიც დაგვიბრუნდებიან!..“

მალე ბოთესადმი ინტერესი მინელდა, ორი დღე მშვიდრიც დატოვეს. ზოოპარკში ჭორიკანა მანანა მოიყვანეს, მთელი დღეები ამ მოვლენას აშუქებდნენ. უცხო ქვეყანაში ვიზიტის დროს ჩვენს პრეზიდენტს გადაუწყვეტია ქალაქში გასეირნება; ბაზარში ნაწყდომია ჭორიკანა თუთიყუშ მანანას, გალიაში მჯდომი პრეზიდენტის ენაზე რომ მღეროდა. უამრავი მსმენელი ჰყოლია, უამრავი თაყვანისმცემელი. ჩვენს პრეზიდენტს უთქვამს: „რალაც უნდა დამიჯდეს, ეს თუთიყუში უნდა შევიძინო“. უყიდათ და ახლა ყოველდღე თუთიყუში ჭორიკანა მანანა კონცერტს მართავს ოპერაში უპატრონო ბავშვთა ფონდის დასახმარებლად.

თუთიყუშ ბელას შესახებ ხმები დაირხა: ვიღაც მოხუც ავადმყოფ ქალს შეუძენია, საძინებელში გალიაში უზის და ართობსო.

ლომი ბოთე ყველამ მიივიწყა. ზოოპარკს ახალგაზრდა ნადირ-ფრინველით ავსებდნენ.

ერთ მშვენიერ დღეს დირექტორმა და კიდეც ორმა გოგონამ ბოთეს გალიის წინ ასეთი საუბარი გააბეს.

— ამ ლომს ლომობისა აღარაფერი სცხია: ბებერია, კბილები დასცვენია, ხორცის ჭამაც უჭირს... შესანახად ძვრი ჯდება.

— იქნებ სამუდამოდ დასაძინებლად ნემსი გაგვეკეთებინა?

ბოთეს ყველაფერი ესმოდა, მაგრამ თვითონ არ შეეძლო ლაპარაკი — ეჰ-ეჰ-ეჰ!..

იმ ქალაქში მშენებლობის ბუმი გახლდათ. ქალაქის ცენტრში ულამაზესი, ძვირადღირებული ნადირ-ფრინველთა ფიტულების ხუთსართულიანი შენობა წამოჭიმეს. ქვეყანას თავი მოჰქონდა თავისი ფლორითა და ფაუნით. მუზეუმის ცენტრალურ დიდ დარბაზში უზარმაზარი ლომის ფიტული დგას, წარწერით „აფრიკული ლომი“.

ეს ფიტული, თავისი სიდიდის გამო, გინესის მსოფლიო რეკორდების წიგნშია შეტანილი.

ირაკლი კაკაბაძე

ბასლანის ბავშვები

შვილებს

დღეს პირველი სექტემბერია და
 ისეთი ბუნებრივი,
 როგორც მზის ჩასვლა და ამოსვლა,
 ყვავილების გაშლა და ჭკნობა,
 გახსნილი ჭრილობების შეხორცება
 და როგორც სიკვდილი.
 ეს სკოლის ზარი არ არის,
 ეკლესიის ზარებია,
 დედებმა გაგვალვიდეს ზაფხულის თამაშებიდან,
 ხელი კი მამებმა ჩაგვჭიდეს ისე მკაცრად და
 ისე ამაყად როგორც არასდროს.
 სამსახურიდან ბაზარში გავლილმა მამებმა,
 დამძიმებული ჩანთებითა და
 თავში ათასგვარი ფიქრით და ხარახურით.
 დავტოვეთ სანოლებზე ღიმილმიმჭენარი სათამაშოები,
 ფანჯრებში პატარა დები და ძმები,
 ბებიები, რომლებმაც თმები დაგვგარცხნეს და
 შინიდან გამოსვლისას პირველი გადაგვსახეს,
 ღმერთთან ან ჩვენს პირველ მასწავლებელთან შესახვედრად.
 აი, ჩვენი ცარიელი და მდუმარე რვეულები,
 აი, ჩვენი გადაუშლელი წიგნები და
 გაუცოცხლებელი ილუსტრაციები,
 წითელი კალმები სიმკაცრეს რომ ინარჩუნებენ და
 ვერ გამოხატავენ,
 ჟურნალიდან ამოკითხული სია პასუხების გარეშე,
 უფუნქციო მერხები და
 შავად გადაღებილი დაფები,
 რომლებზეც ჩვენი პირველი და მოკლე ისტორია დაინერა.
 აი, ჩვენი ყვავილები თქვენთვის ვისაც
 ცხოვრების სიბრძნის კარი უნდა გაგელოთ ჩვენთვის,
 ყვავილებმა ხომ უკეთ მოირგეს ბედისწერა.
 ჯერ კიდევ მსუბუქი ჩანთები
 ჯვრებად მოკიდებული ჩვენს სუსტ მხრებზე და
 თეთრი პერანგები —
 როგორც ზვარაკები უკანასკნელი გაკვეთილის გზაზე.
 ასე ხშირად ნუ გასცქერით გზას,
 ჩვენ იქიდან არ ვბრუნდებით,
 ზაფხულის თამაშები გავაგრძელებთ და
 პირველი სექტემბერის უკან ვიმალებით.

სან მიკელე – მკვდრების კუნძული

სანამ გამოხვალ რომელიმე ერთი სიბრძნიდან,
 მღვდელი,
 ჩაალაგე ჩემოდანი.
 ჩაალაგე რაც ჯიბეში არ ჩაგეტია,
 რისი სიმძიმეც ამ ქვეყნისას არ უტოლდება.
 სანთელ-საკმეველი გზას მანდაც გაიგნებს,
 გაგნება თუ ქვია ამ ქვეყნის სამართალს.
 საამო არის ეს ცხოვრება თავისი სიმღერებით,
 გაძლომის შემდეგ მუცლიდან რომ ამომღერდება.
 ჩადე სინთლეების ჩამონათვალი,
 გზად რა არ შეგხვდება.
 მორალის მოლაღატე ტკბილი სურვილები,
 რომელთა ასრულება ხმელეთზე ვერ შეძელი.
 განასხვავე მხილება ძაგებისაგან,
 დოგმატები და კანონები არ ჩაგეტევა.
 ეს კუნძული პატარაა,
 მაგრამ ყველასი.
 მოქალაქეები ზეციდანაც დაინწყებული,
 ღამის ქომაგები და ცხადის უარყოფელები.
 ყველასთვის უცხონი და ყველასთვის ახლობელი,
 სიყვარულისთვის მოწოდებულნი.
 აღსდგენ ისინიც, ლოდინისთვის გალამაზებულები,
 სარკოფაგების კარი ვისაც არ დაუღუქეს.
 გელოდებიან დამყოლი მკვდრები და ჯიუტი ცოცხლები,
 წესი ყველას თავისი აქვს ასაგები.
 ერთი ჭიქა ღვინო და პურის ნატეხი,
 გარდაცვლილთა საღმრთო ტრაპეზი
 მღვდელი,
 ჩაალაგე ჩემოდანი,
 გააღე კარი და ყველა დარაბა.
 მოემზადე მასთან შესახვედრად,
 ვინც წყლის აზრი განგვიმარტა.
 ჩადე თომას თითი,
 შენი თავისთვისაც დატოვე ადგილი.
 სან მიკელე — მკვდრების კუნძული,
 კუნძული ყველაზე ახლო.

ჩვენი ღარიბი მეზობრები

*ღმერთო... სიკვდილო...
 სიცოცხლის ანგელოზო...
 ჩემს მეგობრებს ისეთი პატარა სახლები აქვთ,
 კარებიდან კუბო ვერ ეტევა...*

გიორგი ლობჯანიძე

ყველა მცენარე,
 ყველა ყვავილი,
 გულზე მიმჭკნარი ყვავილებიც,
 ხეებიც ცამდე ატოტილი
 და მდუმარე ხეები,
 როგორც სარკეში ჩახედულები
 და საკუთარ თვალებში მომზირალნი,
 მდინარეში აირეკლება.
 საით მიიჩქარის მდინარე ასე,

როცა გაზაფხულს კვირტები ინანილებენ და
წვიმის წვეთები მის სხეულზე მრგვალ სარკმლებს ჭრიან,
ისე როგორც ფანჯრები ღამეში და იდუმალში.
ჩვენ დავთმეთ და დავმალეთ
ღარიბი მეგობრები,
დავტოვეთ მარტონი ნისლოვან ნაპირებთან
და ხელის ცეცებით მოსაძებნ გზებთან.
ახლა ყველასაგან მალულად, ღამით,
საფეხურებს ვითვლით და მანძილს
ჩვენიდან — მათ ხვედრამდე,
ჩვენიდან — ბურუსამდე,
მდინარესთან შერთვამდე და
შეერთებამდე.
საით მიიჩქარის მდინარე ასე,
ნუთუ იქით,
სადაც ჩვენი ღარიბი მეგობრები დავთმეთ
და დავმარხეთ.

უკან მისახედალ

*შემობრუნებისთანავე
მარილის სვეტად იქცა...*

სიტყვები უკან დასაბრუნებლად,
სიტყვები უკან მისახედად,
სიტყვები ხელის ჩასაჭიდად,
სიტყვებში სამოთხე და სიტყვებში პარასკევი.
პარასკევი —
სადაც დავეცი და ტირილი შევძელი.
მოწინააღმდეგე ალდგომის და კვლავ დაცემის.
მზე აქაც ის არის, რაც ყველა სევდიან ლექსში თუ სიმღერაში.
ვინ იტყვის სად არის თამაში და სად ტრაგედია.
საათსაც თუ მომართავ და მზერას გაიმკაცრებ,
ორმოც ჯალათსაც მოძებნი და ორმოც ათასსაც,
რომლებიც დაედევნებიან ქალებს, ბავშვებს და კაცებს,
რომელთაც პოლიტიკა სანოლზე მეტად ხიბლავთ.
ბავშვები ისევ ელიან ნათლის ანგელოზებს,
ნათელი რომელიც ისე გაქრა, რომ ელვაც არ დატოვა,
ანგელოზებიც წავიდნენ უმიზნო გზებით და
უსულლო მიზნებით.

აქ ერთი კასრია და ყველა ვიხრჩობით,
მასში ვიხარებთ,
სადაც ცხოვრება მთავრდება ყოველდღე
და იწყება ხანდახან.
გამოიარა სიბერემაც ეს დღეები და ქალაქები.
სად არის პოეზია,
მწყემსი ბიჭის სიამაყესა და მზერაში,
თუ გვალვისაგან დახეთქილ მიწაში.
რითი იწყებენ,
როცა ყველაფერი დამთავრებულია?
რა შეგვიძლია გადამღერების, გადასხვაფერებისა და
გადაღებვის გარდა,
რა არ თქმულა, რომ ჩვენი სათქმელი არ ყოფილიყო,
რად სჭარბობს ასე სიტყვებში პარასკევი?
სიტყვები უკან მისახედად
თუ სიტყვები თავისთვის...

**ვერის სასაფლაო,
ღეღაჩემის ოჯახის მისამართი**

შემოდგომისგან ისწავლეს გლოვის მაგალითი
ჭირისუფლებმა.

მოლოდინმა სხვა დღე,
სხვა ნათელი,
სხვა სხივი მოუტანათ.
სხვა კარი გაეღოთ,
იმედის კარისაგან განსხვავებული.
ყველას ერთი და
პატარა მისამართი აქვს,
კვიპარისების კენწეროების ჩიტების ქვევით,
რომელთა ტოტებქვეშ სულები ისვენებენ —
ამ ქვეყნისგანაც და
იმ ქვეყნიდანაც.
და რომლებიც მარტოსული ადამიანებით
იკვებებიან

ლოცვით და ოცნებით.
მათ ყველას ერთი და
კვიპარისებთან საერთო
პატარა მისამართი აქვთ.

დატოვებულ კარებში ღიად,
მიცვალებულებს სავარძლებში ჩასძინებიათ.

ჩამავალი სიმღერა

გადადი რუბიკონს,
გადალახე მდინარე ყველა,
ემოციების მდინარეები მკაცრად მოედინებიან
და ვიხრჩობით ტალღათა ბრძოლებში,
ხოლო გვიანია მლაშე მშვიდობის
ნაპირზე გამოიყვანა
და მერე ქვიშიანი სანაპიროდან
წყვილების ცქერა —
ჩამავალი მზის სიმღერის,
ჩამავალი სიცოცხლის განწყობის
და შეგრძნების კვირის დღეების
განსხვავებული ფერებისა და სურნელებების...
გადალახე მდინარე ყველა
და ნუ სველდები,
ემოციების მდინარეები ხომ მკაცრად მოედინებიან
და საჭიროა მეტი სიმკაცრე,
სიმკაცრე,
სიმკაცრე მეტი...
გადადი რუბიკონს,
გადალახე მდინარე ყველა
და ნუ იხრჩობი,
ემოციების მდინარეები მკაცრად მოედინებიან
და ნუ სველდები.
ნუ სველდები —
ნაპირზე ხომ ქვიშად მშვიდობაა
და ჩამავალი სიცოცხლის სევდა.

ლია სტურუა

სამი რეჩიტატივი, ერთი უფრო ავტოპორტრეტული

I
მორიგი ტყუილი, მაცივრიდან ამოღებული,
ქლიავისფერი, სიმნიფისგან დაღლილი,
კენწეროში სიცივით მთებისკენ წასული...
გაინაფა ხელი მაკეტების კეთებით
ანთოლოგიები — სანუნნი კამფეტი,
ამ ტკბილი ნერწყვით გაკეთებული შვილები
(არა ფურთხით)
სატყუარათი გაზრდილები
შენი ყელი რომ ჩააცვა?
ნახმარი,
ძონძებში ნაყიდი პერანგით
(გედობის პერსპექტივა — ნული)
ნორმალურობაზე —
აუნთებელ გლანდებზე, მოუნეველ სიგარეტზე,
გულაჩუყების გორგლებზე შეაყენო
და გაუშვა შეუსაბამო ტექსტებისკენ,
მუსიკისკენ, ყრუების წინააღმდეგ?
ტყუის გენეტიკა!
რომელი შვილი ილაპარაკებს
შენი გახეული ყელით,
ცოფი თუ არ აუცერი,
ანუ შერბილებულად არ დამართე?
როდის გამოგეკიდნენ ეს მთები,
ცივი თავების ქნევით,
უხეებო ქლიავით?
ღმერთო მომეცი ერთი ადგილი
ციურ საგიჟეთში!
თორემ ტანების აბიზინებული პლანტაციები!
ჰაინეკენის ქოლგები,
ლავაცა-ლატე-კაპუჩინოს
აღმგზნები მუსიკა!
აქაც ასეა?
შეიძლება ფანჯრიდან გასვლა?
ყურის მოჭრა, თვალზე აქცენტი?
თავის გამართლება
იმ პატარა საგიჟეთით,
მუცლიდან რომ ხეები ამოსდის,

არცთუ მოულოდნელი ზერეალისტური მონოსპექტაკლი ლია სტურუასაგან და მოსალოდნელი კითხვა: „როგორ გავიგოთ?“
თუმცა სინამდვილეში პასუხს მოითხოვს არა შეკითხვა „როგორ“, არამედ „რა“.
რა არის ეს „რა“? — უპირველეს ყოვლისა, სამმაგი შრე: პიროვნული, სოციალური, ესთეტიკური — და დუალისტური მოტივები: მინა და ზეცა, უმწეობა და დაუნდობლობა, მარჯვენა და მარცხენა.
აქვე, რაღა თქმა უნდა, აბსტრაქციის ელემენტარული ნაწილაკები — საგნები და აზრები, ფორმები და მნიშვნელობები, სიტყვები და ხმები, რაც საბოლოო ჯამში წარმოგვიდგენს „დაპრესილი სივრციდან“ გამოყოფილ პოეტურ ჰანგს, რომელსაც შეგვიძლია სიურრეალისტური რეპიკ ვუნოლოთ.

თავიდან ბავშვები?
ანთოლოგიები მაცივრიდან,
თავისი გადამნიფებული სილურჯით
უკუღმართობაზე მისხმული ტვინით,
მოუნელებელი იზმებით?
ღმერთო, ანგელოზები გამომიგზავნე!
ყელი მტკივა,
შვილები არ მიშვებენ...

II
აღისფერს რომ იქრობდი თავში,
ქალაღი შეაშველე?
სითეთრე ყველაფერს აიტანს:
ფიქრის დავინროებას,
ხელნაწერის საბუთამდე მიყვანას,
დერეფნებში სასიარულოდ...
მუყაოს ყუთებში დაპრესილი სივრცე,
მზის რაოდენობა, მკაცრად განსაზღვრული,
კოფეინის ჭამა აკრძალული,
თუნდაც, გახეთქილი თავისთვის.
მკაცრი დიეტა, ვინრო დერეფანი!
ფერს რომ იქრობდი თავში,
კიბე, ჯერ კიდევ, იყო,
ცის შესაძლებლობაც,
მთელი მისი სამკაულები:
მთვარე, ვარსკვლავები, წვიმა —
მეორე ეტაპი,
თმიდან გაღწევის მერე,
ქალაღის სამიში სითეთრისგან
ერთ მტკაველზე მფრინავი ჩიტები,
წერაზე ადრე არ ისწავლე?
აბა, რატომ, დერეფნის ტკეპნა,
მთის გასწორება?
ნომრიანი საწოლი,
მაგიდაზე დიეტის ნომერი,
საბუთი ამის მისაღწევად,
საბუთზე ფოტო,
სარკეში ჩახედვასავით
(მორბილებული ნაკვთები, ნაჯახი ფრჩხილებში)
ცა გამოორთე? ნახშირით ნაშალე?
ზეპირად არ იცოდი ყველაფერი,
სანამ დაწერდი,
ქალაღზე ტყუილს გააბრტყელებდი?

ჰომოსექსუალური ურთიერთობები

სარკეში — უფრო ხარისხიანად,
მოცულობიანად, სულ ბოლომდე,
ამალგამამდე?
მინაზე კი, რაც უფრო შეუხედავზე,
მით უფრო მართალზე,
გადამწვარი ნათურა კუზიან კაბაში
შემამფოთებლად გავს ვილაცას...

III

ჩემი ბრალია, სახლში გამოვიკეტე,
ვზივარ და ვწერ.
მზე ნიკნიკებს საათივით,
ე.ი. ზაფხულია,
ღრუბელი შუბლით მომანვება,
უფრო ვიკეტები,
ჰერმეტიკობა არ დამირღვიოს,
ვემალეები მრავლობით რიცხვს,
განსაკუთრებით, უადგილოდ აღგზნებულების:
არც ცეცხლი სიახლოვეს,
არც ღვინის მდინარე,
არც ნითელი მელიების აცმა
მონადირის მკერდზე,

რა აგიჟებთ?
ჩემზე ნადირობა, ჯერჯერობით, დაშვებულია,
ქვების სროლა ქუჩიდან,
ტექსტიბიდან, ტელევიზორის ეკრანიდან —
გახეთქილ თავში ჰემატომების თაიგული.
კი არ მოდის,
შემოდგომის ბალი მოირხევა...
ცოტა სხვა კინო ურჩევნიათ:
ტირაჟში გასული მოკრივეები
ნაცემი ადგილებით
ლურჯად რომ ანათებენ
რა საერთო აქვთ
ტკივილს და ლაჟვარდს?
უსასრულობა?
ამიტომ შეიკრნენ?
ამიტომ არ უკვირთ
მუშტებში რკინა,
თოვლის გუნდაში — ქვა?
მარჯვენა და მარცხენა
ლოყების უმწეობა,
თმენის ხარისხები, ქვევიდან ზევით?
მაქსიმუმზე მაქვს დაყენებული სახე,
ნაკვთები გავარჯიშებული,
გამომეტყველება, მაინც, მტკიცა...

ლიტერატურული ცნობიერება

მონობრავია დაუპინყარ ღვანლზე

14 სექტემბერს, ქართული ლიტერატურის მუზეუმში გაიმართა ლაშა ბაქრაძის ნიგნის „გერმანულ-ქართული ურთიერთობები პირველი მსოფლიო ომის დროს“ პრეზენტაცია, რომელიც მთლიანად დაეთმო ავტორის მოხსენებას. ნიგნში აღწერილია ქართული დამოუკიდებლობის კომიტეტის საქმიანობა 1914-1918 წლებში და იგი ეძღვნება მამის, აკაკი ბაქრაძის ხსოვნას. ამ კომიტეტს გამორჩეული ღვანლი მიუძღვის საქართველოს სახელმწიფოებრიობის აღდგენაში 1918 წლის 26 მაისს.

ეს თემა ქართულ მწერლობასა და სამეცნიერო ლიტერატურაში საკმაოდ დამუშავებულია რუსუდან დაუპინყის, როსტომ ჩხეიძის, კახა და აბელ სურგულაძეების და სხვათა ნაშრომებში. ლაშა ბაქრაძის ნიგნის სიახლეა ის უამრავი დოკუმენტური და აუდიო-ვიზუალური მასალა, რომელიც უზვადაა წარმოდგენილი ავსტრიის, გერმანიის და რუსული არქივებიდან, სადაც ავტორმა წლობით იმუშავა.

ნიგნის წინაყდაზე გატანილია ფოტო, რომელიც მოპოვებულია ავსტრიის არქივში და პირველად ქვეყნდება ქართულ სინამდვილეში. სურათის სახელწოდებაა „ქართული ლეგიონი“.

ნიგნში ჩართულია ასევე აქამდე უცნობი ფოტოები, რომელზეც ასახულია ქართული დამოუკიდებლობის კომიტეტის წევრები (მიხაკო ნერეთელი, ლეო და გიორგი კერესელიძეები, გიორგი მაჩაბელი, პეტრე სურგულაძე, ნესტორ მალაღლაშვილი და ა.შ.) და ქართული ლეგიონის ხელმძღვანელები.

2002 წელს აღნიშნულ თემაზე ლაშა ბაქრაძემ დაიცვა დისერტაცია, რის შემდეგ მან გადაწყვიტა მისი ნიგნად გამოცემა.

გუშინდელ პრეზენტაციაზე სწორედ ეს დისერტაცია იქნა წარმოდგენილი ნიგნის სახით, ყოველგვარ ცვლილებათა გარეშე.

პრეზენტაციის გვირგვინი იყო ცნობილი მოღვაწის, გიორგი მაჩაბლის აუდიო-ვიზუალური 3 წუთიანი გამოსვლა, რომელიც ის აშშ-ში რეკლამას უკეთებს თავის სუნამოს „პრინცი მაჩაბელი“. ცნობილია რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის დეკლარაციის შემდეგ მაჩაბელი აშშ-ში წავიდა და იქ სუნამოს ბიზნესს ჩაუყარა საფუძველი, საკმაო წარმატებებსაც მიაღწია, თუმცა მოულოდნელად ახალგაზრდა ასაკში გარდაიცვალა (არსებობს ეჭვი, რომ იგი კონკურენტმა სომხებმა მოწამლეს).

პრეზენტაციაზე ავტორი შეეხო მრავალ საინტერესო საკითხს, მათ შორის პიკანტურ დეტალებსაც. მაგ: ეროვნული კომიტეტის წევრმა ნესტორ მალაღლაშვილმა, იმისათვის რომ გადაერჩინა გენოციდისგან თავისი სომეხი სატრფო თურქეთში, მაჰმადიანობა მიიღო და იგი ცოლად შეირთო. საუბარი ასევე შეეხო ეროვნული კომიტეტის მიერ დაწესებულ თამარ მეფის ორდენს, ქართული კომიტეტის მიერ მოჭრილ საკუთარ ფულის ერთეულს, რომელზედაც გერმანიის გერბი იყო გამოსახული — იმდროინდელი საქართველოსა და გერმანიის დროშების მსგავსებას, ქართული ლეგიონის საქმიანობას თურქეთში, იმდროინდელ გერმანულ მოღვაწეებს საქართველოში და ა.შ.

დამსწრე საზოგადოებამ მკვლევარს დაუსვა საინტერესო შეკითხვები, რაზედაც კომპეტენტური პასუხები მიიღო. თხრობა გარკვეულწილად შეავსო იქ დამსწრე ისტორიკოსთა და პროფესორთა გამოსვლებმაც, რამაც ასევე ცხოველი ინტერესი გამოიწვია. ასეთი ნაშრომები და პრეზენტაციები განსაკუთრებით სასარგებლოა ახალგაზრდა თაობისათვის, რომელიც მრავლად იყო წარმოდგენილი დარბაზში.

გვანცა შუბითიძე

ხორხე ლუის ბორხესი

შვიდი საღამო

□

მეშვიდე საღამო პოეზია

ქალბატონებო და ბატონებო!

ირლანდიელი პანთეისტი იოანე სკოტ ერიგუენა ამბობდა, წმინდა წერილი უთვალავი მნიშვნელობის აზრს შეიცავს, და მას ფარშევანგის გაშლილ ბოლოს ადარებდა. საუკუნეთა შემდეგ ერთმა ესპანელმა კაბალისტიმა თქვა, უფალმა წმინდა წერილი ისრაელის თითოეული მკვიდრისთვის შექმნა და ამიტომ იმდენი ბიბლია არსებობს, რამდენი მკითხველიცააო. ამას სავსებით შეიძლება დავეთანხმოთ, თუ გავიხსენებთ, ვინ არის შემოქმედი ბიბლიისა და მისი თითოეული მკითხველის ბედისა. შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ ეს ორივე მოსაზრება — ერიგუენასი ფარშევანგის ფერადოვან ბოლოზე და ესპანელი კაბალისტისა უამრავ ბიბლიაზე — კელტური ფანტაზიისა და აღმოსავლური გამოხატვის ნიმუშია. თავს უფლებას მივცემ და ვიტყვი, რომ ისინი მართებულია არამარტო წმინდა წერილთან, არამედ ნებისმიერ წიგნთან დაკავშირებით, რომლის გადაკითხვაც ღირს.

ემერსონი ბიბლიოთეკას ეძახდა მაგიურ კაბინეტს, სადაც უამრავი მოჯადოებული სულია. გამოვიძახებთ თუ არა, ცოცხლებიან; ვიდრე წიგნს გადავშლიდეთ, ისინი პირდაპირ ფიზიკურად წარმოადგენენ ტომს — ერთ-ერთს მრავალთაგან. როცა წიგნს გადავშლით, როცა წიგნი თავის მკითხველს ხვდება, ხორციელდება ესთეტიური მოვლენა. წიგნი ერთი და იმავე მკითხველისთვისაც იცვლება; უნდა დაეძინოთ: ჩვენც ვიცვლებით იმდენად, რამდენადაც (ციტირებულ გამოხატულებაში თუ დაუბრუნდებით) თვითონ ვგავართ ჰერაკლიტეს მდინარეს. ჰერაკლიტემ თქვა, ადამიანი გუშინ განსხვავებული იყო დღევანდელისგან, დღეს კი ხვალისდღისგან განსხვავდება. ჩვენ გამოუდგებით ვიცვლებით, და შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ წიგნის ყოველი წაკითხვა, ყოველი გადაკითხვა, ყოველი გახსენება გადაკითხვისა ახალ ტექსტს ქმნის. თვით ტექსტი კი ჰერაკლიტეს ცვალებადი მდინარეა.

ასე შეიძლება მივადგეთ კროჩეს ალბათ არც ისე ღრმა, მაგრამ ნაკლებად მავნე თეორიას, მოსაზრებას, რომ ლიტერატურა არის გამომსახველობა. ამას კი მის სხვა თეორიასთან მივყავართ, რომელიც

არავის არ ახსოვს: თუ ლიტერატურა გამომსახველობაა, და ლიტერატურა სიტყვებს იყენებს იარაღად, მაშინ ენა ესთეტიური მოვლენაა. ეს ხაზგასმით უნდა აღვნიშნოთ — ენის, როგორც ესთეტიური მოვლენის კონცეფცია. კროჩეს თეორიას თითქმის არავინ არ აღიარებს, მაგრამ ყველა გამოუდგებით იყენებს.

როცა ვამბობთ, რომ ესპანური ჟღერადი ენაა, რომ ინგლისურში მეტად მრავალფეროვანი ბგერებია, რომ ლათინურის განუმეორებელ ღირსებას ესწრაფის ყველა მოგვიანებით წარმოშობილი ენა, მაშინ ენების მიმართ ვიყენებთ ესთეტიურ კატეგორიებს. ცდება ის, ვისაც მიაჩნია, რომ ენა შეესაბამება იმ იდეალს სინამდვილეს, მისი სახელი რომ ჰქვია. რეალურად ენა სულ სხვა რამაა.

წარმოვიდგინოთ ყვითელი, კაპკაპა საგანი, რომელიც ფორმას იცვლის; მას ხან მრგვალს ვხედავთ ზეცაში, ხან ნამგალს ჰგავს, ხან დიდდება და ხანაც პატარავდება. მავანმა — ვის სახელსაც ვერასოდეს გავიგებთ, — ჩვენმა წინაპარმა, ჩვენმა საერთო წინაპარმა მას “მთვარე” დაარქვა, სხვადასხვა ენებში სხვადასხვანაირად, ყველგან თავისებურად სხარტად. მე ვიტყვოდი, რომ ბერძნული სიტყვა “სელენა” მეტისმეტად რთულია მთვარისთვის, ინგლისურ სიტყვაში “moon” არის რაღაც, რაც ამ სიტყვას მთვარისთვის შესაფერის აუჩქარებლობას ანიჭებს, მთვარეს გვაგონებს, რადგან სიტყვა თითქმის ერთი და იმავე ასოთი იწყება და მთავრდება. ამასობაში ესპანური “luna” (მშვენიერი სიტყვა, ლათინთაგან რომ გვერგო მემკვიდრეობით, მშვენიერი სიტყვა, საერთო რომ გვაქვს ჩვენ და იტალიელებს) შედგება ორი მარცვლის, ორი ნაწილისგან; შეიძლება, ეს ძალიან ბევრია. პორტუგალიული “lua” ისეთი მარჯვე ვერ არის; ფრანგულ სიტყვაში “lune” რაღაც იდეალური იმალება.

რაკი კასტილიურ კილოზე ვლაპარაკობთ, წარმოვიდგინოთ, რომ ერთხელ ვილაცამ მოიფიქრა ეს სიტყვა. იქნებ დაფიქრდეთ იმ ადამიანზე, ვინც წარმოთქვა სხვადასხვაგვარად აქლერებული სიტყვა “მთვარე”.

არის ერთი მეტაფორა, რომელიც არაერთხელ მომიშველიებია (მომიტევეთ განმეორებანი, სამოცდაათს გადაზიჯებული ბერიკაცის მესხიერებას მეტი არც მოეთხოვება); სპარსული მეტაფორა, სადაც მთვარეს დროის სარკე ჰქვია. გამოთქმაში “დროის სარკე” იგრძნობა მთვარის სიმყიფეც და მარადიულობაც. მასში ასახულია მთვარის თითქმის გამჭვირვალე, თითქმის არარსებული წინააღმდეგობრიობა, რომლის საზომიც მარადიულობაა.

გერმანულად სიტყვა “მთვარე” მამრობითი სქესისაა. ამიტომ შეძლო ნიციშემ ეთქვა, მთვარე ბერია, შურიტ რომ ათვალეიერებს დედამიწას ან კატა, ვარსკვლავებიან ხალიჩაზე რომ დააბიჯებსო. სიტყვის გრამატიკული სქესიც შეიძლება ემსახურებოდეს პოეზიას.

“მთვარე” ან “დროის სარკე” ორი ესთეტიური მოვლენაა, მაგრამ “დროის სარკე” არის “ორსაფეხურიანი” მოვლენა, რადგან სიტყვათშეთანხმებაა, სიტყვა “მთვარე” კი

შესაძლოა უფრო სრულად ასახავდეს მნათობის იდეას. ყოველი სიტყვა პოეტური ნაწარმოებია.

მიიჩნევენ, რომ პროზა უფრო ახლოსაა რეალობასთან, ვიდრე პოეზია. ჩემი აზრით, ეს შეცდომაა. ნოველისტ ორასიო კიროგას მიანერენ გამონათქვამს, რომლის მიხედვით, თუკი გამთენიისას ნიავი უბერავს, სწორედ ასე უნდა დაინეროს: “ნიავი გამთენიისას უბერავს”. ალბათ კიროგას დაავიწყდა, რომ ასე აგებული ფრაზა ისევე შორსაა სინამდვილისგან, როგორც გამთენიისას მობერილი ნიავი. რას ვგრძნობთ? რას და ჰაერის მოძრაობას, რომელსაც ქარი ჰქვია; ვიცით, რომ ეს ქარი განსაზღვრულ დროს იწყებს დაბერვას. და აქედან ვაგებთ რაღაცას, რაც სირთულით გონგორას ლექსს ან ჯოისის ფრაზას არ ჩამოუვარდება. მოვძებნოთ ქვემდებარე — ნიავი; შემასმენელი — უბერავს; დროის გარემოება — გამთენიისას. ყოველივე ეს შორსაა სინამდვილისგან; სინამდვილე უფრო მარტივია. ეს, როგორც ჩანს, პროზაული ფრაზა, კიროგას მიერ შერჩეული განზრახ პროზაული და ჩვეულებრივი ფრაზა, რთულ კონსტრუქციას წარმოადგენს.

გავეხსენოთ კარდუჩის ცნობილი სტრიქონი: “მწვანე მდუმარება მინდვრებისა”. შეიძლება ვიფიქროთ, რომ აქ კარდუჩის შეეშალა და ეპითეტი უადგილოდ დასვა, იმის ნაცვლად, რომ ასე დაენერა: “მდუმარება მწვანე მინდვრებისა”. პოეტმა იეშმაკა ან რიტორიკის წესების მიხედვით სიტყვები გადაადგილა და მინდვრების მწვანე მდუმარებაზე დაწერა. მივმართოთ რეალობით აღძრულ შთაბეჭდილებებს. როგორია ისინი? უამრავ საგანს უეცრად ვგრძნობთ (სიტყვა “საგანი” ცოტა არ იყოს მძიმეა). ვგრძნობთ მინდორს, უზარმაზარ სივრცეს, ვგრძნობთ სიმწვანესა და სიჩუმეს. და ის, რომ არსებობს სიტყვა მდუმარების აღსანიშნავად — ესთეტიური მოვლენაა. რამდენადაც მდუმარება მოქმედობს ეხება, დუმს ადამიანი ან დუმს მინდორი. როცა “მდუმარებას” არქმევ მინდორში ხმაურის არყოფნას — ეს ესთეტიური კონსტრუქციაა, და თავის დროზე უცილობლად გაბედულება იყო. კარდუჩის ფრაზა — “მწვანე მდუმარება მინდვრებისა” — იმდენადვე შორსაა სინამდვილისგან ან ახლოა მასთან, რამდენადაც “მდუმარება მწვანე მინდვრებისა”.

ავიღოთ სიტყვათა რიგის დარღვევის ცნობილი მაგალითი — ვერგილიუსის შეუდარებელი ლექსი “*ibant oscuri sub nocte per umbram*” — “ვიდოდნენ უხილავად ჩრდილთა შორის მარტოსულ ღამით”.

თავი დავანებოთ სიტყვათშეთანხმებას *per umbram*, რომლითაც მთავრდება სტრიქონი, და ყურადღება გავამახვილოთ ფრაზაზე “ვიდოდნენ უხილავად (ენეოსი და სიბილა) მარტოსულ ღამით” (“მარტოსული” ლათინურში უფრო ძლიერია,

რადგან მოსდევს *sub*). შეიძლება, ვიფიქროთ, რომ სიტყვები არეულია, უფრო სწორი იქნებოდა, გვეთქვა: “ვიდოდნენ მარტო ბნელი ღამით”. თუმცა გინდ სახეების გაცოცხლება ვცადოთ, დავინახავთ, რომ ჩვენს წარმოსახვაში ერთმანეთისგან დიდად არ განსხვავდება “ვიდოდნენ უხილავად მარტოსულ ღამით” და “ვიდოდნენ მარტო ბნელი ღამით”.

ენა ესთეტიური მოვლენაა. არა მგონია, აქ რამე საეჭვო იყოს, ერთ-ერთი დასტური ისაა, რომ ენის შესწავლისას, როცა სიტყვებს ახლოდან ვაკვირდებით, ვხედავთ, ისინი

ლამაზია თუ არა. თითქოს გამადიდებელი შუშით ახლოს მოგვაქვს სიტყვა, ვფიქრობთ, ლამაზია იგი, უშნო თუ მძიმე. მშობლიურ ენაში მსგავსი არაფერი ხდება, აქ მეტყველებიდან ცალკეულ სიტყვებს არ გამოვყოფთ.

პოეზია, — ამბობს კროჩე, — გამომსახველობაა, თუკი ლექსი გამომსახველია, თუკი სიტყვებისგან შემდგარი ყოველი ნაწილი ლექსისა თავისთავად გამომსახველია.

შეიძლება მითხრათ, ეს გავრცელებული აზრია და ყველამ იცისო. ვერ გეტყვით, ყველამ იცის თუ არა; მე მგონი, მიგვაჩნია, რომ ვიცით, რადგან მართებულია. საქმე ისაა, რომ პოეზია არის წიგნი ბიბლიოთეკიდან ან ემერსონის მაგიური კაბინეტიდან.

პოეზია არის მკითხველის შეხვედრა წიგნთან. არსებობს მეორე ესთეტიური მომენტიც — როცა პოეტი ჩაიფიქრებს ნაწარმოებს, როცა მიაგნებს, მოიფიქრებს ნაწარმოებს. რამდენადაც მახსოვს, ლათინურში სიტყვები “მოფიქრება” და “მიგნება” სინონიმებია.

ეს შესაბამება პლატონის თეორიას, რომლის მიხედვითაც, მიგნება, მოფიქრება ნიშნავს მოგონებას. ფრენსის ბეკონი დასძენს, რომ თუკი სწავლა მოგონებას ნიშნავს, მაშინ არცოდნა არის დავიწყების უნარი; ყველაფერი არსებობს, უბრალოდ, ჩვენ არ ვიცით დანახვა.

როცა რამეს ვწერ, ვგრძნობ, რომ ეს ადრეც არსებობდა. ზოგადი ჩანაფიქრიდან ამოვდივარ, ჩემთვის მეტ-ნაკლებად ნათელია დასაწყისი და დასასრული, მერე კი შუა ნაწილს ვწერ, მაგრამ არა მგონია, რომ ეს ჩემი გამონაგონი იყოს, ვგრძნობ, რომ ყველაფერი მართლა ასეა. სწორედ ასე, მაგრამ იგი დაფარულია, და ჩემი — პოეტის — ვალაია მისი გაცხადება.

ბრედლი ამბობდა, პოეზია ტოვებს შთაბეჭდილებას, რომ რაღაც ახალი კი არ ცხადდება, არამედ დავინყებულნი ჩნდება ხსოვნაში. მშვენიერი ლექსის კითხვისას ისეთი შეგრძნება გვაქვს, თითქოს თვითონაც შეგვეძლო ამის დაწერა, რომ ეს ლექსი ჩვენში ადრეც არსებობდა. ეს მეხსიერებიდან ამოგვიტივტივებს პოეზიის პლატონისეულ განსაზღვრებას: მსუბუქი, ფრთიანი, წმინდა. მსუბუქი, ფრთიანი, წმინდა შეიძლებოდა ყოფილიყო მუსიკა (თუ არ მივიჩ-

ბორხე ლუის ბორხესი

ნევთ, რომ პოეზია მუსიკის სახეობაა). პლატონმა პოეზიის განსაზღვრაზე მეტი გააკეთა: მან პოეზიის ნიმუში მოგვცა. შეგვიძლია მივიღეთ იმ აზრამდე, რომ პოეზია ესთეტიური ცდაა; ეს სრულიად ახალია პოეზიის სწავლებაში.

ბუენოს-აირესის უნივერსიტეტის ფილოსოფიისა და სიტყვიერების ფაკულტეტზე ვასწავლიდი და ვცდილობდი შეძლებისდაგვარად გვერდი ამექცია ლიტერატურის ისტორიისათვის. როცა სტუდენტები ბიბლიოგრაფიას მთხოვდნენ, ვპასუხობდი, ბიბლიოგრაფიას რა მნიშვნელობა აქვს, ბოლოს და ბოლოს, შექსპირს აზრადაც არ მოსდიოდა შექსპირული ბიბლიოგრაფიის არსებობა-მეთქი. ჯონსონს წარმოდგენა არ ჰქონდა იმ წიგნებზე, რომლებიც მასზე დაინერგებოდა. “ხომ არ სჯობს, პირდაპირ ტექსტებს მივმართოთ? თუ ეს ტექსტები სიხარულს განიჭებთ, მშვენიერია; თუ არ მოგწონთ, დაანებეთ თავი; სავალდებულო კითხვის იდეა აბსურდულია, ასეთივე წარმატებით შეიძლება ლაპარაკი იძულებით ბედნიერებაზე. ჩემი აზრით, პოეზია გრძნობებითაა აღსაქმელი, და თუ არ გრძნობთ პოეზიას, თუ არ აღიქვამთ სილამაზეს, თუ მოთხრობა არ განდომებთ, გაიგოთ, მერე რა მოხდა, მაშინ ამ მწერალს თქვენთვის არ უწერია. მისი წიგნები განზე გადადეთ, ლიტერატურა ისეთი მდიდარია, რომ აუცილებლად მოიძებნება თქვენი ყურადღების ღირსი მწერალი, ან ისეთი მწერალი, ვინც დღეს ვერ დაგაინტერესათ, მაგრამ ხვალ აუცილებლად ნაიკითხავთ მის წიგნებს.”

ასე ვასწავლიდი, იმ ესთეტიურ მოვლენაზე დაყრდნობით, რომელიც ჯერ განსაზღვრულა. ესთეტიური მოვლენა ისეთივე აშკარა, ისეთივე უშუალო, ისეთივე განუსაზღვრელი რამაა, როგორც სიყვარული, ხილის გემო, წყალი. პოეზიას ვგრძნობთ, როგორც ქალის სიახლოვეს, აღვიქვამთ, როგორც დილას და ყურეს. თუ პოეზიას უშუალოდ ვგრძნობთ, რა საჭიროა მისი გაზავება სიტყვებით, რომლებიც უცილობლად, ჩვენს გრძნობებზე სუსტია?

ის ადამიანები, ვინც პოეზიას მძაფრად ვერ აღიქვამენ, როგორც წესი, მის სწავლებას ცდილობენ. მე მგონია, რომ ვგრძნობ პოეზიას და მგონია, რომ ის არ მისწავლება; არ მისწავლება ამა თუ იმ ტექსტის სიყვარული; ჩემს სტუდენტებს ვასწავლიდი ლიტერატურის სიყვარულს, ლიტერატურაში ბედნიერების დანახვას. თითქმის არ გამაჩნია უნარი განყენებული მსჯელობისა, უკვე შეამჩნევდით, რომ გამუდმებით ციტატებსა და მოგონებებს ვეყრდნობი. შეიძლებოდა განზოგადებულად გვემსჯელა პოეზიაზე სიზარმაცის ან მოწყენილობის გამო. ამაზე თუ უარს ვიტყვით, შეგვიძლია ავიღოთ ტექსტები ესპანურ ენაზე და განვიხილოთ ისინი.

ავირჩიე ორი ძალზე ცნობილი ტექსტი, რადგან, როგორც უკვე ვთქვი, მეხსიერება მალატობს და თქვენს გონებაში შემონახული ტექსტი მირჩევნია. განვიხილოთ კვედოს ცნობილი სონეტი, რომელიც ოსუნას ჰერცოგის, დონ პედრო ტელეს ხირონის სსოვნას მიეძღვნა. ძალიან ნელა ნაიკითხავ და მერე სტრიქონების მიხედვით განვიხილოთ.

**სამშობლოს მოაკლდება დიდი ოსუნა,
მაგრამ ის ვერ დაიცვა დიდმა გამარჯვებებმა,
ესპანეთმა, ვისაც დაუმონა ფორტუნა,
მისცა მას ციხეც და სიკვდილიც.**

მას დასტირიან

**თავისი ხალხიც და სხვანაც,
მისი საფლავი ფლანდრიის მინდვრებია,
მისი ეპიტაფია სისხლიანი ნახევარმთვარე.
მის დაკრძალვაზე ვეზუვიმ აანთო
პართენოპეა, და ტრინაკრია — მონჯიბელომ;
მხედრული მოთქმა წარღვნად ქცეულა,
საუკეთესო ადგილი მიაკუთვნა მარსმა ზეცაზე.
მაასი, რეინი, ტახო და ღუნაი
უნუგემოდ დასტირიან თავიანთ დარდს.***

უწინარეს ყოვლისა, მინდა აღვნიშნო, რომ ეს ლექსი არის სიტყვა ბრალდებულის დასაცავად. პოეტი იცავს ჰერცოგ ოსუნას, რომელზეც სხვა ლექსში წერს: “მოკვდა ციხეში და მკვდარიც პატიმარი იყო”.

პოეტი ამბობს, რომ ჰერცოგმა ესპანეთის სადიდებლად ბრძოლებში საგმირო საქმეები ჩაიდინა, იმან კი სატუსალოთი გადაუხადა. ეს არგუმენტები არასრულია, რამდენადაც არ არსებობს არავითარი ახსნა იმისა, რომ გმირი ყოველთვის უდანაშაულოა და არ შეიძლება დაისაჯოს. თუმცა

**სამშობლოს მოაკლდება დიდი ოსუნა,
მაგრამ ის ვერ დაიცვა დიდმა გამარჯვებებმა,
ესპანეთმა, ვისაც დაუმონა ფორტუნა,
მისცა მას ციხეც და სიკვდილიც**

დემაგოგიური გამონათქვამია. მინდა ვთქვა, რომ სონეტს არც ვაქებ და არც ვაძაგებ, უბრალოდ, მის გაანალიზებას ვცდილობ.

მას დასტირიან

თავისი ხალხიც და სხვანაც.

ეს ორი სტრიქონი არც ისე პოეტურია, ისინი განპირობებულია სონეტის ფორმით და კიდევ რითმის აუცილებლობით. კვედო იყენებდა იტალიური სონეტის რთულ ფორმას ოთხი რითმით. შექსპირს უფრო მსუბუქი ელისაბედისეული სონეტი ერჩია ორი რითმით. კვედო განაგრძობს:

**მისი საფლავი ფლანდრიის მინდვრებია,
მისი ეპიტაფია სისხლიანი ნახევარმთვარე.**

ესაა ყველაზე მთავარი. ამ სტრიქონების დიდებულებას არაერთმნიშვნელოვნება განაპირობებს. მაგონდება, ბევრს დავობდნენ ამ სტრიქონების გაგებაზე. რას ნიშნავს “მისი საფლავი ფლანდრიის მინდვრებია”? შეიძლება წარმოვიდგინოთ ფლანდრიის მინდვრები, ჰერცოგის სამხედრო ლაშქრობანი. “მისი ეპიტაფია სისხლიანი ნახევარმთვარე” — ერთ-ერთი ყველაზე დასამახსოვრებელი ესპანური სტრიქონია. რას ნიშნავს იგი? წარმოვიდგინოთ აპოკალიფსის სისხლიან მთვარეს, მონითალო მთვარეს, ბრძოლის ველს რომ დაჰყურებს, მაგრამ არსებობს ჰერცოგი ოსუნასადმი მიძღვნილი კვედოს კიდევ ერთი სონეტი, რომელშიც ნათქვამია: “A las lunas de Trasia con san-

* ლექსებისა ყველგან პნკარდული თარგმანია მოტანილი.

griento // eclipse ya rubrica tu jornada” (დროშაზე “მთვარეს სისხლიან დაბნელებად ეფინება შენი ლაშქრობები”) კევედო გულისხმობდა, პირველყოვლისა, ოსმალურ დროშას. სისხლიანი დროშა წითელი ნახევარმთვარეა. ჩემი აზრით, შევთანხმდებით, რომ არ უარვყოთ არც ერთი განმარტება; არ მოვყვებით მტკიცებას, რომ კევედო გვიამბობს სამხედრო ლაშქრობებსა ან ჰერცოგის დამსახურებათა ჩამონათვალზე, ან სისხლიან მთვარეზე, ბრძოლის ველს რომ გადმოჰყურებს, ან თურქულ დროშაზე. კევედო არ გამორიცხავს სხვადასხვაგვარ წაკითხვას. ლექსი სწორედ არაერთმნიშვნელობითაა კარგი.

მის დაკრძალვაზე ვეზუვიმ აანთო...

შემდეგ

...პართენოპეა, და ტრინაკრია — მონჯიბელომ;

სხვაგვარად ვეზუვი ნეაპოლს აანთებდა და ეტნა — სიცილიას. რა იშვიათად გვხვდება ეს ძველებური სახელწოდებანი, რომლებიც თითქოს ზედნადებთაგან წმენდენ წარსულის ცნობილ სახელებს. და

მხედრული მოთქმა გადაზრდილა წარღვნაში.

აი, კიდევ ერთი დასტური, რომ პოეზია სრულიად განსხვავდება რაციონალური მიდგომისგან; დაუჯერებელი ჩანს ჯარისკაცები, ვისი ცრემლებიც წარღვნად მოვარდება. მაგრამ არა ლექსში, სადაც თავისი კანონებია. “მხედრული მოთქმა”, სწორედ მხედრული, გამაოგნებელია. მხედრული — უცნაური განსაზღვრებაა სიტყვასთან — “მოთქმა”.

შემდეგ:

საუკეთესო ადგილი მიაკუთვნა მარსმა ზეცაზე.

და ამ სტრიქონების გაგება ლოგიკით შეუძლებელია; არ არსებობს მიზეზი იფიქრო, რომ მარსი ჰერცოგ ოსუნას ცეზარის გვერდით მოათავსებს. ფრაზას ინვერსია აძლიერებს. ესაა პოეზიის საჯილდაო ქვა: ლექსი აზრის მიღმა არსებობს.

**მაასი, რეინი, ტახო და დუნაი
უნუგეშოდ დასტირიან თავიანთ დარდს.**

ამ სტრიქონებს, რომლებიც ამდენი წელია მხიბლავს, მატყუარას დავარქმევდი. კევედო ცდილობს დაგვარწმუნოს, რომ გმირს დასტირიან ადგილები, სადაც იგი იბრძოდა, და სახელგანთქმული მდინარეები. ჩვენ ვგრძნობთ ტყუილს, უკეთ რომ ვთქვათ, სიმართლეს, როგორც უორდესუორით, რომელიც სონეტის ბოლოს კიცხავს დუგლასს. ტყე დააზიანაო. ამბობს, რომ დუგლასის საციელი ტყის მიმართ საშინელია, რომ მან გაანადგურა კეთილშობილი მეომრობა, “დარბაისელი ხეების ძმობა”, დასძენს, რომ ჩვენ გვამწუხრებს ბოროტება, თვითონ ბუნებისთვის კი სულერთია, მდინარე ტყიდი, და მწვანე ველები, და გორაკები აგრძელებენ არსებობას. იგი გრძნობს, რომ მეტ ეფექტს მიაღწევს სიმარ-

თლის თქმით. სინამდვილეში ჩვენ გვამწუხრებს მშვენიერი ხეების დაღუპვა, თვით ბუნებისთვის კი ეს სულერთია. ბუნებამ იცის (თუკი არის არსება, სახელად ბუნება), რომ გაზრდის ახალ ხეებს, რომ მდინარე განაგრძობს დინებას.

კევედოსთვის მნიშვნელოვანია, რომ მდინარეები ცნობილი იყოს. შეიძლება კიდევ უფრო პოეტური გამოდგეს აზრი, რომ მდინარეებს, რომლებზეც იბრძოდა ოსუნა, სულ არ ენადვლებოდეთ მისი დაღუპვა. მაგრამ კევედოს სურს დაწეროს ელეგია, ლექსი ადამიანის სიკვდილზე. რა არის ადამიანის სიკვდილი? მასთან ერთად, როგორც პლინიუსმა შენიშნა, კვდება განუმეორებელი სახე. განუმეორებელია ყოველი ადამიანის სახე, მასთან ერთად კვდება ათასობით ამბავი, ათასობით მოგონება. ბავშვობის მოგონებანი და ადამიანური, ძალზე ადამიანური თვისებები. მე მგონი, კევედო მსგავსს ვერაფერსა გრძნობს. ციხეში კვდება მისი მეგობარი, ჰერცოგი ოსუნა, და კევედო წერს ამ, ცოტა არ იყოს, ცივ სონეტს; ვგრძნობთ პოეტის გულგრილობას. სონეტი დაწერილია, როგორც გამოსვლა ბრადეულის დასაცავად სახელმწიფოს წინააღმდეგ. ეტყობა, ჰერცოგი მისთვის არც ისე ძვირფასია; ყოველ შემთხვევაში, ჩვენთვის ძვირფასი არ ხდება. და მაინც, ეს ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ესპანური სონეტია.

გადავიდეთ მეორე სონეტზე, რომლის ავტორია ენრიკე ბანჩესი. უაზრობა იქნებოდა იმის მტკიცება, რომ ბანჩესი კევედოზე უკეთესი პოეტია. ან რა აზრი აქვს ასეთ შედარებებს?

განვიხილოთ ბანჩესის სონეტი, რომელშიც კარგად ჩანს მისი კეთილგანწყობა:

**სტუმართმოყვარე და მართალი ანარეკლით,
სადაც ჩვეულებრივი ხდება მოჩვენებითი,
ცოცხალი მასალა — სარკე — მსგავსია
ნათელი მთვარისა ბინდბუნდში.
ლამეს ბრწყინვალეებს ანიჭებს
აბაჟურის მოცურავე შუქი, სევდას კი
ვარდი, ლარნაკში მომაკვდავი და
თავდახრილი.
იგი აორმაგებს ნაღველს და ირეკლავს
იმას, რაც ჰყვავის ჩემს სულში,
და, შესაძლოა, ელოდება, რომ ოდესმე
გამოჩნდება მოლურჯო, გარინდებულ სიჩუმეში
სტუმარი, რომელსაც აირეკლავს
გვერდიგვერდ სახეებითა და გადაჭდობილი ხელებით.**

ეს ძალზე საინტერესო სონეტია, რადგან მისი გმირი სულაც არ არის სარკე: აქ არის ფარული გმირი, რომელიც ბოლოს გაცხადდება. დავინყოთ სონეტის ესოდენ პოეტური თემით: სარკე, რომელიც აორმაგებს ყველაფერ ხილულს:

**სადაც ჩვეულებრივი ხდება მოჩვენებითი,
ცოცხალი მასალა...**

გავიხსენოთ პლოტინი. მისი პორტრეტის დახატვა სურდათ, მან კი უარი განაცხადა: “მე თვითონა ვარ ზეცაში არსებული არქეტეპის ჩრდილი. რა საჭიროა, შევექმნათ ჩრდილის ჩრდილი?” ხელოვნება, პლოტინის აზრით, მეო-

რადი მოჩვენებითობაა. თუ ადამიანი ესოდენ უსუსურია, წარმავალი, როგორ შეიძლება, მისმა გამოსახულებამ ვინმე მოხიბლოს? ამასვე გრძნობდა ბანჩესი: იგი გრძნობდა, რომ სარკე აჩრდილივითაა.

სინამდვილეში სარკის არსებობაში არის რალაც საშინელი: სარკეები ყოველთვის მზარავდნენ. ალბათ რალაც ასეთს გრძნობდა პო. არსებობს მისი ნაკლებ ცნობილი ნაწარმოები ოთახების განყოფილებაზე. მწერალს აუცილებლად მიაჩნია სარკეების იმგვარად განთავსება, რომ მჯდომარე ადამიანს არ აირეკლავდნენ. ეს აცხადებს მის შიშს საკუთარი თავის დაინახვისა სარკეში. ეს მუდგანდება მის მოთხრობაში ანარეკლებზე (“უილიამ უილსონი”) და მოთხრობაში არტურ გორდონ პიმზე. ანტარქტიდის ახლოს ცხოვრობს ერთი ტომი; ადამიანი ამ ტომიდან, პირველად რომ დაინახავს საკუთარ თავს სარკეში, შიშისაგან თავზარდაცემული დაეცემა.

ჩვენ სარკეებს მივეჩვიეთ, მაგრამ ამ ხილულ გაორმაგებაში არის რალაც შიშისმომგვრელი. დავუბრუნდეთ ბანჩესის სონეტს. განსაზღვრა “სტუმართმოყვარე” ადამიანის მიმართ გაცვეთილი იქნებოდა. მაგრამ აზრად არ მოგვსვლია, რომ სტუმართმოყვარე შეიძლება სარკეები ყოფილიყვნენ. სარკე გულლიად და მორჩილად ისრუტავს სიჩუმეს:

**სტუმართმოყვარე და სწორი ანარეკლით,
სადაც ჩვეულებრივი ხდება მოჩვენებითი,
ცოცხალი მასალა — სარკე — მსგავსია
ნათელი მთვარისა ბინდბუნდში.**

ვხედავთ სარკეს, ისიც ელვარება, თანაც პოეტი მიუწვდომელ მთვარეს ადარებს. იგი სარკეში გრძნობს რალაცას, ჯადოსნურსა და უცნაურს, რომელიც მსგავსია “ნათელი მთვარისა ბინდბუნდში.”

შემდეგ:

**ლამეს ბრწყინვალეობას ანიჭებს
აბაჟურის მოცურავე შუქი...**

“მოცურავე შუქი” ნივთებს ბუნდოვანსა ხდის, ყველაფერი გადღაბნილია, როგორც სარკეში შებინდებისას. ჩანს, მოქმედების დროა საღამო ან ღამე.

ასე რომ,

**...ბრწყინვალეობას ანიჭებს
აბაჟურის მოცურავე შუქი, სევდას კი
ვარდი, ლარნაკში მომაკვდავი და
თავდახრილი.**

ახლა ჩვენს წინაშეა ბუნდოვან ფონზე მკვეთრად მობახული ვარდი.

**იგი აორმაგებს ნაღველს და ირეკლავს
იმას, რაც ჰყვავის ჩემს სულში,
და, შესაძლოა, ელოდება, რომ ოდესმე
გამოჩნდება მოლურჯო, გარინდებულ სიჩუმეში
სტუმარი, რომელსაც აირეკლავს
გვერდიგვერდ სახეებითა და გადაჭდობილი ხელებით.**

აქ ვანყდებით სონეტის თემას, რომელიც აღმოჩნდება არა სარკე, არამედ სიყვარული, გაუბედავი, მორცხვი სიყვარული. სარკე კი არ იცდის, რათა დაინახოს ერთმანეთთან მიახლოებული სახეები და გადაჭდობილი ხელები, არამედ პოეტი. მაგრამ მორიდება მოიარებით ალაპარაკებს, და ეს საუცხოოდაა აგებული, რადგან თავიდანვე ჩნდება “სტუმართმოყვარე და მართალი”, თავიდანვე სარკე არ არის მინისა და ლითონისა. სარკე ადამიანური არსებაა, სტუმართმოყვარე და მართალი, და მივეჩვიეთ, რომ ჩვენს წინაშეა ილუზორული სამყარო, რომელიც ბოლოს პოეტთან იგივდება. ამ პოეტს სურს, დაინახოს სტუმარი, სიყვარული.

ეს სონეტი თავისი არსით განსხვავდება კევდოს სონეტისაგან, პოეზიის ცოცხალ არსებობას ვგრძნობთ ამ უკანასკნელის სხვა სტრიქონებში.

**მისი საფლავი ფლანდრიის მინდვრებია,
მისი ეპიტაფია სისხლიანი ნახევარმთვარე.**

უკვე ვილაპარაკე ენებსა და იმაზე, რომ უსამართლობაა ერთი ენის მეორესთან შედარება; მე მგონი, მტკიცებულებანი საკმაოდაა, და თუ აზრად მოგვივა ლექსი, ერთი სტროფი ესპანურად, და თუ გავიხსენებთ

**ვინ არის კიდევ ასე ბედნიერი
ზღვის ტალღებზე,
როგორც გრაფი არნალდოსი
წმინდა ხუანის დღეს,**

მაშინ მივხვდებით, რომ მთავარი არც ისაა, თუ როგორ გაუმართლა გემს, და არც გრაფი ალმადოსი, ვიგრძნობთ, რომ ეს ლექსი მხოლოდ ესპანურად შეიძლება თქმულიყო. ფრანგულის ჟღერადობა არ მახარებს, ჩემი აზრით, მას აკლია სხვა რომანული ენების სავსე ჟღერადობა, მაგრამ განა შეიძლება, ცუდად იფიქრო ენაზე, რომელზეც შექმნილია ისეთი შესანიშნავი სტრიქონები, როგორიცაა ჰიუგოს “L’hydro-Univers tordant son corps écaillé d’astres?” (“სამყარო-ჰიდრა რგოლებად რკალავს სხეულს, დაფარულს ვარსკვლავთა ქერცლით.”) როგორ გააკრიტიკებ ენას, ურომლისოდაც არ იქნებოდა ასეთი სტრიქონები?

ინგლისური ენის ნაკლოვანებად მესახება ის, რომ მან დაკარგა ძველი ინგლისურის ღია ხმოვნები. ამის მიუხედავად, მან საშუალება მისცა შექსპირს, დაენერა:

**And shake the yoke of inauspicious stars
From this worldly flesh,**

რაც თარგმანში მაინცდამაინც ვერ გამოდის: “და ჩამოვიბერტყოთ უღელი ავბედით ვარსკვლავთა სამყაროთი მოყრჩებული ხორციდან.” ესპანურად ეს არაფერია, ინგლისურად — ყველაფერი. ჩემთვის ენის არჩევა რომ გამბედარიყო საჭირო (თუმცა არავითარი მიზეზი არ არსებობს, რომ ყველა ერთად არ აირჩიო), ეს იქნებოდა გერმანული მისი უნარით, ინგლისურზე მეტად ენარმოებინა რთული სიტყვები ღია ხმოვნებითა და საუცხოო მუსიკით. რაც შეეხება იტალიურს, აქ “კომედის” ხსენებაც საკმარისია.

არავის არ აკვირვებს სხვადასხვა ენებში გაბნეული სილამაზე. ჩემმა მასწავლებელმა, მშვენიერმა ებრაელ-ესპანელმა პოეტმა რაფაელ კანსინოს-ასენსმა მითხრა ასეთი ლოცვა: “ჰე ღმერთო, ნუ იქნება ეგზომ ლამაზი”, ბრაუნინგთან კი გვხვდება: “როცა სახვებით თავდაჯერებული ვართ, რაღაც ხდება — მზის ჩასვლა, ევრიპიდეს ქოროს ფინალი, და კვლავ ვიბნევით.”

სილამაზე გვისაფრდება. თუ შეგრძნების უნარი გვაქვს, ვიგრძნობთ მას პოეზიაში ნებისმიერ ენაზე.

კარგი იქნებოდა, მეტად მომეკიდა ხელი აღმოსავლური ლიტერატურებისთვის, რომელზეც წარმოდგენა მხოლოდ თარგმანებით მაქვს. მაგრამ მაინც ვიგრძენი მათი სილამაზის ზემოქმედება. მაგალითად, სპარსელი პოეტის, ჰაფეზის სტრიქონები: “მივფრინავ, ჩემს ნეშტს ჩავენაცვლები.” აქ ჩადებულია მთელი მოძღვრება სულთა გადასახლების შესახებ — “მივფრინავ, ჩემს ნეშტს ჩავენაცვლები”, — მე კიდევ ერთხელ გავჩნდები ამქვეყნად, სხვა საუკუნეში, ვიქნები ჰაფეზი, პოეტი. ყოველივე ეს გამოხატულია რამდენიმე სიტყვით, რომლებიც ინგლისურად ნავიკითხე, მაგრამ ალბათ დიდად არ განსხვავდება სპარსულისგან. “მივფრინავ, ჩემს ნეშტს ჩავენაცვლები” — ძალზე უბრალოდაა ნათქვამი საიმისოდ, რომ ცვლილებები განიცადოს.

ჩემი აზრით, მცდარია ლიტერატურის შესწავლა ისტორიული თვალსაზრისით, თუმცა ალბათ ჩვენთვის, და მათ შორის, ჩემთვისაც, სხვა გზა შეუძლებელია. არის ერთი, ჩემი აზრით, მშვენიერი პოეტისა და ცუდი კრიტიკოსის, მარსელინო მენენდეს-ი-პელაიოს წიგნი სახელწოდებით “ასი საუკეთესო ესპანური ლექსი”. აქ ვკითხულობთ: “*Ande yo caliente y riase la gente*” (“თუ გაბრაზებული დავდივარ, გარშემო ყველა ხარხარებს”). თუ ეს ერთ-ერთი საუკეთესო ლექსია, უარესი რაღა იქნება. მაგრამ ამ წიგნში არის კევედოს ის ლექსი, რომელიც ნელან გავიხსენე, სევილიელი ანონიმის “ბარათი”, და ბევრი სხვა შესანიშნავი ლექსი. სამწუხაროდ, არ არის მენენდეს-ი-პელაიოს არც ერთი ლექსი — თავის ანთოლოგიაში საკუთარი არაფერი შეიტანა.

სილამაზე ყველგანაა და, შესაძლოა, ყოველთვისაა. ჩემმა მეგობარმა რომ ბართოლომეომ, რომელმაც სპარსეთში რამდენიმე წელი გაატარა და ხაიამს პირდაპირ სპარსულიდან თარგმნის, მითხრა ის, რასაც ვვარაუდობდი: რომ აღმოსავლეთში მთლიანად არ სწავლობენ არც ლიტერატურას, არც ფილოსოფიას ისტორიული თვალსაზრისით. სწორედ ეს აოცებდათ დეისენსა და მაქს მიულერს, რომელთაც ვერ შეძლეს ავტორთა ქრონოლოგიური სიის შედგენა. ფილოსოფიის ისტორია ისე შეისწავლება, თითქოს, ვთქვათ, არისტოტელეს ბერგსონთან ჰქონდეს გამართული კამათი, პლატონს — იუმთან. ყველაფერი ერთდროულად.

ბოლოს მინდა გავიხსენო ფინიკიელ მეზღვაურთა სამი ლოცვა. როცა გემი წყალში იძირება, — ეს ამბავი ჩვენი წელთაღრიცხვით პირველ საუკუნეში ხდება, — ისინი სამიდან ერთ-ერთ ლოცვას კითხულობენ. პირველი ასე უღერს: “კართაგენის დედაო, გიბრუნებ ნიჩაბს.” კართაგენის დედა არის ქალაქი ტვიროსი, საიდანაცაა დიდონა. მერე — “გიბრუნებ ნიჩაბს”. ეს უჩვეულოა. ფინიკიელი ცხოვრებას ხედავს, როგორც ნიჩბოსანი. მისი ცხოვრება დასრულებულია, და ნიჩაბს აბრუნებს, რათა სხვებმა გა-

ნაგრძონ მოსმა.

მეორე ლოცვა კიდევ უფრო ამაღლებელია: “ვიძინებ, მერე ისევ შევუდგები ნიჩბების მოსმას.” ადამიანი ვერ წარმოიდგენს ბედისწერას და უახლოვდება მოსაზრებას ციკლურ დროზე.

დაბოლოს, უკანასკნელი, უაღრესად გულისამაჩუყებელი ლოცვა. იგი დანარჩენთაგან განსხვავდება, რადგან აქ არ არის ბედთან შერიგება; ესაა თავგანწირული ნაბიჯი ადამიანისა, რომელიც უნდა მოკვდეს და ღმერთების საშინელი სამსჯავროს წინაშე წარსდგეს. იგი ამბობს: “ღმერთო, განმსაჯე არა როგორც ღმერთმა, არამედ როგორც ადამიანმა, რომელიც ზღვამ ჩაყლაპა”.

ამ სამ ლოცვაში უშუალოდ ვგრძნობთ — ან მე ვგრძნობ — პოეზიას. სწორედ აქაა ესთეტიკური მოვლენა და არა ბიბლიოთეკებსა და ბიბლიოგრაფიებში თუ უამრავი ხელნაწერისა და ურთულესი ტომების შესწავლაში.

ფინიკიელ მეზღვაურთა სამი ლოცვა ნავიკითხე კიპლინგის მოთხრობაში წმინდა პავლეზე “*The Manner of Men*” (“ადამიანთა მოდგმა”). არცთუ ისე მარჯვედ რომ ვთქვათ, ლოცვები ნამდვილია თუ დიდმა პოეტმა, კიპლინგმა დაწერა? დავსვი ეს კითხვა და უხერხულობა ვიგრძენი: რა აზრია აქვს გარჩევას? განვიხილოთ ორივე შესაძლებლობა, დილემის ორივე ნაწილი.

პირველ შემთხვევაში ლაპარაკია ფინიკიელ მეზღვაურთა, ზღვის ადამიანების ლოცვებზე, მათ ცხოვრება მხოლოდ ზღვაში წარმოედგინათ. ლოცვები ფინიკიური ენიდან გადავიდა, ვთქვათ, ბერძნულში, იქიდან — ლათინურში, ლათინურიდან — ინგლისურში. კიპლინგმა თავიდან დაწერა.

მეორე შემთხვევაში კიპლინგი წარმოიდგენს ფინიკიელ მეზღვაურებს, როგორღაც უახლოვდებათ, თვითონაც ფინიკიელ მეზღვაურად იქცევა. ცხოვრებას ზღვის ცხოვრებად წარმოიდგენს და მეზღვაურთა პირით გვანვდის ამ ლოცვებს. ყველაფერი წარსულში გადავიდა: უსახელო მეზღვაურები დაიხოცნენ. კიპლინგი მოკვდა. რა მნიშვნელობა აქვს, რომელმა აჩრდილმა მოიფიქრა და დაწერა ეს ლექსი?

ინდუსი პოეტის საინტერესო მეტაფორა — არ ვიცი, სრულად შევძელი თუ არა მისი შეფასება — ამბობს: “ჰიმალაი, ჰიმალაის მაღალი მთები (რომელთა მწვერვალები, კიპლინგის სიტყვით, სხვა მთების მუხლებია), ჰიმალაი — შივას ღიმილი.” მაღალი მთები — ღმერთის, მრისხანე ღმერთის ღიმილი. მეტაფორა, სულ მცირე, გამაოგნებელია.

სილამაზეს ფიზიკურად ვგრძნობ, როგორც რაღაც ხელშესახებს, მთელი სხეულით რომ აღიქვამ. ეს არ არის განსჯის შედეგი, სილამაზეს არ ვწვდებით კანონების მიხედვით, მას ან ვგრძნობთ ან არა.

მინდა დავასრულო სიტყვებით XVI საუკუნის პოეტისა, რომელმაც ამოიჩნია არაჩვეულებრივად პოეტური სახელი — ანგელუს სილვანუსი. ეს სტრიქონი იქნება შედეგი ყველაფრისა, რაც ამ საღამოს ვთქვი, თუ არ ჩავთვლით ჩემს მსჯელობას ან ვითომ მსჯელობას; წარმოვთქვამ ვერ მის თარგმანს, შემდეგ კი გერმანულად, რომ გაიგონოთ:

**ვარდი არ კითხულობს, „რატომ“,
იგი ჰყვავის, იმიტომ, რომ ჰყვავის.**

თარგმნა

ჯუმბერ ხანთაძე

ლეხელავი ლეხელავის წინააღმდეგ

ადრე ჩვენში ამბობდნენ გამოსაჩენი კაციყო, და გულისხმობდნენ სულითა და ხორციით გამორჩეულ პიროვნებას. სწორედ ასეთი გამოსაჩენი კაცი იყო ილია ბარათაშვილი, ცნობილი მეცნიერი, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ნევრ-კორესპონდენტი, დოქტორი, პროფესორი, გიორგი ნიკოლაძის, პეტრე მელიქიშვილის სახელობისა და საქართველოს სახელმწიფო პრემიების ლაურეატი. მისი მეცნიერული და საზოგადოებრივი მოღვაწეობა სათანადოდ შეფასდა იმ ნეკროლოგებში, რომლებიც მის გარდაცვალებასთან დაკავშირებით მრავლად გამოქვეყნდა. მაგრამ ნეკროლოგს მიღმა დარჩა ბატონ ილიას პიროვნული ხიბლი, რითაც ის განსაკუთრებით გამოირჩეოდა. ქვემოთ მოყვანილი მოგონება ამ გამოსაჩენი კაცის ცხოვრების ერთი პატარა შტრიხია.

ამ ცოტა ხნის წინათ გარდაიცვალა ჩემი ძველთაძველი მეგობარი – ილია ბარათაშვილი, ჩემთვის უბრალოდ ილო. ილოსთან ჩემი ურთიერთობა 70 წელს ითვლის. იგი დაიწყო ბავშვობისას, ვაკეში, სადაც ერთმანეთის მეზობლად ვცხოვრობდით, გაგრძელდა ყმანვილკაცობაში, პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში, სადაც ერთად ვსწავლობდით, და დამთავრდა მეტალურგიის ინსტიტუტში, სადაც მე რიგით თანამშრომლად ვმუშაობდი, ხოლო ილო 1990-2006 წლებში ინსტიტუტის დირექტორი გახლდათ. ეს ყოველივე იყო და აღარ არის. ასეთი ხანგრძლივი ურთიერთობის განწყევტა მეტად მტკივნეულია, იგი პიროვნებაში ინვესტ მოგონებათა მოზღვავენას, გახსენდება მრავალი მიფერფლილი დეტალი და მეტად ნანობ და განიცდი, რომ დრო უღმობლად წასულა. ალბათ, არც მე ვარ გამონაკლისი. ილოს წასვლამ გონებაში ჩარჩენილი უამრავი ეპიზოდი გამახსენა და სურვილიც აღმიძრა ეს წერილი დამეწერა, რასაკვირველია უპირველესად ყოვლისა ეგოისტური მოსაზრებით, რადგან როცა ამას ვწერ, გულზე მეშვება, და მეორეც, მინდა რომ ეს ამბავი მისმა, ჯერ კიდევ ცოცხალმა ახლობლებმაც იცოდნენ.

მოსკოვში, აკადემიკოს ბაიკოვის სახელობის მეტალურგიის ინსტიტუტში ერთი კაცი მუშაობდა – ალექსანდრე ვერტმანი, ჩვენზე ასე, 7-8 წლით უფროსი. მე და ილოს მასთან პროფესიული ურთიერთობა გვაკავშირებდა, მოსკოვში სამეცნიერო მივილინებების დროს მასაც მოვინახულებდით ხოლმე. თუ არ ვცდები, 1964 წლის დამლევს ვერტმანმა წერილი მომწერა და, როგორც თხილამურების მოტრფიალეს, მთხოვა, როგორმე მისთვის საგზური გამეხერხებინა ბაკურიანში, ახალაშენებულ კომპლექსურულ ბანაკში “სპუტნიკი”, რომელიც იმ დროისათ-

ვის არამარტო ბაკურიანის, არამედ მთელი საბჭოთა კავშირის საუკეთესო, კომფორტულ ნაგებობად იყო მიჩნეული და იმთავითვე დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. ხალხი ჩამოდიოდა ყოველი მხრიდან, სოციალისტური ქვეყნებიდანაც, ნემსს ვერ ჩააგდებდი, ისე იყო ამოვსებული დამსვენებელ-მოთხილამურებით მთელი ეს ბანაკი. საგზურებს კომპლექსის საკავშირო კომიტეტი ანანილებდა. ჩვენთვის, ქართველებისთვის, ძნელი იყო იქ მოხვედრა. ილომ დამამედა, ვინაიდან იქ იმხანად ჩვენი თაობის ცნობილი მთამსვლელი, თბილისელი ომარ ბერაძე იყო „სპუტნიკის“ დირექტორი.

ცოტა ხნის შემდეგ ვერტმანმა ისევ მომწერა წერილი და მახარა: - მარტო არ ჩამოვდივარ, ორი მეგობარი მომყავს და სამი საგზური მჭირდებაო. ილო ამ ამბავსაც წყნარად შეხვდა და დამამშვიდა-ყველაფერს მოვაგვარებო. კიდევ რამდენიმე დღე და ამჯერად დეპეშა მომივიდა – ვერტმანი ჩამოსვლის თარიღს იტყობინებოდა და მთხოვდა, სამი თხილამური და სათხილამურო “ბატინკები” მიშოვეო. “ბატინკის” ზომებიც შემიკვეთა. აქეთ ვეცი, იქით ვეცი და ყველაფერი ვიშოვე ნაცნობ-მეგობრებში. იანვრის ბოლოს, დათქმულ დღეს სტუმრებს აეროპორტში დავხვდით მე და ილო. საღამოს ერთად ვივახშმეთ, გაცივანით ერთმანეთი. ვერტმანის მეგობრებიდან ერთი ექიმი იყო, ქირურგი, წარმოსადეგი, დარბაისელი კაცი, მეორე – კინორეჟისორი გაბაი.

მეორე დღეს დილაადრიანად გავწიეთ ბაკურიანისაკენ. ილომ 20-ლიტრიანი კანისტრით სუფთა სპირტი წამოიღო ინსტიტუტიდან, სადაც ის ბლომად გვექონდა სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროცედურებისათვის. მაშინ, სხვათაშორის, სპირტს არავინ სვამდა, თავშიც არვის მოსდიოდა სპირტის დალევა, ეს ჩვენში ცუდ ტონად ითვლებოდა.

ომარ ბერაძე გულთბილად შეგვხვდა და მთელი ჩვენი გუნდი მშვენიერ, თბილ და მყუდრო კოტეჯში განათავსა. მე საღამოს თბილისში დავბრუნდი.

რამდენიმე დღის შემდეგ ილომ ხმა მომანვიდინა – საჩქაროდ ჩამოდი და სპირტი წამოიძლოლიეო. ვეახელი თხოვნისამებრ ნაშუადღევს კოტეჯში. ესენი ჯერაც არ ამდგარან, საწოლებში ნებეირობდნენ. მათი თხილამურები, როგორც მე ჩავსვი პირამიდაში, ისევე ისე დამხვდა.

– ძალიან ბევრი მუშაობა გვიხდებოდა, – მითხრა ვერტმანმა. – მთელი ღამე ბარიდან ვერ გამოვდივართო – დაუკრეს კვერი სხვებმაც. ეს ის დროა, როცა მთელ ბაკურიანში “მშრალი კანონი” მძვინვარებს, ვერსად – არამც თუ დახლზე, “ლევადაც” კი ვერ იშოვი ერთ ბოთლ სპირტიან სასმელს. აქ კი, კომპლექსიდან ბანაკში, ღამის ბარია ახალი გახსნილი და 200 დამსვენებელი უსასმელოდ, მშრალად იყრის თავს, ფხიზლად ატარებს დროს.

ნავახშმევს ჩვენი ოთხეული ღამაზად გამოეწყო, სპირტით გავსებული ჭრელა-ჭრულა ბოთლები და ფლაკონები დაიიღლია და ბარისაკენ წავიდა. მეც გავყევი. საკმაოდ კარგად გაფორმებული, მკრთალად განათებული ბარი ხალხს ვერ იტევდა. ჩვენი შესვლა და ჟრიაშული ერთი იყო, ყველა ადგა, ტაშით შეგვეგება და ამალღებული ესტრადისაკენ მიმავალი გზა გავგისხნა. მე ხალხში დავრჩი. ილო პირველი ავიდა “პრეზიდენტში” და ცენტრში მოკალათდა, სხვებმა მის გვერდით დაიკავეს ადგილები.

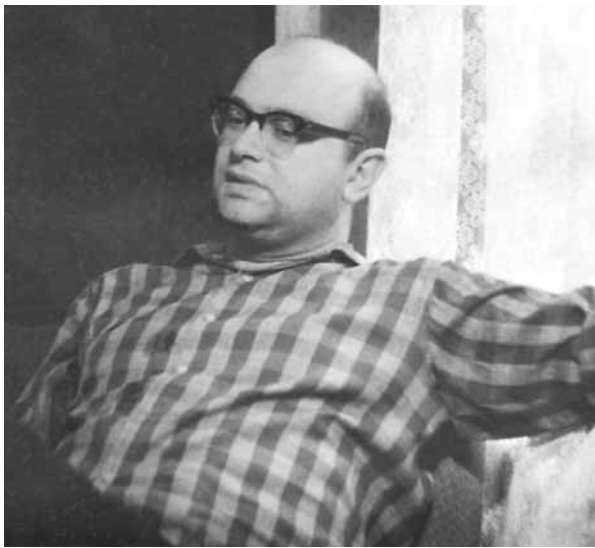
ბი. ეს თურმე ჟიურია. სამარისებული სიჩუმე ჩამოვარდა. პრეზიდენტმა რალაც მოითათბირა და მერე ილომ მჭექარე ხმით დაინყო:

– როგორც გუშინ შევთანხმდით, ამდამინდელი რეგლამენტი ასე გამოიყურება: რასაკვირველია, ჩვენ გავაგრძელებთ კონკურსს ცეკვაში, გამარჯვებულს მოელის ეს პრიზი, – ილომ ლამაზი ბოთლი ჰაერში შეათამაშა და მაგიდაზე დადო. – შემდეგ პრიზს, – ისევ ბოთლი დააძრო, – მიიღებს საუკეთესო დეკლამატორი, ვინც ჩვენთვის საყვარელ ლექსს ნაიკითხავს, შეიძლება ქართულიდან თარგმნილიც იყოს. დაახლოებით ლამის 2 საათისათვის ჩვენ განვიხილავთ “საუკეთესო ნოველის” ნომინაციის ფინალში გასულ მოსკოველებისა და ლენინგრადელების მიერ წარმოდგენილ მასალას. შემდეგ, როგორც ყოველთვის, სცენაზე მოვინვევთ კლასიკური და პოპულარული მუსიკის შემსრულებლებს, – ილომ კიდევ ორი ბოთლი დააძრო და იქვე მდგარ საკონცერტო როიალზე მიუთითა. – ხოლო დილის ექვსი საათისთვის, ჩვენი განმორების ჟამს, ერთად მოვიფიქრებთ შემდეგი ლამის სცენარს.

და დაინყო, მაგრამ რა დაინყო, “ხელჩართული” ცეკვა, თავბრუდამხვევად დატრიალდა დარბაზი ერთი ბოთლი სპირტის მოლოდინში. მას მოყვა ლექსები, მერე ისევ ცეკვა, ვილაცამ მხატვრულად დაუსტვინა, გოგო-ბიჭმა იუმორინა გაითამაშა, მერე ორმა ახალგაზრდამ ფოკუსები გააკეთა, ჩვენი მოტანილი სპირტი დარბაზში გადანანილდა და ყველას უკლებლივ ბედნიერება მოჰგვარა. მსგავსი დღესასწაული არც მანამდე მინახავს და არც მას შემდეგ.

დილით მართლაც დალილები დავბრუნდით კოტეჯში. ხუმრობა საქმეა?!, 200 რუსის ხტუნაობას უყურო მთელი ღამე, მერე დაასაჩუქრო ღირსეული და სხვათა წყრომა არ გამოიწვიო, და რაც მთავარია, შეინარჩუნო ამაღლებული განწყობილება, თავიდან აირიდო ექსცესები, რაც ასეთ არეულობაში ყოველთვის მოსალოდნელია.

ილომ მითხრა: ეგ გამორიცხულიაო. რატომ-მეთქი? – შევეკამათე. – იმიტომ, ჩემო ძმაო, რომ მათთვის ჩვენ ღმერთკაცები ვართ, ღვთისაგან მოვლენილები, პირველივე უკმეხ სიტყვაზე წარბს მაღლა ავწევ და ჩვენს დასანყისშივე დადებულ სიტყვიერ, ჯენტლმენურ ხელშეკრულებაზე უარს ვიტყვი. ესე იგი, ნავალ სახლში ჩემი ბოთლებიანად. ეს იმას ნიშნავს, რომ ხვალ ესენი, ყველანი ერთად, იმ კაცს, ვინც მათი ეს ბედნიერება დაარღვია, თვითონვე მოუგრეხენ კისერს, თვითონვე ჩაქოლავენ. ამის კი ყველას ეშინია და ამიტომ ყველა თავშეკავებულია, არავინ უკადრის საქციელს არ ჩაიდენსო.

ილო ბარათაშვილი

მართლაც, კიდევ ორი-სამი დღე გაგრძელდა ილოს კარნავალი, ვიდრე იმ სპირტიან კანისტრას დაეცლიდით. ჩვენი სტუმრები ძალიან ბედნიერად გრძნობდნენ თავს, ეს იყო მხოლოდ, რეჟისორი გაბაი სულ რალაცაზე წუხდა, რალაცას ბურდლუნებდა, როგორც მივხვდი, ეს მის პროფესიულ ინტერესებს ეხებოდა. ბაკურიანიდან რომ ვბრუნდებოდით, გზაში სულ იმას დარდობდა, ფილმი თითქმის დამთავრებული მაქვს, და ახლა მივხვდი, რომ ის არ გამომივა, რაც ჩაფიქრებული მქონდა, მომინევს მოსფილმის ხელმძღვანელობასთან დავა, რათა მთავარი ეპიზოდები გადავაკეთოო, იქ ილო უნდა იყოს მთავარი გმირი და არა ვილაც “ხაზლოი”.

მისი სევდიანი საუბრისთვის, სიმართლე გითხრათ, არავის დიდი მნიშვნელობა არ მიუნიჭებია და არც მე მომიკლავს თავი.

დაახლოებით 6 თვის შემდეგ მოსკოვში მოვხვდი. კვირა დღე იყო, უპერსპექტივო – არსად წასასვლელი არ ვიყავი, მითუმეტეს უნივერსიტეტის მალაზიებში, სადაც ყანყალი არ მიყვარდა. ვიფიქრე, ჩემს ბაკურიანელ მეგობრებს შევეხმიანები-მეთქი. ისე, სასხვათაშორისოდ დავურეკე ვერტმანს – შინ არ დამხვდა. დავურეკე ექიმს – ჯუმბერი ვარ-მეთქი, ვუთხარი. ყურმილში კვილი მესმის, შეიცხადა ექიმმა, ჩვენში რომ სტუმარს შეხვდებიან ალბათ, ისე. ჯერ მკითხა,

სად ხარო, მერე მიბრძანა, ფეხი არ მოიცვალო, ნახევარ საათში მოვალ და მზად დამხვდით. მართლაც, მოვიდა გაპრიანებული ვოლგით. გადამხვია ძმურად, წრფელი სიყვარულით მომიკითხა. მერე ეცა ტელეფონს, რეკა და რეკა, ვიდრე რეჟისორ გაბაის იპოვიდა. – ჩვენთან ჯუმბერია ჩამოსული, მე ჩემი გოგოები უკვე გავაგზავნე “დაჩაზე”, ერთ საათში ყველაფერი გამზადებული დაგვხვდება, აკრიფე შენი გუდა-ნაზადი, ნავიდეთ “დაჩაზე” და შენი ფილმი განვიხილოთ, – თითქმის უბრძანა გაბაის.

მართლაც, ერთი-ორი საათის შემდეგ ყველანი ექიმის აგარაკზე ვიყავით, მოსკოვის მახლობლად მშენიერ, შუა რუსეთისათვის დამახასიათებელ ტყეში. დავგვხვდნენ ძალიან ლამაზი გოგოები, ექიმის მედპერსონალი. პურმარილი უკვე გაემზადებინათ და სუფრაც განწყობილი იყო. გაბაიმ გამალა აპარატურა, შეაერთა კაბელები, გამართა ეკრანი და მოსალამოებულზე გაუშვა თავისი ფილმი: “ლებედევი ლებედევის წინააღმდეგ”. შიგადაშიგ ჩვენებას შეწყვეტდა ხოლმე და კომენტარებს ჩაურთავდა.

კინო-კრიტიკა აღფრთოვანებით არ შეხვდებოდა ამ კინოფილმს, ეკრანებიდანაც მალევე მოხსნეს – ვერ იყო მთლად სოციალისტური რეალიზმით გამსჭვალული. მე კი მომეწონა.

ფილმის მთავარი გმირი – ახალგაზრდა ფიზიკოსი ლე-ბედევი — ჩეხოვის ტიპს მოგვაგონებს, – ზედმეტად მო-რიდებული, გულჩათხრობილი და გაუბედავია, უჭირს გა-დანყვეტილების მიღება, ერთი სიტყვით, თავის ნაჭუჭშია მოქცეული, ვერ ახერხებს პრობლემების მოგვარებას, რომლებიც ბლომად აქვს. საოცრად შევინროებულია მე-ზობელი ხანშიშესული ცოლ-ქმარისაგან, რომლებთან ერთადაც კომუნალურ ბინაში ცხოვრობს. ფეხის წვერებ-ზე დადის, რომ მათი მყუდროება არ დაარღვიოს, ერიდე-ბა სამზარეულოში ონკანით სარგებლობას, ვერ რეკავს საერთო ტელეფონზე... სამსახურშიც ბევრი პრობლემები აქვს. სულ იმაზე ფიქრობს, როგორი უსამართლოა მისი უფროსი, ოცნებაში სურს პირში მიახალოს სიმართლე, მაგრამ საქმე საქმეზე რომ მიდგება, ენა პირში უვარდება. ეს კი არაა, ავტობუსის გაჩერებაზე სისტემატურად ხვდება ერთ მშვენიერ გოგონას, ყვავილებსაც უყიდის, მაგრამ ვერაფრით ვერ ბედავს თავიგულის მირთმევას.

ერთ მშვენიერ დღეს, დილაადრიანად ლებედევთან ჩა-მოდან მისი ქართველი მეგობრები, ასევე ფიზიკოსები, რა-ღაც დიდ ფორუმში მონაწილეობისათვის (როლებს ასრუ-ლებენ კახი კავსაძე და გოგი ქავთარაძე), შემოდინა “ბაჩო-კებით”, ტიკტორებით, ხურჯინებით, ხმაურით, ხალისი-ანად. ლებედევი მათ აფრთხილებს მკაცრი მეზობლების შე-სახებ და სულ ეშინია, არ დატუქსონ ხმაურისათვის. კავსა-ძე ჩამოტანილი ძღვენიდან ნატურმორტივით მორთავს ლა-მას ლანგარს და სამზარეულოში მიართმევს ჭირვეულ მე-ზობლის ქალს, თან გაეარშიყება და პრობლემაც უმაღლ მოგ-ვარებულია. ქალი მთლიანად უთმობს სტუმრებს ტელე-ფონს, აბაზანას, სამზარეულოს, აძლევს გასაშლელ ლო-გინს და მზად არის ფინანსად დაეგოს. ამის შემდეგ სტუმ-რები და ლებედევიც თავს გრძობენ კომფორტულად. ხმა-ურში ატარებენ რამდენიმე დღეს, მუშაობენ, კამათობენ, ჭამენ, სვამენ, მღერაინ. აქ მოხდა ლებედევის მეტამორფო-ზა. უცებ იგი სხვა კაცი გახდა, ქართველების ლალმა ცხოვ-რების წესმა იგი გაათავისუფლა ბორკილებისაგან. ლებე-დევი იწყებს ჩვეულებრივ ცხოვრებას, იმ გოგოს გაჩერება-ზე ყვავილებს მიართმევს და გოგოსგანაც ლებულობს თა-ნაგრძობას. მეზობლებთან უადვილდება ურთიერთობა, ინსტიტუტში უფროსებს თამამად ეუბნება სიმართლეს და ყველანი მორცხვად ხრიან თავს ლებედევის წინაშე...

გაბაიმ ფილმი კიდევ ერთხელ შეაჩერა და ასეთი კო-მენტარი გააკეთა: სცენარის მიხედვით, ქართველების ნაცვლად უკრაინელები ჩამოდიან ზაპოროჟიედან. ამ ეპიზოდების ნაწილი გადაღებული მქონდა, მაგრამ შედე-გით უკმაყოფილო ვიყავი – ზაპოროჟიემ ჩემში ვერ აღძრა ლებედევის გარდაქმნის განცდა. როცა ბაკურიანში ილო გავიცანი, ვიგრძენი მისი მაგიური ზემოქმედების ძალა, მაშინ გადავწყვიტე, რომ ზაპოროჟიე თბილისით შემეც-ვალა და, ვფიქრობ, სწორედაც მოვიქეციო.

რამდენიმე წლის შემდეგ გაბაი ისრაელში წავიდა, მერე ექიმიც გადასახლდა, ვერტმანის კვალიც დაკარგე. ახლა-ხან კი ამ ჩემი მოგონების მთავარი გმირიც გამომეცალა.

გიორგი ციციშვილი

ტოტალიტარიზმი „ნანოლის“ ტაქტიკის წინააღმდეგ

უნივერსიტეტის პოლიტიკური ცხოვრების ამსახველი, ჩემი შრომები, გამოქვეყნებული დოკუმენტები და დღეისათ-ვის გამოუქვეყნებელი, ჩემ მიერ გამოვლენილი, უამრავი უც-ნობი საარქივო მასალა, აგრეთვე ქართული ინტელიგენციი-სა და უნივერსიტეტის ისტორიის მკვლევართა პუბლიკაციე-ბი, კონკრეტული მაგალითებით გვისახებუბენ, რომ კომუ-ნისტური პარტია, მთავრობა, მათი ხელმძღვანელები სახელ-მწიფო უშიშროების ორგანოები და კომპარტიის პოლიტიკის ერთგული პროლეტარული კულტურის წარმომადგენლები თუ მათი დამქაში სტუდენტები, სისტემატურად და დაუნ-დობლად ებრძოდნენ ხელისუფლების პოლიტიკის მიმართ დაუმორჩილებელ უნივერსიტეტულ პატრიოტებს.

სათანადო წყაროები მონიშნენ, რომ დაუმორჩილებელი, ე.წ. „მემარჯვენე პროფესურისა“ და მათი მიმდევარი სტუ-დენტობის წინააღმდეგ ბრძოლის ძირითადი მიმართულება-თა გამომუშავება ხდებოდა ერთი მხრივ საბჭოთა უმაღლესი სკოლის მიერ დასახული პარტიის საერთო მეთოდოლოგიუ-რი პრინციპებიდან და პოლიტიკიდან გამომდინარე ამოცა-ნებით, მეორე მხრივ კი პატრიოტ პროფესორ-მასწავლებელ-თა და სტუდენტთა რიგებში ჩეკას მუშაკების, მისი აგენტ-ინ-ფორმატორების, ჩამშვებ-დამსმენების, საბოტაჟნიკებისა და აშკარა პროვოკატორების შეგზავნის თუ უნივერსიტეტის ზოგ თანამშრომელთა ძალმომრეობითი ზემოქმედებითი გა-დაბირების ბინძური მეთოდებით.

უნივერსიტეტის პატრიოტი პროფესურისა და სტუდენტ-ების დამორჩილების მთავარი ღონისძიებების გამომუშა-ვება-დასახვა ხდებოდა საკავშირო და საქართველოს პარ-ტიულ ცენტრებში. კონკრეტული ბრძოლა წარმოებდა: უნი-ვერსიტეტში ხელისუფლების პოლიტიკის გატარების მიზ-ნით დანიშნული პროზელიტი და ძველი კომუნისტი, ე.წ. „წი-თელი პროფესორი“ რექტორების, ჩეკისტი კათედრის გამ-გეების დანიშვნით, პარტიული ორგანიზაციების, ხელმძღ-ვანელ მუშაკთა, აქტივისტების, აგრეთვე პრესის, უნივერ-სიტეტში სახელმწიფო უშიშროების მიერ შეგზავნილი აგენტებისა და გადაბირებული ინფორმატორების მეშვეობით. მათი გამოყენებით პარტია და მთავრობა ბრძოლას წარმარ-თავდა უნივერსიტეტის ძველი ორგანიზაციული სტრუქტურ-ის, საკადრო პოლიტიკის, მეცნიერული და სასწავლო-აღმ-ზრდელობითი მუშაობის აღმოფხვრის და საუნივერსიტეტო ცხოვრების ახალი, საბჭოთა უმაღლესი სასწავლებლების ტიპური ყალიბის მიხედვით მოწყობის, ანუ თბილისის ეროვ-ნული უნივერსიტეტის ე.წ. „გასაბჭოებისათვის“.

უნივერსიტეტის გასაბჭოება მიმდინარეობდა სისტემა-ტურად: ანუ საუნივერსიტეტო ავტონომიის, მისი ტრადიციე-

ბისა და ცხოვრების წესის მოშლით; უნივერსიტეტში საბჭოთა ხელისუფლების შეუვალობის დაძლევის, მისი ძველი შემადგენლობის მერყევი ნაწილის ხელისუფლებისადმი დამორჩილებით; უნივერსიტეტში მარქსისტული იდეოლოგიის დანერგვით, მემარჯვენე პროფესურის დამოუკიდებელი ეროვნული და აღმზრდელი პოლიტიკის აღმოფხვრით.

აღნიშნული მიზნით ხელისუფლება იყენებდა: უნივერსიტეტის „მემარჯვენე პროფესურისა“ და სტუდენტების არაპროლეტარული სოციალური შემადგენლობის და სულისკვეთების მიმართ, პარტიის პოლიტიკით ნაქეზებულთა უნდობლობას; მათ სოლიდარობას რეჟიმისადმი, არალეგალურად მებრძოლ და საპროტესტო მოძრაობის მონაწილეებთან; ბრძოლის დროს სახელისუფლებო ძალები ეყრდნობოდნენ საკავშირო მასშტაბით ორგანიზებულ პოლიტიკურ აქციებსა და პოლიტიკურ რეპრესიებს. ეს, პარტიულ-სახელმწიფოებრივი სისტემა რელიეფურ გამოხატულებას პოულობს საერთოდ უნივერსიტეტის, მისი ლეგალური პატრიოტული შემადგენლობისა და კონკრეტულად, მათი ცალკეული წარმომადგენლების მხილებებში.

უნივერსიტეტის დამარსებელ-მოდვართა წინააღმდეგ მებრძოლთა მიერ სხვადასხვა დონეზე გამოთქმული შეფასებები: ძირითადად იყო ანტისაბჭოთა სოციალური შემადგენლობის; უმთავრესად თავდაზნაურული, ყოფილი ანტისაბჭოთა პარტიების წევრების, უპარტიო შოვინისტურ-ანტისაბჭოურად განწყობილი „მემარჯვენე პროფესურისა“ და მნიშვნელოვან წილად მათი მიმდევარი სტუდენტების დაწესებულება“. მათი განცხადებებით აქ „მემარჯვენე პროფესურა“ ივანე ჯავახიშვილი წარმოდგენილია: მეფის ყოფილი გენერლით; ყოფილი სამღვდელთა მსახურით; მენშევიკური დამფუძნებელი კრებისა და მთავრობის წევრებით; ეკლესიური და ბურჟუაზიული მორალის მატარებელი, კომუნისტ კადრებს გაუკარბელები, აშკარა „კონტრრევოლუციური“ განწყობის გამოხატულებებით, რომელთა ნაშრომები გამსჭვალულია ანტიმარქსისტული მეთოდოლოგიითა და ფაქტოლოგიით. სტუდენტობის მნიშვნელოვანი ნაწილი სოციალურად და მსოფლმხედველობრივად ანტისაბჭოურია, ავლენს უნდობლობას საბჭოთა ხელმძღვანელობისა და უნივერსიტეტის კომუნისტი რექტორების მიმართ და აღმერთებს ივანე ჯავახიშვილს.

პოლიტიკურად 1927 წლის სხდომას, რომელსაც პოლიტიკური რეპრესიების ცნობილი თანაავტორი, ლ. კავანოვიჩი ხელმძღვანელობდა, მ. კახიანიმა განუცხადა: „საქართველოში იყო თავადაზნაურული ინტელიგენციის სიჭარბე, მთელი ინტელიგენცია, ზოგიერთთა გამოკლებით ჩვენი მონაწილე მდეგე იყო და ცდილობდა განვედევნეთ. ჩვენ მათ პლებეური დარბევა მოვუწყვეთ. ახლა კი საყოველთაოდ ცნობილი „უკრაინელი ნაციონალისტის, გრუშევსკის“ და „რუსი კონტრრევოლუციონერის კონდრატიევის მსგავსი“ ივანე ჯავახიშვილის ხელმძღვანელობით, ხანდახან ჩვენს წინააღმდეგ გამოდის შოვინისტური ინტელიგენციის დაუმორჩილებელი ჯგუფი, რო-

მელსაც ვდევნითო. ივ. ჯავახიშვილი რექტორის თანამდებობიდან გადაყენებით რიგით ლექტორად, „არსებობს დადგენილება მისი იქიდანაც განთავისუფლების შესახებაც“ („საქართველოს პრეზიდენტის არქივი, ფ. 14, აღ. 4,2,4, ფურც. 3-4).

საქჩქვას თავმჯდომარე ბერიაშვილმა, 1928 წლის 5 აპრილს, საქართველოს კომპარტიის ცკ-ს აცნობა: „მ ათასიდან სტუდენტთა კარგა ნახევარი ჩვენი არ არის... სტუდენტობაში უპირატესი გავლენით სარგებლობს შოვინისტურ-ანტისაბჭოურად განწყობილი პროფესურა, ხოლო „პროფესორ ჯავახიშვილს აღმერთებენო“ „ასეთ სტუდენტობასთან კიდევ ბევრი ხლადული მოგვეჩვენეს, ვინ იცის რა არის მოსალოდნელი ქვეყანაში რაიმე სერიოზული გართულების შემთხვევაში“, ადრეც არაერთხელ გაფრთხილებდითო. საქართველოს კომპარტიის ცკ-მა 1930 წლის 11 იანვრის პლენუმზე გამოაცხადა (19 იანვარს კი გაზეთ „კომუნისტშიც“ გამოაქვეყნა), რომ უნივერსიტეტის მემარჯვენე პროფესურა, „იბრძვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გასაბჭოების წინააღმდეგ“.

ინდივიდუალური შეფასებების მიხედვით: ივანე ჯავახიშვილი რექციონერი და „ჭავჭავაძის მიმდევართა ჯგუფის“ მეთაურია — „რექტორად ყოფნის დროს ენერგიულად იბრძოდა, რომ უნივერსიტეტში მარქსიზმი არ შემოჭრილიყო. ამ დროს უნივერსიტეტში არ ნაკითხულა არც ერთი მარქსისტული ლექცია და პროფესორთა შორის არ იყო არც ერთი მარქსისტი... წინააღმდეგი იყო უნივერსიტეტის რეორგანიზაციის (ასევე კონსერვატიზმით ხვდებოდა იგი ხელისუფლების სხვა ლონისძიებებსაც); ივანე ჯავახიშვილის უახლოესი თანამოაზრე-მეგობარი, მსოფლიოში ცნობილი მეცნიერ-პაპიროლოგი, რუსეთის საიმპერიო აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, თბილისის უნივერსიტეტის სახელოვანი პროფესორი და მისი სამეცნიერო ბიბლიოთეკის ღირსეული დირექტორი გრიგოლ წერეთელი, კომუნისტმა სტუდენტმა ხომერიკმა, რომელსაც თავი მოჰქონდა საბჭოთა ხელისუფლებისადმი ერთგულებითა და რუსულის ცოდნით, დაახასიათა, როგორც „ეკლესიური“, „არაფერი სწამს სოციალისტური მშენებლობისა და კომკავშირელების, სტუდენტებს აშკარა განუცხადა: „არ შემიძლია გავხდე თანამედროვე კაცი“, „მარქსი მეცნიერი არ არის“, „მე თქვენი არაფერი მწამს, არც თქვენი პრინციპი მინდა... ვინ ატსიუდაო“.

ხომერიკმა, მსოფლიოს სამეცნიერო წრეებისათვის ცნობილი მეცნიერისა და რუსეთის აკადემიის წევრ-კორესპონდენტის შესახებ საჯაროდ განაცხადა: „აუცილებლად უნდა იქნეს გაძევებული პროფესორობიდანო“.

ამავე სტუდენტმა ვახტანგ კოტეტიშვილს ურჩია ბეჭედი, რომელსაც იგი ატარებდა ინდუსტრიულიზაციისთვის შეენიერა, დაეგმო მისი წიგნი, რომლითაც დიდი ხანია იკვებება ჩვენი ახალგაზრდობა. მან რუსულად გააკრიტიკა პროფესორი პოლევკტოვი. პროფესორ შალვა ნუცუბიძეს თავხედურად ურჩია, „ძირფესვიანად აღმოფხვრას ნაკლი, რომელიც მას აქვს, თორემ იმ ასწლოვან მუხას რომ დაეტაკება, ეს აზღვე-

ივანე ჯავახიშვილი

ვებული ხალხი დაარღვევს და მისი ნასახიც არ დარჩებაო“ (იხ.: ივ. ჯავახიშვილი ტირანის სამსჯავროს წინაშე. დოკუმენტები და მასალები... გამოსაცემად მოამზადეს... პროფ. მ. ვაჩნაძემ და პროფ. ვ. გურულმა. თბ. 2004, გვ. 74). კომუნისტი ასპირანტის, ყალიჩავას განცხადებით: როდესაც ლენინი გარდაიცვალა, „ივანე ჯავახიშვილი და გრიგოლ წერეთელი მოგროვდნენ, ამბობდნენ გავკეთდით ხალხი ლენინი მოკვდაო“ (იქვე, გვ. 94); ფილიპე გოგიჩაიშვილის შესახებ ითქვა: „საქმით ყველაფერს ამასხარავებს“, „დასცინის სოცმეჯიზმებს და დამკვრელობას“, აგრეთვე კოლექტივიზაციას; ვ. თევზაია და შ. ნუცუბიძე ამხილა. თურმე ამბობდნენ „საქართველოში ქართული კულტურა უნდა განვითარდეს“, „საქართველოს პირობებში კონდრატიევიშინას არ შეიძლება ადგილი ჰქონდეს რომელი ქართველი იქნება ისეთი, რომ თავისი სამშობლოს წინააღმდეგ წავა“ (იქვე, გვ. 67). ივანე ვაშაყმაძის განცხადებით იდეალისტი შ. ნუცუბიძე წერს: „ლენინი მეცნიერი არ არისო“. მან „რეაქციონერად პოლიტიკური პიროვნებად“ შეაფასა ივანეს ძმა, პროფესორი გიორგი ჯავახიშვილი; პროფ. მიხეილ პოლიევქტოვი დაახასიათეს „მონარქისტად“. იგი ასპირანტმა ყალიჩავამ ამხილა: პირველი კურსის სტუდენტებთან წამოგვიყენა დებულება — „დღევანდელი ლენინგრადი ეს არის ბოროტება ისტორიის წინაშე, ლენინგრადი ლენინმა კი არ შექმნა, არამედ პეტრემო და ამისათვის კამათობდაო“ (იქვე, გვ. 92). სხვადასხვა დროს, ძველი, უპარტიო პატრიოტი პროფესორებიდან თითქმის არავინ დარჩა მტრული იდეურ-პოლიტიკური შეფასების გარეშე. ისტორიას შემორჩენილი ივანე ჯავახიშვილისა და მისი თანამოაზრე-თანამებრძოლი პროფესორის გაუხანძრებელი კრიტიკა იმასაც კარგად მონიშნავს, რომ ასეთი ღვარძლის გადმონთხვევისათვის კომპარტიისა და საბჭოთა ხელისუფლების იდეოლოგიებს გარკვეული საფუძველი უთუოდ გააჩნდათ.

საბჭოთა კავშირში ე.წ. „კონტრრევოლუციონერების“, „კონდრატიეველების“, „მავნებლების“, „ტროცკისტ-ზინოვიეველების“ და „ფაშისტების“ გამოვლენის კამპანიების დროს, ივანე ჯავახიშვილისა და საერთოდ „მემარჯვენე პროფესორის“ პრაქტიკული მხილებით განსაკუთრებით გააქტიურდნენ საქართველოს კომპარტიის, ჩეკას და უნივერსიტეტის ხელმძღვანელები. ეს იმიტომ ხდება, რომ უნივერსიტეტის „მემარჯვენე პროფესურა და მათი მიმდევარი სტუდენტობა კომუნისტურ და საბჭოთა ხელმძღვანელობას სამართლიანად მიაჩნდა სისტემისათვის რეალური საფრთხის მასაზრდოებლად“.

გერმანიის ფაშიზმთან ურთიერთობის სახიფათო პერსპექტივის განჭვრეტისა და კიროვის მკვლელობის (I.XII.1934) საბაბით გაშლილი ე.წ. კონტრრევოლუციურ ძალთა გამოვლენის დროიდან ხელისუფლებამ კიდევ უფრო გააძლიერა ჩეკას საუნივერსიტეტო აგენტურის და გადაბირებული ინფორმატორების („ნერონის“, „მოსკვას“, „ზახარევიჩის“, ჩაკერტის და სხვათა) მუშაობა.

ჩეკას მიერ იძულებით გადაბირებული ინფორმატორის, ცნობილი უნივერსიტეტელი გერმანისტი ლექტორის, რეინგოლდ ჩაკერტისაგან მიღებული 12 ტომიანი დაკითხვის ცნობებით, „პროფაშისტული განწყობილების, ჩამოყალიბებულ ქართველ ფაშისტებად“ დახასიათებული არიან: შალვა ნუცუბიძე, ერეკლე ტატიშვილი, დიმიტრი მგელაძე, იმნაიშვილი; „ფაშისტური ორიენტაციის ქართველ ნაციონალისტებად“ კი: ივანე ჯავახიშვილი, ნიკო ლორთქიფანიძე,

კონსტანტინე გამსახურდია, მიხეილ ზანდუკელი, გიორგი ახვლედიანი და სხვა (იხ. „სუკის არქივი“, 21949, ტ. I, გვ. 244, 246-251). 1938 წელს შეითხზილ, „უნივერსიტეტის გარშემო დაჯგუფებული ფაშისტურ-კონტრრევოლუციური ორგანიზაციის“ წევრთა დასმენებში გვხვდება დასახელებული ინფორმატორების ცნობები, ხოლო ჩეკისტურ სიაში ივანე ჯავახიშვილის და მის თანამოაზრეთა დამსახელებლებს შორის მითითებულია ჩაკერტიც.

1937 წელს, რექტორ კ. ორაგველიძის მიერ ცკ-ის პროპაგანდისა და კულტურის განყოფილებისადმი წარდგენილ, უნივერსიტეტის პროფესორის დახასიათება-დახარისხების მიზნით წარდგენილი 140 თანამშრომლის სია შედგენილია ყოფილი პარტიულობის, სოციალური წარმოშობის, უმაღლესი განათლების ადგილის, ხოლო ზოგის, აგრეთვე, ანტისაბჭოური დახასიათებით და მათი აპოლიტიკური გამოთქმების მითითებით. აქედან ისიც ჩანს, რომ ანტისაბჭოთა პარტიების ყოფილი წევრია 75, საზღვარგარეთ უმაღლეს დამთავრებულია — 12, მათ შორის არიან „ანტისაბჭოურად“ და „კონტრრევოლუციურად“ განწყობილებიც. როგორც ჩანს, ემზადებოდნენ დიდი ტერორი უნივერსიტეტში განეხორციელებინათ.

საქართველოს პარტიული ორგანიზაციის მდივანმა ბერიამ, რომელიც ფაქტიურ ხელმძღვანელობას ჩეკასაც უწევდა და განსაკუთრებულ სიძულვილს ავლენდა საზღვარგარეთ, განსაკუთრებით გერმანიაში განსწავლული უნივერსიტეტელი პროფესორის მიმართ, კათედრის გამგის ნომენკლატურულ თანამდებობაზე ნ. ქოიავას დამტკიცების დროს წამოაძახა: „Вы все, получившие образование в Германии, завербованы в Гестапо“.

ჩემი პუბლიკაციები იმასაც მონიშნავენ, რომ მსგავსი შეფასებებისა და მხილებების გამო, 1921-1924 წლებში ჩეკას საპატიმროში აღმოჩნდნენ ივანე ჯავახიშვილი, კორნელი კეკელიძე, კონსტანტინე გამსახურდია, გიორგი ჩიჭაია, პეტრე ქავთარაძე. 1921 წელს დააპატიმრეს უნივერსიტეტის შეუფასებლობისათვის მებრძოლი სტუდენტები. 1922 წელს საქართველოს დამოუკიდებლობის მე-4 წლისთავის აღსანიშნავ დემონსტრაციაში მონაწილეობის, უნივერსიტეტის შენობაზე შავი და ეროვნული დროშების გამოფენის დროს კი, მასობრივად დააპატიმრეს სტუდენტები. 1923 წელს გარიცხეს სოციალ-პოლიტიკურად არასაიმედოდ შეფასებული 1500 სტუდენტი. 1924 წლის აჯანყებაში მონაწილეობის ბრალდებით დახვრეტილი 858 პიროვნებიდან 20-ზე მეტი სტუდენტი იყო. 1925-26 წლებში აღრიცხულ 2738 პატიმარს შორისაც იყვნენ უნივერსიტეტელები. ამ დროს უნივერსიტეტი ხელისუფლების მიმართ კვლავ დაუმორჩილებელი რჩებოდა. ამიტომ 1926 წელს უნივერსიტეტის უმრავლესობის ნების საწინააღმდეგოდ რექტორის თანამდებობიდან გადააყენეს, ეროვნული უნივერსიტეტის დამაარსებელი ივანე ჯავახიშვილი. 1930 წელს მავნებლობის მოტივით დააპატიმრეს პროფესორები: ი. ჯანდიერი, ლ. ლეონიძე, შ. ცინცაძე, შ. ჩხეიძე, შ. ცქიტშივილი, რომლებიც 1937 წელს, ამ დროისათვის შეითხზილი „მემარჯვენეობის“ ჩეკისტური ბრალდებით დახვრეტიეს. 1931 წელს კონდრატიეველობის საბაბით უნივერსიტეტიდან განდევნეს მისი დამაარსებლები: ივანე ჯავახიშვილი, ფ. გოგიჩაიშვილი, ა. ბენაშვილი, მათი თანამოაზრე-თანამებრძოლი პროფესორები გრ. წერეთელი, გ. ჩუბინაშვილი, გ. გეხტმანი, მ. პოლიევქტოვი, ს. ყაუხჩიშვილი, გ. გამყრელიძე და სხვები. რვა თვით ჩეკას საპყრობილში ამყოფეს გრ. წერე-

თელი. 1937 წელს შეურაცხყოფილი ივანე ჯავახიშვილი იძულებული გახდა თავად მიეტოვებინა მისი პირმო უნივერსიტეტი. 1937-1938 წლების დიდი ტერორის დროს შეითხოვნილ ბრალეულობათა საფუძველზე დააპატიმრეს პროფესორები ალექსანდრე და გრიგოლ წერეთლები, ვუკოლ ბერიძე, შალვა ნუცუბიძე, სიმონ ყაუხჩიშვილი, ვახტანგ კოტეტიშვილი. გრ. წერეთელმა ძველი პროფესურისათვის დამახასიათებელი გულწრფელობით აღიარა, ფაშისტურ პროპაგანდას არა, მაგრამ ნაციონალისტურ პროპაგანდას ვენოდიო. მას 1940 წელს ჩეკას ტყვეობაში მოუსწრაფეს სიცოცხლე. განწირულთა შორის იყვნენ უნივერსიტეტის „მემარჯვენე პროფესორის“ თანამოაზრე-მიმდევარი უპარტიო სტუდენტებიც.

მაშასადამე, ცხადი ხდება, რომ ივანე ჯავახიშვილი და მისი მიმდევარი სტუდენტები ებრძოდნენ ანტიეროვნულ რეჟიმს, მაგრამ მათ მიმართ განხორციელებული რეპრესიები იყო არა მხოლოდ მათი სულისკვეთების, ქმედებისა და ადამიანური უფლებების ჩამოშობი, არამედ თვით საბჭოთა კონსტიტუციით და ხელისუფლების ოფიციალური კანონმდებლობით აღიარებული ნორმების არაადეკვატური.

1938 წლის 2 სექტემბრისათვის ჩეკას ორგანოებმა რეპრესიებით მოპოვებული მართალი და ყალბი ინფორმაციების კომპილაციის საფუძველზე, შეითხოვნეს ჯერ დაუპატიმრებელი, ვითომ უნივერსიტეტთან დაჯგუფებული ანტისაბჭოთა კონტრრევოლუციურ-დივერსიულ-ფაშისტური ორგანიზაციის 121 წევრის სია. ამ ორგანიზაციის ერთ-პიროვნულ სულისჩამდგმელად და იდეურ მეთაურად დაასახელეს ივანე ჯავახიშვილი და ჩეკას საკავშირო ხელმძღვანელობას (ეჟოვს და ამ დროს მის მოადგილედ დანიშნურულ ბერიას) თხოვნით მიმართეს, სანქცია მოგვეცით ამათი დაპატიმრებისა და დამუშავების ესკალაციისათვისო. ეს თუ არ განხორციელდა, 1938 წლის სექტემბრის ბოლოს ფაშისტურ გერმანიასთან დადებული მიუნხენის ხელშეკრულებით, გერმანიასთან პარტნიორული ურთიერთობის აგების, ქვეყნის ახალი საერთაშორისო ვითარების გავლენითა და ფაშიზმის საფრთხის საბაბით ჩასატარებელი „პროფაშისტური“ ელემენტების რეპრესიების დღის წესრიგიდან მოხსნის მიზანშეწონილობით მოხდა.

სწორედ ზემოთ, ჩემ მიერ ფრაგმენტულად აღწერილი ბრძოლისა და მამულიშვილური თავდადების გამოც წერდა მიხაკო წერეთელი: ივანე ჯავახიშვილის ღვანლი საქართველოსათვის „მხოლოდ წმინდა მეცნიერული არ ყოფილა“. მას ივანე ჯავახიშვილი გაიგივებული ჰყავდა გრიგოლ ხანძთელთან და ქართული ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი ინტერესების დამცველ სხვა „წმინდა მამებთან“. გრიგოლ რობაქიძის შეფასებით „ივანე ჯავახიშვილმა პირნათლად გაამართლა კურთხევა დიდი ილიასაგან იღუმალი გზით მიღებული“. როგორც ზემოთ ითქვა, ახალ, კომუნისტურ საქართველოში ილია ჭავჭავაძის ეროვნული ღვანლის ყველაზე გაბედულმა დამცველმა, მიხეილ ჯავახიშვილმა ივანე ჯავახიშვილი ქართველი ერის სულიერი მამის გამეორებად რომ გამოაცხადა, აქ უთუოდ მისი პოლიტიკურ-იდეური პოზიცია და საქმიანობაც იგულისხმება. ცნობილი ანტისაბჭოთა ემიგრანტის, მიხეილ ქავთარაძის შეფასებით „ივანე ჯავახიშვილი ასე დიდი არ იქნებოდა, რომ ყველაფერზე უწინარეს დიდი პატრიოტი არ ყოფილიყო“.

შალვა ამირეჯიბის აზრით, საქართველოში „ეროვნულმა იდეამ თავი შემოინახა იმიტომ, რომ საქართველო, მთელი ქართველი ერი, სულიერ კონტაქტში იმყოფებოდა ივანე ჯავახიშვილთან“. ახალგაზრდა ეროვნულ-დემოკრატი სევერიან ჭირაქაძე ილია ჭავჭავაძის, ნიკო ნიკოლაძის და ივანე ჯავახიშვილის შესახებ წერდა: „ჩვენი ახალგაზრდა ნაციონალისტების ეროვნული შემეცნების სათავეები იწყება მათგან. ეს სამი ქართველია ჩვენი შთამავგონებელი მაგისტრალეები ეროვნული იდეისა და საქმიანობისა“.

საქართველოში მოღვაწეთა უამრავ საყურადღებო დახასიათებებს შორის განსაკუთრებულ ყურადღებას იმყოფს ივანე ჯავახიშვილის მიმართ გიორგი ლეონიძის მიერ ლექსად ნათქვამი: „თქვენს ბრწყინვალე აზრში, ვით განთიადი, ვაჟკაცდებოდა ხალხის მესია. ის ამომხვედა თქვენს ნიალიდან... ჩვენ მიერ უაღრესად მოკლედ წარმოჩენილი აზრისადმი სხვა ავტორთა სოლიდარობის მაგალითად გვესახება ცნობილი მეცნიერის, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტის, თამაზ გამყრელიძის ნააზრევი: „ქართული ეროვნული უნივერსიტეტის დაარსება იყო იმავდროულად ქართული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის კულტურულ-მეცნიერული უზრუნველყოფა, მისი ერთ-ერთი ძირითადი გარანტი. ამიტომაც სწორედ, რომ ეროვნული უმაღლესი განათლებისა და ახალი ქართული მეცნიერების დამფუძნებელი — დიდი ივანე ჯავახიშვილი, რომლის სახელსაც დღეს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ატარებს, — ამავე დროს ქართული სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის ერთ-ერთ მთავარ მდგომარეულ უნდა ჩათვალოს“... მაშასადამე ივანე ჯავახიშვილის თეორიულ-მეცნიერული და პრაქტიკულ-პოლიტიკური საქმიანობა ერთობლიობაში ქმნის მისი ეროვნული ღვანლის საერთო ღირსებას. ეს ღირსება კი უთუოდ გულისხმობს მისი შემოქმედის იმ პოლიტიკურ საქმიანობასაც, რომელიც ილიას და მისი თანამოაზრე-თანამებრძოლების ღვანლის მსგავსად „მშვიდობიანი“, უსისხლო, ანუ კომპრომისული ტაქტიკით ხორციელდებოდა.

აღნიშნული შეფასებები შეიძლება მეტ-ნაკლებად, მაგრამ დაბეჯითებით გავავრცელოთ ივანე ჯავახიშვილის თანამოაზრე — თანამებრძოლ, თვალსაჩინო მამულიშვილების გუნდზე. თავად ივანე ჯავახიშვილი მისი აღიარების დროს აცხადებდა: „განმარტოებული მუშაობით მარტო ერთ ადამიანს არაფრის კეთება არ შეუძლია... და თუ ჩემს მოღვაწეობას, უკვე საქართველოში, მართლაც ნაყოფიერი შედეგი მოჰყვა, ეს აიხსნება მარტო ჩემი მუშაობით კი არა, არამედ იმიტაც, რომ მე ბედნიერი ვიყავი, რომ გვერდს მიმშვენიებდნენ საუკეთესო მუშაკები, საუკეთესო სულისკვეთებით გამსჭვალული, ერთი ნებისყოფით შეკავშირებული ადამიანები“. დიახ, ივანე ჯავახიშვილის ბრძნულ გამონათქვამში ეზოპესეულად, მაგრამ მკაფიოდ გამოსჭვივის მისი მიმდევარი, უსისხლოდ მებრძოლი დასის წევრების ეროვნულ-პატრიოტული, პოლიტიკური სულისკვეთებით განეული ღვანლის შეფასებაც. სწორედ ამ პატრიოტულ-პოლიტიკურ და იმავდროულად ანტისაბჭოური ღვანლის გამო, ააშკარავდნენ და ებრძოდნენ ივანე ჯავახიშვილსა და მის თანამოაზრე-თანამებრძოლებს საბჭოთა პარტიულ-სახელმწიფოებრივი, საუნივერსიტეტო და ჩეკისტის ჩინოვნიკები.

უაღრესად საყურადღებო მაგალითის მომცემია ივანე ჯავახიშვილისა და მის თანამოაზრეთა დამოკიდებულება 1924 წლის აჯანყების მთავარ ორგანიზატორთა, ნოე რამიშ-

ვილისა და კომპანიის ყოვლად გაუმართლებელი ავანტიურის მიმართ. საზღვარგარეთული სამეცნიერო მივლინებიდან 1924 წლის აჯანყების შემდეგ დაბრუნებულ გრიგოლ წერეთელს მისი უახლოესი მეგობარი ივანე ჯავახიშვილი აღშფოთებით ესაუბრა „ნ. რამიშვილის აჩქარების“ და „შეიარაღებული აჯანყების უდროოდ წამოწყებით“, „ქართველი ხალხის საუკეთესო ნაწილის მოსპობის შესახებ“ (სუკის არქივი 31221, ტ. 4, ფ. 148). შალვა ნუცუბიძემ აჯანყების წინ თანადგომის მოპოვებისათვის მისული ცნობილი ხელმძღვანელები უარით გაისტუმრა. გიორგი ჩიტაიამ უარით გაისტუმრა დამარცხებისათვის წინასწარ განწირული აჯანყების ორგანიზატორთა წარმომადგენლები, რომლებმაც შესთავაზეს აჯანყების მიზნით აფხაზეთის მოსახლეობის ხელმძღვანელობა. უნივერსიტეტელთა პოზიციას ზედმინევენით ემთხვევა ყველაზე თავდადებულ ქართველ პატრიოტ ემიგრანტთა: „თერგი გიორგის“ ორგანიზაციის დამფუძნებლების ლეო კერესელიძის და მიხაკო წერეთლისა და მათი დეკლარაციის გარშემო გაერთიანებული საქართველოს 1922 და 1924 წლის აჯანყებათა ხელმძღვანელების, ქაქუცა ჩოლოყაშვილის, დავით ვაჩნაძის, ალექსანდრე სულხანიშვილის, სოლომონ ზალდასტანიშვილის, შალვა ამირეჯიბის, მიხეილ ლაშქარაშვილის; ინტელექტუალი ემიგრანტების: კალისტრატე სალიას, სვიმონ ციციშვილის, სპირიდონ კედიას, ალექსანდრე ასათიანის, სიმონიკა ბერეჟიანის, ალექსანდრე მანველაშვილის, ვიქტორ ნოზაძის, ზურაბ ავალიშვილის, რეზო გაბაშვილის, შალვა ქარუმიძის, გენერლების ფრიდონ ნულუკიძის, შაქრო ბაქრაძის, შალვა მაღლაკელიძის, და სხვათა შეხედულებანი.

„თეთრი გიორგის“ დეკლარაციაში ნათქვამია, რომ 1924 წლის აჯანყება არის „ქართველი ერის მიერ აღებული ბრძოლის სწორი ხაზის ერთ-ერთი ღირსშესანიშნავი მომენტი და საქართველოს იდეის უღრმესი გამარჯვება“, მაგრამ ამასთანავე მითითებულია, რომ „ეს უკანასკნელი აჯანყება“ „უმომენტობის გამო პოლიტიკურ შეცდომად უნდა ჩაითვალოს (გ. შარაძე, ქართული ემიგრანტული ჟურნალისტიკის ისტორია, ტ. 1, გვ. 392-394, 408).

მიხაკო წერეთელი გაზეთ „თეთრი გიორგის“ სპეციალურ წერილში — „ავგისტო 1924 წ.“ (1930 წ.), — აღნიშნავს, რომ „აჯანყების მომწყობთ (საქართველოში „დამკომს“, ხოლო საზღვარგარეთ „შეხიზნულ მთავრობას“) არასდროს ჩაუდენიათ ქართველი ერის წინაშე უდიდესი დანაშაული, ვიდრე ეს აჯანყება... რომელსაც მსხვერპლად შეენირა საუკეთესო ქართველობა... და ვინ იცის, რამდენმა დრომ უნდა განვლოს, რომ ქართველმა ერმა ეს საშინელი დანაკლისი შეავსოს. ლ. კერესელიძემ აჯანყებას უწოდა „*Меншевитская глупость*“. სპ. კედიას აზრით ანალოგიურია (იხ. გ. ციციშვილის დასახელებული მონოგრაფია, გვ. 312). მსგავსი აზრების ურწმუნოებს კი არ უნდათ დაიჯერონ, რომ თუნდაც უაღრესად ეროვნული მიზანდასახულობით ორგანიზებული ყველა დიდი უბედურება ექსტრემიზმისა და ავანტიურიზმის გამოვლინება-შედეგი და ერის წინაშე ჩადენილი დანაშაულია.

სათანადო ისტორიის წყაროები და ავტორთა გამოკვლევები მოწმობენ, რომ უნივერსიტეტელ პატრიოტთა მსგავსი სულისკვეთებით და ტაქტიკით იბრძოდნენ საქართველოს ინტელიგენციის სხვადასხვა სფეროს პატრიოტი წარმომადგენლებიც, მათ შორის განსაკუთრებით მწერლები, მათი თვალსაჩინო წარმომადგენლები. ამასთან დაკავ-

შირებით საყურადღებოა უახლესი ქართული ლიტერატურის ცნობილი მკვლევარის, პროფ. დ. თევზაძის აზრი. იგი წერს: ოკუპაციის შემდეგ „ქართული მწერლობა თანამშრომლობის გზას დაადგა, მაგრამ ეს არ იყო შერიგება 1921 წლის 25 თებერვლისადმი. ეს იყო ტაქტიკური სვლა (იხ. დ. თევზაძე, საუკუნის თვალთ, გვ. 234). ამიტომ შერაცხეს ანტისაბჭოთა კონტრევოლუციონერ ფაშისტებად და უცხოეთის იმპერიალისტური ქვეყნების ჯაშუშებად. ამიტომ მოუსწრაფეს სიცოცხლე ერის ინტერესებისათვის ლეგალურად, კომპრომისული, ე.წ. „წაწოლის“ კომპრომისული ტაქტიკით მეზრდოლ მამულიშვილებს: ნიკოლოზ ნიშივილს, მიხეილ ჯავახიშვილს, პაოლო იაშვილს, ტიცინ ტაბიძეს, ალექსანდრე ახმეტელს, დიმიტრი შვეარდნაძეს, შალვა მიქელაძეს და მრავალ სხვას.

მაშასადამე, „წაწოლის“ კომპრომისული პოლიტიკით მოღვაწეობა საბჭოთა 20-30-იან წლებში იყო: ეროვნული ინტერესებისათვის თავგანწირული ბრძოლის თავისებური გამოვლინება — ტაქტიკა, ფორმა, მეთოდი, მაგრამ არავითარ შემთხვევაში „კონფორმიზმი“, ან ისტორიის ამ კონკრეტული და სხვა გამოვლინების მკვლევარ-ავტორის მასხრად ასაგდები სათანადო ისტორიის მაგალითები დამაჯერებლად მოწმობენ, რომ ლეგალურ-კომპრომისული ბრძოლის მიმდინარეობა ყოველთვის არ იყო „ორმხრივი პროცესი“. იგი ხშირ შემთხვევაში იყო ცალმხრივი, იძულებითი, გამოუვალი ჩეკისტურ-სახელმწიფოებრივი სიტუაციით ნასაზრდოები, მაგრამ ერწყმოდა, ავსებდა და ამდიდრებდა საერთო ანტისაბჭოთა ეროვნულ მოძრაობას. ისტორიის მაგალითებიდან ჩანს, რომ ამ ტრადიციას ცალკეული გამგრძელებლები შემდგომშიც ჰყოლია, და ბოლოს იგი მძლავრი ეროვნული მოძრაობის ერთ-ერთ შენაკადად ჩამოყალიბდა. ისტორიის ეს გამოცდილებაც თავის მკვლევარს მოელოს. ამიტომ საჭიროა ღვარძლიან შეფასებებს მოეშვან და კარგად გაიგონ, რომ „წაწოლის“ კომპრომისული პოლიტიკით ბრძოლა გამოხატავდა არა „კონფორმიზმს“, არამედ ქართული ანტისაბჭოთა ეროვნული მოძრაობისა და ტოტალიტარიზმის წინააღმდეგ ინტელიგენტური ბრძოლის ტენდენციისა და პროცესის გამოვლინებას, ანუ საერთო ეროვნული ბრძოლის მნიშვნელოვან ნაკადს. ეს არის „წაწოლის პოლიტიკის“ ძირითადი არსი და ჩემი სათანადო კვლევის შედეგად მოპოვებული მიგნება, რომლის გამო გონიერმა მკითხველმა შესაბამისი მაღალი შეფასება არ დაიმურა, მტრად მოკიდებულმა კი უსაფუძვლო სიყალბით თავი შეიკაცვინა.

სხვა 800 მკვლევარის მსგავსად, ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტიდან პენსიაზე გაგდებულ მკვლევარს, საკუთარი თავის ქება მიღირს კიტრად, მაგრამ მავანთა გასაგებად მაინც უნდა ითქვას: ჩემს ამ მეცნიერულ მიგნებებს უნივერსიტეტის ისტორიის, ივანე ჯავახიშვილის ცხოვრებისა და ღვაწლის უებრო მკვლევარმა, აკადემიკოსმა სერგო ჯორბენაძემ, რომ მაღალი შეფასება მისცა ეს ბევრის მთქმელია და მოითხოვს ანგარიშის განევას. წინააღმდეგ შემთხვევაში დაემსგავსებით ერთ ბარის ღრეობიდან დაბრუნებულ მთიელს, რომელსაც უთქვამს: ჩვენს ლუდს დიდი ნვალეობა სჭირდება — მოხანი, დათესე, მომკე, დააყენე — აი, ღვინო კი ღმერთმა აგაშენოს — დაგისხამენ და დალიეო. მსგავსად ამისა, მოშურნეები საკუთარ კომპილაციას დიდ რამედ ასალებენ, ჩემი მეცნიერული მიგნებები კი სადავოდ ეჩვენებათ.

როსტომ ჩხეიძე

აღსარება გურამ დოჩანაშვილისა

II. აკათათვა

„გამსვლელი პაიკი“ სადღაც იჩქმალემა გურამ დოჩანაშვილის შემდგომდროინდელი მხატვრული მიღწევების ფონზე, მაგრამ მე მაინც ძალიან მიყვარდა ეს ნოველა თუნდაც თემის გამო და მოვისაკლისე, ოთხტომეულში რომ ვერ ვიპოვნე. ასე გასანირიც არ არის, ბოლოსდაბოლოს, განა რამდენი საჭადრაკო ნოველა მოგვეპოვება ქართველებს, ავტორმა დაუნანებლად რომ გაიმეტოს ეს არცთუ ურიგო თხზულება — ყოველ შემთხვევაში, ყმანვილები სიამოვნებით გაეცნობიან, „კოტე მასნავლებლისა“ არ იყოს.

ორივე ნოველის გმირი, კოტე მასნავლებელიც და ალექსიც, დიდი ოცნების ადამიანია, ხელმოცარულნი, უნუგემო ყოფითობაში ჩაკარგულნი, შეგუებულნი რიგითი, პატარა კაცის ხვედრს, თუმც მათ არსებაში ძალუმაღ ტრიალებს იმ ოცნების ნარჩენები და მცირე ბიძგია საჭირო ამოსაფრქვევად.

ერთი თუ ფანტაზიის ლალი გაშლით იკლავს დიდებისაკენ სწრაფვის წყურვილს, მეორე... ერთბაშად ზემოდან გადმოხედავს ნაცნობ-მეგობრებს: ყველას ვუგებ გონებრივ თამაშში, — და ეს იმიტომ, რომ მისი გახარების მიზნით ისინი ერთიმეორის მიყოლებით შეგნებულად უთმობენ პარტიებს. რას წარმოიდგენენ, რომ ამ უწყინარ, სახუმარო საქციელს მეტად დამაფიქრებელი შედეგი შეიძლება მოჰყვეს — გაამპარტავენებული კაცი ძნელი ასატანი გახდეს ოჯახისათვის, გარჯაზე ხელი აიღოს, სმასაც უმატოს...

საგულისხმო ხასიათი იხატება, გროტესკულ ელფერგადაკრული, თუმც ეს ჯერ ის ხელოვნება არ გახლდათ, პერსონაჟს მკითხველის ცნობიერებიდან რომ აღარ ამოშლიდა.

თუმც რა — თემატიკა ასე უმნიშვნელო მოვლენაა?

და თუნდ ავტორმა ტომებში შეტანის ღირსადაც არა სცნოს, მე მაინც არ მივატოვებ უთვისტომოდ.

განა რამდენი საჭადრაკო ნოველა მოგვეპოვებაო...

და საერთოდაც, მწერალთა საჭადრაკო გატაცებანი ვრცელ ციკლად რომ გაიშლება, „გამსვლელი პაიკიც“ უსათუოდ დაიმკვიდრებს თავის ადგილს ამ ციკლში, მიუხედავად იმისა, რომ გურამი არასოდეს ყოფილა ჭადრაკის ტრფიალთა შორის და მისი ინტერესი სვლების ცოდნის იქით არ წასულა.

თუმც დაფასებით აფასებდა იმ მწერლებს, ჭადრაკს მეტ-ნაკლები სიძლიერით რომ თამაშობდნენ, და მათი ორთაბრძოლების შედეგების მიმართაც იჩენდა ხოლმე ერთგვარ ცნობისნადილს.

* * *

მოყვარულის კვალობაზე, ვთქვათ, ტარიელ ჭანტურია საკმაოდ კარგად თამაშობდა, დიდი აღმაფრენითაც, შიგა-

* გაგრძელება. იხ. „ჩვენი მწერლობა“, №20

დაშიგ მახვილგონივრული სვლების გამოძებნითაც, მაგრამ ეს არა კმაროდა, რომ ჩვენი ორთაბრძოლები თავის სასარგებლოდ წარემართა. სამ ხელზე მეტს არასოდეს ვთამაშობდით ერთ დაჯდომაზე, და მესამე პარტიის შემდეგ ფიგურებს რომ აურევდა, აუცილებლად მკითხავდა:

— ვინ არის შენი საყვარელი მწერალი?

და გადამინათებოდა სახე:

— გურამ დოჩანაშვილი!

ისევ ჩავაკითხავდი მეორე სართულიდან მეორეზე, ისევ გაიშლებოდა ჭადრაკი... ისევ აურევდა ფიგურებს, და:

— ვინ არის შენი ყველაზე საყვარელი მწერალი?

და კვლავ გადავიბადრებოდი:

— გურამ დოჩანაშვილი!

იმდღევანდელი შერკინებაც მოთავებულია, ფიგურები ისევ არეულია, და ისევ:

— ვინ არის შენი ყველაზე საყვარელი მწერალი?

„რითი ვერ დაიმახსოვრა?“ — მიკვირდა გუნებაში, თუმც რა მენალვლებოდა, მომბეზრდებოდა თუ რა გამეორება:

— გურამ დოჩანაშვილი!

შინ კი ერთხანს ავიხირებდი და ნატოც ამყვებოდა: ფული თუ გვინდოდა გვეთხოვა ანდა ნებართვა სადმე წასასვლელად, ყოველთვის ასე ვინყებდით:

— მამი, მარჩენალო, მამი!

აი, ნორჩი ჯანჯაკომო როგორც მიმართავს ხოლმე არტუროს. ნუ იტყვით, ეგ პასაჟი რაღაც არ გვახსოვსო. განა შეიძლება „სამოსელი პირველიდან“ რომელიმე ადგილი ერთბაშად არ წამოგიტივტივდეთ მეხსიერებაში? თუკი პირველად წაკითხვის ბედნიერება წინ არ გელოდებოდა.

მამა იცინოდა: გაგაგიყებთ თქვენ ეგ გურამ დოჩანაშვილი!..

ამასობაში გურამი მართლაც მალევე დამირეკავდა: რასაც გპირდებოდი, მოვათავა და ხვალვე შეგიძლია მესტუმროო.

ღედა მირჩევდა: ასე ნუ მიადგები, კარგი იქნება, თუ ნათელას ყვავილებს მიართმევო.

სასაცილოდ არა მყოფნიდა ხოლმე, ყვავილების მირთმევას რომ მიხსენებდა და არც მანამდე და არც შემდგომ არავისთან თაიგულით არ მივსულვარ, თუნდაც ერთ ცალს რა დამაჭერინებდა ხელში, მაგრამ მაშინ კიდევ დავფაცურდებოდი, არც არავისი მომერიდებოდა და ყვავილთა ისეთ კონას მოვიმარჯვებდი, კინოფილმ „ქორნილი“ რომ უჭირავს გიორგი ქავთარაძის გმირს და გამვლელ-გამომვლელი გოცნებული შეჰყურებს მის თავგამოდებულ სვლას, გროტესკული ელფერი რომ გადასდევს. რეჟისორული ჩანაფიქრით, პერსონაჟი პირდაპირ ხალხში მოაბიჯებს, ისინი გაფრთხილებულნი არ არიან, ფილმის გადაღებაო, და მათი გაკვირება თუ შეფარული ირონია ამიტომაცაა ასეთი ბუნებრივი.

მეც, ვინ იცის, რამდენი გოცნებული თუ ირონიული მზერა მიმაცილებდა.

ძალიან არ დაგიდევდი!..

და ყელყელა ვარდების თაიგულს ისეთი ძალდაუტანებლობით მივანვდიდი ჩემი უსაყვარლესი მწერლის მეუღლეს, თითქოს მანამდე ყვავილების მირთმევის მეტი არაფერი მეკეთებინოს.

შინ წინასწარვე გამაფრთხილებდნენ: ძალიან არ შეანუხო, გურამთან ლაპარაკი შენ არ მოგებზრდება და ახლა იმასაც ჰკითხე, თუ ენდომება შუალამემდე უჯდევო. მეც თან მერიდებოდა, თან გამომშვიდობება არ გინდა?!

მაშინაა, რომ ვეტყვი: დომენიკოს საყვარელი თამაში „სადღაცადან დაბრუნება“ მთელი თავისი სიუჟეტი ჩემთვისაც ახლობელი იყო, რაც სულიერი თვალი გამოვახილე, და ეს პერსონაჟი ჩემს ძმად ამიტომაც დავიგულე-მეთქი.

ცხადია, ისიც ვიგრძენი, რომ „სადღაცადან დაბრუნება“ მწერალს ფანტაზიით კი არ შეეთხზა, არამედ საკუთარი ბავშვობიდან შეუფერადებლად გადმოეტანა ეს სიუჟეტად გამთლიანებული ფიქრი და სულაც პერსონაჟის მხატვრული სახის ერთ-ერთ საყრდენად ექცია.

დამიდასტურებდა.

და ამასაც დასძენდა:

— აბა, მამ შენთვისაც ჩვეული უნდა ყოფილიყო ავადმყოფობისას ფანჯრიდან რომ უყურებდი წვიმას და წარმოსახვით კი მის ჩქერალში დარბოდი და გუბებში დატოპაობდი.

თქვენითაც მიხვდებით, მართლა ასე რომ იქნებოდა, მე კი იმ წუთას ძალდაუტანებლად წამომავიდებოდა „სამოსელი პირველის“ ის პასაჟი, დომენიკო უკვე ლამაზ-ქალაქში რომ იმყოფება და:

— ესეც ბავშვობისდროინდელი თამაში იყო — წვიმიან დღეს, როცა კოჭლი ყმა ეზოში სათამაშოდ არ უშვებდა, ფანჯრის რაფაზე მოკალათდებოდა და ატალახებულ ეზოს შუშის მიღმა გასცქეროდა. და როცა ერთხელ ძალიან დანყვდა გული, იყურა, იყურა, ცრემლები მოიწმინდა და გამოსავალი იპოვნა — თითქოს ეზოში დააბიჯებდა, გუბებში ფეხებს აბათქუნებდა, და, რაფაზე წამოსკუპებული, ალტაცებული შესცქეროდა ნანატრ ორეულს, ვის ფეხქვეშაც ტალახი ჭყაპუნობდა.

და ზეპირად რომ დავიმონებდი ამ ფრაგმენტს, მასპინძელს ეს გაუკვირდებოდა, მე კი მისი გაკვირვება გამაოცებდა და გულში ამაყად გავივლებდი: სხვა ადგილებიც მკითხე, და უფრო ვრცელიც, თუ გინდა!..

იმხანად ჯერ კიდევ არ წამეკითხა კონრად ეიკინის ნოველა „მდუმარი თოვლი, იდუმალი თოვლი“, რომლის სიუჟეტური ქარგაც მთლიანად ამ განწყობილებაზეა აგებული, თუ როგორ მიელტვის პატარა ბიჭი თოვლში გავლას, მაგრამ მისი დაუმცხრალი წყურვილი იმით იპოვნის გამოსავალს, რომ დაისიზმრებს, თუ როგორ მიაბიჯებს ფიფქების ცვენაში.

ეს ის განცდაა, რომელიც ამა თუ იმ ყმანვილს თვითონვე უჩნდება და სულაც არ არის აუცილებელი, მწერალი მანინცდამანინც სხვა მწერალს დაესესხოს — თავისივე ბიოგრაფიიდან, ღრმადინტიმური შეგრძნებებიდან ამოაქვს ეს და ამისთანა დაუვინყარი წყრილმანები.

წერილმანები ვითომ?!

ისე „სადღაცადან დაბრუნებასთან“ შედარებით ეს ფიქრი ნატურალიზმიც კი გახლდათ ჩემთვის, თუმც ის წარმოსახვითი მოგზაურობაც არ გამომერჩეოდა რეალობისაგან,

მითუმეტეს, მიხეილ სანაძისა არ იყოს („მიხეილი და ალექსანდრე“), ჩემთვისაც ერთნაირად ალტაცია გახლდათ, ცხადში გამეხარდებოდა რაიმე თუ ოცნებაში.

მერე მოინდომებდა გურამ დოჩანაშვილი, რომ ეს მოთხრობაც კეჟერაძეთა ციკლისათვის დაენათესავებინა და მიხეილს მათ დეიდაშვილად გამოაცხადებდა „ერთი რამის სიყვარულში“ — გროტესკული იერით, ახირებულობითა და უცნაურობით მართლაც მათი სისხლი და ხორცია, სულაც მათი თავისებური არქეტიპი... თუმც ამ ციკლში მისი ამბის ჩართვა მაინც ხელოვნური ცდაა, ისეთი დასრულებულია ეს ტრიპტიქი, დეიდაშვილის შემომატება, თუნდა ასეთი კოლორიტულის, ბევრს არაფერს სძენს ძმების სახეებსა თუ ზოგად ფონს. ის კი არა, მათი გაგრძელება აღარც უნდა ეცადა და სამივე ძმის ერთდროულად გამოყვანა ერთ სიუჟეტურ ქარგაში — „ცალ-ცალკე და ერთად“.

ეს რალაც ისე გამოდიოდა, რაიმე კინოფილმი ან სერიალი პოპულარობას რომ მოიპოვებდა და რეჟისორი და სცენარისტი გადაწყვეტდნენ მისი გაგრძელების შექმნას — გაგვიმართლა და ამისთანა ხელსაყრელი შემთხვევა ხელიდან როგორ გავუშვათო. მასობრივ მასშტაბებზე მოსწონდა, რატომაც არა, ნაცნობი და საყვარელი გმირისა და მისი გარემოცვის კვლავ და კვლავ ხილვა, მაგრამ ხელოვნება შესაფერისად ველარ ასდევდა ავტორთა სურვილს და გაგრძელებად ჩაფიქრებული ფილმი თუ სერიალი მკრთალ ანარეკლად რჩებოდა მანამდელი მიღწევისა.

ცხადია, მკითხველისა თუ მასშტაბის აჟიოტაჟი და მათი შუაგულიდან დაძრული დაკვეთა ყოველთვის არ გულისხმობს გარდუვალ მარცხს ან შედარებით წარუმატებლობას. გამონაკლისი ყველგან და ყოველთვისაა მოსალოდნელი და ამიტომაც ყური არ უნდა მოუყრუო ხალხის ამგვარ განწყობილებას...

აგერ ალექსანდრე ყაზბეგს კი არ გაუმართლა მარტო, მთელ ჩვენს მწერლობას გაუმართლა, მკითხველის თხოვნა ძირს რომ არ დაუშვა და უკვე მოთავებული „ელგუჯა“ კვლავ გააგრძელა, და იქნებ არცთუ ურიგო ნოველა ჩინებული რომანად აქცია და ჰეროიკული სული ისეთი ძალით შემოიტანა საზოგადოებრივ ყოფაში, გარდამტეხიც შეიქნა ჩვენი ცნობიერებისათვის.

კეჟერაძეთა ციკლის პოპულარობამ შეაგულიანა მწერალი და მონდომებით ჩაუჯდა მათ ერთობლივ თავგადასავალს, თანამედროვე ზღაპარიც შეარქვა, არც გამომგონებლობა და მახვილგონიერება დაუშურებია, არც სტილური არტისტიზმი და დახვეწილობა, და დარწმუნებულიც გახლდათ, ისე დავაგვირგვინე მათი მხატვრული ბიოგრაფია, თავიდან რომ ვერც ვინატრებდით. და ნეტარება გადასდიოდა სახეზე, როდესაც ლევან ბრეგვაძე უშურველად უქებდა ამ მოთხრობას: ასეთი შთაბეჭდილება ცოტა რამეს თუ მოუხდენია ჩემზეო.

განსაკუთრებით იმას აღეფრთოვანებინა: ეს საცირკო ხელოვნება რამ მოგაფიქრაო.

თუმც აქამდე შეჩვეულნი ვიყავით ცალ-ცალკე ნაწარმს, ახლა კეთილი უნდა ვინებოთ და შევერთდეთო, — ძმების დარწმუნებას ცდილობდა შალვა, — მე რომ ისეთი რამის გაღვივებასა და დანთებას ვცდილობ, დაფარვა რომ სჭირდება, მოდი ჩაგჭიდოთ ერთმანეთს ძმურ-ძმური ხელი და რომელიმე სოფელს მივადგეთო.

ოლონდ — შეუნიღბავად კი არა, არამედ ხელოვნების

ერთ-ერთი კუთხით, ერთ-ერთი სახეობით უნდა აღჭურვილიყვნენ.

მაინც რომლით?

შალვას ბევრი ეფიქრა და ხელოვნებათაგან ამოერჩია უმნიკვლოესი.

თუ რამხელა მნიშვნელობას ანიჭებდა გურამ დოჩანაშვილი ამ „უმნიკვლოესი“ სახეობის გამჟღავნებას, მკაფიოდ ცნაურდება, თუ როგორ აჭიანურებს დასახელებას — ძაბავს და ძაბავს მკითხველის ცნობისწადილს. ჯერ ვრცლად ლაპარაკობს, თუ რა უშუალო მიზანი აქვს სოფლად სტუმრობას, მერე უეცრად რუსის ქალი უნდა მოევიწიოს დიდ განსჯაში ჩაფლულ ძმებს (მისი რუსობა იმ მახვილგონივრული და გამჭვირვალე მინიშნებითაა მისახვედრი: არაბერძნულად იკითხაო), მერე სახელდახელო სუფრა უნდა გაიშალოს იქვე, ფუნიკულიორის ბუჩქნარში, მერე ორი მილიციელი (რაკილა ზლაპარიცაა — დევებად მონათლული) უნდა წაადგეთ თავზე და საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევისათვის განყოფილებაში მიაბრძანონ სამივე, მერე გახსენებად ქეიფის დიალოგი უნდა ჩაერთოს და, როდესაც მკითხველს, გრიშასი არ იყოს, მოთმინება გამოეღვევ, შალვამ როდის-როდის ამოთქვას, თანაც როგორი შინაგანი ზეიმურობით: არ გადანციფრდეთ, ნელ-ნელა გეტყვითო, — და ზეზეც უნდა წამოიმართოს, — ერთი... ორი დაა... რა და საცირკო ხელოვნება!

ეს თვითონ მწერლის შინაგანი ზეიმურობაა, მიდევნებული პერსონაჟის განცდებს, რაკილა ერთად ემტვრიათ თავი, ადამიანის სულის შესაძრელად ხელოვნების რომელი სახეობა სჯობდა, და არჩევანის ძიებით განვალბებულს — რაკილა მუსიკა, პოეზია და ამისთანანი, დალოცვილები, საშიში გახლდათ, რაიმეთი ცუდად რომ არ დაგვირგინებულყო — საცირკო ხელოვნება რომ მოაფიქრდებოდა, ამ მიგნებით აღტაცების გამოთქმას პერსონაჟს გადაულოცავდა, და ახლა, შუა გამზირზე მდგარი, გადაიბარებოდა, აბა, რა იქნებოდა, უკვე აღიარებული კრიტიკოსი ამ მიგნების შთამბეჭდაობას რომ უდასტურებდა.

და მალიმალ გადმოხედავდა ცოტა არ იყოს შეფიქრია-ნებული: რას გაყურებულაო.

ანურული ვიდექ.

მერე კი ლევანი რომ ჩამეკითხებოდა: ნუთუ სიუჟეტში საცირკო ხელოვნების შემოტანა ეფექტური არ მოგერჩენაო? — ეფექტური როგორ არ მომეჩვენა-მეთქი, — მივუგებდი, ამის თანახმა კი ვიყავი, — მაგრამ თვითონ მოთხრობა... — შენი მიკვირს, რა არ მოგეწონაო, — იმან, — ნუ-

თუ აღარ არის გურამი შენი უსაყვარლესი მწერალი? — რომ არის, სწორედ მაგიტომ-მეთქი, — თავს ვიმართლებდი, — „კაცი, რომელსაც ლიტერატურა ძლიერ უყვარდა“ იმის შემდეგ, „საქმის“, „განმსდგომი შუაკაცის“ შემდეგ, რა ვიცი... —

ამ მოთხრობას მწვავე კრიტიკული გამომხაურება მოჰყვებოდა „კომუნისტის“ ფურცლებიდან. გურამ გვერდნი-თელი ითავებდა ამ დავალების შესრულებას, მიზეზი კი სამთავრობო განაწყენებისა, ერთი მხრივ, მწერლის ლამის ყოველდღიურად მზარდი პოპულარობა გახლდათ, მეორე მხრივ კი აქ გამჟღავნებული მესიანისტური იდეა მოითხოვდა მკაცრ თავდასხმას საბჭოურ-იდეოლოგიური პოზიციიდან, მთელი მოთხრობის გაქიქებასაც და განსაკუთრებით იმ პასაჟის გაცამტვერებას, სადაც ეს მოლოდინი გამჭვირვალედ არეკლილიყო:

— ჩვენ, სამივე ძმამ, ვაჟ-სამანიშვილისაგან განსხვავებით, ფეხმძიმე ქალებს მეთქი ყურადღება უნდა მივაქციოთ, — ჩვენის მონდომებით და რუდუნებით, მზე-ჭაბუკი ჩამოყალიბდეს და დაიბადოს ეგებ.

მოთხრობას ზლაპარს იმიტომ შეარქმევდა და ზლაპარულ მოტევებსაც იმიტომ დაესახებოდა, მზეჭაბუკის სახეობა ისე რომ შემოეცურებინა თხრობაში, ცენზურას არ ამოეშალა, და

გურამი კვლავ მიბრუნებოდა იმ მრწამსსა თუ სწრაფვას, „მხიარულ ბორცვსა“ და „ჩემი ბუჭუტა, ჩვენ ტერეზაში“ ასე სახიერად გამოთქმულს.

კვლავ მოლოდინად დარჩენილიყო.

ჰა, თითქოს მოსულიყო უკვე მესია, ჯვარცმაც გამოეცადა ერთ სიუჟეტურ ქარგაში, გულგატეხილობა — მეორეში... არადა, კვლავ მის დაბადებას მისჩერებოდა გურამ დოჩანაშვილი — ამჯერად ამ ვარაიაციით ემჯობინებინა მესიანისტური რწმენის გამჟღავნება ანუ ძველი „შეცდომის“ გამოსწორება, საკმაოდ შეეჭვებულსა და საკუთარი თავის მაყვედრებელს: რატომ ვიჩქარე, რა მრჯიდა „მხიარული ბორცვის“ შექმნასო...

რას ჰქვია, ყურადღება რომ უნდა მიაქციო ფეხმძიმე ქალებსო, — განრისხდებოდა ოფიცოზი.

ჩემი მხრივ კი, მეთქვა-არ მეთქვა, მეთქვა-არ მეთქვა... ბოლოს მაინც შევებდავდი ერთ პასაჟზე: საჟურნალო ანაწყობის კითხვისას იქნებ შელეოდი და წაგეშალა-მეთქი.

ეს ის ადგილია, პერსონაჟი რომ ბოოქრობს მწერალზე, გრიშა კეჟერაძე — გურამ დოჩანაშვილზე: იმ შეჩვენებულმა აქაც არ მოგვაგნოს, რას მერჩოდა, შტერივით რომ დამაბზრიალა რაღაც სულელურ ხალხში! გააცინა მოცლილები ხომ, მაგ უპასუხისმგებლობამ, მაგანო:

როსტომ ჩხეიძე, გურამ დოჩანაშვილი, მაკა ჯოხაძე

— ერთხელ სოლოლაკში ანტიფიზიკური ვნახე!.. გამო-
მივიდა სიტყვის ოსტატი!.. ხომ ამოვიდნენ მაგის ოსტატი!..
რა იცის მაგან მატარებელში სად გავიღვიძე!.. კანდიდა-
ტებზე ზემოთ ეგ ველარ ავა... სიმალეში რა ჭკუა ყრია!..
მე ვენაცვალე პატარ-პატარა პროფესორებს...

ელიზბარ ჯაველიძეს გადაკრავდა — იმხანად ეს ყვე-
ლასათვის ადვილი ამოსაცნობი გახლდათ და ბევრი კიდევ
კმაყოფილი დაარტყამდა ხელს მხარზე გურამს: ყოჩაღ,
კარგად მიუყოლო, — რათა იმისაგან პირდაპირ ელიზბარ-
თან გაჩქარებულიყვნენ: რა უნდა, რას გერჩის, რაც დაუნე-
რე, ყველაფერი სწორად დაუნერე, კიდევ უარესის ღირსიც
იყო და დაინდო.

ჰაიი — მწერალთა კავშირული ყოფა, მისი სახე, მისი
ბუნება, მისი არსებობის საფუძველთა საფუძველი.

მე ვერ მოვუნონებდი იმ ფრაზას — მწერლობისათვის
ცნობილია და კარგადაც ცნობილი კრიტიკის საპასუხოდ
არა მაინცდამაინც პოლემიკური სტატიის დანერა, არამედ
გამოპასუხება მხატვრულ ქმნილებაშივე — კლასიკური მა-
გალითი თუნდაც ჯონათან სვიფტის „ზლაპარი კასრზე“
(იმასაც აკი ზლაპარი ჰქვია!), ერთსა და ორ პასაჟს რომ არ
იკმარებდა ეს დიდებული შემოქმედი და სულაც აითრევადა
კრიტიკოსს მთელი სიუჟეტის მანძილზე... გურამსაც შეეძ-
ლო, ცხადია, პოლემიკური პასაჟები მოთხრობაში ჩაერთო
და თუნდაც გაეშალა, მაგრამ ეს ყოველივე ლიტერატურის
ფარგალში უნდა მოქცეულიყო, რაოდენ მწვავეც უნდა ყო-
ფილიყო. ეს ფრაზა კი სულ სხვა სტილისტიკიდან გახლდათ
ნასესხები, იმჟამად ძალიანაც მოდურიდან, მაგრამ გურამს
არ შეჰფეროდა.

— ანტიფიზიკური ხომ კარგად მოფიქრებული გამოთქ-
მააო? — იქით გადამიტანდა სიტყვას.

— კარგია, რატომაც არა, ეგ დარჩეს, რას უშლის, მაგ-
რამ ის კი, გარეგნობას რომ ეხება...

— ვიფიქრებ... თუ გადავხარშე...
ეტყობა, ვერ გადახარშა.

თანაც, ერთი კრიტიკოსის შეხედულებად კი არ მიაჩნ-
და, არამედ გარკვეული წრისა და სულაც ცენტრალური
კომიტეტის კულუარებზე ექვობდა, სჯეროდა, საიდუმლო
ხმით რომ ამცნეს: იქ დაიგეგმა ეს წერილი შენს და ბესიკ
ხარანაულის წინააღმდეგ, თქვენი პოპულარობა და გავლენ-
ა და ეს ანტიკომუნისტური განწყობილება არ ექაზნიკე-
ბათ და კიდევ ამიტომ მოგაყოლებს ეს კრიტიკული თავდას-
ხმა, თანაც „მნათობის“ ფურცლებიდან, სადაც ორივე მუ-
შაობთ, ასე რომ არ ყოფილიყო, არჩილ სულაკაური უთუ-
ოდ მოერიდებოდა მის გამოქვეყნებას, ახლა კი თავსზემოთ
ძალა არა ჰქონდაო.

არჩილს თავისი არგუმენტი მოემარჯვებინა: კრიტიკას
ხელოვნურად ხომ არ ჩავახშობ, აგერ ელიზბარის იმ წე-
რილმა როგორ გააცხოველა ჩვენი სამწერლო ყოფა და მე-
ტად საინტერესო დისკუსია გამოიწვიაო.

ოტია პაჭკორია ჟურნალის რედაქციაში საჯაროდ გა-
ნაცხადებდა, ეს მაშინ, კრიტიკოსთა თავყრილობა რომ მო-
ენვიათ, ჟურნალს ძალიან სჭირდება კრიტიკული წერილე-
ბი და თქვენი თანადგომის იმედი გვაქვსო: რა მოხდა მაინც
ამისთანა, ბესიკმა შედარებით იოლად გადაიტანა, მაგრამ
გურამმა, მგონი, იუმორის გრძნობა დაკარგაო.

მეც ვუიოლებდი: ვილაც-ვილაცების ჩანვეთებებს მაინ-
ცდამაინც ნუ უჯერებ, მე კი ძალიან მიყვარს „ვა-

ტერ(პო)ლოო ანუ აღდგენითი სამუშაოები“, მაგრამ ამ
მოთხრობამ მკითხველებში არაერთგვაროვანი შთაბეჭდი-
ლება და შეფასება რომ გამოიწვია, ზოგს ძალიან მოსწონს
და ზოგსაც ძალიან არა, და მიაჩნიათ, რომ ენობრივი ექს-
პერიმენტები საკმაოდ ხელოვნური და გადამეტებულია და
ამ გზით სიარული გაუმართლებელია, ესეც ამკარაა, და
მოსალოდნელია ელიზბარ ჯაველიძე — პირად შთაბეჭდი-
ლებასთან ერთად — მკითხველთა ამ წრის თვალსაზრისს
გამოხატავდეს-მეთქი.

ოთარ ჩხეიძე სხვაგვარად გაუიოლებდა: ძალიანაც
კარგია, სამწერლო ცხოვრების შუაგულში რომ მოექცეით
შენ და ბესიკი, სალაპარაკო, საკამათო გახდა თქვენი ნა-
წერები, ახლა მათ ირგვლივ ტრიალებს საზოგადოებრივი
აზრიო.

— თქვენ მიჩვეული ხართ კრიტიკას და... — პასუხობდა
გურამ დონანაშვილი.

ის გაიცინებდა:

— სულ მიჩვეული ხომ არ ვიყავი, თანაც ნუ დაგავინყ-
დება, მაშინ კრიტიკული თავდასხმა ლამის ციხის კარზე მი-
გაგდებდა, ბეჭდვა რომ გიბრკოლდებოდა, ეს ხომ გარდუ-
ვალად. ახლა ხომ ის ვითარება აღარ არის, რაც უნდა იყოს,
დისკუსია ლიტერატურის ფარგლებში ტრიალებს.

მერეა, ამ მოთხრობის განხილვა თბილისის სახელმწი-
ფო უნივერსიტეტში რომ მოეწყობოდა, ხალხით გადაჭე-
დილ სააქტო დარბაზში და ახალგაზრდა მწერალთა წრის
თავმჯდომარე „ვატერ(პო)ლოოს“ ენობრივ-სტილურ ძიე-
ბებს ოთარ ჩხეიძის მწერლურ მანერას დაუკავშირებდა თუ
არა, დასძენდა: ამ ანტილიტერატურისაგან განსხვავებით
გურამ დონანაშვილის სტილი საკმაოდ მომხიბლავიაო. გუ-
რამ უპასუხოდა არ დატოვებდა ამ გამონათქვამს: ახალგაზ-
რდობას სწევია ასეთი მკვეთრი აზრები, აი, თუნდაც მე
ისეთ პოეტს არ ვაფასებდი, აქ ვერც ვაგიმხელთ, ვაითუ
შთაბეჭდილება შეგეცვალოთ ჩემზე, ოთარ ჩხეიძეზე კი
ერთს ვიტყვი, დადგება ამ დიდი მწერლის დრო, როდესაც
შესაფერისად ჩანვდებიან და დააფასებენ მის მხატვრულ
სამყაროსო.

საერთოდ, მასთან შეხვედრა თუ ცალკეულ თხზულება-
თა განხილვა ჩვეულებრივი მოვლენა გახლდათ, საკმაოდ
ხშირად და არაერთ დარბაზში იმართებოდა წლების მან-
ძილზე, ლიტერატურულ სალონთა ერთი ყველაზე სასურ-
ველი სტუმარიც იყო და განსაკუთრებით კი მაშინ უნდა გე-
ნახათ ორომტრიალი და ხალხის მიწყვეტა, როდესაც აკაკი
ბაქრაძე გახლდათ მომხსენებელი, იმხანად მისი პოპულა-
რობაც უზომო იყო და ნამდვილ მკითხველებსა თუ სწო-
ბებს უკეთესი თავშესაფარი არც ეგულებოდათ — აკაკი
ბაქრაძე ლაპარაკობდა გურამ დონანაშვილის ჯერ რომან-
ზე („სამოსელი პირველი“) და შემდეგ პიესაზე („ხორუმი
ქართული ცეკვაა“), ერთის შესახებ — საჯარო ბიბლიოთე-
კაში, მეორისა — მსახიობის სახლში.

ნამდვილი წიგნი ის არის, მკითხველს დამთავრებისთა-
ნავე რომ წამოაძახებინებს ვაჟას კვლობაზე: გულში
მჭირს, გულში, რჯულძალლოო, — ამ სიტყვებით დაიწყებ-
და რომანზე მსჯელობას და ვრცელ, მოუწყინარ საუბარს
სწორედ ამ განცდით განმსჭვალავდა, „სამოსელი პირვე-
ლიც“ რომ იწვევდა მკითხველებში ამგვარ აღტაცებას, ბო-
ლო დროის ეს გამორჩეული, არაორდინარული ქმნილება.

მარტო ბოლო დროის? — ცოტა გაბუსხული გავიფიქ-

რეზი და... კვლავ შთავინთქმოდით ორატორული ხელოვნების ხიბლში.

პიესასაც მოიწონებდა, და მძაფრ პუბლიცისტურ პასაჟებსაც იმ მიმოხილვისას უფრო მეტად ჩაურთავდა და მწერალს აგრძნობინებდა, კიდევ უფრო მკვეთრად შეიძლება და ეროვნული სულისკვეთების გამოხატვაო.

რაკილა გურამ დოჩანაშვილი ეროვნული ხასიათის თავისებურებებს პიესაში უფრო მეტად უტრიალებდა, კრიტიკოსი ურჩევდა, ეს საშუალება ხელიდან არ გაეშვა და, თუკი გადაშეშავებას მოინადინებდა, ამ კუთხით მეტი ეფიქრა.

რა უნდა კაკოს, ვერ გავიგეო, — იზა ორჯონიკიძეს საჯარო სიტყვა არ მოუთხოვია, თუმცა შეხვედრის დასრულებისას ფოიეში რომ გამოვიშლებოდით, ისე ხმამაღლა მიაცხებდა და მერე ენაწყლიანდაც ალაპარაკებოდა, ბარემ სცენაზე ასულიყო, — რას მოითხოვს შენგან, შესანიშნავი მწერალი კი ხარ, მაგრამ ბოლოსდაბოლოს გურამი და არა ილიაო... — და ისე თავმომწონედ მიმოიხედავდა გარშემო, ყველას აგრძნობინებდა, ილიას თუ ეძებთ, ცოტა თვალი გაახილეთო.

გურამი სკოლის მოსწავლესავით იდგა და უსმენდა.

მე კი იმაზე მწყდებოდა გული, ამდენ საღამოს ვესწრებოდი და ვერცერთხელ ვერ გავებდე სიტყვის წარმოთქმა. ტრიბუნასაც მივეჩვევოდი თანდათან, საჯარო გამოსვლებსაც, გურამის საღამოებზე კი ენაშებორკილი ვიჯექი და გუნებაში აღთქმას ვდებდი: ეს ბოლო იყო, ამის შემდეგ შეხვედრაზე კი უსათუოდ მეც მოვითხოვ სიტყვას-მეთქი. ლიტერატურული წერილების გამოქვეყნებასაც დავიწყებდი და, მანამდე რომ მეგონა, გურამის შემოქმედებაში ჩავეფლობოდი და დიდხანს ვერც გავცდებოდი, თითქოს რაღაც მოჯადოებულ წრეში მოვქცეულიყავი და საერთოდ ვერ დამენერა მასზე ვერაფერი.

მოჯადოებულ წრედ ითქმის, აბა, სხვას რას დაარქმევ.

ყელამდე სავსე ხარ სათქმელით, ენის წვერზე გადგას და... ფრაგმენტულადაც ვერ მოგიბამს თავი, ნაკუნნი რაა, ნაკუნნიც ვერ გაგიმუღავებია.

და ვატყობდი, ნელ-ნელა როგორ ინავლებოდა ის ცეცხლი, რომელიც თითქოსდა მონოგრაფიისათვისაც კმაროდა, არამცთუ მისი ნამსხვრევებისათვის... ან ნამსხვრევები სად იყო, თორემ!..

და გუნებაში რომ ვწონიდი სათაურებს, საბოლოოდ ნეტა რომელი მეფლობინებინა — „მკათათვე“, „ჰენდელის კანონი“ თუ „დიადი ვერასოდეს“, და რაკილა დასაკარგავად სამივე მენანებოდა და გადავწყვეტიდი, ერთს თუ საერთო სახელწოდებად გავიტანდი, ის ორი აუცილებლად ცალკეული თავებისათვის დამერქმია — ეს განსჯა თანდათან სასაცილოვდებოდა კიდევ და უუნარობის განცდასაც მიღრმავებდა.

მიდი და არჩივ დაუნერელი მონოგრაფიის სახელწოდებანი... თავების სათაურებიც არასგზით არ გამოგრჩეს.

„თავფარავნელი ჭაბუკის“ გიორგი პაპა — ჯაჭვით შეკრული სიტყვების კაცი — იმ ხელნამგლიან, სატყვიან ხალხში უცნაურად თვალგაელმებულიყო, ფიქრით სხვაგან წასული, დაბოტებდა ტყეში, ყანაში, ფოთლებს სხვაგვარად უმზერდა, საღამოობით გახევდებოდა და რიდით ასცქეროდა ღრუბლებსა და ვარსკვლავებს, და უბრალო ბალახბულავის სხვებისთვის თუ არარაობა იყო, იმას უცნაურ,

სიამენარევე ტკივილსა ჰგვრიდა, და იმ ბუნდოვან, ძნელად გამოსათქმელ სიხარულსა თუ სევდას თავისი სიტყვა სჭირდებოდა, ოფლითა და ნვალებით მისაგნები, სისხლჩა-საღვრელი, ერთი, ერთადერთი...

ისეთი პორტრეტი წარმოისახებოდა, მწერლის მისეულ, დოჩანაშვილისეულ იდეალს რომ უახლოვდებოდა, მაგრამ თან გულსაც რომ რაღაც დააკლდებოდა, ვასიკო კეჭერაძეს კიდევ უფრო სრულყოფილად გამოათქმევინებდა და სულაც გამოაქანდაკებინებდა: მგელზე ამხედრებული ამაყი გლახა, არნივით მხარზე (აკი ისიც არ ინვრთნებოდა!)... მაგრამ ჯერ მაინც შეეჯერებინა გული გიორგი პაპად გამოსატული შემოქმედებითი წვისათვის, და მის სულში დაძრულ უცნაურ ნაკადს დითირამბს რომ აღუვლენდა გურამ დოჩანაშვილი („სიტყვებს, ეი, სიტყვებს... რა არ შეეძლოთ სიტყვებს, რას არ დაანგრევდნენ, რას არ ააშენებდნენ, რას არ უბოძებდნენ...“), აგვისტოს ხატიც როგორი პლასტიკურობითა და ექსპრესიით შემოცურდებოდა ათასფერადად აკიაფებულ ხილვებში:

— და გიორგი პაპაც იმ თავისი ბასრი ნამგლით მკიდა და მკიდა, და ერთი წელიწადიც ერთადერთ თვედ — მკათათვედ ინელეობდა და მთელი მისი ცხოვრება მკათათვე იყო, იმის ლექსებსა მღეროდა ხალხი, სიტყვა ახედნიებდა იმ ციურ, ფაფარაშლილ რაშებს, ჩამოქნძილს, შვიდგან შეკრულებს ღილითა მოვის პერანგებს უცვლიდა სიტყვა, სიტყვა მიაქროლებდა დათოვლილ მწვერვლებზე, ღრუბლებზე ანანავებდა, მზიან დღეს აავდრებდა, ავდრებს — ამზიანებდა, ლოდებს მტვრად ფშვნიდა...

რა იყო მაინც ეს მკათათვედ გადანელილი ცხოვრება, სიტყვის ემბაზში ამოვლებული.

იქ კი, „საქმეში“, ლუკა და მისი მეგობარი, ჩქარ-ჩქარად მეტსახელშერქმეული, რომ მიხვდებოდნენ, აუცილებელია ბევრი რამ კარგის სწავლა იმათგან, ვინც ხელოვნების სხვა დარგს ეზიარაო, და ამ თვალთ უკვირდებოდნენ ყოველგვარ სულიერ მონაპოვარს, ლუკა დაბეჯითებით მიიჩნევდა, რომ წერისას უთუოდ უნდა ხსომებოდა ყოველთვის ერთი კომპოზიტორი, რომელსაც ყოველ ნაბიჯზე აქვს ისეთი დიდებული მუსიკალური ფრაზა, სხვა რომ ათასჯერ გაიმეორებდა, ის კი, მშვიდი, აუღელვებელი, ამ დიდებულ ფრაზას მხოლოდ ერთხელ უბოძებდა მსმენელს და... მერე დინჯად აუვლიდა გვერდს.

— ლუკას მიაჩნდა, რომ ეს იყო სილამაზისადმი ყველაზე ჯანსაღი, სწორი დამოკიდებულება — თავშეკავება, აღუფრთოვანებლობა — და თუმცა ორიოდ კომპოზიტორს იმაზე მაღლა აყენებდა, სხვა მაინც არავინ ეგულებოდა ისეთი, ვისაც ამდაგვარი შესანიშნავი კანონი ჰქონოდა, ამ კანონს „ჰენდელის კანონს“ ეძახდა.

და იმასაც შეამჩნევდა და უცნაურ კანონად და მერე კი კანონზომიერებად დაიდასტურებდა, რომ არცერთი დიდი რომანი ძახილის ნიშნითა და ზეანეული განწყობილებით არ მთავრდებოდა, რადგანაც მათ შემოქმედთ კარგად მოესხენებოდათ შორს, ყოველივეს მიღმა მიულწეველი მწვერვალის — „დიადი ვერასოდეს“ — არსებობა და ამიტომაც არ კადრულობდნენ საზეიმო, მგრგვინავი წინადადებებით დამთავრებას თუნდაც ასეთი გრანდიოზული რომანებისას.

როგორია — ნამებით და ნეტარებით უნდა გველო იქით, სადაც ვერასოდეს ახვიდოდი!.. დაგანაღვლიანებდა, აბა, რა იქნებოდა, ამ გარდუვალობის აღმოჩენა, და თუ

ლუკასაც თავიდან მწარედ მოერეოდა დარდი და ნაღველი და კინალამ გასრესდა მისი სიმძიმე, მერე ისიც უნდა მიმხვდარიყო, რომ თავისთავად ბედნიერებაა ასეთი მწვერვალის არსებობა...

და თუმცა დიდად აფასებდა ალპინისტებს, ჯიუტსა და მამაც ხალხს, და ალპინიზმს — ღრუბელთა ჭვრეტას ზემოდან, საკუთარი თავის დიდებულ გამოცდას, სახიფათო სილამაზის მოსურვებასა და გამარჯვებას თანდაყოლილ შიშზე, მათდამი მაინც ერთგვარი თანაგრძნობით განწყობილიყო, რადგანაც ევერესტი, რას იზამდნენ, დაპყრობილი გახლდათ.

— ის კი, ის, „დიადი ვერასოდეს“, სწორედ ის იყო ხელოვნების მარადიული მუდმივობის მცველი — თვალუწვდენელი, უხილავი ქანდაკება, თვით მიქელანჯელოს დავითზე უსასრულობამდე მაღალი.

— დიადი ვერასოდეს, ვერასოდეს — აღფრთოვანებით ფიქრობს ლუკას სამოსელს შეფარებული გურამ დოჩანაშვილი, — ერთადერთი მწვერვალი, რომელთანაც შებმა მართლა ღირს — ვერასოდეს ახვალ...

შენ კი... შენ გეტრიალებინა სათაურები და ყოფილიყავი ასე — შენს თავში ამოკეტილი, შესაფერისი ბილიკი ვერაფრისადიდებით რომ ვერ გეპოვნა შემორკალული სივრცის გასარღვევად.

მაინც როდემდე?! როდემდე მაინც?!.

მამაჩემს შეეჩვივლებდი: რა მემართება-მეთქი.

— ძალიან რომ გიყვარს, რაღაც განსაკუთრებულის თქმა გინდა, შენი აღტაცების სრულად და შთამბეჭდავად გამოხატვა და ეს განცდები გიშლის ხელს. ამიტომ ეცადე, რომ თუნდაც რაღაც დეტალით შემოიფარგლო და ყველაფრის ჩატევა არ მოინდომო ერთ გამოსვლაში თუ ერთ სტატიასში. გადაანაწილე შენი ნაფიქრი, თან ცოტა შორიდან გამოხედე ყველაფერს და გაგაადვილებ.

ასე დაინერგებოდა კრიტიკული ჩანახატი „სათუო ქართველობის სევდა“ — ნოველაზე „ძნელი“, და „სამოსელი პირველით“ შთაგონებული ესეი „დომენიკო“, რომელშიც პერსონაჟის ხასიათის უმთავრეს თავისებურებასაც განვმარტავდი და მწერლისა და ჩემი სულიერი ნათესაობის სათავესაც ამოვხსნიდი.

მგონი, როგორღაც გამოვციდი იმ დახშულ სივრცეს...

— შედეგია, — მეტყვის ნაირა გელაშვილი „ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქციის დერეფანში.

— როგორ?

ჰაიიი, ვითომ ვერ გავიგე!..

— ქართული კრიტიკული აზროვნების შედეგია, — გამიმეორებდა.

და კიბეზე რომ ვეშვებოდი, მეჩვენებოდა, რომ ზევით-ზევით მივიწვევდი.

მოჯადოებული წრე გაირღვეოდა.

და უკვე ჩვეულებრივი მოვლენა გახდებოდა ჩემს წერილებსა თუ მონოგრაფიებში, საჯარო თუ სატელევიზიო გამოსვლებში გურამ დოჩანაშვილის მხატვრულ სამყაროზე მსჯელობა, მის ნაირგვარად მოკიაფე ნახნავთა გამოხმობა, დამონმება, შეფასება.

...სხვა რომ არაფერი, ორივეს სიყმანვილისდროინდელ წარმოსახვას ეს ჩვეულო თამაში ასულდგმულებდა, ჩემსასაც და გურამ დოჩანაშვილისასაც, სულიერ გზაზე ყარობის კარის გამხსნელი — სადღაცადან დაბრუნება.

III. მხიარული ბორცვის ქარაბაა და მისტერია

მაჰმუდ აალი მხოლოდ მოთხრობის ბოლო ფურცლებზე უნდა გამოჩნდეს.

არადა, მთავარი გმირი სწორედ ისაა და მოთხრობის სახელწოდებაც — „მხიარული ბორცვი“ — მას ამიტომ უკავშირდება.

მხიარული ბორცვი, როგორც მაჰმუდ აალის გოლგოთა. და ასეთ დროს კიდევ უფრო მძაფრად აღიქმება ტრაგიკულის ეს კონტრასტი — მხიარული.

ტრაგიკულის ვითომ?

სცენა თავზარდამცემია, როდესაც ჭოკის ნვერზე ჩამოკიდებულ მაჰმუდ აალის ისრებითაც დაცხრილავენ, მაგრამ ეს ხომ ესქატოლოგიის თავისებური გამოსხივებაა, გამჭვირვალე მინიშნება რაღაც დიდ გარდატეხაზე ქვეყნის სულიერებაში, უჩვეულო ფერისცვალებაზე, რამაც უნდა შემოაბრუნოს დალუპვის კარზე მიმდგარი ქვეყანა და ამიერიდან ბუნებრივი მდინარების კალაპოტში მიუშვას მისი ცხოვრება.

ასე ჩნდება ტრაგიზმში დიდი იმედოვნებისა და რწმენის სათავე.

დაღვრილი სისხლი, სასიკეთოს მაცნედ გარდაქმნილი, დღესასწაულის შარავანდს აირეკლავს; და ის ბორცვიც, სადაც ის შემზარავი სცენა უნდა გათამამდეს, მხიარულების სამოსელით ამიტომაც იმოსება.

კონტრასტში ღრმა აზრი დაფარულა, შთამაგონებელი, გამომავლიზლებელი, რაც უკვე მოთხრობის კომპოზიციური ჩარჩოს მიღმაა, თუმცა ჰორიზონტზე მოლანდებით ილანდება და მკითხველიც ამიტომ ჭვრეტს შეუმიცდარად.

მისი მოთავება დიდი ნუგეშითა და გარდამტეხ ფერისცვალებაზე მინიშნებით თავისთავად გულისხმობს, ამაოდ რომ არ აღსრულებულა მაჰმუდ აალი, ვინც მიზანმიმართულად მიისწრაფოდა მონამებრივი სიკვდილისაკენ.

მოთხრობის სამოქმედო არეალი ისპაჰანშია გადატანილი.

აქ უკვეა ჩანასახი იმ მხატვრული მეთოდისა, რომელსაც გურამ დოჩანაშვილი მალე სულაც სისტემად აქცევდა რომანში „სამოსელი პირველი“ და კიდევ არაერთ მოთხრობასაც შეურჩევდა გარეგნულ სამოსად გაუცხოების ილუზიას — აქეთ იტალია თუ ესპანეთი, იქით ძველი შუმერი, ეგვიპტე თუ საბერძნეთი.

გარდა მხატვრული მეთოდისა, ამ არჩევანს ის დანიშნულებაც ჰქონდა, რომ ცენზურის საცეცებში უხიფათოდ გამოეღწია გამჭვირვალე მინიშნებებსა და ქვეტექსტებს, მითუმეტეს, როდესაც დიქტატორულ გარემოს წარმოსახავ თავისი ყველა ხლართითა და დანაშრევით.

ამ მხრივ ყველაზე მკაფიო და შთამბეჭდავ საბუთად იმონმებენ გურამ დოჩანაშვილის რომანიდან კამორას აღწერას — დამთრგუნველი სულითა და პერსონაჟთა მრავალფეროვანი გალერეით, იმ რღვევისა და გადაგვარების სურათებს, რომლის პროტოტიპის — საბჭოთა იმპერიის — შუაგულშიც მოექცეულიყავით და უამრავ ნიშანდობლივ დეტალს ამიტომაც ვცნობდით ასეთი დაბეჯითებით — ყოფითი სინამდვილიდან გადატანილს არტისტულ თხრობაში.

„სამოსელი პირველის“ ამ ნაწილის ფონზე კი აშკარად დაიჩრდილა „მხიარული ბორცვი“.

მხატვრული ძალით ის არც არის „სამოსელი პირველის“ და მწერლის სხვა არაერთი მოთხრობის შესადაარი, მაგრამ პოლიტიკური სატირის თვალსაზრისით ისიც არანაკლებ მწვავეა.

დღეისდღის გადასახედიდან ის პოლიტიკურ პამფლეტად უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე მოთხრობად, და არც გურამ დოჩანაშვილს უნდა მიაჩნდეს რაღაც გამორჩეულად თავის მხატვრულ სამყაროში, მაგრამ იყო დრო, როდესაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა მის შექმნას და მოთხრობების მესამე კრებულის საერთო სახელწოდებადაც სწორედ ამ ნიმუშის სათაური ამჯობინა — „მხიარული ბორცვი“.

იყო ასეთი დროც...

ისე მაჰმუდ აალი თუ მთავარი პერსონაჟია, ბოლო ფურცლებამდეც ხომ უნდა გამოჩენილიყო, ბოლოსდაბოლოს, გაეღებულყო ერთი-ორჯერ მაინც?

წინა ნაწილი ექსპოზიციის კვალობაზე ზედმეტად ხომ არ არის გაჭიანურებული?

გურამ დოჩანაშვილის რანგის მწერლისათვის ყოვლად ადვილი გახლდათ მაჰმუდ აალი თავიდანვე გამოჰყოლოდა თხრობას, ფინალურ მონაკვეთში კი მკვეთრად გამოსულიყო ავანსცენაზე.

და თუ მხოლოდ ბოლოსკენ გაახმინა მისი სახელი და ერთბაშად მოაქცია მოვლენების შუაგულში, ეს ის მხატვრული ჩანაფიქრია, უეცრად რომ უნდა შემოაბრუნოს თხრობა და თავებრუნდამხვევი სისწრაფითაც ააჩქაროს, რათა ამ ფონზე უფრო ცხადი იყოს პასუხი მარადიული შეკითხვისა:

— ვინ არის ბედნიერი?

მითუმეტეს, რომ ადამიანები კი არ ეძიებენ ამ საიდუმლოს ამოსხნას და წკვარამში კი არ ფართხალებენ მტანჯველი ძიებისას, არამედ სიმართლე ეკითხებოდა ჭეშმარიტებას — მოთხრობაში ორივე გაპერსონაჟებულა — და პასუხიც ამ შეუვალობის სიმალიდან უნდა გაცხადებულყო.

თვით სიმართლეს, დიახ, თვით სიმართლეს დაბნეულა წუთისოფლის ხლართებსა და აბრუნდებში ჩაყურყურებულა ვეებისას სამყაროს გარეგნული მოუწყობლობის, განუკითხაობისა და უსამართლობის მხილველი, და ისევე ჭეშმარიტების შეგონებამ უნდა მიახვედროს არსებობის უღრმეს კანონზომიერებას — ხედვის კუთხეს ყველაზე სწორი მიმართულებით რომ გადაგინაცვლებს და — ღრმა შეგონების წყალობით — სასონარკვეთას აგარიდებს.

არადა, თითქოს ისეთსაც რას ეუბნება ჭეშმარიტება:

— ყველანი წავლენ, ერთი იცოდე, ეგენი ყველანი წავლენ და თუნდაც მთელი სიმდიდრე და ავლადიდება უზარმაზარ საფლავში ჩაიტანონ, მაინც ვერაფერ ვერაფერს წაიღებს იმქვეყნად, ეგ ერთი იცოდე...

თურმე არც ბენ იჯნაალი უნდა იყოს ბედნიერი, აურაცხელი ქონების პატრონი, და არც არებ ხანი, გმირთაგმირად აღიარებული და ტრიუმფით შემობრძანებული ისპაჰანში, არადა, სინამდვილეში ერთი პროვინციელი ავაზაკი, და არც ბენ იჯნაალის ნაშიერისა უნდა შეშურდეს ვინმეს, მისი ოქროსა და თვალმარგალიტის, რაკილა ბავშვობიდანვე მლიქვნელად ზრდიან.

და მამ ბედნიერი ვინდაა?

ჭეშმარიტება უბრალოდ გამცნობს:

— ვინც რჩება.

და ვინ რჩება?

თურმე:

— ვინც უყვარდათ.

და თუ ვინ უყვარდათ, ჩაკითხვა ზედმეტიცაა, მაგრამ დაე ჭეშმარიტების ბაგემ გააცხადოს:

— მაჰმუდ აალი, მხიარულ ბორცვზე.

თურმე რამხელა მისია დაჰკისრებია ამ პიროვნების მოვლინებას, რომ სამარადილად უნდა აღიბეჭდოს ერის ცნობიერებაში და დღენიდაღ აფხიზლებდეს და მოუწოდებდეს ადამიანებს ზნეობისა და სულიერების უწყვეტობის შესანარჩუნებლად.

მაინც ვინ არის მაჰმუდ აალი, ვისი ბიოგრაფია არც მოეხსენება მკითხველს და მარტოდენ ორიოდ ფსიქოლოგიური შტრიხით ეცნობა მის პიროვნულ ხასიათს?

განა კმარა ის ორიოდ შტრიხი?

მწერალს მიაჩნია, რომ სავსებით კმარა, თორემ შთამბეჭდავი ბიოგრაფიის შეთხზვას წინ რა დაუდგებოდა.

ბენ იჯნაალს თავისი სახელოვანი მეგობარი უნდა ენვიოს და აღტაცებულმა მასპინძელმა დიდებული სუფრის გაშლა ბრძანოს, მაგრამ უგუნებოდ მყოფმა სტუმარმა ქუჩაში გავლა უნდა შესთავაზოს. ბენ იჯნაალმა ბედნიერი შემთხვევით უნდა ისარგებლოს და ვაჟიც გაიყოლოს. ხალხი აღტაცებული უნდა შესცქეროდეს უძვირფასეს სამოსში გამონყობილ მოსიერნებს, არებ ხანი უმძრახად მიანიჭებდეს და გზადაგზა ყვავილებს თუ ესვრიან, ვერც ამჩნევდეს, მაგრამ თანდათან სასიამოვნოდ უნდა ჩაელვაროს გულში ესოდენ აშკარა პატივისცემა, თავიც ასწიოს და გუნებაზეც მოვიდეს, მაგრამ უეცრად გზაზე უცნაური სპარსელი უნდა შემოხვდეთ და სამივე გაახვეოს.

ორიოდ ფრაზის შემდგომ კვლავ მეორდება, რომ ის სპარსელი უცნაურია.

მერე კვლავ უცნაურად უნდა შეირაცხოს.

თითქოს ჩვეულებრივი მოქალაქეა, არც არაფრით გამორჩეული, მაგრამ არამცთუ უფროსები, თვით ყმანვილიც იგრძნობს უცნობის აშკარა უპირატესობას, სახესა და სხეულზეც რომ აღბეჭდვია, განსაკუთრებით კი მისი სიმშვიდე და გულღიაობა აუფორიაქებთ სულს. ეს სწორედ ის თვისებებია, რაც ძალდაუტანებლად გამოაცალკევეს უცნობს ხალხის დუნდგოდან და პიროვნებად წარმოადგენს, მკაფიო მრწამსისა და შეურყეველი მორალის ადამიანად, გაბატონებულ ყალბ ნორმებს რომ არაფრად აგდებს და რაღაც ახალი შეხედულებების დამკვიდრებას ცდილობს.

და უცნაურობაა, აბა, რა, როდესაც ძალმომრეობას ზედ ეხლები და — უთანასწორო შერკინებისას — მისი რკინის სალტეებიდან სულიერების გამოგლეჯას ლამობ.

თხრობაში უშუალოდ არსადაა აღნიშნული, მაგრამ მკითხველი ხელშესახებად გრძნობს, რომ ეს უცნაური სპარსელი, მაჰმუდ აალი, მოხეტიალე ქადაგია, თვისტომთა არსებაში ახალი იდეისა თუ რჯულის დამკვიდრებისათვის შემართული და საკუთარი ნებით მძებნელი იმ თავგანწირული აქტისა, რომელიც ქადაგებაზე უკეთ შეაგონებს ადამიანებს, თუ რას გულისხმობს, რას ელტვის, რა მიზანი დაუსახავს ახალ დოქტრინას.

როგორც ყველა ფანატიკოსი, მაჰმუდ აალიც უშიშარია და ყველგან და ყოველთვის შეუძლია შეინარჩუნოს სიმშვიდე, მაგრამ ამაჯერად მისი სიმშვიდე წინათგრძნობითაც

განმსჭვალულა და მოსალოდნელი ტრაგიკული აღსასრულითაც გასხივოსნებულა.

ის შეხვედრა, რაც თითქოს უნებლიეა, არადა, საბედისწერო ახალი მრწამსის ქადაგისათვის, საცხებით კანონზომიერია და აუცილებელი ბედისწერის განჩინებით, ბედისწერისა, რომელსაც სურს, რომ მის მიერ შერჩეული პიროვნება დროულად აღამაღლოს და გმირად აქციოს.

თუ არ გაინირა, გმირად როგორღა გარდაისახება?

ამიტომაცაა გარდუვალი შეხვედრა, რომლის დროსაც ერთმანეთის წინაშე უნდა წარდგინდეს ყალბი გმირი და ნამდვილი გმირი. და თუმცა ყალბმა, ცრუგმირმა ყოფით რეალობაშიც გამარჯვება უნდა იზეიმოს მაჰმუდ ალის პოლიტიკური დასმენით შაჰის წინაშე, ქეშმარიტებამ ხომ ერთხელ კიდევ უფრო დაგვიდასტუროს, თუ ვინ რჩება და ვინ ყოფილა მართლა ბედნიერი.

არებ ხანი ისე უნდა გააგულისოს უეცრად შემოყრილი თანამემამულის უცნაურობამ — ანუ სიმშვიდემ და გულლიაობამ — რომ ხანჯალზეც კი დაიდებს ხელს, მაგრამ იგრძნობს, რომ ასე, შუა ქალაქში დღისით, მზისით უდანაშაულო კაცის მოკვლა არ შეიძლება და მის დასასჯელად უმოკლეს გზას აირჩევს, როდესაც ჰკითხავს: შაჰი თუ გიყვარს?

ფსიქოლოგიურად დამუხტული წამია.

მიუხედავად სულიერი სიცარიელისა, არებ ხანს იმხელა ეშმაკობა კი მოსდგამს, რომ ალლოთი ამოიცნოს, ამ შინაგანი თავისუფლების კაცი შაჰის მოყვარული არაფრისდებებით არ იქნება. თავისი აზრით, გამოუვალ მდგომარეობაში ამიტომაც ავდებს — თუ წამიერად შიში დათრგუნავს და იტყვის, მიყვარს, როგორ არ მიყვარსო, მისთვის ეს ერთი სიკვდილის გათავება იქნება და ჩვეული სიმტკიცით ვეღარ გააგრძელებს თავის მოღვაწეობას; აღიარება კი, რომ შაჰი მისთვის სულაც არ არის ამქვეყნიური სასწაული და მარადუჭკნობი მზე და მაინცდამაინც არ ჩაჰქრის გულში, თვითმკვლელობის ტოლფასია, რადგანაც ასეთ სითამამეს არავინ აპატიებს.

მდგომარეობის ამ გამოუვალობას წამსვე აღიქვამს გაპერსონაჟებული სიმართლე და, აფორიაქებული და დაშინებული, ყურთან მივარდება უცნაურ სპარსელს და ჩასჩურჩულებს:

— თქვი, რომ გიყვარს, თქვი, რომ ძალიან გიყვარს, რა გენაღვლებს.

თვით სიმართლეს მზადაა, სიცრუისაკენ მოუნოდოს, ოღონდაც იხსნას გარდუვალი აღსასრულისაგან.

მაგრამ თუ სწორედაც ხელსაყრელი შემთხვევა გივარდება ხელთ, რომ შენს ოცნებასა და იდეალს მიუახლოვდე, შენი მისიის დაგვირგვინებას როგორ გაეცქვი და მაჰმუდ ალის პასუხიც გადამწყვეტი ნაბიჯია მონამებრივი სიკვდილისაკენ: ვერაფერს გეტყვი, არსად მინახავსო.

მკითხველი ამ ფრაზით იმასაც გააცნობიერებს, რომ ეს უცნაური სპარსელი უდაბნოდან, უსიერობიდან სულაც პირველადაა ჩამოსული ქალაქში თავის ბედისწერასთან შესახვედრად.

მისი სიბრძნეც და ნებისყოფაც იქ გამოიტანა, მდუმარებაში, ჩამოიქნა, დაიხვნა, სრულყოფილად გაცნობიერდა და კიდევ ჩამოჰკრა უდაბნოდან სამოქალაქო ყოფაში შემობიჯების ჟამმაც.

აგერ, შაჰის წინაშე მიუგვრიათ მაჰმუდ აალი, ვისაც

ვერ წარმოუდგენია მბრძანებელს აღმატებული ეპითეტებით მიმართოს, მათ შორის, თუნდ ყველაზე მსუბუქითაც: ყოვლადძლიერო.

არებ ხანის ნაქეზებით შაჰი მოჩვენებითი აღერსიანობით უნდა ჩაეკითხოს: გიყვარვარ თუ არაო? — და ის შეკავებული ღიმილით რომ მიუგვებს: არ მსულხარო, — განრისხებულმა შაჰმა კვერთხი უნდა მოიქნოს... და მაჰმუდ აალი ხელს რომ იტაცებს გაჩეხილ წარბზე, მერე კი დინჯად მონმენდს თვალის უპეში ჩამდგარ სისხლს, ხელისგულზე დახედვის შემდეგ მბრძანებელს თვალეში შეაცქერდება, ჩვეული ღიმილით გაიღიმებს და ასე მიმართავს:

— მაინც არ მსულხარ.

ესეც მისი დოქტრინის გულისგული, ის უმთავრესი საყრდენი, რაზეც ამოშენებულა ხალხის სულიერი ფერისცვალებისათვის შექმნილი ახალი მოძღვრება.

ეს ხომ ის ზნეობრივი მრწამსია, რომელიც გურამ დოჩანაშვილს სიყრმიდანვე შეეთვისებინა ახალი აღთქმიდანაც და აკაკი წერეთლის პოეზიიდანაც, იესო მაცხოვრის შეგონებათა პოეტურ ვარიაციას ამ ყალიბში რომ მოაქცევდა: ვინც რომ მიყვარს, ის ხომ მიყვარს! იგიც მიყვარს, ვინაც რომ მძულსო!

ყოფით რეალობაში ძნელზე ძნელი შექმნილიყო მტერთა და მოშურნე-მოძულეთა სიყვარული, ძალმომრეთა წინაშე უდრტვინველად ქედის მოდრეკა, ჯერ საერთოდაც და მითუმეტეს სახელმწიფოებრიობადაკარგულ ხალხში, გადაჯიშება-გადაგვარების საფრთხის შემყურეებში... თავის მოტყუება არა ღირდა, მაგრამ ქრისტიანული მორალი და იდეალი კვლავაც გზის მანათობლად რჩებოდა და აკაკი წერეთელიც მაცხოვრის შეგონების თარგზე მოხდენილ სენტენციას თხზავდა, თურმე ყველაზე მახლობელს გურამ დოჩანაშვილის პერსონაჟისათვის, ვინც შეყვარებით ვერ შეიყვარებდა შაჰსა თუ არებ ხანს, მაგრამ ის კი შეეძლო, რომ არ შეეძლებინა და ამით რალაც ძარღვი უნუგეშოდ არ ჩანყვეტოდა სულში.

სპარსელი ჰქვია, მაგრამ ისეთი ხასიათი წარმოისახება, ქრისტეს სულის ნაჟურს რომ მოგვაგონებს, მის მიმდევარსა და მისებური აღსასრულისათვის მზადყოფს, და ამიტომაც იმეორებს მისი აღსასრული გოლგოთის მისტერიას.

და უშუალოდ ამ ასოციაციის გამოხმობას მარტოდენ ჭოკის ნევროკინაზე მიკრული, ათასგვარად დაისრული სხეული კი არ იწვევს, არამედ გაპერსონაჟებული სიმართლის მიერ ამ სურათის ბოლოს ჩაგდებული ვითომც ჩვეულებრივი ფრაზა, არადა, ყველაზე ზუსტი, მარჯვედ შერჩეული აკორდი:

— და მე, უსუსურს, გამწარებულს, ერთი ნუგეში მაინც, მაინც მქონდა — ჰაერში მოკვდა!

„ჰაერში“ — ესეც ამაღლების გამჭვირვალე მეტაფორა, ზეცისაკენ სწრაფვის ნიშანდობლივი ხატი, რომლის შემოსაჭედადაც გურამ დოჩანაშვილი წმინდა სებასტიანეს აღსასრულის სურათსაც დაესესხებოდა — აბა, პირდაპირ ხომ არ გაიმეორებდა იესოს ჯვარცმის სცენას.

თვალნათლივი ესაა — ამ წრეში ტრიალებს მაჰმუდ აალიც, როგორც ამ დასის სრულყოფილებიანი წევრი.

სრულყოფილებიანი იმ მხრივაც, რომ არამარტო მრისხანე მოწინააღმდეგეთა მიერ, არამედ ბრბოსგანაც უნდა გაინიროს, სასიეროდ რომ დაუგულუბიათ მათ გამოსაფხიზლებლად თავშენიერული პიროვნების ტანჯვა, და კიდევ

შესჩერებიან მდებალ სურვილ-მისწრაფებათა დასაამებლად, რათა სანახაობით აღფრთოვანებულნი კმაყოფილები დაუბრუნდნენ თავთავიანთ მყუდრო კერიას და ოჯახის წევრებს თავმომწონედ განუცხადონ: რა კარგია, ადამიანს გონიერება რომ გყოფნის და შენზე ერთი საფეხურით მაღლა მდგომსაც არ გააღიზიანებ და არ გამოიწვევ, მითუმეტეს, ხელისუფალსო.

თუმც ამ თავმომწონეობაში მოულოდნელად ეჭვიც უნდა შეიჭრას და ნეტარებაში ჩაძირული სული შეუჯანჯღაროთ.

ჯერ კი სეირის სანახავად მიიჩქარიან და წინასწარ ილოკავენ ტურებს გულისშემძვრელი სანახაობის მოლოდინში.

გაპერსონაჟებულმა სიმართლემ, ჯერ მაინც მიაბიტმა, ვიდრე ჭეშმარიტება თანდათანობით რაღაც-რაღაცებს მიახვედრებდეს, არ უწყის ბრბოს რაობა და თვისებანი — სისხლის წყურვილი, სეირის მოთხოვნილება, მისთვის თავგადადებული პიროვნების უღვთოდ გამეტების ყოველნამიერი წადილი... და ამიტომაცაა, რომ მოსიერიებს სათითაოდ ჩამოუვლის, ყველას თვალეში ჩასცქერის, ნიავად ელაშენება, ეხვეწება ხმლის გამიშვლებას, ამბოხისათვის აგულიანებს, მაგრამ დაჯერებით განა ვინ შეიძლება დააჯეროს:

— არც კი გაუგიათ ჩემი, სეირის მოლოდინში ზოგი ხელეხსაც კი იფშენებდა და კმაყოფილები იყვნენ. მე კი, უხილავი და უხმო, უსუსური, ტანსაცმლის კალთას თუ ავუფრიალებდი მსუბუქად ჩაცმულთ, სხვა რა შემეძლო, გაცოფებული ვენარცხებოდი ქვასა და მუხლებს, მაინც ჩემსას ვჭურჩულებდი და შესივნის იმედი მთლად რომ გადამიწყდა, დაკუნთულმა მუსიკოსებმა საზარელი კერენაი ააბლაგულეს — შაჰი გამორჩნდა.

პირველი ისარი მბრძანებელმა უნდა სტყორცნოს.

და მისი ეს მომწოდებლური სიტყვებიც გაისმას: ვისაც ვუყვარვარ, ყველამ ესროლოს.

და რა გასაკვირია, რომ ამ მოწოდების შემდეგ აურაცხელი ისარი თუ გაფრინდება ჭოკის კენწეროზე ჩამოკიდებული სხეულისაკენ.

მერეა, სიმართლეს სანუგეშოდ ესლა რომ რჩება: ჰაერში მოკვდაო!..

ბრბოს ფსიქოლოგიის ანალიტიკურ-მხატვრული შესწავლა და გააზრება პირველად ილია ჭავჭავაძეს ეცადა ქართულ სინამდვილეში და სწორედ სეირისმოყვარეთა და სახრჩობელაზე ჩამოკიდებული ადამიანის სცენის ფონზე.

ეს ნოველა — „სარჩობელაზე“ — თავისებური გარდამტეხი აღმოჩნდებოდა თვითონ მწერლის მსოფლმხედველობაში, რომელიც მანამდე ლიბერალური დოქტრინით განმსჭვალულიყო, ამიერიდან კი კონსერვატორული აზროვნებისაკენ გადაინაცვლებდა და ეს სულიერი შემობრუნება თვალნათლივ აირეკლებოდა ამ ნოველაში, მსოფლიო ნოველისტიკის შედეგებსაც რომ არ დაუდებს ტოლს და მისი ხელახალი გადაკითხვა ერთხელ კიდევ გარწმუნებს, თუ რა დაუნანებლად გაენირა ილია ჭავჭავაძეს ბელეტრისტიკის ამხელა ტალანტი ქვეყნის გადასარჩენად, რაკილა ბედისწერას მაინცდამაინც ამ არჩევანის წინაშე დაეყენებინა.

პეტრეს, უბირ, გულალალ გლეხკაცს, თამაში და ჯამბაზობა ჰგონია კაცის ჩამოხრჩობა საქვეყნოდ, ამდენი ხალ-

ხის თვალნინ, და ეს არამცთუ მანამდე, ვიდრე სეირისმოყვარე ბრბოს ისიც გაჰყვებოდეს მახათას მთისაკენ, არამედ მას შემდეგაც, რაც ჯალათი თავის სისხლიან საქმეს ალასრულებს („იქნება თვალთმაქცობა იმაში იყო, რომ შეცვალეს, კაცის მაგიერ ტომარა ჩამოჰკიდეს, ფეხებს რომ იქნედა?... მართულებს ვერ გაუკეთებდნენ თუ! მართულებით თუნდ ლეკურსაც ათამაშებენ“).

მსხვერპლის აფართხალება ხალხს წამიერად განაბავდა, მაგრამ სასჯელის აღსრულებისთანავე მხიარულად ალაზლანდარდებოდა და აყაყანდებოდა კიდევ, მათი გროვაც დაირღვეოდა, დაიშლებოდა და გაიშლებოდა მინდორზე, და ყველა შინისაკენ გასწევდა სასვებით კმაყოფილი, რომ ეს სამარცხვინო და ამაზრზენი სცენა იხილა.

ილია ჭავჭავაძე არამარტო ბრბოს ფსიქიკას გააშიშვლებდა და მწვავედაც წარმოსახავდა მის უკუღმართ მორალს, არამედ მთელ საზოგადოებასაც დაადანაშაულებდა იმ ჭაბუკის განწირვაში, მამინაცვლის ცოდვა რომ დაედო კისერზე, მაგრამ ეს ბრალი არ მოხდებოდა, ხალხისაგან განაპირებულად რომ არ ეგრძნო თავი ბავშვობიდანვე, ამოვარდნილად ცხოვრების მდინარეებიდან და, სასონარკვეთილისათვის, ნერვებს არ ემტყუნა.

ბრბოს დარღვეული სახე აგვირგვინებდა საზოგადოების მოშლილ ზნეობას და უკვე ყველასათვის ათვალსაჩინოებდა ყოფის მოუწყობლობას.

თხზულებას „პატარა ამბავი“ რომ წაენერებოდა, ეს მის ჟანრობრივ განსაზღვრებას გულისხმობდა, ნოველის შესატყვისს... თუმც იმავდროულად სხვა შინაარსითაც დატვირთულა — „პატარა“ ამჯერად უნდა აღიქვას სწორედაც „დიდად“ თავისი შინაგანი სივრცითა და განზოგადებით.

აკაკი წერეთელი თუ ვაჟა-ფშაველა ძველ ამბავს ან ზღაპარს რასაც შეარქმევდნენ, გულისხმობდა, რომ სულ ახალ-ახალ ტკივილებს აშიშვლებდნენ.

ილიასაც იგივე ხერხი მოუმარჯვებია.

სხვა შემთხვევაში იქნებ კიდევ მოვრიდებოდით ამ ეპითეტისათვის ამ დანიშნულების მინიჭებას — პატარა რომ დიდზე მიგვანიშნებდა — მაგრამ ნოველის ფინალის ფონზე, როდესაც მწერალი მოჩვენებითად ამართლებს პეტრეს, არადა, დაბეჯითებით ჩაგვაგონებს თვით ასეთ გულუბრყვილო, კეთილ პიროვნებათა ბრალეულობას ულმობლად განწირულ თვისტომთა წინაშე, ის ეპითეტი სწორედ იმ საპირისპირო შინაარსით გვევლინება.

მართალია პეტრე უნებურად, თავისი მიაბიტობით აედევნა მახათას მთისაკენ დაძრულ ბრბოს, მაგრამ მისი სრულუფლებიანი ნაწილი კი გახდა.

ესეც ბრბოს ბუნებაა, რომ მის გარსში თავს იყრიან არამარტო ბოროტი, უკეთური ადამიანები, არამედ კეთილი, ღირსეული პიროვნებანიც, რომელნიც წამიერად ჰკარგავენ საკუთარ მე-ობას და, მასში ათქვეფილნი, მის კანონებსა და მოთხოვნებს ემორჩილებიან.

უსამართლო კანონებს.

მდებალ მოთხოვნებს.

ჩამოხრჩობის სცენას რომ ძერწავდა, ილია ჭავჭავაძე ეგებ საკუთარ თავსაც ხედავდა გონების თვალთ განწირული ჭაბუკის ადგილას, გული უგრძობობდა, ვინ იცის, მეც ასე სასეიროდ გადავიქცე და ჩემი ჯვარცმა გულგრილი ბრბოს თავშესაქცევი შეიქნას, ყაყანითა და ლაზლანდარო-

ბით რომ დაიშლებიან და ყველა კმაყოფილი დაუბრუნდებოდა თავთავის კერიასო.

რა — არ არის მისგან მოსალოდნელი ასეთი წინასწარჭვრეტა?

ნეტა გურამ დოჩანაშვილი ვილას გულისხმობდა თუ შეკყურებდა გონების თვალთ? ზოგად ხასიათს ქმნიდა მაჰმუდ ალის სახით თუ ვილაც შეერჩია პროტოტიპად, ან ისტორიული პიროვნება ანდა გარშემომყოფთაგან ვინმე... ისე ეს უფრო საფიქრებელია, თანამედროვე ჩაფიქრებინა მაჰმუდ აალიდ, რადგანაც ასე რომ არ იყოს, არც დაისაჭიროებდა მოქმედების არეალის მაინცდამაინც სპარსეთში გადატანას.

ასე არ გაფრთხილებოდა წინასწარვე, ვაითუ ცენზურის საცეცხეში გავიხლართო.

რალა „ზღაპრის“, „ლეგენდის“, „ძველი ამბის“ მინერა ქვესათაურად და რალა მაჰმუდ ალის სპარსელობა!..

არა, მაინც ვის გულისხმობდა, თუკი... თუკი მართლა ვინმე დაესახა პროტოტიპად?

სიმართლემ ეს მაინც იცოდა, გაპერსონაჟებულმა, მხოლოდლა იმის გარკვევა ენადა, თუ ვინ შეიძლება დარჩენილიყო „სპარსელთა“ ცნობიერებაში იდეალად, და აგერ კიდევ დაედასტურებინა თვით ჭეშმარიტებისაგან.

ვინ შეიძლება დარჩენილიყო და:

ვინც უყვარდათ.

ვინ უყვარდათ და:

მაჰმუდ აალი, მხიარულ ბორცვზე.

ეს „მხიარული“ ერთი შეხედვით მაინც რა უცნაურად გაისმის, და მაჰმუდ აალიც ხომ უპირველესად უცნაურობით იქცევედა ყურადღებას, და გურამ დოჩანაშვილის მხატვრულ სამყაროში თუ რაიმეა თვალშისაცემი, სწორედ ეს უცნაურობა.

...ისე თვითონ გურამი ამგვარად ამჯობინებდა თქმას, თუკი დაისაჭიროებდა რომელიმე ჟურნალისტთან დიალოგისას: ჩემს ნაწერებში ყველაზე საცნაური უცნაურობააო.

ან კიდევ უკეთესად, ცხადია.

საცნაური უცნაურობა... უცნაური საცნაურობა...

მოთხრობაში „საქმე“ გურამ დოჩანაშვილი ამ დაკვირვებას ლუკას მიაწერს, თავის ალტერ ეგოს, არადა, პროზის ამ უცნაური კანონის აღმოჩენა მისია და მხოლოდ მისი, ჭეშმარიტი მწერლები რატომღაც უკანდახევას რომ ამჯობინებენ და ფინალში ძახილის ნიშანსა და ზეანეულ განწყობილებას ერიდებიან... მათ შორის, იოანე წინასწარმეტყველიც...

და „მხიარული ბორცვის“ ფინალი ამიტომაც გარიდებია ძახილის ნიშანსაც და ზეანეულ განწყობილებასაც და მართლაც დოჩანაშვილურად მთავრდება:

— იქ კი, ცაზე, უამრავი ვარსკვლავი ჩანდა, და მე, ვისაც ღრუბლებს მიღმა ასვლა არ შემეძლო, ვინც მშვიდად შევცქეროდი ჩემთვის გამოუცნობ, შორეულ კაშკაშს და მხოლოდ ის მიკვირდა, მინიდან ასეთ ერთნაირ ციაგს როგორ დაარქვეს ადამიანებმა ისეთი განსხვავებული სახელები, როგორიცაა მეეტლე, ქალწული, ღრიანკალი...

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

გივი ალხაზიშვილი

„...რომ ჩემ თავს გავცდი“...

ლექსი “დაბადების დღისთვის” ნუციკო დეკანოზიშვილის შემოქმედებაში შესაღწევი გეზოვითაა და, მიუხედავად იმისა, რომ ეს თემა და სიტყვიერი ქსოვილი განმანყოფს ამ ტექსტის ინტერპრეტაციისთვის, შეგნებულად ვამბობ უარს ასეთი ვარიაციის შექმნაზე, რადგან მეხსიერებაში ნამოტივტივდა ფრაზა სუზენ სონტაგის უალრესად საინტერესო ესეიდან: „როგორი უნდა იყოს კრიტიკა, რომ მხოლოდ ხელოვნების ნიმუშს ემსახუროს და მისი ადგილის უზურპაცია არ მოინადინოს.“ /სუზენ სონტაგი – „ინტერპრეტაციის წინააღმდეგ“/

ღმერთო, რამდენი გექებე, ღმერთო — დედაჩემის ნატიფი სახის ოვალი რომ ტკივილისგან მოიქცა და ჩიტმა შვებით ამოისტვინა იენისის საღამო. იმ დღიდან გექებ...

ეს ძებნა გახლავთ ამ ლექსის, არა მარტო ამ კონკრეტული ლექსის, არამედ მთელი მისი შემოქმედების საფუძველი და დინამიკის განმსაზღვრელი. ავტორი ღმერთს ხედავს იქ, სადაც სიყვარული ჩნდება, და იქაც, სადაც მის კვალს კარგავს ან სიყალბედ აღიქვამს. ადამიანური ორჭოფობის, მუდმივი მერყეობის ხვედრია ნაჩვენები ამ სტრიქონებში და ამ ხვედრით მინიჭებული დაუოკებელი სწრაფვა ძიებისკენ.

სამშობიაროს სახლში რომ დაგინყე ძებნა და ფართოდგახელილი ლურჯი თვალეი შეგანათე, გახსოვს?

...
მერე თოთო ბავშვი იყავი ღმერთო...
...
მერე შენ კაცი იყავი, ღმერთო...

და ასე გრძელდება ეს ლექსი, ვიდრე ფინალში არ წამოცდება:

იცი, როგორ მიყვარხარ, ღმერთო?!

ნუმინოზური შეგრძნებებით გამსჭვალულია ნუციკო დეკანოზიშვილის პოეტური ძიებანი, თუნდაც ასეთი სტრიქონით გამხეილი:

ჩიტმა ჩემი მარტოობა ამოუსტვინა...

მეხსიერება უნებლიეთ მკარნახობს, როგორც მკრთალ

ალუზიას „შენ ჩემში უსტვენ ვით საყდრის ჩიტი“, თუმცა ნიკო სამადაშვილის ეს სახე იმ პირველწყაროს ექოა, ერთ-მა ჩემმა უფროსმა კოლეგამ რომ მიმინიშნა: „თურმე ჩემს გულში ნაზი ბულბული სტვენდა სიყვარულს გაგიჟებუ-ლი..“ /ილია/.

ლექსების ნაკითხვის შემდეგ დამრჩა შთაბეჭდილება, რომ ნუციკო დეკანოზიშვილი მერყეობს უმძლავრეს მა-ყორულ იმპულსებსა და ამოებებს შორის, რაც მკვეთრად აისახება მის ლექსებში. უკიდურესად განსხვავებული ტონალობები ერთმანეთს სრულებითაც არ გამოირიცხავს და მათი თანაარსებობა, მო-ნაცვლეობა საუკეთესო პი-რობაა სწორხაზოვნების და-საძლევად, რაც ისედაც საგრ-ძნობია მის შემოქმედებაში. ასე რომ — მის ლექსებში გა-მოვყოფდი ორი სახის დინე-ბას — ერთი, ამოებების შეგრძ-ნებათა აღმსარებლობითი ნა-კადი, და მეორე, მზისადმი მიძღვნილი საგალობლის ზეა-ნეული ტონალობა და აღმაფ-რენის ბუნებრივი სურვილი. მის ზოგიერთ ლექსში იგრძ-ნობა მძაფრი გაკვირვების უნარი ისეთ მოვლენებთან მი-მართებით, რაც ყოველდღიუ-რად ხდება და როგორცაა მზის ამოსვლა ან ჩასვლა ანდა სხვა ბუნებრივი მოვლენები, მასში რომ ისევ მძაფრ იმ-პულსებს აღძრავს, და ეს ხომ შინაგანად გადარჩენილი ბავ-შეურობის ნიშანია, რაც ასე სჭირდება პოეტს ბუნებრივი გულწრფელობის მისაღწევად.

ნუციკო დეკანოზიშვილი

ხერხების გასამძაფრებლად. ასეც შეიძლება ითქვას: პო სი-ცოცხლეს შემოქმედებას სწირავდა მსხვერპლად. მან მოკვ-დავის ხვედრი სიკვდილისშემდგომ მომავალს ანაცვალა“. სიკვდილისშემდგომ მომავალზე ნაკლებად ფიქრობს უმ-რავლესობა, სხვანი კი, უმცირესობა თავიანთ სიცოცხლეს უძღვნიან პოეზიას, მუდმივ ძიებაში სუფევენ და იღვნიან.

ამოებების განცდა განსხვავდება სასონარკვეთისაგან, რადგან ამოება უკეთესი მომავლის იმედია და თავის-თავში მუდამ გულისხმობს „ნაღვლიან ოპტიმიზმს“, ხო-ლო სასონარკვეთა იმედის ნასახსაც გამოირიცხავს...

„თუნდაც დაციწვით“ ირონიით გამსჭვალული ლექ-სია, სადაც „ცოცხალი სიყვარული, პარკინსონით ავადმ-ყოფ ვნებად“ არის სახელდებული და ამ ირონიაში, რო-გორც წესი, ირეკლება უღრმესი სიმწარე.

რომ აქვე ვთხრიდით საფლავებს და აქვე ვმარხავდით ცოცხალ სიყვარულს, პარკინსონით ავადმყოფ ვნებას...

ვფიქრობ, ამ ორი სტრიქონიდან მკაფიოდ ჩანს არა მხოლოდ ირონია, არამედ ერთგვარი გროტა, თუ უფრო მეტი არა, ე.წ. „ცოცხალი სიყვარულის“, ანუ ვნების მი-მართ. ამ მეტაფორის /„ცოცხალ სიყვარულს, პარკინსო-ნით ავადმყოფ ვნებას..“/ მარტივი ფსიქოანალიზიც კი მიგვანიშნებს პარკინსონით დაავადებული სიყვარულის მიმართ არა მხოლოდ დამცინავ დამოკიდებულებაზე, რაც ისედაც ზედაპირზეა, არამედ სამაგიეროს მიზღვის და ფარული სინანულის თანაარსებობაზე.

გინდა თუ არა, უნდა უთხრა სიციცხლეს რაღაც, თუნდაც დაციწვით, თუნდაც რიხით, როგორც ამ კაცმა, ყველა რეისზე რომ ახურავს უცვლელი შლაპა და ტუჩის კუთხეს ექაჩება ღიმილი მკაცრი.

და პარეზივით მორჩენილი სიმშვიდე ცალფა მყვება რიჟრაჟის სინანულად, რომ ჩემს თავს გავცდი...

ასე ცოცხლადაა დახატული „შლაპიანი კაცი“, თან კა-ცის პორტრეტს მოსდევს სინანული — „რომ ჩემს თავს გავცდი...“ და ეს განწირულობის შეგძნება დროდადრო სახეცვლილად, სხვადასხვა კონტექსტში ჩნდება ცალკე-ულ ლექსებში, როგორც თანმდევი მელანქოლია, რაც ჩემთვის ძალიან ნაცნობია და სულაც არ არის უცხო.

**საით წამოვიდე, ანდრია, საითკენ?
ჩემთვის ხომ მუდმივად ადრეა ცოლობა...**

აქ ჩნდება შიდა რითმა პროსოდის ინერციით, როგორც მოულოდნელი მუსიკალური საფეხური და ბოლო სტროფის ორი სტრიქონი:

**შენ არ ხარ! რად მყვედრი, რომ წლები გარბიან?
ჩემთვის სულ ქარია და ღამეც ადრეა...**

ღამისა და ცოლობის იგივეობით ნათლად იგრძნობა და იკვეთება რომ ცოლობა და ღამე ლირიკული გმირისთვის ყოველთვის ადრეა.

„აღიარება მზის წნულში და ნერვებში, შიგნით, სხეულის ენით სნეულების აღიარება“... /“ყველა სნეულებაზე“ აკაკი/, „არსად დაგირგვიარ — ეს მე აგიყვავდი მიწაზე ვენახად, მსვავდი და თვრებოდი.“ — ეს და სხვა სტრიქონები ექოვბია ყოფიერების, წუთებია ჩარჩენილი მესხიერებაში, უეცარი იმპულსი რომ აღვიძებს და ასულდგმულებს.

კლასიკიდან შორეული, მაგრამ საგრძნობი ალუზიები მის სხვა ლექსებშიც გვხვდება, როგორც ციტაციაზე მიწმნება.

**საცვალი ამინდმა იცვალა სვენებით,
ქუხილით, და სხენი
ძუძუში გამიშრა...
ჩვილი კი სველი და მშიერი ტიროდა...
/ნაწყენი თვალები/,
და ვენახს სსლავდნენ და ნერვებზე შაშვები
ნამცეცებს კენკავდნენ,
ნისკარტზე ეკიდათ სულ ყველა პირობა...**

ეს ნევროზული სტრიქონები, დაშლილი სტროფიკის ზიგზაგები, შიდა რითმებისა და პირობითი რითმების გამოძახილით, ირონიული „ნისკარტზე ეკიდათ“-ი და უცნაური დაძაბულობით, ახალ რიტმს რომ მისდევს, ისევ და ისევ განწირულობის ექოა, ოღონდ სიმნარე ირონიიდანაა ამოზრდილი.

„დეპრესია“ და „როქსის სიყვარული“ გვერდიგვერდაა და განწირულობის შეგრძნება ერთში („დეპრესია“) აღმსარებლობითაა, ხოლო მეორეში („როქსის სიყვარული“) დიალოგია ძუქნა ძალთან და საოცრად თბილი ლექსია, მიუხედავად დაუნდობელი თვითირონიისა.

**თავბრუსხვევებით აჭრელებულ საპყარ შუადღეს,
ასე ბარბაცით მიაცილებს საღამო სახლთან,
ღამეც ლოდინით შეჭმულია უკვე ყუამდე,
ან ღამპიონებს დაავინწყდათ სინათლის გახდა.**

ასე იხატება დეპრესიული დღის ყუამდე შეჭმული შუადღე. და ბოლო ორი სტრიქონი: „ქარმა მოხია გობელენი ძველი ქარგიდან, შენ სისხლიანი დაისივით თავდები აქვე“. ოდესღაც, მეც მიყვარდა ამა თუ იმ სტრიქონის ზომაზე მეტად პედალირება. თუ ამ ორ სტრიქონს მუსიკალური ფრაზასავით დავწერთ, თითქმის ყველა სიტყვას უნდა დაუუსვათ მახვილის და სტაკატოს ნიშნები. ეს კი გვაუნწყებს, რომ საგანგაშოა დეპრესიის მიზეზი და შედეგიც.

ნუციკო დეკანოზიშვილის ლექსები ტრადიციული ლექსთწყობის ფარგლებს ცდება და ქმნის ისეთ ფორმას, რასაც ვერბლანს უწოდებენ, თუმცა შიდა რითმების სიხშირე ზოგიერთ ლექსში უარყოფს ვერბლანის პირობით სტრუქტურას და უფრო ბესიკურის გადახალისება და განახლებაა, ოღონდ ფრაგმენტულად, მაგრამ შთაბეჭდილებისთვის ეს ფრაგმენტებიც კმარა, როგორც ერთგვარი ტენდენცია.

არაერთი კარგი ლექსი ნავიკითხე ამ გამოუცემელ ნიგნში და რადგან წარმოუდგენელია ყველა მათგანის არა თუ ანალიზი — ჩამოთვლაც კი, არ შემიძლია ორი სიტყვით არ შევეხო ლექსს, რომლის სათაურია „ძირები მაინც... (ადელის სინდრომი)“.

**თუ დამიჯერებ, — ერთად ვცხოვრობთ
(უხმოდ ჩავსახლდი).
დილა ღამემდე შენიანად,
ღამე — დილამდე.
გწერ ჟამკარ—თავგ ზააბნეული,
ყვერი სახალხოდ:
ძირები მაინც დამისველე,
თავს ვერ ვიმაგრებ!**

ამ ლექსის ექსპრესია მთლიანად უკონტროლო მონატრებისა და განუზომელი სიყვარულიდან გამოდის, ამიტომაც არის „ძირები მაინც“ შეუდარებლად დინამიური და მკითხველთა გულთამყრობელი“.

რას ვურჩევდი ნუციკოს დეკანოზიშვილს?! თემატურ და, შესაბამისად, ფორმალისტურ მეტ მრავალფეროვნებას, განწირულობის შეგრძნების უფრო შეფარულად და მინიშნებით გამოხატვას, ზედმეტი პედალირების გარეშე, ამის უამრავი მაგალითი მისივე ლექსებშია, და ვერბლანში რითმების გაიშვიათებას, რომ არ დარჩეს თვითმიზნური, მეტრული ინერციის შთაბეჭდილება.

დასასრულ, იმასაც ვიტყვი, რომ ინტერესით ნავიკითხე მისი ნიგნი „ამინდები ბის-ზე“ და მიმაჩნია, რომ მართლაც კარგი დებიუტია, მაგრამ რომელ ლექსებზეც დაინერა ეს რეცენზია, ამ ნიგნში არ არის დაბეჭდილი და ხელნაწერში გავცეცანი.

პირველ კრებულსა და გამოუცემელ ხელნაწერს შორის არის მრავალი საერთო ნიშანი, თუმცა, ჩემი აზრით, ხელნაწერებმა მკაფიოდ წარმოაჩინა მისი შემოქმედებითი შესაძლებლობა — საგრძნობი შემოქმედებითი და სულიერი ზრდა.

ეს ავტორი უაღრესად პერსპექტიულია. ამ სიტყვაში — პერსპექტივა — ვგულისხმობ სიტყვიერი წვდომის გამორჩეულ შესაძლებლობას.

ნუციკო დეკანოზიშვილის სახით გავიცანი მშვენიერი, კამერტონივით მიყურადებული და დაყურსული, ინტონაციური გრადაციით და განსხვავებული პოეტიკით საყურადღებო, ჩემთვის სრულიად უცნობი ავტორი. რაც მთავარია, იგი მინერალების პოეტიკა, რასაც მე დიდ პატივს მივაგებ.

ნუციკოს შეუძლია თავის ლექსებით წერის გუნებაზე დააყენოს სხვა პოეტი, ეს კი ბევრს ნიშნავს და ამით მე ყველაფერი ვთქვი.

ნინო სადღობელაშვილი

ცხადისა და ბამონაბონის შესახებ

ვინმემ რომ შეძლოს და, ერთ ფიქრში მოაქციოს სინამდვილე და წარმოსახული, მერე გაშალოს ეს ფიქრი და ხელით ნაქსოვი ფარდაგვივით სამყაროს გადააფაროს, მერე ზევიდან დახედოს ისე ჩვეულებრივად, ისე მშვიდად, როგორი სიმშვიდითაც აღჭურავს ხოლმე ადამიანს ყოველივე, რაც მონსერიგებულისა, რაშიც ჰარმონიაა – დიდი კანონი, – აი ის ვინმე უთუოდ რაღაც ზემის მსგავსს იგრძნობს.

რა ბევრი დღესასწაულიც ადამიანს დღეს აქვს (ადამიანური და არა ლეთაუბრივი ან სახელმწიფოსგან დაკანონებული), და იმ მწირ დღესასწაულთა შორისაც ეს ერთი განუთქვამებელია – იყო გმირი – ერთდროულად წიგნისაც და სინამდვილისაც.

მით უფრო, რომ ამ ორს იმთავითვე გარკვეული აქვს საზღვრებიც და კანონებიც. შენ კი, ადამიანი – რაღაც დიდი წესრიგის მონანილე ხდები.

სწორედ ასეთი ფიქრები გაჩნდა, როცა რამდენიმე დღის წინათ, თბილისის გაუსაძლის სიცხეს გაქცეულები, სტეფანწმინდის მხარეს მივადექით და, იქნებოდა დღის 12 საათი, როცა გამოჩნდა სოფელი ყანობი, ბატონმა პაატა ჩხეიძემ კი ძალიან გულწრფელად განგვიმარტა: აქ, ხომ გახსოვთ, ძიძია ცხოვრობდა, აი მოშორებით კი ფიჩიტაურები სახლობდნენ, ესაც თერგი – ალბათ ერთი ყველაზე „ლიტერატურული“ მდინარე საქართველოში, აი მთები, სადაც ელგუჯა აფარებდა თავს და, რომლებიც დიდი ბატალების მომსწრენი არიან.

ეს ბატალები კი, მკითხველო, წიგნში ხდება. თუმცა მთებიც და წიგნიც ისეთი ნამდვილია, რომ სრულიად შესაძლებელია, ყოველივე მართლა მომხდარიყო.

მოგვიანებით, ალექსანდრე ყაზბეგის მუზეუმში გამართულ შეხვედრაზე, როსტომ ჩხეიძემ სწორედ ამ ორ მოვლენაზე – მხატვრულისა და რეალურის შესახებ – ისაუბრა, რომელიც კარგა ხანია ერთ ჟანრად ჩამოყალიბდა მსოფლიო ლიტერატურაში და ასეც ჰქვია: მხატვრულ-დოკუმენტური პროზა.

სტეფანწმინდაშიც ამ შეხვედრაზე მოგვეჩქარებოდა. ალექსანდრე ყაზბეგის მუზეუმმა დიდი პატივით მიიწვია მწერალი როსტომ ჩხეიძე, ალექსანდრე ყაზბეგზე ბიოგრაფიული რომანისა („ყაზბეგანა“) და მრავალი სხვა მშვენიერი და ქართული ლიტერატურის ისტორიისთვის ფასდაუდებელი წიგნის ავტორი. შეხვედრა ამ მონოგრაფიის განხილვაც გახლდათ, რომელსაც წიგნის მოყვარული მოხევეები, ჯუთადან საგანგებოდ ამ დღისთვის გადმოსული არაბულები, თვითონაც ლამის ყველანი პოეტები და ლიტერატორები, უბრალოდ კარგი მკითხველები და სამყაროს მახვილი მჭვრეტელები დაესწრნენ.

შეხვედრის დაწყებამდე მუზეუმის (დირექტორი მზია ჩქარეული) თანამშრომელმა ლია ფირანიშვილმა ალექსანდრე ყაზბეგის ეზო-კარი და სახლი გულდაგულ დაგვათვალისწინებინა. უშველებელი, სასახლის მსგავსი თაღებიანი შენობა, რომელიც ოდესღაც ალბათ მეფის პალატით ბრწყინავდა დარბაზის ხეობაში და ციხე-ბურჯად ედგა საქართველოს ჩრდილოეთის კარიბჭეს; ძველი ნელთალრიცხვის არქეოლოგიური ნიმუშები: მონეტები, სამკაული, ტანსაცმელი – როგორც ნიმუშები უხსოვარი ისტორიისა; განსაკუთრებული ექსპონატები: ხევისბერის დროშა, რომელიც ყველაზე დრამატულ ეპიზოდებში გამოჰქონდათ თემის წინაშე, და ბეთლემის კარიბჭე, ადამიანის ნახევარი სიმალის რკინის კარი, ვინ იცის რამდენი განდევლის მიერ შეღებული, რამდენჯერ სქელი ჯაჭვით მტრისა და ავის წინაშე ჩარაზული..

კედლებზე – ალექსანდრე ყაზბეგის უამრავი პორტრეტი, სხვადასხვა მხატვრის მიერ შესრულებული, და ასევე მრავალი ფოტო ვაჟა-ფშაველასი – ამ ორი დიდი მწერლის განსაკუთრებული ურთიერთსიყვარულის ნიშნად.

ეს ყველაფერი კი — ეს ურთიერთობანი, წვრილმან-მსვილმანი ეპიზოდები, მთელი საგა ალექსანდრე ყაზბეგის მშფოთვარე ცხოვრებისა – როსტომ ჩხეიძეს თავის ბიოგრაფიულ რომანში აქვს აღწერილი. შეხვედრაზეც ბევრი ისაუბრა მან მხატვრულ-დოკუმენტურ ჟანრზე, მის თავისებურებებზე, იმაზე, თუ როგორ ერწყმის მწერლის ფიქრში ერთმანეთს სინამდვილე და გამოხატვის, თუმცა ერთი დიდი კანონის წინაშე პირნათელი უნდა იყოს: რეალობის განცდა არაფრისდიდებით არ უნდა დაკარგოს. აღნიშნა, რომ საქართველოში ეს ჟანრი თანდათან პოპულარული ხდება, რაც ალბათ ძალიან ადამიანური თვისების – ცნობისწადილის მიზეზითაცაა განპირობებული, თუმცა მწერლისგან ეგებ იმაზე მეტ შრომასა და პასუხისმგებლობას მოითხოვს, ვიდრე მხატვრული ნაწარმოები.

თენგივ ავაჯანიშვილი, ნინო სადღობელაშვილი, ზვიად კვარაცხელია, როსტომ ჩხეიძე, ლია და ნარგიზა ფირანიშვილები, გელა ქუშიშვილი, ანი გელაშვილი, გოდერძი არაბული

ამ პოპულარობის დასტურად როსტომ ჩხეიძემ საგანგებოდ იახლა თან სტეფანწმინდაში ახალგაზრდა მწერალი ზვიად კვარაცხელია, რომელიც ამ ჟანრში ძალიან საინტერესოდ მუშაობს, მისი „ილია სამეგრელოში“ უკვე გახმაურებული მონოგრაფიაა და ზვიადის ნიჭიერების, შრომის სიყვარულის, ღრმა ერუდიციის შემხედვარე, იმედიანად უყურებ მის მომავალსაც და ფიქრობ, რომ არამხოლოდ ამ ჟანრს, არამედ ზოგადად ლიტერატურას ერთი ჩინებული სახელი შეემატა და, წინ კი — მისი მრავალი წელიწადი და მრავალი წიგნია. პირველ ყოვლისა მაინც ბიოგრაფიულ რომანს ველოდებით იონა მეუნარგიაზე, მხატვრულ-დოკუმენტური ჟანრის დიდ მოამაგეზე.

სტუმრებს შორის გახლდათ პროფესორი პაატა ჩხეიძე, რომელმაც მხატვრულ-დოკუმენტური პროზის პოპულარობაზე ისაუბრა არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მთელს მსოფლიოში. ეგრეთ წოდებული ყვითელი პრესის ასერიგად მოზღვავეების, ჭარბი ინფორმაციულობის ეპოქაში, როცა თითქოს „ყველამ ყველაფერი იცის“ და პატარა პატარა ადამიანური ამბები ცნობილთა თუ სნობილთა შესახებ ყოველ სატელევიზიო თუ საჟურნალე ქრონიკაში ისტერიული სისწრაფით ცხებდა, ეს ჟანრი კიდევ უფრო მეტადაა დასაფასებელი თავისი შეუვალი სიღრმის გამო, შემოქმედის ბუნებაში, მხატვრულისა და რეალურის ლაბირინთებში წვდომის გამო, ამიტომაც დასაფასებელია ყველა ის ავტორი, რომელმაც სცადა ბედი ამ ჟანრში და შექმნა ახალი მატანე, მემატანის ფარული ღვანლითა და სინამდვილის სიყვარულით.

ძალიან საინტერესოდ ისაუბრა ჟანრზეც და როსტომ ჩხეიძის ღვანლზეც ქართულ სალიტერატურო ცხოვრებაში ჟურნალისტმა ნინო ხოფერიამ. ეს მშვენიერი ქალბატონი თავისი საქმიანობითაც სწორედ ამ გზას ადგას ანუ ვიდუროფირზე ასახავს წარსულისა თუ თანამედროვე სამყაროს დოკუმენტურ რეალობას და კინონით მოგვითხრობს ყოველად ყოფით, ახლობელ ამბებზე...

საუბარში მასპინძლებიც ჩაერთნენ. ნოშრევან არაბულმა სიზუსტის შესახებ იკითხა: რომელი უფრო ზუსტად გადმოსცემს ეპოქალურ, გნებავთ ადამიანურ სინამდვილეს – მხატვრული ტექსტი თუ დოკუმენტური? როსტომ ჩხეიძის პასუხი მარტივი იყო: ნიჭს გააჩნია.

ნიჭი კი ისეთი რამ არის, ხანდახან მხატვრულში, ანუ წარმოსახულში უფრო რეალურად გაგრძობინებს თავს, ხან კი პირიქით, სინამდვილეს დაგიატავს ისე, რომ გაცდებო: მეც ხომ ამის მონანილე ვიყავი და რატომ ვერ დავინახეო.

ნიჭი ხომ ხილულიც არის და, ახლა იმ ნიჭზე ვიტყვი, იმ კარგი სტეფანწმინდური დღის მანძილზე უხვად რომ გვენახვებოდა ჩვენი მშვენიერი მასპინძლების სახით. მე პირადად ასეთი ნატიფი მოხვედები, ჩვენი უწმინდესის გარდა, არსად მინახავს. ისეთი მოკრძალებით ეპყრობოდნენ ყველაფერს:

იორამ ლუდუშაური, ზვიად კვარაცხელია, ნოშრევან არაბული

სტუმარსაც და წიგნსაც და მუზეუმსაც, ისე პოეტურად ხედავდნენ და ფიქრობდნენ, უფრო სწორად, უკვე ჰქონდათ ბევრ რამეზე ნაფიქრი და ეს მათ კეთილ, ნათელ სახეებზეც იკითხებოდა: ჩვენი ყველაზე ახალგაზრდა მასპინძელი, ვისი ინიციატივითაც შედგა ეს შეხვედრა – ხელოვნებათმცოდნე ანი გელაშვილი, მუზეუმის თანამშრომლები – ლია ფირანიშვილი და ლიზი ჩქარეული, ლიტერატურის დიდი მოყვარული, კეთილშობილი კაცი – გელა ქუშაშვილი, პოეტი თენგი ავსაჯანიშვილი, ნოშრევან და გოდერძი არაბულები, ერთი მწერალი და მეორე პედაგოგი, იორამ ლუდუშაური (ახალი დროის მინდია და ოთარ ჩხეიძის რომანის „თეთრი დათვი“ ერთ-ერთი პერსონაჟი), – და კიდევ ბევრი კარგი და გულისხმიერი ადამიანი, ვინც იქ იყო და ვისი ყოფნაც ყველაზე მეტად აცოცხლებდა თვითონ ალექსანდრე ყაზბეგის სახლ-მუზეუმს.

მუზეუმი კი, არც მეტი არც ნაკლები, პირით გერგეტის სამებისკენაა მიზნობილი, სამების მიღმა მყინვარწვერი წამომდგარა და, საერთოდაც, წარმოსადგენად იოლია, რა ხატებით ევსებოდა გული და გონება დაბადების წუთიდან ალექსანდრე ყაზბეგს. იმ არემარეს შემხედვარეს ასეთი გულუბრყვილო (ხან ბრიყვული) აზრიც გაგკრავს, რომ ასეთ ბუნებაში დაწერდა კაცი, აბა რას იზამდა.

თუმცა განგების ნების გარეშე ხომ, სულაც სამოთხეში რომ ივდებ, ერთ სიტყვასაც ვერ გამოსწოვ თავს. ალექსანდრე ყაზბეგი ღვთის რჩეული იყო და, შეძლო.

ეზოში, უკვე გვარიანად აგრილებულზე, მის საფლავთან რომ ვიდექით და გარშემო კლდეებიდან ქვიშასავით თხლად ჩამოიცრა ნისლები, ერთი გაფიქრება ისაც ვავიფიქრე: ნეტა ეხლა ნამდვილი ვარ თუ, მეც ვინმე მთხზავს-მეთქი. რალა ვინმე, ამხელა საფლავთან ვიყავი და, თუნდაც ეს სულმნათი – ალექსანდრე ყაზბეგი.

და, თუ მართლა ასე იქნებოდა, ალბათ დაწერდა, რომ ქალაქიდან სტუმრები ჩამოვიდნენ; მერე იმასაც დაწერდა, რომ ეს სტუმრები დიდხანს იდგნენ და უცქერდნენ დარილის კარს, რომლიდანაც მრავალი საუკუნის წინ შემოვიდა ჩვენთვის ერთი ყველაზე დიდ ბოროტებათაგანი და გველეშაპივით შთანთქა ჩვენი თავისუფლება; სულ წვრილ-წვრილად აღწერდა თითოეული ჩვენგანის ფიქრსა და გულისძვრას, წუხილს და სატკივარს დღემდე მოუშორებელი ამ ბოროტების გამო, დღემდე ნაჯიჯგნი და გემოდაკარგული ამ თავისუფლების გამო; დაწერდა და მიიტანდა სტამბაში. ასოთამწყობები კი ბოლო ფრაზებს შეუცვლიდნენ და ტექსტს ქვევით მიანერდნენ: გაგრძელება იქნება. და სხვა გზას აღარ დაუტოვებდნენ, გარდა იმისა, რომ გაეგრძელებინა მისებური ხელოვნებით — „ელგუჯას“ ხელნაწერის თავგადასავლისა არ იყოს.

გაგრძელება მართლაც იქნება – წიგნშიც და ცხადშიც. ალექსანდრე ყაზბეგისთვის ამ გაგრძელებას უკვდავე-

იოსებ ჭუმბურიძე

სელი გავიქნია ფეხი

ანუ
ნაცნობი ხერხების გამოყენება
საზღვრის პროცესში

ჟურნალისტიკის სწავლების პრობლემა მრავალ ასპექტს გულისხმობს. ერთ-ერთი სახელმძღვანელოების ნაკლებობაა. დეფიციტი, გარკვეულწილად, შეამცირა ბოლო ხანს თარგმნილმა ლიტერატურამ, თუმცა, ზოგიერთი უცხოური სახელმძღვანელო იმდენად უხეიროდ გადმოაქართულეს, რომ აჯობებდა, სულ არ ეთარგმნათ. არის შემთხვევები, როცა ნაკლოვანებანი (რბილად რომ ვთქვათ) ორიგინალიდან მოდის და წუნს მხოლოდ მთარგმნელს ვერ დავაბრალებთ. ამის თვალსაჩინო მაგალითი (ჯ.მ. ჰამილტონი, ჯ. კრიმსკი, „ჩაქვიდეთ პრესას“) ერთ-ერთ პუბლიკაციაში განვიხილეთ („ჟურნალისტიკური ძიებანი“, ტ. XII, გვ. 154-159), ამჯერად კი „ორიგინალურ“ ქართულ სახელმძღვანელოს შევხვებით: გიორგი ჩართოლანი. ტელეჟურნალისტიკა. ნაწილი I, ტელეჟურნალისტიკა. თბ. 2008.

სახელმძღვანელოს პირველი თავი, ზოგადად, ჟურნალისტიკის რაობისა და ჟურნალისტიკის პროფესიის არსის განსაზღვრას ეძღვნება. იქვეა წარმოდგენილი „პროფესიონალიზმის დონეები და კრიტერიუმები“.

ცოტა საეჭვოა ამგვარი თავისა თუ ქვეთავის აუცილებლობა, მაგრამ მაინც უნდა გავეცნოთ.

ციტატა:

„ადამიანის ნებისმიერი საქმიანობის ეტაპობრივ განვითარებაში გამოყოფენ პროფესიონალიზმის სამ საფეხურს: საწყისი, საშუალო, უმაღლესი“ (გვ. 15).

ავტორი არ მიუთითებს, თუ ვინ გამოყოფს, მაგრამ მთავარი „დონეთა“ განმარტება-დახასიათებაა.

ციტატა:

„პროფესიონალიზმის საწყისი დონე — მოღვაწეობის ის საფეხურია, რომლის პროცესშიც გამოიყენება ნაცნობი ხერხები. საწყის დონეზე ხდება პროფესიული ჩვევების შექმნა. ჩვევა თავისთავად არის პრაქტიკული საშუალებების ერთობლიობა“ (იქვე).

გაიგეთ რაიმე? მიხვდით, რას ნიშნავს „საფეხურის პროცესში ნაცნობი ხერხების გამოყენება?“ იქნებ, ის მაინც გაიგეთ, რა არის ჩვევა თავისთავად?

ამ „ცოდნით“ შეიარაღებულთ უკვე შეგვიძლია, „საშუალო დონეზე“ გადავინაცვლოთ:

„პროფესიონალიზმის საშუალო დონე — ეს არის ახალი ხერხების და მეთოდების დაუფლება. ამ ეტაპზე ადამიანი ხდება უფრო მოხერხებული. მას შეუძლია გამოიყენოს გამოცდილება ახალ, არასტანდარტულ, გაუთვალისწინებელ პირობებშიც კი“ (გვ. 17).

აქ კომენტარი ზედმეტია და ბარემ „უმაღლეს დონეზეც“ ავმალდეთ:

„პროფესიონალიზმის უმაღლესი დონე — ოსტატობაა. ეს არის საკუთარ მოღვაწეობაში უმაღლესი დაოსტატება და შემოქმედებითი პოტენციალის შენარჩუნება“ (იქვე).

კომენტარი აქაც ზედმეტია.

ვფიქრობ, დაკვირვებულ მკითხველს არ გაუჭირდება იმის განსაზღვრა, თუ პროფესიონალიზმის რომელ დონეზე იმყოფება თავად ავტორი, თავისი „საქმიანობის ეტაპობრივ განვითარებაში“.

თუ გავითვალისწინებთ, რომ ტელეჟურნალისტიკის პრაქტიკული გამოცდილება აქვს, უთუოდ საშუალო დონეს უნდა მივაკუთვნოთ, ვინაიდან „ამ ეტაპზე ადამიანი ხდება უფრო მოხერხებული. მას შეუძლია გამოიყენოს გამოცდილება ახალ, არასტანდარტულ, გაუთვალისწინებელ პირობებშიც კი“.

ჩვენს შემთხვევაში — სამეცნიერო ასპარეზზე. ეს — მოხერხებულობის გათვალისწინებით, თორემ მეცნიერული აზროვნების დონით, საწყის ეტაპს ვერ გასცდება.

ამის გამო, გულწრფელად ვწუხვარ, მაგრამ ვერაფერს შევცვლი, რადგან ამ „დონეს“ მკაცრი წესები თვითონვე დაუდგინა:

„პროფესიული დაოსტატების საწყის ეტაპზე ჟურნალისტიკის უმთავრესი ინსტრუმენტებია: ნიგნაკი, დღიური, დიქტოფონი, სატელეფონო ნიგნაკი, კომპიუტერი“ (გვ. 15).

ეს კიდევ არაფერი, გაგრძელება ნახეთ:

„ნიგნაკი სასურველია ორი სახის: პატარა, რომელსაც ჟურნალისტი გამოიყენებს უშუალოდ ადამიანებთან ურთიერთობის დროს და დიდი, რომელშიც ჩანერს, მაგალითად, სატელეფონო საუბრებს. უმჯობესია სპირალზე აგებული ნიგნაკი, რადგან უფრო ადვილია გადაფურცვლა და არასაჭირო გვერდების მოშორებაც... დიქტოფონი ჟურნალისტს სჭირდება უშუალოდ ადამიანებთან საუბრის ჩასაწერად“ (იქვე).

ამ სტრიქონების ნაკითხვის შემდეგ, რომ გითხრათ, გიორგი ჩართოლანის სახელმძღვანელო ვინმეს გამოადგება-მეთქი, დამიჯერებთ?

მართლაც, რამდენად მოხერხებული უნდა გახდეს ადამიანი თავისი „საქმიანობის ეტაპობრივ განვითარებაში“, რომ ასეთი ნიგნი დაწეროს და, თანაც, სახელმძღვანელო უწოდოს! თუმცა, ამას მოხერხებულობაზე მეტად, სხვა სახელი შეეფერება.

ციტატა:

„და მაინც, რა არის ჟურნალისტიკა... პროფესია, რომელიც არ განეკუთვნება უძველესი პროფესიების რიგს, მაგრამ დღეს ყველაზე მნიშვნელოვანია და ყველაზე მაღალანაზღაურებადია მთელ მსოფლიოში“ (გვ. 10).

ვიდრე შევიტყობდეთ, რა არის ჟურნალისტიკა, აქ ორი კომენტარია საჭირო:

1. რადგან არსებობს ფრიად უსიამოვნო შედარება, რომლითაც, როცა დასჭირდებათ, ჟურნალისტიკის პროფესიას „ამკობენ“, წინდახედული მკვლევარი უნდა მოერიდოს ამგვარ გამოთქმას: „არ განეკუთვნება უძველესი პროფესიების რიგს“...
2. ეტყობა, გ. ჩართოლანს საქართველო „მთელი მსოფლიოს“ ნაწილად არ მიაჩნია.

ახლა კი ის შევიტყოთ, რა არის ჟურნალისტიკა: „ჟურნალისტიკა (ლათინური დიურნა — დღიური) — ეს არის თანამედროვე ცხოვრების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სოციალური მოვლენა“ (იქვე).

რატომ მხოლოდ თანამედროვე ცხოვრების? ერთი საუკუნის წინათ ასე არ იყო?

კიდევ ერთი განმარტება:

„**ჟურნალისტიკაში ტერმინი განსაზღვრავს ჟურნალისტების მოღვაწეობის სფეროს**“ (გვ. 11).

გაიგეთ რაიმე?

ციტატა:

„**ჟურნალისტიკის თეორია შეისწავლის ჟურნალისტური ნაწარმოებების განხრებს, სახეებს და ჟანრებს**“ (გვ. 20).

აღბათ, დაგაინტერესებთ, რომელია „**ჟურნალისტური ნაწარმოებების განხრები**“.

თურმე, ეს „განხრები“ ყოფილა: გაზეთი, ჟურნალი, რადიო, ტელევიზია. დიახ, ესენი ყოფილა „**ჟურნალისტური ნაწარმოებების განხრები**“, რომელთაც, თურმე, შეისწავლის ჟურნალისტიკის თეორია.

რაც შეეხება ინტერნეტს და საინფორმაციო სააგენტოებს, მათ მიმართ ავტორი, რატომღაც, სიმკაცრეს იჩენს და „**ჟურნალისტური ნაწარმოებების განხრებს**“ არ მიაკუთვნებს. დასაბუთება ასეთია: „**მათი მუშაობის სპეციფიკა იმდენად ჰგავს გაზეთის, ტელევიზიის და რადიოს მუშაკთა საქმიანობას, რომ ინფორმაციის გავრცელების ეს საშუალებები უნდა მივაკუთვნოთ მასმედიის თავისებურ ინფრასტრუქტურას, როგორც დამხმარე განყოფილებები**“ (გვ. 21).

ღმერთო მაღალო! ონლაინჟურნალისტიკის აღზევების ხანაში, ინტერნეტს რომ ასე დაჩაგრავენ, საინფორმაციო სააგენტოებს რა პირითლა გამოვესარჩლოთ?!

ძვირფასო მკითხველო, ღირს კი გაგრძელება ამ სახელმძღვანელოს უვარგისობის დასამტკიცებლად, თუ არგუმენტები არასაკმარისია?

იქნებ ავტორი ზოგადთეორიულ საკითხებში მოიკოჭლებს და კონკრეტულად თავის „განხრაში“ მეცნიერების მწვერვალებს იპყრობს?

ვნახოთ:

„**ტელემაუწყებლობის საინფორმაციო განხრა** (აქაც განხრა?! — ავტ.) **გულისხმობს ახალი ამბების ინფორმაციას**“ (გვ. 76).

როგორ მოგწონთ „ახალი ამბების ინფორმაცია“?

„განხრებში“ რაც ხდება, ხომ ვნახეთ, ჟანრებში კიდევ უფრო მძიმე ვითარებაა:

„**რეპორტაჟი — ეს არის ჟურნალისტიკის ჟანრი, რომელიც ბექდურ და ელექტრონულ მედიას (გაზეთი, ჟურნალი, რადიო, ტელევიზია) ატყობინებს იმ მოვლენის შესახებ, რომლის შემსწრე ანდა მონაწილე არის თავად კორესპონდენტი**“ (გვ. 104).

ღმერთო ძლიერო! მედიას ატყობინებს თუ აუდიტორიას?!

ციტატა:

„**სატელევიზიო ჟურნალის მრავალფეროვანი თემატიკის მიუხედავად, აუცილებელია იმგვარი ღერძის შექმნა, რაზეც აიგება ნებისმიერი ჟურნალი. ეს ღერძი იქმნება ავტორის მიერ, რომელიც ძირითადად წამყვანის ტექსტში ყალიბდება**“ (გვ. 138).

ვინ ყალიბდება წამყვანის ტექსტში — ღერძი თუ ავტორი? აქ (და არა მხოლოდ აქ) შეუძლებელია, არ გაგახსენდეს ილიასეული უკვდავი სარკაზმი: „**ხელი გავიქნიე ფეხი**“.

ციტატა:

„**ჟურნალისტმა უნდა გაითვალისწინოს ერთი გარემო-**

ება, რომ საუბარი არ არის დაწერილი ტექსტის კითხვა“ (გვ. 158).

ჟურნალისტმა ეს მართლა უნდა გაითვალისწინოს?!

გავაგრძელოთ?

რისთვისლა გავაგრძელოთ?

უარესი რალა უნდა ვნახოთ?

არადა, ვნახავთ.

აი, უარესი:

„**დილის ტელემაუწყებლობა განსხვავდება იმის მიხედვით, არიან თუ არა ოჯახში ბავშვები**“ (გვ. 177).

ეს უკვე საკმარისზე მეტია! მეტისმეტია!

კიდევ ერთი გარემოება უნდა აღინიშნოს:

ავტორი მეტად უცნაურად ექცევა ჟურ-

ნალისტიკისმცოდნეობაში საყოველთაოდ ცნობილ პოსტულატებს. „უძველეს პროფესიაზე“ უკვე ვთქვით. აი, როგორ ინტერპრეტაციას აძლევს იგი ასევე ყველასათვის ნაცნობ დებულებას: „**ამიტომ უნოდებენ ტელევიზიას და მის საინფორმაციო სამსახურებს — მეოთხე ხელისუფლებას**“ (გვ. 173).

ნუთუ მართლა ამათ უნოდებენ?

ნუთუ ავტორმა ესეც არ იცის?!

და ამ წიგნს სახელმძღვანელო (?!) ჰქვია.

პირველსავე გვერდზე ვკითხულობთ: „**რეკომენდებულია შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის ხელოვნების და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სამეცნიერო საბჭოს მიერ**“.

დღეს კი ამ „სახელმძღვანელოს“ ავტორი ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორია!

აღბათ რა სიამაყით წარუდგენს ხოლმე საკუთარ სტუდენტებს საკუთარ სახელმძღვანელოს, საიდანაც გაიგებენ, რისთვის სჭირდება ჟურნალისტს ბლოკნოტი ან დიქტოფონი(!) და რატომ ჯობია ჩვეულებრივ ბლოკნოტს „სპირალზე აგებული წიგნაკი“(!), სამაგიეროდ, ვერ გაიგებენ იმას, რასაც დიქტოფონზე (ჩამწერზე) **გაბრიელ გარსია მარკესი** ამბობს: „**ჩამწერს ესმის, მაგრამ ვერ ისმენს, ნათქვამს თუთიყუშით იმეორებს, მაგრამ ვერ აზროვნებს, ერთგულია, მაგრამ არ გააჩნია გული, და საბოლოოდ, მისი ზუსტი ვერსიაც ვერ იქნება ისეთი სანდო, როგორიც იმ ჟურნალისტისა, რომელიც ყურადღებას აქცევს თანამოსაუბრის ცოცხალ სიტყვებს**“.

გ. ჩართოლანი და მისთანანი ჯავახიშვილის უნივერსიტეტში მას შემდეგ მივიდნენ, რაც იქიდან ჟურნალისტიკის დარგის ორი ყველაზე თვალსაჩინო და ღირსეული მეცნიერი გაუშვეს. ერთს, ბატონ **ნოდარ ტაბიძეს**, ზოგადად, ქართული ჟურნალისტიკისმცოდნეობის განვითარების საპატიო ტვირთი აწევს მხრებზე, მეორე, ბატონი **ნიკო ლეონიძე**, ტელეჟურნალისტიკის მეცნიერული საფუძვლების ჩამოყალიბებას ემსახურება.

და ამ ორი შეუცვლელი პროფესორის შემცვლელებად მოვიდნენ ისინი, ვისაც წიგნი საერთოდ არ დაუწერიათ, ანდა, თუ დაუწერიათ, ასეთი, ამ წერილში რომ გაგაცანიოთ.

თუმცა, ასეთის დაწერას, ისევ არდაწერა სჯობს...

შეუძლებელია, არ შეგეცოდოს ჩვენი სათაყვანებელი თეთრი ტაძარი...

შოთა ბოსტანაშვილი

ორი რეპლიკა/ცია

პირველი რეპლიკა რუბრიკის არჩევანიც არის, რომ კიდევ ერთი “უჩვეულო რაკურსით” დაგვანახოს ბატონ თამაზ ნატროშვილის, მართლაც უჩვეულო რაკურსით დანახული, არაჩვეულებრივი ტექსტი - “ჰაჯი-მურატი და კარმენი” (*ჩვენი მწერლობა, 2010, 18*), რომელიც თავის მხრივ წარმოგვიდგენს სხვა, ასევე არაჩვეულებრივ ტექსტებს. ასე რომ, თუ კიდევ ერთი მეტადასახვა შესდგა მეტად **უჩვეულო მეტარაკურსით**, ხედვის ადგილიც დადგინდება - მეტატაპოსი (აი, როგორ გავიმეტე).

ერთი დანახვით, სათაურიდანვე (შორიდანვე) შეატყობთ, რომ უჩვეულობასთან (გნებავთ, კონცეპტუალურ პარადოქსთან) გვაქვს საქმე და მისი ადგილი კულტურის ტერიტორიაზე გამოყოფილია ახალი პარადიგმების (ჯერ ისევ) გვერდით. ასეთია მაგალითად: *ჰაფეზის ვარდი პრუდონის ვაზაში*. დაიხ იგივე “ოპერიდან” არის *ჰაჯი-მურატი და კარმენი*; და არა მარტო იმიტომ, რომ **მრავალფერსი(ა)ნი** (აქ: ბევრი ვარიანტის მქონე და ბევრი გზის გამგეველი) ტექსტით ისინი ოპერაში ხვდებიან ერთმანეთს; ან იმიტომ, რომ გადაენასკვნენ მათი თავისუფლებისმოყვარე სულის სიმები ბოლოებით; ანდა სიმბოლოებით, თავისუფლებას რომ გამოხატავენ; ან მათ მიერ გამოწვეული აუიოტაჟებით; არამედ **მონტაჟებით** და **რეპორტაჟებით**, რომელიც ტექსტის ავტორმა შემოგვთავაზა - ბატონმა თამაზმა - ასე ლამაზად.

პირველივე სამონტაჟო ბლოკი და რეპორტაჟი *ჭორის* აპოლოგიას ეთმობა, გნებავთ *ჭორის* დისკურსს და ევფონიურ თამაშებს - *ჭორი/ჭირი*, “...ჭორიანობა და ჭირიანობა” (ნ. ბარათაშვილის წერილიდან). ამ ბლოკში კიდევ სხვა **ჭრ-ს ელი**, აქ კიდევ სხვა **ჭრ იალებს**, ასე მაგალითად: *ჭორა-ჭურაებით სავსე წიგნი*; “...ქალაქის **ჭრელა-ჭრულა მოსახლეობა**” (ხაზგასმა ჩემია - შ.ბ.); აქ საოცრად ჭრელი სიტუაციები და გაოცებამდე ჭრელი პერსონაჟებია, ასე - ოცამდე. ერთი სიტყვით აქ სუფევს სრული პოლიფონია, ანდა **ჭრელოგამია**. ეს მეორე დანახვა იყოს — *ჭორი*, როგორც ვერსია.

მესამე დანახვით შეუთავსებელთა შეთავსება - მტერ/მოყვარეობანას თამაში უნდა შევნიშნოთ (*იმპერია - გრიგოლ ორბელიანი - ჰაჯი-მურატი*) და ისიც, რომ ლალატის ლიტინი პოლიტიკაში, სიყვარულში და ხელოვნებაში (აქ ლალატობენ: *ჰაჯი-მურატი - შამილს*, *იმპერია - ჰაჯი-მურატს*, *კარმენი - მიჯნურს*, *კალატოზოვი - ისტორიას*) ძველია, მაგრამ “ძვალა” თანამედროვე ლიტერატურაში - ეს არის საზღვრების “ღრღნა” ჟანრებს შორის. იქნებ აქეთკენაც გვაქვებ ფაქიზად *ჰაჯი-მურატიანი ტექსტი*: სხვა თუ არა, ჟანრის “ლალატი” აუცილებელიც კი არის.

სხვა დანახვები - სანახები

ჰაჯი-მურატის კრიტიკული ნაკითხვები - დეკონსტრუქციები წარმოდგენილია 4(+n) ვერსიად: 1. გაზეთ “კავ-

კაზის” ჟურნალისტის ვერსია/რეპორტაჟი (ნანახის აღწერა); 2. ლევ ტოლსტოის ვერსია/მოთხრობა (სადაც უკვე უსმენენ ჯერ არდანეროდ “კარმენს”); 3. მიხეილ კალატოზოვის ვერსია/სცენარი (და თანმდევი კრიტიკა არშემდგარი ფილმის გამო, სადაც მომაკვდავი ჰაჯი-მურატი კარმენის პარტიას ლილინებს და ტირის); 4. თამაზ ნატროშვილის ვერსია/იმაგინაცია: “...*ჰაჯი მურატი პარტერის პირველი რიგიდან სცენაზე რომ ავარდნილიყო, ხმალი გამოეწვია ლოყაში მოკალათებული ვორონცოვი და შეუბრალებლად აეკუნა*”; სხვა წარმოსახვით კი მომავალი ავტორი (ლ. ტოლსტოი) ზემოდან დაჰყურებს (თეატრის ლოჟიდან) მომავალი წიგნის მთავარ გმირს (ჰაჯი-მურატს). n. ვერსიით კი ტექსტი კარს უღებს სხვა თამაშებს: “და *ჰაჯი-მურატისთვის რომ გეკითხათ რა გინდოდა...?*”; “*ჰაჯი-მურატს ნაკითხული რომ ჰქონოდა შექსპირი?*”... პირს იბრუნებდა ჩვენგან ისევ, თუ პირში წყალს ჩაიგუბებდა - აღივსებოდა დიდი ომების ყინით... და ასე შემდეგ (დ/იდიომების მთელი წყება). ეს ბოლოები ჩემი ვერსიებია, და რაც მთავარია, ყველა ერთად, მხოლოდ ტექსტებია ერთმანეთის შესახებ. აი, მე უკვე ჩავერთე *თამაშებში* და ასე თუ გავაგრძელებთ რამხელა სია გამოგვივა, მაგრამ ვერც სია უშველის, კარგი რომ არ იყოს ყოველი ვერსია, *ჭორი* და *ლიცენცია*, რომელსაც *დამახინჯების* ბრალდება დეკონსტრუქციამ ჩამოსხნა. იგივეა *ინტერტექსტულობაც*, *ასოციაციებიდან* რომ მოდის. ასოცი არა, მაგრამ რამდენიმე ასეთი ნიმუშია *კარმენიან ტექსტში* - *სოლჟენიცინიანი*, *ბაირონიანი* და *ირონი(ი)ანიც* მრავალი - ვალი *პასტიშასაც* რომ გადაუხადა. ერთი სიტყვით, *ჰაჯური* და *კარმენული ტექსტი* კარგია და *კარლია* ტექსტია. კიდევ შეიძლება შევალთ კარი, კიდევ შეიძლება გ/ავხსნათ, მაგრამ როგორც იტყვიან ეს უკვე სხვა ტექსტების საქმეა - სხვა თამაში, ამაში კი რაც დაეცა, ის მოვათავსეთ.

P.S. (ანდა დასკვნა): ბატონი თამაზ ნატროშვილი მობარაჯე კაცის თვალთ (და “მკვდარი ავტორის” ნიღბით) სკრუპულოზურად იკვლევს და განსჯის, კვანძებს და ხსნის კვანძებს, გვიხსნის და გვახსენებს... კვანძები კი არა ანძები გახსნა - გაშალა და ისტორიის პერსონაჟები (ზოგჯერ ბანძები) განძებად აქცია. მისი აქცია ტრანსლიაციაა, რუბრიკაა, არა მარტო ახალი რაკურსით, არამედ პრობლემა: “ახლა რა კურსით?” დაიხ, ამ კურსით, აქ ლაბირინთიდან გამოსვლის სურვილი და *ლიტერატურულობის* ერთი ნანატრი პერსპექტივაა - **რეპლიკაცია** — მარშრუტით: *ჭორი* — *ვერსია* — *დეკონსტრუქცია* — თამაში, რომელშიც სტატიის ავტორი ჩაერთო და მკითხველიც აღძრა. თამაზ ნატროშვილის ოპუსით საქმე გვაქვს ლამაზ და ნანატრ ტოპოსთან - სანახებთან, სადაც წყვილდებიან ანალიზი და პოეზია. ქვემოთ ისევ პოეზიის შესახებ.

მეორე რეპლიკა ეხება სოფიკო კვანტალიანის მობიბლავ ლექსებს („*ჩვენი მწერლობა*“ 2010, №17) და მასთან დაკავშირებით ჟურნალის შემდეგ ნომერში გამოქვეყნებულ ეპისტოლესაც (თენგიზე საბიაშვილი, „როდის არის „ეროტიკის დრო?“). ალბათ დამეთანხმებით, რომ ეპისტოლე კი არა მეფის ტოლიც კი ვერ მართავს ვერც ეროტიკას და ვერც პოეზიას, თუ მუნასიბების ავტორი-

ვით “...ბუნებამც არ უშველა”. უშვერად თქმა რა მოსატანია და სოფიკო კვანტალიანს სოფო/კლეობას ნუ მოვთხოვთ, ნუ ვანყენინებთ ბრწყინვალე პოეტს, ენაწყლიანს, მაღალი წყობისას, ალბათ მოწყვლადსაც (რადგან პოეტია), იქნებ მერწყულსაც - მე არ ვიცი (“ხეებს” კი ვიცნობ). ლექსს ცოდნა რათ უნდა “განა ვიცით, რა ევალეა მზის სხივს, ცისკრის ვარსკვლავს ანდა გაზაფხულის სიოს” (ო. ჭილაძე “სიცოცხლისათვის”). აქ კი იმდენი **წყ** დაგროვდა, წყალივით მოედინება, ამიტომ ამ ტექსტმა ინება, რომ ის ყველა *ქალპოეტს* ეკუთვნოდეს სოფიკოს სახით

და სოფიკოს სახელით. ჩვენ კი ღმერთმა ძალა მოგვცეს სხვა ავ-კარგი გავარჩიოთ, ანდა პოეტი გავარჩიოთ ტრიბუნისაგან და ერთ სიმალეზე არ დავაყენოთ. სოფიკო კვანტალიანს კი სინათლის კვანტები ჰყოფნის, *ყოფნის* მუქიდან *ყოფნის* მუქისკენ სასიარულოდ.

და კიდევ ერთი P.S. ეროტიკის დრო მუდამ არის, ადგილი კი - სოფიკოს მუნასიბეებიც (სახელდახელოები). აბა წარმოვიდგინოთ, დინჯად და ფეხდაფეხ რომ მიჰყვეს კაცი, რამხელა ხიბლის ლოდინია სოფიკოს სახვალის ოპუს/ტოპოსი - მაგარი ადგილია, არც ისე ადვილია.

მერაბ გველესიანი

ეროტიკის დრო როდის არ არის!

სოფიკო კვანტალიანის ლექსებისა და თენგიზ საბიაშვილის ეპისტოლურ თაობაზე

კარგა ხანია ასეთი ორიგინალური არაფერი წამოკითხავს.

მადლობა ბატონ თენგიზ საბიაშვილს — ფსიქოლოგს — სოფიკოს ლექსებზე პოლემიკის წამოწყებისათვის.

პოლემიკას ვამბობ, რადგან იმედი მაქვს, მისი და ჩემი ეპისტოლეებით საქმე არ დამთავრდება.

დღეს სწორედ პოლემიკაა საჭირო და დისკუსიაა სასურველი, პორნოგრაფიამ რომ არ ღრღნას ჩვენი მწერლობა.

ბატონმა თენგიზმა ალბათ განგებ ჩადო თავის წერილში წინააღმდეგობა „საკუთარ თავთან“. თავიდან ბრძანებს, თამამი ლექსებიაო, დარწმუნებული ვარ, უფრო თამამებს რედაქცია არ გამოაქვეყნებდაო. შესაძლოა, არც ამ ციკლის გამოქვეყნება იყო გამართლებული, მაგრამ რადგან დაიბეჭდაო...

მანცდამანც არ მომენონაო...

მანც რატომ არ მოენონა?

ფრთხილად, თავშეკავებით არის დანერილიო.

არადა, თუ რამე არ უხდება ეროტიკას, ეს სიფრთხილე და თავშეკავებააო.

გამოდის, ურჩევს ისე წეროს, რომ „ჩვენმა მწერლობამ“ მას კარი გამოუკეტოს, ყვითელი პრესისაკენ გაგზავნოს იგიცა და მისი მკითხველიც.

ეს — რაც საქმის ფორმალურ მხარეს ეხება: დე, გამოუკეტოს, დე, იქით გაგზავნოს, თუ უფრო თამამად სჯობს წერა.

ოღონდ არ სჯობს: ამაზე მეტი სითამამე რა უნდა იყოს, სოფიკო ბოლომდე გახსნილი. უბრალოდ, იგი ასე

წერს, სექსის ასეთი, ეროტიკული ხედვის გამოტანა მიაჩნია ლექსებში საჭიროდ და არა — სხვაგვარისა. იგი საკუთარი ხედვის პოეტი და არ ვურჩევ ჩემი ან სხვისი რჩევით შეიცვალოს ხედვა.

სხვაგვარადაც ვთქვათ: განა ყოველი პოეტი არ ფრთხილობს? არ წონის სიტყვას? და თუ ამას არ მივიღებთ მხედველობაში, სოფიკო სულაც არ ფრთხილობს და სულაც არ ამეტებს თავშეკავებაში.

ბატონი საბიაშვილი ფსიქოლოგია და ალბათ უკეთ შეუძლია იმის ახსნა, რაც მისი წერილიდან ჩემთვის გაუგებარი დარჩა: ჟანრის კანონებს სოფიკო ბოლომდე არ იცავსო, თუ ეროტიკაა, იყოსო ეროტიკა! — ფრთაგამილი, ლალი, დაუოკებელი, მაგრამ არა სადავემიშვებული.

მაგრამ რა არის ეროტიკა? ავტორის მიხედვით, ეს ის უსაზღვრო სამყაროა, რომელიც ფანტაზიის სფეროს განეკუთვნება. როგორც კი ფანტაზიიდან ემპირიაზე გადავდივართ, მაშინვე იშლება საზღვარი და იწყება პორნოგრაფია, უხამსობა, გათახსირება.

ვერ გავიგე კრიტერიუმი, რომლითაც ავტორი ეროტიკას მიჯნავს პორნოგრაფიისაგან, რადგან სხვაგან იგი წაწლობას ეროტიკის სფეროს აკუთვნებს. თუ ეს ასეა, მაშინ წაწლობა ფანტაზიის სფეროს კუთვნილება ყოფილა და ემპირიისა კი — არა.

ფვიქრობ, მთავარი აქ აღწერაა, აღწერის მეთოდია: წაწლობაც შეიძლება წარმოვადგინოთ ეროტიკული კუთხით და სქესობრივი აქტივ, ისევე როგორც ერთიც და მეორეც — პორნოგრაფიული კუთხით.

სოფიკოს ლექსები სექსს აგვიწერენ, მის მშვენიერებას გვანვდიან სრულიადაც არა „მყვირალა“, გამომწვევი, თუ გნებავთ — სრულიადაც არა აღმგზნები ფერებით. ეს სრულიადაც არაა ფანტაზია. წაწლობის ფარგლებს ხომ — სცილდება და სცილდება. მთავარი ისაა, ეს არ არის ნატურალისტური აღწერა, მკითხველის სექსუალურ გამშაგებაზე გამიზნული. და მანც, ემპირიაა.

მოვიტანოთ ორიოდ პწკარი: „და ნება დავრთე გეცდუნებინე, რომ მეგრძნო კიდევ ერთხელ, იისფერ ლეღვს ზედმეტი სიტკბოსგან როგორ ეხსნება ჭრილობა“...

...ეროტიკული დატვირთვის სამკაულს, ნახატს, ქანდაკებას — საკუთარსა თუ საერთოს, — თქვენ უთუოდ თქვენი ცხოვრების თანამდევად თვლით.

მისი დრო ყოველთვის არის. პორნოგრაფიისა — არა.

ბატონი საბიაშვილიც ხომ წერს, ეროტიკა ქართულ ეთნიკურ ხასიათში არსებობსო, როგორც არქეტიპი.

მაია ჯალიაშვილი

ლექსის ფენისხმა

დალილა ბედიანიძეს დღეს გამორჩეული ხმა აქვს ქართულ პოეზიაში. მისი ლექსების ცნობა შეიძლება. იგი საზრდოობს ქართული პოეზიის ტრადიციებით, ამიტომაც ხშირად გვაგონდება მისი სტრიქონების კითხვისას გალაკტიონი, ტერენტი გრანელი, ანა კალანდაძე და სხვები, მაგრამ ეს მხოლოდ „ქართული მზერაა“, რადგან ერთი მშობლის, ქართული ენის, მიწის, რწმენის, კულტურის შვილები არიან.

„სიჩუმეში მესმის ლექსის ფენისხმა“ („უსათაურო“), — წერს ერთ ლექსში დალილა ბედიანიძე და გზიბლავს ლექსის ამგვარი გაპიროვნება, თუმცა მაშინვე ნამოტივტივდება ტიცინიან ტაბიძის მძლავრი და ყოვლისმშთანთქმელი „ლექსი თვითონ მწერს“. ამით დალილას „ლექსის ფენისხმა“ არ აკლდება სიცოცხლე და იდუმალება, პირიქით, ღრმა სინაზითა და სითბოთი იმოსება.

დალილა ბედიანიძეს (რომელსაც, ალბათ, ღვთის განგებით, ასეთი პოეტური სახელი შეურჩია მშობელმა) სჯერა პოეზიის ძალისა, იმისაც, რომ უფალმა ამ ძალის ერთ მფარველად და პატრონად სწორედ ის აირჩია, გამოგზავნა ადამიანებთან, რათა „მათ სიყვარული ასწავლოს“. მაგრამ რატომ მაინცდამაინც ის? იმიტომ, რომ სწორედ მას ესმის ლექსის ფენის ხმა.

ამ ხმით მთელი სამყაროა გაუღწეული, მთავარია, ყურის მიგდება შეგეძლოს, იმიტომ, რომ ეს ხმა მოდის ყველაფრისგან, რაც ჩვენ გარშემოა, ღვთის „თითებიდან გამოქრნილი“ (ფსალმუნი) ვარსკვლავებიდან, მოშრიალე ზღვიდან, ნანვიმარი სიზმრებიდან, დამფრთხალი ფიფქებიდან, დედისთვის ნამღერი იავნანიდან...

ეს ხმა მზერასაც დაგინმენდს და უხილავს დაგანახებს, აგისხნის სიცოცხლის საიდუმლოს, ამიტომაც ხედავს პოეტი, რომ ზღვაში „მედუზები გამოიყვანა, როგორც სიტყვები და სანაპიროს ქვიშას ლექსი წაანერა“. ამ სტრიქონში მთელი სიცოცხლე, ყოფიერება გააზრებულია როგორც პოეზია, ყოველდღე, ყოველწამიერად რომ იქმნება ყველგანგანფენილი შემოქმედის მიერ. ამან სახარება გამახსენა, ის ეპიზოდი, როდესაც განმარტოებული იესო ქრისტე ქვიშაზე რაღაცას წერს, სწორედ ამ დროს მიდიან მასთან და ცოდვილი ქალის განკითხვის თაობაზე ეკითხებიან. არავინ იცის, რას წერდა ამ დროს იესო, იქნებ ლექსებსაც... ასე სჯეროდა ქრისტიან მწერალს ჯიბრან ხალილ ჯიბრანს. ამ ლექსებს კითხულობს დალილა ბედიანიძეც და მერე ჩვენ, მკითხველებს გვითარგმანებს, რათა ყოველდღიური საზრუნავებით გამოცარიელებული, გაგულგრილებული და სითბოდაკარგული თვალები აგვივსოს მზითა და ქარით, ყანებითა და ლერწმებით, ამიტომაც აქვს განცდა პოეტს, რომ მისი ესმის

ზღვასაც და ქარსაც, რადგან მათ ენაზე ლაპარაკობს და სწორედ ამიტომაც არ ელევა სიტყვები, რადგან სათქმელს „მარილიანი კლდეები ღიღინით კარნახობენ“.

იგი ხედავს, ქარი როგორ გლევს ღრუბლის ბალიშებს, საიდანაც ფიფქები ბუმბულივით ცვივა, მაგრამ ეს გულუბრყვილო, ბავშვური წარმოსახვაა, ახლა კი ფიფქები „ჭალარა მოხუცებს ჰგვანან“, მათი სიფრიფანა, ლალი, მსუბუქი ფარფატის მიღმა დიდი ტკივილი ირეკლება და პოეტი ჭვრეტს: „სანამ მიწაზე დაეცემიან, მანამ ჭალარავდებიან სიკვდილის შიშით და მანამდე თეთრები კი არა, იასამნისფერები არიან“. ზღვა, წყალი — სიცოცხლის მშობელია, შესაქმეში ხომ აღწერილია, როგორ იქცეოდა სული წყალთა ზედა, ვიდრე სამყარო შეიქმნებოდა.

ამიტომაც გრძნობს პოეტი, რომ დედამისი ზღვაა და შობს მას, როგორც აფროდიტეს ქაფიდან, ეს მისტერია მარადიულია. სიცოცხლის ამ უღრმეს შრეებს შეიგრძნობს პოეტი თავისი გაფაქიზებული მზერითა და სმენით და ამიტომაც უჯანყდება ჩვეულებრიობას („აჯანყება“). სურს, გაექცეს მომბეზრებელ დაძინებასა და გაღვიძებას და მიესწრაფის რაღაც მესამეს — ტერენტი გრანელივით. რაღაცას, რაც სიცოცხლისა და სიკვდილის, სიმშვიდისა და შფოთვის, ადამიანობის მიღმაა: „და ვიყო მესამე ადამიანისა და უფალს შორის“. ამ მესამეზე თამამად წერდნენ ილია, ვაჟა და აკაკი, რომელთაც გააზრებული ჰქონდათ ამ მესამე ნაპირის რაობა: „შუაკაცი

დალილა ბედიანიძე

ვარ უბრალო, არც მიწისა ვარ არც ცისა“ (აკაკი).

დალილა ბედიანიძეს სურს, სწორედ ამგვარი სწრაფვით გამოხატოს მიზანი, რათა გახდეს ღირსი „პოეტის სახელისა“, რადგანაც ამქვეყნად, როგორც ლაღო ასათიანი ამბობდა, იმისთვის მოვიდა, რომ ლექსები წეროს, რადგან სხვა რამე, ლექსების გარდა, ვერ შეეღობა მის ტკივილებს, რაკილა ერგო ბედად იყოს პოეტი, თავისი ცხოვრების საბედისწეროდ.

მკითხველი კი შეძახილით — შენ პოეტი ხარ — გაამხნევებს, მიანიჭებს ძალას, რომ გაიყვანოს იქ, სადაც „ადამიანსა და უფალს შორის“ გახლეჩილნი იტანჯებიან. ესენი ჭეშმარიტი პოეტები არიან, თავიანთ „ფიქრის ჯვარზე გაკრულნი“ (პოლ ვალერი).

ამიტომაც ეს სწრაფვა მას აკეთილშობილებს. ეს არის არა ტკივილისაგან გაქცევა, არამედ სწორედ მისკენ ღლოღვა, რადგან მხოლოდ სისხლიანი ცრემლებით შექმნილი და ნასაზრდოები წყალუხვი მდინარიდან იბადებიან ლექსები, რომლებიც სულს შეძრავენ და რომელიმე ელიოზს, ნატვრის ხის ხილვაზე მეოცნებეს, გააბედნიერებენ და სველ ქვიშაზე „ღვთის ნაფეხურებს“ წააკითხებენ.

ამიტომაც დაცოცავენ დალილა ბედიანიძის სახეზე „ცრემლებს ლოკოკინები“ და „ფიქრის ნიჟარებს მიათრევენ“, დარდი — დიდი ობობა — ხარბად ისრუტავს მის სისხლს — მაგრამ მზე, მის პოეზიაშიც ყოვლის მიმტევებელი, დაადნობს ყველა ტკივილს, მის სულს „მტრედად“, ანგელოზად გადააქცევს, რათა ამბები ატაროს „ცასა და მიწას შორის“. სწორედ ეს გალექსილი „ამბებია“ მისი მშვენიერი ლექსები.

ინგა მილორავა

სუნთქვა — ლექსი

□

ლანა ედიბერიძის კონცეპტუალური ფოტოგრაფია

ჩვენი სამყარო სულ უფროდაუფრო ემსგავსება ბოსხის ტილოებს. ძნელი სათქმელია, მხოლოდ ინდივიდუალურია ეს განცდა, უფრო სწორად, განცდის სიმძაფრე, თუ ყველა ადამიანი, ასე სწრაფად, დროისკონვულსიების, აჩქარებული რიტმის, მჭახე ბგერების, საკუთარი თავის როგორმე, რამენაირად დამკვიდრების პატივმოყვარე კრუნჩხვების შესაფერის რბოლაში ჩართული, იმავე სიმწვავით შეიგრძნობს სიმშვიდის მშვენიერების, ფერთა სიმწიფისა და სიტყვების მუსიკის გაფერმკრთალებას.

ალბათ ყველა თავისებურად, რადგან თითოეული ადამიანი მთელი სამყაროა, თავისი გალაქტიკებით, კოსმიური ქარიშხლებით, ამოფრქვეული და ჩამქრალი მზეებით და, ბუნებრივია, თავისი დამოუკიდებელი წესი და რიგი, მზერა და ხედვის რაკურსი აქვს და ექნება, სანამ არ დასრულდება მისი არსებობა — თითოეული ადამიანის გაქრობა მთელი სამყაროს გაუჩინარების ტოლფასი ხდება ამრიგად.

ვერ უგებენ ხშირად ეს დამოუკიდებელი, დრო-სივრცის ჩარჩოებით შემოზღუდული უკიდევანო სივრცეები ერთმანეთს, თუმცა შიგნით, სიღრმეში გრძნობენ, რომ მაინც ერთია საფუძველი, უნივერსალური და როცა ცალკეულის ამ საფუძვლისმიერთან შეხება ხდება, მაშინ იბადება ურთიერთგაგება, შესაძლოა სულ მცირე ხნით, ზოგჯერ სულაც წამიერი, მაგრამ სიცოცხლესავით ფასეული. ყველაზე იოლად და ნათლად ეს შეხვედრა ხელოვნების, ადამიანის შემოქმედების, სულიერი ბორგის შედეგად შექმნილის ნიაღში ხერხდება. ფერების, ბგერების, შუქის და ჩრდილის, სიტყვისა და გაშიშვლებული ემოციების ზღაპრულ ქვეყანაში ვერ განდობა პასუხგაუცემელი კითხვა, გაუგებარი ფიქრი, მიუღწეველი შეგრძნება, რადგან უნივერსალური, უფლისმიერი საერთო საყრდენი ყოველ ადამიანს იღებს და აერთებს თავის თავში და იმდენს გადაუშლის და ისე დაანახვებს, რამდენსაც შესძლებს ჩასწვდეს და რამდენის ატანაც მას, როგორც განუმეორებელს, ერთადერთს, ყველასგან განსხვავებულს შე-

უძლია და ეს ყოველი დამოუკიდებელი ალქმა თუ მისი ნივთიერად გამოხატული შედეგი უსაზღვროდ ღირებულა.

თუ ასეთი გამაერთიანებელი საძირკველი და მყარი ნიადაგი მოეძვეებათ ადამიანებს, მაშინ საიდან ჩნდება გაუცხოება, შიში, ვერგაგება, სიცარიელე... არავინ იცის ალბათ ზუსტად, მაგრამ გუმანით შეიძლება იგრძნო, რომ სამყარო (ადამიანი — სამყაროები) თანდათან შორდება მშვენიერების მიღმურ საუფლოს, რომელსაც მოდერნისტული მწერლობა ზმანებისმიერად მოიხსენიებდა და მომხმარებლურ-ტექნოკრატიულ ნაცრისფერ სივრცეში, რომელშიც პარადოქსულად ათასფერად ბრჭყვიალებს ფსევდოესთეტიკის „ნაცრისფერი სიჭრელე“ სულ უფრო ცოტა ადგილი რჩება ნამდვილი ფერის, სუფთა ბგერის, გრძნობიერ-აზრიანი სიტყვისთვის, რომელიც საფუძველთა საფუძველს, ადამიანობის საყრდენსა და შინაგანი ერთიანობის იმედს აახლოვებს ადამიანს. არადა ეს ისეთივე აუცილებელია, როგორც სუნთქვა. და როცა სუნთქვა ხდება ლექსი, იბადება მშვენიერება, ყოფიერების სევდა და ადამიანად ყოფნის სისავსე.

ამგვარ განცდას აღძრავს ლანა ედიბერიძის ლექსები („ჩვენი მწერლობა“, 2010, №13). თვითონვე თქვა პატარა შესავალში: მხოლოდ მეპაერება, არ მე-ლექს-ება. მე ასე ვსუნთქავო.

მართალია, არ აჭარბებს, მისი ლექსები სიცოცხლის ერთგვარ დამოუკიდებელ სახედ წარმოსდგება, რომელიც ფეთქავს, სუნთქავს, სტიკავს, ხან ელდისგან იკუმშება და ხანაც შვებით მიენდობა გრძნობათა ტალღებს ეს სიცოცხლე ლანა ედიბერიძის განუმეორებელ სამყაროში იშვად და საერთო საფუძვლის გარდაუვალი წესისა და კანონის მემკვიდრე თან აწივს გასაგები უნდა გახდეს სხვებისთვისაც, უფრო სწორად, ახლებურად დაიბადოს მათ სამყაროში და იქ თვალგახელილმა ახალ სიცოცხლეს ასწავლოს თავისებურად სუნთქვა (მაგრამ ვაი რომ ბევრი კარგავს ამგვარ შესაძლებლობას, ამ კონკრეტულ და სხვა მრავალ ათასობით, ათიათასობით შემთხვევაში, რადგან აღარაფერს კითხულობენ, აღარაფერს უცქერენ, აღარაფერს უსმენენ იმგვარს, რაც გამორჩენისა და ხეირის ჯოჯოხეთური მენამული ნათებით მოსილ სივრცეს არ შეეფერება და რალა გასაკვირი იქნება, რომ მართლა ბოსხისეული გახდეს მალე ეს სამყარო).

ლანა ედიბერიძე და მისი ლექსები, რა თქმა უნდა, ვერც სამყაროს გადაარჩენს და ვერც საძირკველთან უცვლელ ვერავის დააბრუნებს, მაგრამ თავისი სიღრმითა და პოეტური სახეების შეგრძნებითა და გარკვეულნილად უკვე ფლობითაც იპყრობს ყურადღებას. პოეტი თვითონაც გრძნობს, რომ ამპარტავნებისა და ზედმეტი თავდაჯერებულობისთვის არ მიუცია მისთვის პოეტური ნიჭი განგებას. ის, რაც მხოლოდ მისია — პოეზია — არა გამჭ-

**სხვისას შეუხამო შენი დარდის ტონი...
იცი, რომ წიგნები ჯვარცმად გეგულება...
წიგნები...
სულ სხვების დარდის და ტკივილის
ჭრელი და ზარმაცი
უშნო კრებულები...**

გაუცხოება და ვერმილება იმისა, რასაც შინაგანი ჰარმონიის აღდგენა შეეძლო — სხვათა ნაგრძნობის — შედეგად საკუთარი თავის უარყოფას იწვევს და სარკეში დანახულ სახეს, თავის დაწინილ, დაბნეულ მესაც ველარ ჰგუობს. და მაშინ შემოდის ყულფი, როგორც მიგნება და ეშმაკი გადმოდის უცნობი პოეტის ნაცნობი სტროფიდან. მართალია, ნაცნობია ეს ყველაფერი, მრავალგზის ნაგრძნობი და შემდეგ აღწერილი ნაცნობი თუ უცნობი პოეტების მიერ, მაგრამ ლექსი მხოლოდ მაშინაა შემდგარი, დასრულებული, მომრგვალებული და სიცოცხლით გამთბარი არსება, როდესაც მისი ავტორი ნაცნობი განცდის მხოლოდ მისეული რაკურსითა და სიმძაფრით გადმოცემას შეძლებს. ლანა ედიბერიძის ლექსის უაზრო ლოდინში, მღვრიე ფერებში, მღვრიე გაბრუნებასა და ისევე ერთფეროვნად გაგრძელებულ დღეში, უღმობელი გამოფხიზლების შემდეგ ყულფთან მიბრუნებაში თანამედროვე პოეტის მიერ ნაგრძნობი და დანახული შინაგანი და გარეგანი რეალობა ატონალური მუსიკის და კუბისტური ფერწერის მსგავს კუთხოვან ბგერებში, ფრაზებშია მოქცეული და თავისი წამახული ბოლოებით სჭრის და სერავს სულს. იმედის ფერფლზე დგას ეს ლექსი.

ამ პოეტს მართლაც შეუძლია ინტიმური საყოველთაოდ ისე გამოიტანოს, რომ ინდივიდუალური სივრცის უხილავი ზღვარი არსად დაარღვიოს (არც თავისი და არც მკითხველის). ლექსში ასეც... სიყვარული იბადება აგვისტოს ხვატში, როცა ადამიანებს დასცქერის მთვარე — თითქოს კონა ციციანათელების. სიყვარულის გულში შემოსვლა, შეხება, სუნთქვა, ვნების მსუბუქი ნიავი, რომელიც ლექსის მთელ შიდასივრცეს გადაუვლის, ისევე სამყაროს ერთიანობის ნაცნობი განცდის რკალშია მოქცეული. მთვარე და მეორე ადამიანი ერთად შემოდის ლირიკული გმირის სულში. თვითონ და მთვარე კი თითქოს განუყოფელი არიან სურვილებსა და ფიქრებში:

**გამოცე...
აიცოცებს
კაბას მთვარე მუხლზე ზემოთ...
შენი ხელიც მხრებზე ისე ამაცოცდა,**

**როგორც...
რა ვქნა?!
უნდა გენდო?!**

პოეტურ წარმოსახვას შეუძლია ისე დაუკავშიროს ორი სახე — ქალი და მთვარე ერთმანეთს. რომ როცა ზევით მიცოცავს კაბა ეს ან მთვარის კაბა ან... ქალის, ან ორივესი ერთად. არავის ძალუძს ამ მთლიანობის დარღვევა და როცა გმირმა არ იცის, ენდოს თუ არა, მგონი უფრო იმაზე ფიქრობს, მაინც ვის არ უნდა ენდოს — კაცს, საკუთარ თავს თუ მთვარეს?

სიყვარულის სურვილით და მისი თანმდევი მარადიული ეჭვით შეპყრობილმა სულმა არ იცის ნაფერები ატამივით გაშრიალდეს, თუ აპრილის ტყემლებივით აყვავილდეს. სიყვარულის შეგრძნებამ თბილ და მწიფე ფერებშიც ჰპოვა გამოხატულება — ლენისფერი მარგალიტის ბურთულებად ცვივა მძივები, საყვარელი ადამიანის (თითქმის უკვე საყვარელის) მშვიდი ტუჩები კი არის მწიფე, გრილი ალუბლები ღრუბლიანში, იმას კი, ვისაც სურდა ჰყვარებოდა, და მისთვის, ვინც უყვარს ნათხოვარი სული, ნათხოვარი ხმა გაეთბო, ყვითელატმებმსხმოიარე მზერა აქვს და ამასაც უთმობს:

**დავითობდი
ყვითელატმებმსხმოიარე
მზერას ჩემსას — ლამის მთვარით განაშუქებს...**

ამ თბილ ფერებს, შინდისფერს, ალუბლისფერს, ატმისფერისკენ მიდრეკილ ყვითელს სიცივეს ჰფენს მთვარის შუქი და ამძაფრებს განცდას, რომ ბედნიერება არ გამოვა, ბოლომდე ვერ შეინახება ეს სისასის გრძნობა, რომელიც ამ მთვარის ვერცხლისფერ შუქში თითქმის იშვა. რატომ? ეს ყოველთვის იცოდა და იცის უძილობის დროს სარკმელში მოკამკამე მთვარემ, თუმცა ლირიკულ გმირს თავისი ახსნა აქვს და შედეგსაც ლექსის საერთო ხავერდოვნებისა და სინატიფისათვის უჩვეულო უღმობელი პირდაპირობით წარმოადგენს ფინალში:

**არ გამოვიდაა?!
ჩანს, რომ არა!
გ ა გ ა ჩ უ ქ ე !!!**

პოეტი სულ ზღვარზეა, სულ უხილავ სამანზე მერყეობს, რომელიც მიწიერსა და მიღმურს, რეალობაზე უფრო რეალურსა და თვალთ ხილულ არასრულყოფილს შორის გადის. ის ეძებს ცას — გახედე!.. სადღაც ცა უნდა იყოს... ცის მიღმა მაცხოვარს და ისე უბრალოდ, ისე უწვალებლად მიდის ქვემარტივებამდე, რომ უცებ შეიძლება ვერც შენიშნოს თვალმა, რომ მან უკვე ბოლომდე შეიგრძნოს სამყაროს, ღმერთის, საკუთარი თავის, ზეციური და ადამიანური პოეზიის განუყოფელი და მარადიული ერთიანობა. ეს კი იმიტომ ხდება, რომ ამ სიბრძნესთან წილნაყარ პოეტურ განცდას იგი სიმარტივემდე დახვეწილი, სადა, მაგრამ ნატიფი სტრიქონებით გადმოსცემს:

**აქ ნამდვილია...
საღმერთო და საანგელოზო...
თორემ საადამიანო მეც მაქვს...
აქ, ჩემს ოთახში...
მე და ამ ჰაერს გვმადლავს უკვე დიდი ხანია...**

**გამხმარი ბზის ტოტები აღიდებენ... მღუმარეა...
ფერმკრთალი...
თვალეში პოეზიით სავსე სიმშვიდე უსვენია...
ნაკვნის ხელისგულებიდან კი სისხლის მაგივრად
ლექსები გადმოდის...**

ფრიდემ კარინტი (1887-1938) მეოცე საუკუნის პირველი ნახევრის უდიდესი უნგრელი მწერალია. პროზაიკოსი და პოეტი, ფანტასტიკოსი და სატირიკოსი, ბრწყინვალე პაროდისტი და პუბლიცისტი — ასეთად წარმოაჩენდა მას ლიტერატურული კრიტიკა.

მწერალმა 1936 წელს თავის ტვინის მიძიმე ოპერაცია გადაიტანა. 1937 წელს დაწერა რომანი-ესეი „მოგზაურობა ჩემი თავის ქალის გარშემო“ — ერთგვარი „რეპორტაჟი“ განცდილის შესახებ. ერთი წლის შემდეგ გარდაიცვალა.

კარინტის თანამედროვე, შესანიშნავი უნგრელი პოეტი და ფილოლოგი მიხაი ბაბიჩი წერდა: „ჩემთვის რომ ეთხოვათ, დამესახელებინა უნგრელი მწერალი, რომელსაც შეუძლია მიმართოს უშუალოდ ევროპელებს და დაელაპარაკოს ადამიანებს პირდაპირ, მიუკერძოებელი მსჯელობით ღრმა, ზოგადსაკაცობრიო პრობლემებზე — უყოყმანოდ დავასახელებდი ფრიდემ კარინტის“.

ეს სახელი ქართულ ენაზე პირველად გამოჩნდა „ჩვენი მწერლობის“ წლევანდელ მე-14 ნომერში, სადაც დაიბეჭდა მის ნოველა „ფიცი“, ორიგინალურად გააზრებული ბედისწერა ჩვენი მკითხველისათვის ასერიგად ცნობილი და საყვარელი პოეტის (გრეგორ აბაშიძის დიდებული თარგმანების წყალობით) შანდორ პეტეფისა.

დასაბეჭდად გამზადებული გვაქვს მისი კიდევ ერთი ნოველა „კეისარი და აბუ კაირი“, და ისე ვატყობთ, რომ ჯერჯერობით ინჯია თანდათანობით ფრიდემ კარინტის ნოველებს ცალკე კრებულადაც მოუყრის თავს.

ფრიდემ კარინტი

ორი ნოველა

ბარაბა

მესამე დღის მიწურულს დაემშვიდობა სამარის თალებს და გზას გაუდგა. შავი კვამლი ასდიოდა ირგვლივ ნანგრევებს. და, აი, ძალზე გამომშრალი თხრილის ფსკერზე მ ა ნ თვალი მოჰკრა ერთ-ერთს, პილატეს სახლის წინ „ბარაბას“ რომ ყვიროდა. კაცს გაშავებული ენა გამოეყო, მენამული ღრუბლებისკენ აუყვრო სახე და ღრიალებდა.

ი გ ი გაჩერდა მის წინ ამ სიტყვებით:

— მე აქ ვარ.

კაცმა მ ა ს რომ შეხედა, ცრემლები გადმოღვარა და დაიბლაგვლა:

— რაბი! რაბი!

და უთხრა მოძღვარმა მოკლედ:

— ნუ ტირი, ადექი და გამომყევი. მე ვბრუნდები იერუსალიმში, პილატეს უნდა ვეახლო სახლში და გამოვთხოვო ახალი კანონი ჩემთვის და ყველა თქვენგანისათვის, ვინც ბარაბა აირჩიეთ თქვენდა ჭირად.

გაჭირვებით წამოდგა უბედური, სამოსის კალთაზე ჩამოეკიდა.

— მოძღვარო! — ყვიროდა, ცრემლებს ყლაპავდა და სუნთქვა ეკვროდა, — მოგდევ, მოძღვარო! მასწავლე ხსნის გზა! მასწავლე, როგორ მოვიქცე! დამარიგე, რა ვთქვა.

მ ა ნ მშვიდად მიუგო:

— არაფერი, მარტო ის, რაც უნდა გეთქვა სამი დღის წინათ, როცა პილატე გეკითხებოდათ ტალანთან: „ვისი გათავისუფლება გასურთ — მკვლელი ბარაბასი თუ ნაზარეტელისა?“

— ოი, მე უჭკუო! — იყვირა საცოდავმა და თმა დაიგლიჯა. — ოი, მე შლემმა „ბარაბა“ დავიძახე, — სახელი ჩემი დამლუპველისა.

და რქვა მოძღვარმა მშვიდად:

— არა უშავს-რა, წამომყევი ახლა პილატეს ბინისკენ, არაფერზე იფიქრო და არავის უყურო ჩემ გარდა. როცა განიშნებ, რაც ძალი და ღონე გაქვს, დაიძახე: „ნაზარეტელი!“ დაიძახე ისე, თითქოს შენი თავის შეწყალება გენადოს.

და იგი აედევნა მ ა ს.

და შეხვდა მათ მეორე უბედური, რომელსაც თურმე ბარაბამ წაართვა სახელი, ცოლ-შვილი, ხოლო თვით მას თვალები დასთხარა.

მ ა ნ ოდნავ გადაუსვა შუბლზე ხელი და უთხრა:

— ეს მე ვარ. წამომყევი იერუსალიმში და, როცა ხელს შეგახებ, დაიძახე: „ნაზარეტელი!“ დაიძახე ისე, თითქოს შენთვის თხოულობდე სახლის, შენი შვილების დაბრუნებას, მზის სინათლის დანახვას.

და ისიც ქვითინით გაჰყვა.

და შემოხვდათ კიდევ მავანი, ვისაც ხელ-ფეხი თოკით ჰქონდა გაკოჭილი და ყელზეც ყულფი ეხვია, — ის ბარაბას ჩაეგდო გველ-ბაყაყით მოზუყბუყე აყროლებულ ჭაობში.

მ ა ნ შეხსნა კვანძები და უთხრა:

— მე გიცნობ. შენ მგოსანი იყავი და სულის თავისუფალ ფრენას უმღერდი. გამომყევი და, როცა განიშნებ, დაიძახე: „ნაზარეტელი!“ დაიძახე ისე, თითქოს ყვიროდე: „თავისუფლება! აზრის და სულის თავისუფლება!“

ის ქოშებს უკოცნიდა და ვედრებითა შესცქეროდა, რამეთუ პირი ჯერაც ლამით ამოვსებოდა.

და გააგრძელეს გზა, აიჩონჩხლეს ბარაბასგან დაქცეული უამრავი კოჭლი, დავრდომილი და კეთროვანი. ისინი მკერდზე მჯიღს იცემდნენ და ეხვეწებოდნენ მ ა ს, დროზე ენიშნებინა, რათა ეყვირათ „ნაზარეტელი“, ეყვირათ ისე, როგორც „მშვიდობა! მშვიდობა და თანხმობა დედამინაზე!“ საღამოხანს მიატანეს იერუსალიმში პილატეს სახლამდე.

პილატე ტალანში იჯდა და კაცისმკვლელ ბარაბასთან იყოფდა ტრაპეზს. ერთმანეთის პირისპირ ისხდნენ, გათქვირებულები, ლაპლაპა სახიანები, მაგარ ღვინოს ნრუპავდნენ, ნუგბარს მიირთმევდნენ ოქროს ჭურჭლიდან, ბინდბუნდში ბზინავდა მათი ალისფერი მანტიები.

ხალხის წინ მიმავალმა ნაზარეტელმა გასწია ტალანისაკენ, სამსჭვალეებით დაჩხვლექტილი ხელები მაღლა აღაპყრო და ხმადაბლა ამოთქვა:

— პასექის დღესასწაულს ჯერ არ გაუვლია, პილატე კანონი და ადათი უფლებას განიჭებს, რომ ერთ-ერთი მსჯავრდებული გაათავისუფლო ხალხის მოთხოვნით. ხალხმა ბარაბა ირჩია, მე წილად მხვდა სიკვდილი, მაგრამ ახლა აღვდექი მკვდრებით, რადგანაც ვხედავ: მათ არ უწყინან, რას სჩადიან. ესენი, ვინც მე მახლავან, უკვე სცნობენ ბარაბას და ახალ კანონს ითხოვენ — ჰკითხე მათ ხელახლა, როგორც წესი და რიგია.

პილატე დაფიქრდა. მერე მხრები აიჩეჩა და გაკვირვებულმა გადახედა ბრბოს:

— მაშ, ასე, ვინ გავათავისუფლო დღეს: ბარაბა თუ ნაზარეველი?

და მ ა ნ მისცა მათ ნიშანი.

და ახმაურდა ბრბო ქება-ქუხილის მსგავსად. და ყვიროდნენ: „ბარაბა!“

და განცვიფრებულები შესცქეროდნენ ერთმანეთს, რადგანაც თვითეული ცალ-ცალკე ნაზარეველს გაიძახოდა.

მოდღვარი გაფითრებულიყო. მოტრიალდა მათკენ და დააცქერდა. თვითეული ცალ-ცალკე ნაცნობი იყო მისთვის, მაგრამ ამ უამრავი სახიდან ღამეულ ბინდებუნდში იქმნებოდა ერთი სახე, ერთი ვეებერთელა თავი, და სახე იგი ავად და უსირცხვილოდ შესცინოდა მ ა ს პირდაპირ თვალებში. პირიდან მყრალი დუჟი გადმოსდიოდა, მოეწკურა სისხლიანი თვალები, ხორხიდან ამოსდიოდა ხრინწიანი ღორღალი: „ბარაბა“, მსგავსი ძახილი-სა: „სიკვდილი! სიკვდილი! სიკვდილი!“

შემცბარმა პილატემ თვალები დახარა და მიუგო მ ა ს: — აი, ხომ ხედავ...

მ ა ნ თავი ჩაღუნა, წყნარად აიარა კიბის საფეხურები და ჯალათს ხელები გაუწოდა შესაბოჭად.

ბეატრიჩე

— დედა! დედა! ლუიჯი ხიდან ჩამოვარდა!

— დედაო ღვთისავ! თქვენ მე ბოლოს მომიღებთ!

ბიჩემ მოისროლა სპილენძის ბადია, რომელშიც ბარდას არჩევდა და ბაღში ჩაირბინა. მსხლის ხეებზე ცრემლად იფრქვეოდა ბაგეში, საბედნიეროდ, მხოლოდ მუხლებგადატყავებული.

— დედაო ღვთისავ! ცოტაა შენთვის ტაკუნების განკეპლვა. წუთით არ მასვენებ. ხომ გითხრეს, ხეზე არ ახვიდუო?! არა, ამას ვერ გადავიტან.

მოსთქვამდა და თან ჭისკენ გარბოდა ჩვრის დასასვენებლად. ბოლო დროს ცოტა შესუქდა და უკვე ქოშინებდა კიდეც, მაგრამ ვალალი არ შეუწყვეტია:

— არა, ვერ გადავიტან. რას ჩამოვეხეტეთ ღვთისგან მიტოვებულ ამ მიყრუებულ ადგილას. ვეაჯებოდი მამაშენს — დავრჩეთ-მეთქი ფლორენციაში! იმას, თურმე ნუ იტყვით, იქ სცხელა. მე რა — ვზივარ ახლა ცივ ოთახში უზრუნველად. თქვენგან აქ ზამთარშიც კი უფრო გავიხვითქები, ვიდრე იქ — ნებისმიერ სიცხეში.

ლუიჯი ფშლუკუნებდა. ჩეზარე თვალებს აფახულებდა და ეშმაკურად იცინოდა. გოგონა ჭის კიდეზე ჩამომჯდარიყო და დედის ქვითქვითს არანაირ ყურადღებას არ აქცევდა — მოვერცხლილ სარკეში იჭვრიტებოდა და თმას ისწორებდა ცხვირშეჭმუნული.

— დადე სარკე! თვალებში ნუ მეჩხირები!

ბიჩემ ჩაიმუხლა და ბავშვს მუხლი გაუწმინდა.

— როგორ მოთხერილხარ, სატანის ნაშიერო?! მარტა სადღა გადაიკარგა, რომ თვალს ვერ გადაეხვებო. როგორ ფიქრობთ, ყველაფერი მე უნდა ვაკეთო? მორჩა, გეყოფათ! დაბრუნდება მამათქვენი და ყველაფერს ჩაუუკენჭავ. იმას ხომ მარტო თავისი სამუშაო ადარდებს.

— არა, მარტო ის არა — დუქანიც!

მეზობლად მცხოვრები ოსტატი მოხერხებულად დაყრდნობოდა ლობეს. კარგახანია ცბიერი გამომეტყველებით აკვირდებოდა ბუზლუნა ახალგაზრდა ქალის მოქმედებას.

— ოსტატო ანსელმ! თურმე ყურს მიგდებდით!

— ყურს კი არ გიგდებ, ვგავარ და გიცქერი, ღვთიშობელო!

— ნადი აქედან, ძალიან ვარ გაავებული!

მაგრამ ქალს ხმა დაურბილდა. თმა შეისწორა და ნამოდგა.

— შენ სავსებით მართალი ხარ! მე რომ შენნაირი ცოლი მყავდეს, დაგდებით დავეგდებოდი შინ მეწაღესავით. იმას კი შენკენ რალაც არ მოუწევს გული, საქმეები მოათავა და სალაყბოშია აყუდებული.

— კიდეც აქვს სავაჭრო გარიგებები მოსავგარებელი!

— ჰოო, აბა! სტუდენტებსა და ჯარისკაცებთან ერთად — ვინც შეხვდება — მაგიდაზე აკაკუნებენ, პოლიტიკაზე მასლაათობენ. იქ ირევიან რაგინდარა გველფები და გიბელნიები...

— ოჰ, გეყოფათ. ისედაც ყელამდე მაქვს საქმე. ამათი ჯგრო ჭკუაზე შემულის ადამიანს.

ორივე გაყურდა.

— ღვთიშობელო, სასეირნოდ თუ გამოხვალ, მე გაგაცილებ ტბამდე. აგრილდა, მშვენიერი ამინდია.

სქელტურა ანსელმმა მოჩვენებითი სილალით ჩაუკრა თვალი, თავაზიანად და მრავალმნიშვნელოვნად.

ანდრია მანტენია

ჯვარცმა

— კარგი, ბარდას რომ მოვრჩები.
ქალი გასცილდა თეძოების მსუბუქი რხევით.
უკვე ბინდებოდა, როდესაც ტბას მიუახლოვდნენ ნე-
ლი რონინით. ცოტახნით დავსხდეთო, ანსელმმა.

ბიჩე ბალახზე გაიშლართა, იდაყვებზე დაყრდნობი-
ლი გასცქეროდა წყალს. ანსელმი მზაკვრულად წკურავდა
თვალებს, რალაცას ბურტყუნებდა, შეცბუნებული
ღრღნიდა ბალახის ღეროს.

— რა საუცხოო ღრუბელია! თანაბარი! თითქოს დიდი
კიბეა ცაზე... — წამოიძახა უეცრად ქალმა.

შეშინებული ანსელმი გაჩუმდა.

— შენ ხომ ცას არ უყურებ, — ხეპრულად წამოისრო-
ლა მან და ნერწყვი ჩაყლაპა ხახვამშრალმა.

— ჰო.. წყალშია. დიდი კიბე... მაღლა კი ჭიშკარია, ჭიშ-
კარი უზარმაზარი ტაძრისა... ჭიშკარში მზეა, ქვემოთ ეშ-
ვება.

ქალი დადუმდა, ცნობისნადილმა წინ წასწია.

— ღვთისმშობელო, რა მოგივიდა?

— არაფერი... ჩემს თავს ვუყურებ.

მეტი აღარა უთქვამს რა. მართლაცდა, როცა ღრუბ-
ლის ანარეკლს უცქეროდა, იქ ნამდვილად მისი საკუთარი
სახე გამოჩნდა... ჭიშკრის შუაში, ჩამავალი მზის სხივებ-
ზე... კიბის თავზე... თითქოს თვითონ იდგა კიბეზე და იქი-
დან ეშვებოდა ძირს...

რა საკვირველი და რა ლამაზი იყო... მზის ზურგზე...
დათოვლილი გორაკების მწვერვალზე ციური ჭიშკარია,
იქ ადის ათასსაფეხურიანი კიბე და იქ, ციურ ჭიშკარში
ლივლივებს იგი... დაბლა ჩამოდის... გრძელი, თეთრი სა-
მოსელით... თავზე შარავანდი ადგას... აქეთ-იქით ორი
თეთრი ფიგურა... კიბის გარშემო კი ათასობით თეთრი
ღრუბელი... თეთრი მტრედი... თეთრი ფრთებით...
მთრთოლვარე ხელები ნელ-ნელა ინევენ მაღლა... სად უნ-
და გადახდენოდა ყოველივე ეს? გაახსენდა, მართლაც
იყო ასე, მაშინაც თითქოსდა ხედავდა თავის თავს, მაგ-
რამ არც ტბა ყოფილა... და არც სარკე...

ჰო, ჰო, რა თქმა უნდა! მოაგონდა! მრავალი წლის წი-
ნათ... ჯერ კიდევ ქალიშვილია... კვირა დილით გამოდის
ეკლესიიდან, თეთრი კაბა აცვია... ტაძრის კარს გასცდება
და კიბეზე ეშვება... ქვევით კი ამ დროს იდგა, ჰო, კარგად
ახსოვს... ვიღაც სტუდენტი, ხმელ-ხმელი, აწონილი, ლარ-
თხა, აღფრთოვანებული სახით. გაუნძრევლად მდგარი,
თვალს არ აშორებდა მას... ისიც აიძვრა... თავი ისე დაი-
ჭირა, თითქოს ყურადღებას არ აქცევდა... მაგრამ გაიგო-
ნა, როგორ დაუძახა ქუჩიდან სტუდენტს მეგობარმა:

— ალიგიერი! ფეხი იღრძე თუ რა არის? რამ გაგაშეშა?
გვაგვიანდება!

ეს ჩავიდა დაბლა, უკანმიუხედავად, ღირსეულად თავ-
დაჭერილი, თუმცა ერთი სული ჰქონდა შეეტყო — ისევ იქ
იდგა თუ არა სტუდენტი, სახელად ალიგიერი.

ბიჩემ თვალები დახუჭა. მერე მოულოდნელად ზურგ-
ზე გადაწვა. თვალები არ გაუხელია, მაგრამ გაღიმებული
გრძნობდა, როგორ მხდლურად და მოუხერხებლად უახ-
ლოვდებოდნენ მის ბაგეებს ანსელმის სქელი ტურჩები.

თარგმნა
ჯემალ ინჯია

წავალ სევსურეთში

ხევსურეთში არ ვარ ნამყოფი, მაგრამ ასე მგონია, ვი-
ყავი. გოგი ოჩიაურის „ანატორლები“ რომ წავიკითხე, მივ-
ხვდი, რამხელა ძალა აქვს მართალ სიტყვას. თითქოს მეც
იქ ვიყავი, სადაც ამ მოთხრობაში აღწერილი ამბები ხდე-
ბოდა.

თუ არ ვცდები, გოგი ოჩიაური მხატვარია. ასე გამი-
გია. ყოველ შემთხვევაში, მისი მოთხრობა პირველად წა-
ვიკითხე, სხვა დროს არ შემხვედრია. თუმცა ამას რა მნიშ-
ვნელობა აქვს, ძალიან საინტერესო ნაწარმოებია, ისეა
დაწერილი, გეგონება მწერალიც იქვე ტრიალებს, დაძა-
ბული სიუჟეტის შუაგულში, პერსონაჟების გვერდით.

ან კიდევ, როგორი ენით არის დაწერილი! რამდენი უც-
ნობი და საინტერესო სიტყვაა. ხევსურულ კილოსაც იყე-
ნებს. ეტყობა, დღემდე მოჰყვება ბატონ გოგის მშობლიუ-
რი ხმები. არ მეგონა, თუ ხევსურული კილო ასეთი ლამაზი
მოსასმენი იყო. ახლა ვფიქრობ, მომავალ ზაფხულს ავდგე
და წავიდე ამ ლამაზ მხარეში, სადაც თურმე მართო ტუ-
რისტები დადიან, რადგან სოფლები დაცარიელებულა და
ხევსურები აღარ ცხოვრობენ. ისე, მართლა საინტერესოა,
რატომ დაცარიელდა ხევსურეთი? მთის პირობები ვერ
აიტანა ხალხმა? არ მგონია. აი, ნახეთ აჭარა, მთაში ტევა
არ არის, იმდენი ხალხი ცხოვრობს. სახლები სად ააშენონ,
აღარ იციან. ხევსურეთს რა დაემართა, ვერ გამიგია. სად
წავიდა ეს ვაჟკაცი და სამშობლოს მოყვარული ხალხი, რა-
ტომ მიატოვეს თავიანთი კუთხე, რატომ არ ბრუნდებიან.
ხომ შეიძლება იმათ ნასახლარზე სხვები დასახლდნენ და
მერე დამოუკიდებლობა მოითხოვონ მეზობლების ნაქეზე-
ბით. მე რომ ხევსური ვიყო, გადავდებდი თავს და წავიდო-
დი, ნასოფლარს თუ არა, მამა-პაპის ნასახლარს მაინც გა-
ვაცოცხლებდი. თუ ჩემიანს ვერ გაუვლვიძებდი დაბრუნე-
ბის სურვილს, მტერს მაინც ავალებინებდი ხელს ამ მიწე-
ბის მითვისების ფიქრზე.

რა ლამაზი სახელები გვხვდება გოგი ოჩიაურის მოთხ-
რობაში: არდოტი, ხახაბო, მიცუს ჭალა, როშკა, არხოტი,
ანატორი, შატილი, მათურის წყალი, შუაფხო... აღწერილი
ამბავიც ლამაზია, ხევსურეთიდან ბარში ჩამოსული აბაი
ბეთანიამი ბერად შედგება. ისიც საინტერესოა, რომ ხევ-
სურული ანატორი, მეგრული ანთარი და აფხაზური
აიათარი ერთი და იგივე ღვთაება ყოფილა. სხვათა შორის,
როგორც გამიგია, საერთო წარმოშობა აქვს ისეთ ცნე-
ბებს, როგორებიცაა ქართული „ადგილის დედა“, მეგრულ-
ი „ოდაბადე“ და აფხაზური „ადგილ-ანხუ“.

ვულოცავ მკითხველს გოგი ოჩიაურის ამ მშვენიერ
მოთხრობას, რედაქციას ვთხოვ, კიდევ გამოაქვეყნოს ბა-
ტონი გოგის ნაწარმოებები, მე კი რაღა დამრჩენია, გაი-
სად ავდგები და წავალ ხევსურეთში, მოვინახულებ ამ დი-
დებულ მხარეს. ანატორის აკლამასაც ვნახავ.

კობა მოწყობილი
ბათუმი

ივანე ამირხანაშვილი

კიდევ ერთი ნაბიჯი

ბაროკო ქართულ მწერლობაში — თემა, რომელიც ათეული წლებია თანმიმდევრულად ახორციელებს თვითაქტუალიზაციას და მგონი უკვე მიაღწია განვითარების იმ ფაზას, როცა მის მიერ წარმოდგენილი არგუმენტების უარყოფა შეუძლებელი ხდება ცალმხრივი დაეჭვების მეშვეობით.

ლიტერატურის ისტორიაში არსებობს ბევრი რამ, რაც სარწმუნოა ყველასთვის, მაგრამ არსებობს ისიც, რაც ყველასთვის არ არის სარწმუნო და მოითხოვს დასაბუთებას.

თუმცა ლიტერატურისმცოდნეობა არც დიალექტიკაა და არც რიტორიკა, რომ ინდუქციისა და სილოგიზმების დახმარებით გავიდეს ფონს. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ ზოგჯერ მტკიცება უფრო მეტ საბაბს იძლევა სკეპტიციზმისათვის.

ამიტომ საჭიროა არა მტკიცება, არამედ ემპირიული მასალა. სწორედ ამ პრინციპით იკვლევს ავთენტური ქართული ბაროკოს საკითხს მაია ნაჭყებია, რომელიც ბოლო ხანს ხშირად აქვეყნებდა კვალიფიციურ სტატიებს სამეცნიერო პერიოდიკაში, ამჯერად კი წიგნის სახით შემოგვთავაზა თავისი პრობაროკოული დისკურსი.

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ეს არის კიდევ ერთი ნაბიჯი, გადადგმული ქართული ბაროკოს ლეგიტიმაციისაკენ.

მაია ნაჭყებია, ქართული ბაროკოს საკითხები, რედაქტორი ვენერა კავთიაშვილი, რეცენზენტები ნინო მახათაძე და სიბილა გელაძე, „მერანი“, 2009 წელი.

ამ წიგნის ნაკითხვა მოუწევს ყველას, ვინც ეთანხმება ან არ ეთანხმება ქართულ ლიტერატურაში ბაროკოს სტილის არსებობას. მოგვინებს პასუხი გავცეთ კითხვებს, რომლებიც დაგროვდა კვლევის, ანალიზის, განსჯის პროცესში.

საიდან, როგორ, რატომ? XVI-XVIII საუკუნეებში რა გზით უნდა შემოეღნია ბაროკოს ესთეტიკას, როცა თითქმის არანაირი ურთიერთობა არ გვექონდა კულტურულ დასავლეთთან. კათოლიკური მისიებისა და ეფემერული პოლიტიკური კავშირების დონეზე ეს არ მოხდებოდა. ძალიან შორს იყო ჩვენგან რომის ტაძარი „ილ ჯეზუ“, რომლის არქიტექტურაში პირველად გამოჩნდა ბაროკოს ესთეტიკის ჩანასახები; ანდა ვის შეიძლებოდა დასიზმრებოდა მიქელანჯელოსა და ტინტორეტოს ბოლოდროინდელი შემოქმედება, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა მანერიზმს — ბაროკოს წინაპერიოდს; ნატურისა და ფორმის ნაცვლად ვის უნდა ეფიქრა სულსა და ემოციაზე; ვინ მოახერხებდა სერვანტესის, რაბლეს, შექსპირის, ტორკვატო ტასოს შემოქმედების გაცნობას; რას უნდა გაეჩინა ჩვენში ბაროკოს დუალისტური საწყისები — კომიკური და ამაღლებული, სანტიმენტალური და ტრაგიკული, მინიერი და სულიერი?

რთული კითხვებია. ამიტომაც არის, რომ საკითხი ღიად რჩება. თითქმის ორმოცი წელი გავიდა მას შემდეგ, რაც გიორგი გაჩეჩილაძემ წამოჭრა პიპოთეზა, რომელსაც მალევე დაუჭირა მხარი ირაკლი კენჭოშვილმა. ახალი თაობის მკვლე-

მაია ნაჭყებია
ქართული ბაროკოს
საკითხები

ვართავან ჯერჯერობით მხოლოდ მაია ნაჭყებია გაიზიარა წინამორბედთა თვალსაზრისი.

რა არის ამ წიგნის მთავარი ღირსება? უპირველეს ყოვლისა, მტკიცების არა იმპერატიული, არამედ ემპირიული ხასიათი. მაია ნაჭყებიას იმდენი მაგალითი და ტიპოლოგიური პარალელი მოჰყავს, რომ აღარც კი სჭირდება მტკიცება-დასაბუთება. მოყვანილი მასალა ყველაფერს თვითონ ასაბუთებს, თანაც საკმაოდ საგულისხმოდ, საინტერესოდ, დამაჯერებლად.

მაია ნაჭყებიას მიერ არჩეული კვლევის პრინციპი იმითაც არის გამართლებული, რომ ქართულ-ევროპული ლიტერატურული შეხვედრები განხილულია ისტორიულ-კულტურული თვალსაზრისით და ნაჩვენებია ის საფუძველი, რამაც განაპირობა მსგავსი მსოფლმხედველობისა და ესთეტიკური მრწამსის ჩამოყალიბება.

მკვლევარი ყურადღებას მიაქცევს იმ ფაქტს, რომ ბაროკოს სტილი ბაროკოს სკოლები სხვადასხვა ქვეყანაში დამოუკიდებლად გაჩნდა, როგორც ალორძინების საერთო კრიზისისა და ეპოქის საზოგადოებრივი განვითარების შედეგი.

ესე იგი, არა გავლენა, არამედ საერთო საფუძველი!

ჩემი აზრით, ეს არის ყველაზე მართებული გზა იმისათვის, რომ სწორ დასკვნებამდე მივიდეთ.

თუ ბაროკოს პერიოდის საზოგადოებისთვის დამახასიათებელია ჰუმანიზმის კრიზისი, ქაოსი, პესიმიზმი, ეს ყველაფერი არის XVI-XVIII საუკუნეების ქართლში. საყურადღებოა ისიც, რომ კორნელი კეკელიძის მიერ აღწერილი ამ პერიოდის შემოქმედებითი თავისებურებანი ემთხვევა ევროპული ბაროკოს შინაარსს. ე. როტენბერგის თეორიაზე დაყრდნობით, მაია ნაჭყებია გამოყოფს ბაროკოს არსებით თავისებურებას — „დუალიზმს“, ურთიერთსაპირისპირო სუბსტანციების ორერთიანობას, რომელიც კარგად არის გამოკვეთილი თეიმურაზ პირველის, არჩილის, დავით გურამიშვილისა და, თქვენ წარმოიდგინეთ, „ვეფხისტყაოსნის“ გაგრძელებათა ავტორების შემოქმედებაშიც. „სოფლის სამდურავისა“ და „გაბაასების“ ცნობილი მოტივები პირდაპირ ემთხვევა ბაროკოს ესთეტიკას.

ერთი სიტყვით, ისე არ არის საქმე, როგორც წარმოგვედგინა. როგორც ჩანს, ფეოდალური კრიზისის პერიოდში იდეები უფრო სწრაფად მოძრაობენ და გადაადგილდებიან, ვიდრე ადამიანები. იდეური კომუნიკაციები სულაც არ არის დამოკიდებული სატრანსპორტო კომუნიკაციებზე, ეს სხვა განზომილებაა, სხვა სინამდვილე, თანაც მოუხელთებელი და, ამავე დროს, მეტისმეტად საგნობრივიც.

ფაქტია, ბაროკოს სტილი არსებობს ქართულ ლიტერატურაში. ამას კიდევ ერთხელ ადასტურებს მაია ნაჭყებიას წიგნი. მიუხედავად ამისა, ლიტერატურისმცოდნეობაში ჯერ არ ჩანს მზაობა იმისათვის, რომ ეს აღიარებულ სინამდვილედ იქნეს მიჩნეული. ამიტომ მოსაძებნია კომპრომისი. ნუ ვუწოდებთ ლიტერატურის ამ ნაკადს მაინცდამაინც ბაროკოს, ვუწოდოთ, მაგალითად, „სოფლის სამდურავის ლიტერატურა“, „გაბაასების ლიტერატურა“, „დუალიზმის ლიტერატურა“, „ანტინომიების ლიტერატურა“ ან „პრობაროკოული სკოლა“. სხვა ქვეყნებშიც ხომ ასეა, იტალიაში (ბაროკოს ცალკეულ ნაწილს) მანერიზმს უწოდებენ, ესპანეთში — გონგორიზმს, ინგლისში — მეტაფიზიკურ სკოლას, საფრანგეთში — პრეციოზულ ლიტერატურას.

თუმცა პირველი სიტყვა საქმის პიონერებს ეკუთვნის, იმათ, ვინც დანერგეს ქართული ბაროკოს იდეა.

* * *

ბესიკ ხარანაულს რაში სჭირდება, თორემ ეს ჩვენი უნიჭო-უუნარო კალმოსნები მთელი სულითა და გულით რომ დანაფებიან სკაბრეხსა და ბილნსიტყვაობას, რა გასაკვირია.

თვითმიზნურად რომ ახვავებენ, თორემ თავის ადგილას — მეტად იშვიათად და დიდი სიფრთხილითა და გემოვნებით — ერთსაც შეიძლება მიმართო და მეორესაც. არც დიდი ლიტერატურა გადარჩენილა უამისოდ და არც ფოლკლორი — უძველესი ჟამიდან დღევანდლობამდე. ბესიკ ხარანაული ლექსებსა და პოემებში ყოველთვის ინარჩუნებდა ენობრივ სისპეტაკეს, არსად არაფერი ნაცდებოდა, მაგრამ პროზაში გადმონაცვლებდა თუ არა, ამჯერად კი ვეღარ მოთოკავდა თავს და ავტობიოგრაფიულ რომანში უზომოდ დაახვავებდა, თითქოს ტოლს არ უდებს პოსტმოდერნისტებად თვითგამოცხადებულ უმცროს-თაობელებსო.

ისე უზომოდაც არა, მაგრამ აქაც ბევრნილად შემაცებულბლად გადმოჰყვებოდა, პოეზიისა და პროზის პირშესაყარზე შექმნილ ვეება თხზულებაში „სამოცი ჯორზე ამხედრებული რაინდი ანუ ნიგნი ჰიპერბოლებისა და მეტაფორებისა“.

რაში სჭირდება, თორემ...

ისე ერთი-ორ ადგილას მართლაც იმ სიფრთხილითა და გემოვნებით იყენებს, არამცთუ ყურს მოგჭრის, მოინონებ კიდევ, დაუფასებ შეფარულ იუმორს, რაც თხრობას ასერიგად ახალისებს. და არაფერი გაქვს სანინალმდეგო, თუკი ასეთი პასაჟი არაერთი შეგხვდება.

ვთქვათ და:

აკაკი შანიძე დროდადრო რომ ამოჰყოფს თავს თხრობაში ა.შ-ძის გამჭვირვალე დაქარაგმებით, ერთხელაც ასე:

— ა.შ-ძე დიდი მეცნიერი იყო ქართული ენისა, ზმნაზე ამბობდა, ბრიყვი სტუდენტების შესასმენად — ისეთი მაგარია, ვერ მოვხარე, ვერ მოვდრიკეო... ილიმებობდნენ სტუდენტები, ა.შ-ძეს კი ეგონა ზმნაზე ფიქრობენო...

ეს ფრაზა /„ეგონა ზმნაზე ფიქრობენო“/ დახვეწილი იუმორის ქრესტომათიაში შეგიძლია შეიტანო, ეს ჩვენი ვითომდაპოსტმოდერნისტები მის შორეულ მინამგვანსაც რომ ვერასოდეს მიაღწევენ.

თუმც ეს ისე მოჰყვა სიტყვას, თორემ ამ პასაჟმა პირველ ყოვლისა სოსო მახარაშვილი წამომაგონა, ის ეპიზოდი, ლექციის წასაკითხად რომ მიიწვიეს ექსკურსიამძლოლები-სათვის სასტუმრო „ივერიის“ საკონფერენციო დარბაზში.

ეტყობა, გადანყვიტეს, ჩვენს გიდეებს მეტი განათლება ესაჭიროებათ, ჩვენი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების, ლიტერატურის, ხელოვნების ისტორიაში უფრო ღრმად გათვითცნობიერებაო. და ლექციების მთელი კურსის მოსმენა დაავალეს და გრაფიკიც შეუდგინეს.

სოსოს ძველი ქართული მწერლობა უნდა გავცნო მათთვის, შეკუმშულად, თუმც ზოგადი სურათი ხელშესახები გაეხადა.

ეს იყო და მისი საქმე.

უყვარდა თავისი პროფესია. ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც ლექციებს არ კითხულობდა, აიყოლიებდა ივანე ამირხანაშვილს და „მცირე აკადემიაში“ (გორში, თერჯოლასა და ქობულეთში) დაიწყებდა პედაგოგობას. მერე გამოჩნდებოდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალციხის ფილიალი და სოსო მახარაშვილიც გახდებოდა მისი ერთ-ერთი მესაძირკველი... იქიდან სიღნაღის ფილიალში მოუწევდა გადანაცვლება და იქაც დაატყობდა სასიკეთო კვალს...

ვეხუმრებოდით: ასე თუ გააგრძელე, არც ტაო-კლარჯეთის უნივერსიტეტის დაარსება მოხდება უშენოდო, — და ის კი საკმაოდ სერიოზულად ეკიდებოდა ამ მოსაზრებას, ხუმრობად სულაც არ ჩამოგვართმევდა: რატომაც არა, და დიდი დროც არ უნდა გვაშორებდეს მისი ამოქმედებისაგანო.

პედანტიზმი სჩვეოდა. დაწერით ეგებ ბევრიც არ დაუნერია, მაგრამ რაც მისი სახელით გამოქვეყნებულა — მონოგრაფიაც „თეოფილე ხუცესმონაზონი (შემოქმედებითი პორტრეტი)“ და ცალკეული სამეცნიერო ნარკვევებიც — უალრესად სანდოა, ძირისძირობამდე დაზუსტებული და გარანდული.

არ იყო მომწყვედელი მხლოდ თავისი სპეციალობის ჩარჩოებში და ამიტომაცაა, ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოების ერთ-ერთი დამფუძნებელიც რომ შეიქნებოდა და მისი ახალციხური და სიღნაღური ნაკადების ერთი სულისჩამდგმელთაგანი, მრავალი თავყრილობის სული და გული... და სოლომონ დოდაშვილის სულის მოსახსენიებელი პანაშვიდების უწყვეტობის შემანარჩუნებელიც.

სხვა თუ ზედაპირულად მოეკიდებოდა ექსკურსიამძლოლთა წინაშე გამოსვლას, უმეტესნილად ახალგაზრდა ქალებისაგან შემდგარ აუდიტორიასთან, და გაკვალული „ბაგაჟით“ მიასამშაბათებდა ლექციებს, სოსო მახარაშვილი საგანგებოდ მოემზადებოდა და შეარჩევდა ისეთ თემებს, ყველაზე მნიშვნელოვნად რაც ესახებოდა...

გვაა, საქმემოთავებული ივანე ამირხანაშვილს შესჩივლებდა: რა დაემართათ, არ ვიცი, სახიდან ღიმილი არ მოშორებიათ, ვატყობდი, მე მერიდებოდნენ, თორემ სიცილ-კისკისსაც ასტეხდნენ. ბოლოს მაინც ვერ შეიკავეს თავი, როდესაც ვთხოვე, შეკითხვები ხომ არ გაქვთ-მეთქი. ლექცია რომ დავასრულე და დარბაზიდან გამოვედი, გულდასმით დავითვალთქვე ტანსაცმელი — ან დალაქავებული ხომ არ მქონდა, ან ღილი აწყვეტილი... თითქოს

არაფერი და მამ რა დაემართათ, მე იქ სასაცილო არაფერი მითქვამსო.

ივანე გაოცებით აინურავს მხრებს, რაკილა მეგობრის გარეგნობა სრულ წესრიგშია... და უეცრად ჩაეკითხება:

— ვისზე ელაპარაკე?

— ვისზე აღარ... განსაკუთრებით გიორგი შეყენებულზე, დანვრილებით განვუმარტე მისი ანდერძი.

— და სულ “გიორგი შეყენებული, გიორგი შეყენებული” გაიძახოდი?

— აბა, რა უნდა მექნა?

— ბოლოს კი ჰკითხე, გიორგი შეყენებულზე დამატებით ხომ არაფრის შეტყობა გსურთო?

— ასე იყო, მერე რა... შენ ხომ მაინც იცი, ჩემო ივანე, ეს ამხელა მოღვაწე უსამართლოდაა მიჩქმალული. მარტო ძველი ქართული ლიტერატურის მკვლევარებმა რომ იციან, არა კმარა, ბევრს უნდა გავაგებინოთ, რაც შეიძლება პოპულარული გავხადოთ. მტკიცედ გადაწყვიტე, რომ

დავამკვიდრო მისი სახელი ჩვენი საზოგადოების ცნობიერებაში და ბარემ აღარ გადავდე.

ივანე იცინის.

— ახლა შენც კიდეც, — წყრება სოსო.

— შენს გადანყვეტილებას კი მივესალმები და გვერდშიც ამოგიდგებით, მაგრამ არ უნდა გაითვალისწინო, საიდან, რომელი გარემოდან დაიწყო ამ სახელის დამკვიდრება?!

— რა მნიშვნელობა აქვს... აუდიტორია აუდიტორიაა!..

— აგერ თუ აუდიტორია აუდიტორიაა...!

სოსო არ ყოფილა მიაშიტი, არც იუმორი და გონების სიმახვილე ჰქვლია, მაგრამ ხომ მოგვსვლია ყველას, რალაც ჩამოგვეფარება უეცრად და ისეთ რაიმეს ველარ ვიგებთ, რასაც სხვა დროს სხვისაგან გავიოცებდით.

...თუმც სოსო მახარაშვილისა რა გვიკვირს, აკი აკაკი შანიძესაც ეგონა, ეს მოღიშარი სტუდენტები, ეტყობა, ქართული ზმნის სიმაგრესა და სიმტკიცეზე ფიქრობენო.

* * *

ტარიელ ჭანტურია ჩანანერების ციკლის „დინოზავრიდან დიზაინამდე“ / ერთ პასაჟში ქებით იხსენიებს ასი ლექსის სერიასაც და მის თაოსანსაც — კახმეგ კუდავას, იდეასაც უწონებს და მის შესრულებასაც და თავის აღტაცებას ამ მოხდენილ მახვილსიტყვაში ჩაწურავს:

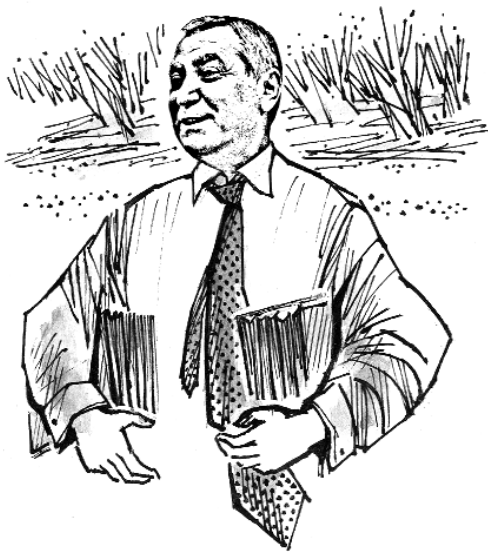
— უკვდავება უკუდავებოდ ძნელი მისაღწევია!

ისლა დაგვრჩენია, სავსებით გავიზიაროთ ეს აღტაცება და ჩვენი მხრივ დავძინოთ, რომ კახმეგ კუდავას მთელი ოჯახი — თავისი სამი განშტოებითა და, მოსალოდნელია, თანდათან კიდეც ბევრად მეტიც — ქმნის ქვეყნის კულტურისათვის თავდადების შთამბეჭდავ სურათს.

სწორედ ასეთ ოჯახთა ერთობლიობა განსაზღვრავს ჩვენი საზოგადოებრივ-კულტურული ცხოვრების სამომავლო გზებს.

დიდალი მასალა ექნება ხელთ კუდავების ოჯახის ღვანლის შემფასებელ მკვლევარს, საყრდენი და საფუძველი კი მათი მრავალმხრივი მოღვაწეობისა მაინც გამომცემლობებია: „ინტელექტი“ და „არტანუჯი“ — ქართული პოლიგრაფიისა და ჟურნალისტიკის, ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების, საქართველოს წარსულისა და თანამედროვეობის მიღწევათა და მონაპოვართა კანთიულად წარმომჩენი... მიჩქმალულის, დაკარგულის მიმგნები და აღმდგენელი...

ასი ლექსის სერია ერთი მომხიბლავი ნაკადია, ამ გამომცემლობათა სულიერი სიმაღლის დამადასტურებელი. ნობელიანტთა სერიაც არანაკლებ მომხიბლავია და

მხატვარი კარლო ფაჩულია

წარმატებული, არანაკლებ დინამიკური და შორს გაჭრილი.

და კახმეგ კუდავა ხანდახან წაიხუმრებს კიდეც: ნუთუ ნობელის პრემიის ასეთი პროპაგანდისათვის მაინც არ მეკუთვნის ნობელის პრემიაო?!

ზაურ ბოლქვაძე რომ ცოცხალი იყოს, არამარტო მიანიჭებდა ამ ჯილდოს, მშვენიერ იუმორისტულ ლექსსაც გაუშანშალებდა ამ გადანყვეტილების დასტურად.

ისე ბატონი კახმეგი თავს იმით „იმშვიდებს“, ნობელის პრემია თუ არ მერგუნა, ნოლელის პრემიის ლაურეატი ხომ მაინც ვარო.

ეს სადაური რა ჯილდოა?..

ის მდინარეა, მის სოფელსაც რომ ჩამოუდის, და თითქოს მის შემხედვარეს დაედო თავის დრო-

ზე ფიცი: თავს არ დავზოგავ ჩემი ქვეყნისათვისო.

და ახლა პირნათელია იმ მდინარის წინაშე, გარემე კაცს პატარადაც რომ შეიძლება მოეჩვენოს, მაგრამ მისთვის უკიდევანოა, და მის ტალღებში კვლავაც ისე შეიძლება გაეხვეს, როგორც ოდესღაც, როდესაც ის ყოველივე, რასაც დღეს მისი სახელი ჰქვია, მარტოდენ გაბედულ ოცნებებში ერთოდა და ლივლივებდა.

...უკვდავება უკუდავებოდ ძნელი მისაღწევიაო, — გვიბეჯითებს ტარიელ ჭანტურია იმ შეხედულებას, რასაც ისედაც მივმხვდარვართ, მაგრამ ასეთ სხარტ ფორმულად ვერ ჩამოგვეყალიბებინა.

ნობელისა თუ არა, ნოლელისა მაინცო, — შემოგვცინის ამ ფრთიანი ფრაზის მთავარი პერსონაჟი... და გვამხნევებს და გვაგულიანებს...

ბარამ შენ დაბენარაო

იმ დღესაც ჩვეულებრივზე ჩვეულებრივი დღე იდგა. თავის დროზე (ვაჰ დრონი, დრონი!) უაღრესად პოპულარული ქართული ჟურნალის რედაქციაში ავტორები დასტა-დასტად მოდიოდნენ და ქართული მწერლობის ღვანღმოსილი მეტრები მოთმინებით უხსნიდნენ მათი ოპუსების ავ-კარგს. შესვენებისას (მხოლოდ შესვენებისას!), როგორც წესი, ჭადრაკის თამაში გაჩაღდა. ამასობაში მომსვლელიც და წამსვლელიც ჟურნალის მთავარ რედაქტორს ულოცავდა მორიგ გამარჯვებას — ამას შენგანაც კი არ მოველოდითო!

ეს იყო და ეს. ჩანს, ვერავინ ხვდებოდა, რომ ისტორიული წუთები დამდგარიყო რედაქციის ჩვეულებრივსა და ლამის რუტინულ ცხოვრებაში, რომ დაინერა ლექსი, რომელსაც კარგახანია ელოდა ქართული პოეზიის საგანძურს, რომ პანია სარკმლიდან უკვდავების სიო შემოჭრილიყო რედაქციის უღიმღამო აპარტამენტებში.

პოეტ-რედაქტორს სახეზე თვალნათლივ ენერა, რომ სადღაც სხვაგან იმყოფებოდა. გულგრილად უსმენდა დითირამებს და თითქოს არც ესმოდა. სად იყო, სად ქროდა მისი გონება?

ვინ იცის, ეგებ აღმოდებულ ვარშავაში ეძებდა ცოცხალ ირინა სხირტლაძეს, დაგვიანებული კომპლიმენტი რომ მიეძღვნა ვარდისფრად აფეთქებული ქალწულისათვის, რომელიც ვინმე ზბიშეკთან თუ ლეხთან პირველი პაემანის ნაცვლად სიკვდილთან პაემანზე მიეშურებოდა.

თექვსმეტი წლის ქართველი გოგო, რომელსაც თვალთ არ უნახავს თავისი დაკარგული სამშობლო, თავს სწირავს მეორე სამშობლოდ ქცეული პოლონეთისათვის, გენიალური პასტერნაკის სიტყვით, განცდებისა და ქმედებათა მსგავსების გამო, საქართველოს რომ ემოყვრება.

ვინ იცის, სად ტრიალებდა პოეტის ფიქრი და ზმანება. მეორე დღეს ლამის მთელი წერა-კითხვის მცოდნე საზოგადოება სასოებით იმეორებდა: საქართველოვ, შენ ვინ მოგცა შვილი დასაკარგავიო.

რომელი პრემია, რომელი ორდენი, რომელი „ვრემია“ თუ „ამერიკის ხმა“ შეედრებოდა იმ სიხარულს, როდესაც ლამის მთელი ქვეყანა უჭიქოდ, უღვინოდ, უსიტყვოდ, მაგრამ მთელი სულითა და გულით ადღეგრძელებდა პოეტს. ხუმრობა საქმეა, წარმოთქვა ისეთი ფრთოსანი აფორიზმი, რომელიც, საუკუნეთა მანძილზე, ალბათ ათასებს მოლანდებიათ, მაგრამ ასე ლაკონიურად, ასე მოხდენილად და ჟრუანტელის მომგვრელად არავის უთქვამს. სწორედ ასეთ ნათქვამზე იტყვიან ხოლმე — ბიბლიური უბრალოებაო.

აქ ერთი ჭუჭრუტანაც კი არ იყო, შიგ შემძვრალ ეჭვს რომ შეერყია ეს შიშველი და შეუვალი ჭეშმარიტება, რომელიც ყველაფერზე მაღლა დგას ამქვეყნად, ვინც რა უნდა იჟღერებულს.

და ეს სტრიქონები ამიერიდან გაუტოლდება ყველაზე ელვარე აფორიზმებს, ოდესმე რომ უთქვამთ ჩვენში. მან სამარადისო ბინა დაიღო იქ, სადაც დაბინავებულან: სხვა საქართველო სად არის... ცა-ფორუზ, ხმელეთ-ზურმუხტო... მამულსა საყვარელო, შენ როსლა აყვავდები... იას, ბნელს ხევში მოსულას... ცვრიან ბალახზე თუ ფეხშიშველა...

გამარჯვებულ პოეტს აღარ დაუხანებია და იმავე საღამოს, მუხლჩაუხრელ შრომას რომ მორჩინენ, სახელდახელო პურმარილი იკისრა.

მთავარი რედაქტორის ლექსმა განსაკუთრებით მოხიზლა ჟურნალის მთავარი კორექტორი, რომელიც გატაცებული იყო

ვარშავა, 1944 წელი

ისტორიით, ოღონდ არც ალექსანდრე მაკედონელი აინტერესებდა და არც ნაპოლეონ ბონაპარტი, თქვენ წარმოიდგინეთ,

არც გიორგი სააკაძე და არც ვახტანგ გორგასალი. მოდი და ნუ გაეცინება, მისი გატაცების ერთადერთი საგანი იყო ვარშავის აჯანყება (1944 წლის აგვისტო-სექტემბერი).

და ახლა საკმაოდ შექვიფიანებული გულწრფელად ადღეგრძელებს მთავარ რედაქტორს. უმტკიცებს, რომ ვარშავის აჯანყება, რომელშიც მონაწილეობდა მისი ლექსის გმირი — თექვსმეტი წლის ირინა სხირტლაძე, თამამად შეიძლება ჩაითვალოს XX საუკუნის მსოფლიო ისტორიის მშვენიერად და სიამაყედ, ვინაიდან პოლონელი ახალგაზრდების გააფთრებული ბრძოლა შინააგური ხელყუმბარებითა და ნააღაფარი ავტომატებით გერმანელთა ტანკებისა და არტილერიის წინააღმდეგ უპრცედენტო და სწორუპოვარი მოვლენაა კაცობრიობის ისტორიაში.

უამბობს, რომ „არმია კრაიოვას“ სახელგანთქმული მოიერიშე რაზმი „პარასოლი“ (ქართულად — ქოლგა), რომელშიც მეკავშირედ იბრძოდა ირინა, მთელი თვე აწარმოებდა სისხლისმღვრელ ბრძოლებს ვარშავაზე გერმანელთა მთავარი დარტყმის მიმართულებით და ამ ბრძოლებში დაიღუპა პარასოლელთა 80 (ოთხმოცი!) პროცენტი; რომ სწორედ „პარასოლის“ რაზმელებმა ჯერ კიდევ ვარშავის აჯანყებამდე გამოიჩინეს თავი, როდესაც 1944 წლის 1 თებერვალს დღისით, მზისით, იმტყვევად გაისტუმრეს ვარშავის რაიონის გესტაპოსა და პოლიციის შეფი — ესესის გენერალ-მაიორი ფრანც კუტშერა. ეს იყო შურისძიება ვარშავის მკვიდრთა მასობრივი საჯარო დახვრეტებისათვის.

ესოდენ ვრცელი ისტორიული კომენტი არაფერში სჭირდებოდა უამისოდაც მშვენიერ ლექსს და ამიტომაც ჩაიბუზღუნა ვითომდა შეცბუნებულმა პოეტმა: ბარემ შენ დაგვენარაო!

მაგრამ მთავარი რედაქტორის ირონიამ ვერ შეაჩერა მთავარი კორექტორი და ახლა კუტშერაზე თავდასხმის ექვსივე მონაწილე ჩამოუთვალა: ლიოტი, კრუშინკა, ტიხი, ოლბიმიკ, იუნო და სოკოლი. ომის შემდეგ თურმე მხოლოდ კრუშინკა დარჩენილა ცოცხალი, სწორედ ის ორმეტრიანი გოლიათი, იტალიელივით თავტუნა, რომელიც კუტშერას ცეცხლმოდებული ავტომობილისკენ მიბრბოდა ჟანდარმთა ტყვიებქვეშ, სულთმობრძავ გენერალს მივარდა და ზედ ავტომობის მთელი ჯერი მიუშვა — პოლონელთა ამდენი ტანჯვისა და ვაების საზღაურად.

მთავარ კორექტორს, ალბათ, იმის თქმა ეწადა, რომ თვალის დახამხამებაში სახელმომხვეჭილი ლექსი პოეტისა ემსგავსებოდა სწორედ კრუშინკას ავტომობის ჯვრს.

გულიდან ამოხეთქილი შეგონება: „საქართველოვ, შენ ვინ მოგცა შვილი დასაკარგავი“ ხომ იმასაც ნიშნავდა, რომ არ უნდა გაიმეტო ილია — ტყვისათვის, ვაჟა — მათხოვრული ცხოვრებისათვის, ფიროსმანი — აბუჩად ავდებისათვის, სტალინი — საფლავიდან ამოთხრისათვის.

ამუნათებდა სამშობლოს: ისინი ხომ შენი ღვიძლი შვილები არიან, შენი ძუძუ უნოვიათ, ყოველი მათგანი შენი მსგავსი და შენი ხატია, ძე უცდომელიც და ძე ცთომილიც, შენ გააჩინე ისინი და შენვე უნდა დაიტორო!

...ბარემ შენ დაგვენარაო, ბუზღუნებდა ვითომდა შეცბუნებული პოეტი, ვისაც უფალმა, ლექსისა და იუმორის ნიჭთან ერთად, არტიტობის ნიჭიც დაანათლა.

საიდან ამდენი ფული?

ლუის მერკადერი, ლევ ტროცკის მკვლელის — რამონ მერკადერის უმცროსი ძმა, ერთ მშვენიერ დღეს, მიიწვიეს ესპანეთის ტელევიზიაში, რათა მონაწილეობა მიეღო სპეციალურ გადაცემაში, რომელსაც ერქვა: „რამონ მერკადერი — დანაშაული და სასჯელი“.

ლუის მერკადერს უკვე გამოქვეყნებული ჰქონდა წიგნი, სადაც მოგვითხრობს „საუკუნის მკვლელობის“ ამბავს და ამდინდრებს მას ახალი ფაქტოლოგიური მასალით. ესაა რამონის კერძო წერილები, უმცროსი ძმის საუბრები მასთან მექსიკის საპრობოლიდან განთავისუფლების შემდეგ და სხვ.

„ამ წიგნს ვწერ იმისათვის, რათა ობიექტურად მოგიხროთ ჩემი ძმის რამონის შესახებ და, ამგვარად, გავაბათილო მისი სახელის ირგვლივ დახვავებული სიცრუე“, — ასე იწყებს ლუისი თავის ოჯახურ ქრონიკას.

რამონს, სხვათა შორის, უთქვამს უმცროსი ძმისთვის: „ნუ გავიწყდება, რომ ყოველივე ეს ხდება 1940 წელს. უკვე მიმდინარეობდა მეორე მსოფლიო ომი და ცხადი იყო, რომ ჰიტლერი, დღეს თუ ხვალ, თავს დაესხმოდა საბჭოთა კავშირს. უკვე დაპყრობილი ჰქონდა დანია, ჰოლანდია, ბელგია. ლავალის მეოხებით უკვე ოკუპირებული იყო ნახევარი საფრანგეთი, კვილინგის მეოხებით — ნორვეგია. ჩვენ შევიტყვეთ, რომ ტროცკი მოლაპარაკებას აწარმოებდა გერმანიის კონსულთან მეხიკოში და ამკარად აპირებდა კვილინგის როლის შესრულებას, როდესაც ფაშისტური ჯარები შეიჭრებოდნენ საბჭოთა კავშირში. ახლა ისიც ვიკითხოთ, საიდან ჰქონდა ამდენი ფული ტროცკის? აბა თავად განსაჯე: ნამდვილ ციხე-სიმაგრეში ბინადრობდა, ეს კი იაფი როდი დაუჯდება. ტყვიამფრქვევებითა და შაშხანებით შეიარაღებული ოცდაშვიდი მცველი ჰყავდა. დიახ, გერმანიის კონსული აძლევდა საამისო სახსრებს. ყოველ ხუთშაბათს, როცა სახლში რჩებოდა ტროცკის ყველაზე ახლობელ პირთა მცირერიცხოვანი ჯგუფი, მოდიოდა ხოლმე გერმანელი კონსული და იწყებოდა მრავალსაათიანი მოლაპარაკებანი“.

ლევ ტროცკის სამტომიანი ბიოგრაფიის ავტორის ისააკ დოიჩერის გადმოცემით, ერთი ცნობილი ამერიკული ჟურნალის რედაქტორი არწმუნებდა მას, რომ ტროცკის ფული გამოჰქონდა ამერიკულ ბანკში არსებული დიდი ანგარიშიდან, რომელიც გახსნილი იყო ლენინისა და ტროცკის სახელზე რუსეთის სამოქალაქო ომის დროს იმ შემთხვევისათვის, თუკი ბოლშევიკები დამარცხდებოდნენ და მოუწევდათ ბრძო-

ლის განახლება საზღვარგარეთიდან. ავტორი შენიშნავს: საინტერესო ამბავია, მაგრამ სინამდვილეს არ შეესაბამება.

დოიჩერის წიგნის კომენტატორი პროფ. ნ. ვასეცკი ეხება სამშობლოდან განდევნილი ტროცკის ცხოვრების მატერიალურ მხარესაც და, რამონ მერკადერისა არ იყოს, გაოცებას გამოთქვამს იმის თაობაზე, რომ ტროცკი საკმაო ფუფუნებით ცხოვრობდა, ათიოდე პირად მდივანსა და მრავალრიცხოვან დაცვას ინახავდა, რეგულარულად გამოსცემდა „ოპოზიციის ბიულეტენს“ პარიზში და კიდევ რამდენიმე გაზეთს ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებში.

მართლაცდა საიდან ამდენი ფული? ნუთუ გერმანიის სადაზვერვო სამსახური, ჰიტლერისგან საიდუმლოდ, აფინანსებდა ტროცკის, როგორც გვარწმუნებს რამონ მერკადერი?

ზემოხსენებული ვასეცკი გვამცნობს, რომ მოსკოვის ცენტრალურ პარტარქივში, ტროცკის ფონდში, თურმე მოიპოვება საკმაოდ გატენილი საქალაქო, სადაც ჩადებულია დოკუმენტთა ასლები „ტროცკის საქმისა“, რომელსაც 1916 წლიდან 30-იანი წლების დამლევაამდე ადგენდა საფრანგეთის არმიის გენშტაბი. ვასეცკის უკვირს, ეს მასალა მოსკოვის პარტარქივში საიდან მოხვდაო?

ცნობისმოყვარე პროფესორს ამ საქალაქო უნახავს ფრანგულენოვან ცნობათა ასლები იმ ფულის შესახებ, რომელთაც ტროცკი იღებდა დასავლეთ ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებიდან. ასე მაგალითად, დანიიდან მხოლოდ ექვსი თვის მანძილზე (1932 წელს) გადარიცხულია: 17 მაისს — 600 დოლარი, 30 ივნისს — 1750 დოლარი, 19 ივლისს — 2200 დოლარი და 10 000 ფრანგული ფრანკი, 30 ივლისს — 1800 გირვანქა სტერლინგი, 11 აგვისტოს — 3000 დოლარი, 15 სექტემბერს — 1600 დოლარი (დღევანდელი მჭლე დოლარი არ გეგონოთ, ლამის ოცჯერ უფრო ჯანიანი იყო).

შეიცხადებენ ხოლმე, მგზნებარე ანტიემიტი ჰიტლერი წარმოშობით ებრაელ ტროცკის ერთ გროშსაც არ უწყალობებდაო, მაგრამ საყოველთაოდ ცნობილია ჰიტლერის უპირველესი დამქაშის გერინგის სიტყვები, როდესაც მის ერთ ბობოლა ხელქვეითს ებრაული სისხლი აღმოუჩინეს. დიახ, გერინგმა მაშინ ამაყად განაცხადა: ჩემს სამინისტროში (ავიაციის უწყებას განაგებდა) ჩემი გადასაწყვეტია, ვინ არის ებრაელი და ვინ არაო.

იგივეს იტყოდა, ალბათ, ფიურერიც.

ქრონიკა

უკვე მეორე წელია ქუთაისში ადგილობრივი თვითმმართველობის მხარდაჭერით სექტემბრის თვეში იმართება „ცისფერყანწელთა დღე“. ცისფერი ორდენის წევრები, მათი შემოქმედება ყველა ქართველს უნდა ახსოვდეს, მაგრამ ქუთაისში გამორჩეულად აღნიშნავენ ამ დღესასწაულს. წინა წლებში ამ თარიღთან დაკავშირებით გამოიცა წიგნები: „ცისფერყანწელები ცისფერყანწელებზე“, „ცისფერყანწელთა ახალი მითოლოგია“ და „ცამეტნი“. წელს კი ქუთათურებმა ეს დღე — 17 სექტემბერი **სანდრო ცირეკიძის „რანდელანდების“** (გამოცემის იდეის ავტორი **გიზო თავაძე**, შემდგენელი **მაია ჯალიაშვილი**, რედაქტორები: **როსტომ ჩხეიძე** და **ელგუჯა თავბერიძე**) პრეზენტაციით დაინყეს, რომელიც მესავალი სიტყვით გახსნა ქალაქის კულტურის სამსახურის უფროსმა, მწერალმა **გიზო თავაძემ**. მან ისაუბრა ცისფერყანწელთა ღვანლზე და დამსახურებაზე ქართული ლექსის მოდერნიზების თვალსაზრისით, თქვა, რომ ქუთაისში დაირწა ცამეტი გამორჩეული ძმისა და მეგობრის პოე-

ტური აკვანი და ამიტომაც დაწესდა ერთი დღე წელიწადში, დღე ცისფერყანწელების, როცა არამარტო პატივს მივაგებთ მათ ხსოვნას, არამედ ვიხსენებთ და ვაანალიზებთ მათ შემოქმედებას. სიტყვით გამოვიდნენ: **როსტომ ჩხეიძე, მაია ჯალიაშვილი, ელგუჯა თავბერიძე**, ქალაქ ქუთაისის მერი **გიორგი თევდორაძე**, პოეტი და ექიმი **მერაბ კვიციანიძე**... მათ ისაუბრეს სანდრო ცირეკიძეზე, მის გამორჩეულ მინიატურებზე, ტრაგიკულ ბედზე და იმ შეუპოვრობაზე, რასაც ეს შემოქმედი იმ ძნელ ყოფაში იჩენდა.

სალამოს მუხნარის ტყეში გაიმართა პოეზიის საღამო, რომელშიც თბილისიდან და მთელი საქართველოდან მიწვეული ახალგაზრდა პოეტები მონაწილეობდნენ: **მარიამ ნიკლაური, კატო ჯავახიშვილი, ნუკრი ბერეთელი, ეკა ბაქრაძე, ბელა ჩეკუშრიშვილი, გიორგი არაბული, ნინო ქოქოსაძე, თამარ გაბროშვილი, გიორგი გაბაძე, როინ აბუსელები, გენრი დოლიძე, ანი ბერიძე, ცირა ყურაშვილი, ნანა გასვიანი, ბელა უჩაძე**.